

ríodo de terror; es preciso mantener vivo el fuego sagrado de la anarquía rabassaire; conviene dar la sensación de que si no se posee la fuerza de la ley, se tiene en las manos la ley de la fuerza y halagar - instintos de la bestia (...)" (16).

L'ofensiva de la classe propietaria va arribar al punt -- més alt de tensió amb l'expedició que van fer a Madrid, amb motiu de l'Assemblea de defensa agrícola convocada pel dia 8 de setembre per l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre.

Aquell estiu s'havia produït un canvi important en el si de la direcció de l'IACSI i havia accedit a la presidència el senyor Josep Cirera i Voltà, un home d'Acció Popular Catalana (CEDA). Aquest canvi implicava una radicalització de l'Institut i un destancament de la Lliga, que fins aleshores l'havia influït decisivament (17).

La premsa de dretes va celebrar entusiàsticament la nova orientació que prenia l'IACSI i al mateix temps donava suport unànimement a l'expedició de propietaris. "Orientacions salvadores de l'Institut de Sant Isidre", afirmava Acció:

"L'Institut de Sant Isidre -deia- constituït essencialment i primària "en defensa de la propietat rústica de tots els catalans", en virtut de la seva nova orientació expressada en enèrgic manifest deixa d'ésser una institució de caràcter merament conservador per convertir-se en un organisme professional cristià, abandona tot caient polític partidista per ésser una entitat absolutament apolítica, i, ensems que s'inspira en el patriotisme català més pur, es gira amb amor germanívol de cara a Espanya. Tres punts del programa que són orientacions eficaçment salvadores." (18)

El fet probablement s'ho mereixia, tant pel que tenia de revolta contra el govern d'esquerres de la Generalitat, com per

la tensió social que el viatge a Madrid va desvetllar, el cas va ser que El Correo va emplear-se a fons: !Hacia Madrid!

"Lo mejor de Cataluña, lo mejor, sí, porque el basamento de un pueblo y de una raza, no lo constituyen las masas proletarias transhumantes, ni las aportaciones inmigratorias, no los intelectuales desarraigados por la influencia de culturas exóticas, sino los que viven en la tierra y de la tierra, los que llegaron a ver cumplido su gozo de llegar a propietarios de una parte del suelo materno (...)

Ellos son Cataluña, todo lo demás fuera de ellos, no es nada, carne de Internacional, hombres sin fe, materia apta a todas las violencias y dúctil a todos los extremismos y hombres en fin, que no creyendo en Dios no pueden creer en la Patria." (19)

I el setmanari carlí, per últim, expressava obertament un sentiment que d'una manera més continguda apareixia per distintes publicacions i declaracions.

"En Royo Villanueva ha resultat profeta -s'afirmava.

"No és ja un tren, sinó molts trens els - que van a Madrid a retornar l'Estatut que tan car costa ja a la nostra terra en tots els ordres." (20)

L'Associació de Propietaris Agrícoles del Partit Judicial de Lleida va organitzar un tren especial per anar a Madrid. Les inscripcions havien de fer-se a les oficines de la Cambra de la Propietat Urbana. Segons La Jornada el nombre d'expedicionaris lleidatans va ser de cinc-cents.

Un aspecte particular d'aquesta lluita per la propietat de la terra és el que va enfrontar els Beneficiats de la Catedral amb el colons.

Segons el testimoni del senyor Gregori Biosca, antic president de la "Unió de Colons", recollit pels autors de ¿Concilio

o rebeldia?, l'any 1930, els beneficiats van pretendre canviar les antigues "llicències" (uns contractes de conreu de cinc - anys de duració) per contractes d'arrendament. Els pagesos van veure en aquest canvi una lesió dels seus interessos ja que - perdien drets adquirits des de generacions enrera. El fruit - més important de l'onada de descontent provocada per aquestes mesures va ser la creació de la Unió de Colons de la comarca - de Lleida (21).

La proclamació del nou règim va introduir nous elements - en el conflicte. El 56,65 per 100 de les demandes de revisió - de contracte presentades fins a juliol de 1932 corresponien als colons dels Beneficiats i la gran majoria deixaria de pagar - l'any 1931 les rendes convingudes pel contracte amb els Benefi- ciats; la pràctica totalitat farien el mateix els anys 1932 i 1933. Així seria reconegut pel contracte de 1935 entre els Be- neficiats i llurs colons; segons aquest mateix contracte, les rendes i fruits endarrerits corresponents a aquests tres anys més les de l'any 1935, pujaven 300.000 pessetes.

El 26 d'agost de 1931 la Unió de Colons va presentar una plataforma de vuit punts com a base de discussió amb la Unió - Laical de Beneficiats:

1. Reconeixement de la "Unió de Colons".
2. Anul.lació de la clàusula segons la qual el Beneficiats es reserven el dret a sub-arrendar les pastures.
3. Anul.lació, també, del pagament de l'impost de casa, - quedant enterament lliures els colons per poder conce- dir permisos i utilitzar aquesta llibertat per a tots.
4. Reclamen el 50 per 100 del que la Confederació de l'E- bre havia pagat per les terres expropiades per construir el sub-Canal d'Urgell. En tot cas els beneficiats no po

den sinó quedar-se íntegrament la part corresponent a les terres ermes.

5. Que en fer l'assenyalament de les quotes anuals s'especifiquin els conceptes pels quals s'ha de pagar i s'enviïn amb 15 dies d'anticipació per tal de donar temps a les oportunes reclamacions.
6. La "Unió" dóna 15 dies per contestar a les presents bases, transcorregut aquest termini, el silenci es considerarà com una acceptació.
7. S'envia una còpia de les presents bases al senyor Governador Civil per tal de "donar més legalitat a les mateixes".
8. Per qualsevol discussió sobre aquestes bases, els senyors beneficiats tindran que dirigir-se a la Unió de Colons (22).

Fracassades les negociacions, en les quals fins i tot va intentar mitjançar el governador civil, els beneficiats van acudir als tribunals promovent un judici de desnonament contra vuit colons. Segons El Correo va ser aleshores quan, per evitar el judici, es van presentar més de 500 revisions de contracte. El 29 de desembre havia de celebrar-se el primer judici, contra Ramon Balanyà d'Alcoletge, per falta de pagament durant tres anualitats. Aquell dia el centre de Lleida es va veure invadit pels pagesos que van acudir amb manifestació "pacífica, però incalificable", va dir El Correo a donar suport al company processat; la manifestació anava presidida per una pancarta on s'al·ludia que els pagesos eren "brutalment atropellats pels Beneficiats". Ricard Palacín, diputat d'ERC i dirigent de JR, va actuar d'advocat dels pagesos i segons Gregori Biosca el jutge va suspendre la causa amb el pretext que era una qüestió so

cial i no jurídica (23).

El govern Macià, en un esforç mitjancer va enviar el professor de l'Escola Superior d'Agricultura, el senyor Josep Palladella, a peritar les terres amb vistes a una possible compra per part dels colons. Aquests, però, no van acceptar el peritatge, argumentant que aquest no havia tingut en compte les millores introduïdes pels pagesos i que per tant només podien valorar-se com a erms. Aleshores actuaven d'advocats dels Beneficiats els senyors Florensa i Marià Jacques, tots dos dirigents de la Lliga Catalana.

Una iniciativa legislativa dels diputats lleidatans d'ERC, a la qual ja he fet referència en el capítol 2, va obrir una nova perspectiva al problema. Aquests diputats van proposar i aconseguir que la Llei de Contractes de Conreu que discutia el Parlament Català s'estengués (transitòria quarta) als conreadors que portessin en arrendament terres considerades de "mà morta" tots els beneficis del Capítol VI de la Llei ("El Contracte de rabassa morta"). D'aquesta manera, no solament es garantia la possibilitat de redimir la terra per part del conreador, sinó que també les condicions i el procediment quedaven perfectament assenyalades per la llei.

Els fets d'octubre van capgirar de nou la situació. En una instància dirigida el dia 5 de novembre al comissari delegat de la Generalitat, els mossens Laureà Soler i Eusebi Vidal, administradors de les finques de la Unió Laical de Beneficiats, denunciaven la negativa dels colons a pagar les rendes i afirmaven que aquesta actitud era deguda,

"según referencias fidedignas de algunos de los parceros, a la actuación de los dirigentes que componen el llamado "comité" de la Unió de Colons de les Comarques de Lleida - que nuevamente han ordenado a cada uno de los

asociados que continuen resistiéndose al pago de las rentas debida a los propietarios" (24).

El 23 de novembre, Gregori Biosca era detingut i el 13 de desembre, també de 1934, segons comunicació del coronel comandant militar accidental al comissari delegat, es va ordenar la retenció dels comptes corrents o dipòsits a favor de la "Unió de Colons" o dels membres de la Junta, per tal de respondre,

"de las incidencias que pudieran presentarse con motivo de los actos conciliatorios que se han celebrado y demás enojosos asuntos pendientes en la Unión Laical de Beneficiados de Lérida y los colonos de los mismos".

Uns dies abans, el 17 de novembre, El Correo havia anunciat que colons i Beneficiats havien arribat a un acte de conciliació per les rendes d'aquell any.

1935 aportaria importants novetats, la principal la signatura el 31 de juliol d'un contracte de compromís de venda. L'experiència passada devia fer reflexionar a uns i altres: els colons es van veure, sota el convincent argument de l'estat de guerra, amb la penosa obligació de pagar les rendes endarrerides i els Beneficiats, després de tres anys d'angúnies i una llei que potser més endavant els obligaria a vendre.

El contracte de venda va ser signat a Lleida el 31 de juliol de 1935 a la notaria del senyor Lluís de la Peña, pels mossens Eusebi Vidal, Jaume Pleyan, Angel Sales, Lluís M. Gasol i una signatura il·legible, per part de la Unió Laical de Beneficiats i pel senyor Biosca per part de la "Unió de Colons" (25). Segons el contracte, base primera:

"El precio total de las referidas fincas y edificaciones es el de un millón de pesetas, a las cuales se agregarán trescientas mil en

concepto de los atrasos de rentas y puntos correspondientes a parte del año 1931 y totalidad de los años 1932, 1933 y 1935, que deben los colonos a la Unión Laical. Dicho precio se entiende neto y libre de toda carga y descuento. Por tanto, a partir de la fecha de la firma del presente contrato, correrá a cargo de la "Unió de Colons" el pago de todos los impuestos y contribuciones existentes y que puedan crearse en lo sucesivo, así como satisfacer el canon a la Sociedad "Canal de Urgel" y el de la "Junta de Regantes" y también los honorarios de peritos, medidores, etc., etc."

La "Unió de Colons" lliuraria aquell mateix any 200.000 pessetes de les quals 55.000 havien de fer-se efectives el dia de signar el contracte; la resta podia pagar-la cada colon en un terme de deu anys; aquest últim cas, però, havia de sumar-se a l'import un 5 per 100 d'interès anual.

La falta de pagament de qualsevol d'aquests termes donava lloc a la rescissió immediata i total del contracte (26).

Una vegada es va signar el contracte, el comissari de la Generalitat va autoritzar alçar les retencions sobre els béns bancaris de la Unió de colons.

Les terres de Montagut, les del Capítol Catedral, van generar una conflictivitat distinta, en part, a causa que el sistema d'explotació, com ja hem vist, era substancialment diferent. Aquí els colons eren minoria davant l'explotació directa de les terres per part dels Canonges. Pràcticament l'única conflictivitat que saltà a la premsa es produí després dels fets d'octubre, quan hi hagué diferents detencions, principalment entre veïns d'Alcarràs, a causa de no haver pagat les rendes. La Tribuna del 19 d'octubre de 1935, informava que en una reunió presidida pel cónseller de Treball havien arribat, canonges

i colons, a un acord segons el qual els segons abonarien la quantitat de 3.000 pessetes amb dos terminis de 15 dies, cal pensar que en concepte d'endarreriments; informava també el diari que com a conseqüència de l'acord, havien estat deixats en llibertat 50 detinguts.

Uns dies abans, en la sessió del dia 21 de setembre de la Junta Provincial Agrària, Segastià Garsaball, vocal obrer, va proposar una sèrie de quatre punts encaminats a donar una solució satisfactòria a les terres dels canonges

- a) "Que la Junta Provincial recabe los datos acerca de la naturaleza de la finca de Montagut, de sus colonos, y de las relaciones entre éstos y los señores canónigos, así como de los títulos fehacientes de derecho de éstos, respecto a la propiedad de la referida finca.
- b) La provincial proceda, si cabe, a una expropiación por estar facultada por la Base 14 de la Ley de Reforma Agraria, pues se trata de finca expropiable conforme a lo que prescribe la Base 5ª.
- c) Que se proceda al asentamiento de los colonos, individual o colectivamente, como prescribe la Base 16, teniendo en cuenta los artículos 2º y 3º de la nueva Ley de Reforma Agraria, y
- d) que se realicen todos los trámites para conseguir la definitiva declaración de la situación jurídica en que ambas partes se encuentran" (27).

Els vocals obrers, després de reconèixer la incapacitat de la Junta provincial per expropiar, van demanar que la proposta fos elevada per la Junta, a iniciativa d'ells mateixos o dels colons, a l'Institut de Reforma Agrària.

Després de les eleccions de febrer de 1936 i el triomf del

Front Popular, el problema suscitat per la lluita per la terra, en general; va quedar plantejat, amb tots els agravants - que hom vulgui deduir de la repressió de l'últim any i mig, en uns termes semblants a com estava plantejat abans del 6 d'octubre. En aquest sentit s'orientaven les principals conclusions del congrés de la Unió Agrària, celebrat a Lleida el 29 de març de 1936 (28).

Els fets que es desencadenaran arreu del país a partir de juliol d'aquell mateix any, obririen noves perspectives per a aquest vell tema de la propietat de la terra, deixan enrera - moltes de les aspiracions i projectes que aquí hem esmentat.

2.- El Canal d'Urgell

La conflictivitat al voltant del Canal era un tema que anava resuscitant periòdicament per tota la zona regada, i si bé generalment eren les relacions dels regants amb la Societat Canal, principalment al voltant del pagament del novè, causa i eix de la protesta, l'any 1931, esclatà un nou conflicte de no menys interès i importància: la protesta pagesa contra el Sindicat General de Recs del Canal d'Urgell.

El Sindicat, que agrupava a tots els regants, ostentava - la representació del país (que és com s'anomena a la zona regada) davant la Societat Canal i les autoritats, havia de tenir cura de netejar les sèquies i desaigües generals, així com administrar les aigües i vetllar pel compliment del Reglament i aplicar justícia en el seu cas. La zona regada estava dividida en nou Grups o Sindicats Particulars; dins del Grup, cada terme (municipal o rural) elegia per sufragi universal un Síndic i tot el Grup un president, secretari i dipositari. Els cinc - Síndics del Sindicat General, que tenia la seu a Mollerussa, - eren elegits pels síndics particulars; la seva renovació era -

parcial i cada dos anys (29). El Reglament del Sindicat havia estat aprovat provisionalment per una R.O. del 24 d'agost de 1863. Tan llarga provisionalitat, només s'havia vist afectada parcialment pel Reglament de Regadors de 1907.

Quan s'havia aprovat aquest Reglament, i molts anys després tampoc, no existia a tot Espanya cap altra canal que regués tanta extensió i que impliqués, almenys potencialment, a tants regants i de tants municipis distints. El que en un principi era una prudent cautela davant una experiència desconeguda, va anar creant amb els anys una xarxa d'interessos (polítics, socials i agrícoles, és clar!) ben trabada. El caciquisme dels partits del torn dinàstic va apoderar-se del Sindicat, i aquest va quedar pràcticament en mans d'una minoria. Per poder ser elegit síndic s'havia de tenir (en propietat o no) un mínim de 15 jornals (6 Hes.), i per accedir a Síndic General - el mínim d'elevava a 50 jornals (20 Hes.) (30). Quan al 1931 - la protesta contra el Sindicat s'estén per tot l'Urgell, hi ha la coñciència generalitzada que aquest organisme era, tal i -- com funcionava, inservible, que no havia estat una eina al servei dels interessos generals del país, sinó en benefici principalment-dels seus dirigents (31).

La convergència, l'estiu de 1931, entre un nou clima polític que invitava a la renovació del vell aparell polític i administratiu i una tremenda sequera que va castigar durament -- aquestes comarques, va crear unes condicions favorables a la -- revolta dels regants contra el seu Sindicat.

El 23 d'agost va reunir-se, convocada per l'alcalde de -- Castellserà senyor Tugues, una assemblea de regants a Mollerussa, el pes de l'assemblea va córrer a càrrec del polític lleidatà, aleshores d'ERC, Xavier Jacques, que era també propietari en el terme de Bullidó (Barbens). Dues conclusions cal des-

tacar de l'assemblea: la immediata ocupació de la seu del Sindicat, que van abandonar a la poca estona a causa de pressions del governador civil, senyor Galetà Freixa, i el nomenament -- d'una Comissió d'alcaldes (32) que actuaria en representació -- de l'assemblea. La consigna, "Fora el Sindicat!" va estendre's ràpidament per la comarca.

El Sindicat ara denunciat per l'assemblea s'havia constituït el 10 d'octubre de 1930 i estava presidit pel senyor Ramon Felip i Galícia. Aquest senyor presidia el sindicat des de 1914 i era tingut pel primer propietari de la zona, 2.500 jornals repartits entre les propietats Codina i Pubill de Bell-lloc i Torre-Ribera de Lleida; era director alhora, des de 1912, -- del Montepio de Lleida i al 1930 havia ocupat la vice-presidència de la Diputació per nomenament governatiu (33).

Vint dies més tard, el diumenge 13 de setembre, es va convocar una nova assemblea, ara al Teatre dels Campos de Lleida; l'assistència va ser important i hom va calcular entre 2.000 i 2.500 pagesos assistents. L'assemblea va rebutjar a proposta -- de la Comissió la solució apuntada pel governador civil que -- consistia en la substitució dels síndics generals pels dos suplents i ampliar el Sindicat amb cinc homes nous, més un delegat de la Generalitat; aquest nou Sindicat tindria com a missió principal buscar unes noves bases organitzatives. Per contra -- l'assemblea va aprovar unes conclusions que ratificaven la voluntat de substituir el Sindicat, ara també els particulars, al mateix temps que consideraven enemigues de l'interès del país a aquelles entitats, síndics o propietaris que no trenquessin amb el Sindicat (34). El governador va prometre donar una resposta abans de tres dies, a les conclusions que en manifestació van fer-li present els regants assemblearis.

El triomf de la protesta va arrossegar la derrota dels --

seus patrocïnadors. Els sïndics generals van acabar per dimi-
tir, així es va anunciar a l'assemblea celebrada el 27 de se-
tembre de 1931 a Mollerussa, però el recanvi havia estat dura-
ment i secretament negociat pel governador i molt probablement
per ERC que veia amb mals ulls l'aire de revolta que semblava
escampar-se per l'Urgell (35). El governador va aconseguir que
acceptessin el nomenament d'una Junta, que assumiria les fun-
cions del Sïndicat i proposaria les bases de la reforma; la Jun-
ta era presidida per l'enginyer cap d'Obres Pïblicas de Lleida,
Emili Belda i Soriano, dos dels alcaldes de l'anterior comissió,
Queralt de Mollerussa i Minguella de Vilagrassa, (però cap dels
dos havia destacat en les assemblees d'agost i setembre), l'al-
calde de Balaguer, Rubies, membre de la Diputaciï provisional
de la Generalitat, un republicà molt moderat i Josep Cabeceran,
advocat i propietari, republicà histïric i antic diputat pro-
vincial; se'l va considerar com un home prïxim a l'antic staf
sindical. La soluciï no es devia només a l'habilitat del gover-
nador Freixa o a la manca de suport polític a la Comissió d'al-
caldes, per part d'ERC principalment, sinï també a la manca -
per part d'aquesta mateixa comissió d'alternatives clares al -
conflicte que ells mateixos havien engegat (36) i fins i tot a
la manca d'una crítica rïgorosa i fonamentada al Sïndicat que
volien enderrocar i als homes que volien fer fora; ho van acon-
seguir, però en cap moment quedà prou clar quin era l'objectiu
real de la protesta. Una altra qüestió encara, des d'aquell mo-
ment la direcciï del Sïndicat quedà en mans de la conjuntura -
política, tan fluctuant durant aquests anys, i el que és pitjor,
el païs quedà sense una representaciï plenament legal i verita-
blement representativa de cara a les properes lluites que l'en-
frontaren a la Societat Canal.

La principal activitat de la nova Junta va ser eleborar -
les bases de reforma que havien de sotmetre's al païs regant;

no van, però, arribar a un acord i va acabar-se per presentar dos projectes distints, l'un defensat pel senyor Belda i l'altre pel senyor Cabeceran.

El projecte de l'enginyer Cap d'Obres Públiques, s'inspirava en l'organització del Canal d'Aragó i Catalunya i dividia la zona regada en 24 comunitats d'uns 600 regants cadascuna; - cada comunitat havia d'administrar les seves aigües; mentre -- que el Sindicat Central s'ocuparia de les relacions amb la Societat i de regular les relacions entre les distintes comunitats (37).

Per contra, el projecte defensat pel senyor Cabeceran defensava la supressió dels grups particulars fins aleshores existents i l'assumpció de les seves competències pel Sindicat General, al qual proposava democratitzar, rebaixant de 15 a 5 -- jornals per tenir dret a elecció i de 50 a 15 per poder ser elegit Síndic General, suprimint, en les eleccions, la carta-poder, causa, deia de molts abusos (38).

Els dos projectes van ser discutits en una assemblea celebrada a Mollerussa el 16 de maig de 1932, presidida pel governador Ventós, sense que s'arribés, però, a cap acord. Mentrestant, va aparèixer un nou projecte, apadrinat per l'alcalde de Bellvís, senyor Ramon Vidal. Aquest projecte recollia la consigna de l'any abans de "Fora el Sindicat!" i proposava traspassar a la Societat Canal l'administració i cura de les aigües i sèquies. La característica principal dels recs d'Urgell, deia el senyor Vidal, és l'existència de la societat concessionària i explotadora del Canal i que al mateix temps, pel conveni de Madrid, n'era la principal beneficiària. Resumint, doncs, la Societat Canal, a més de la captació i conducció de l'aigua, - cuidarà de la seva administració i ordenació, així com dels -- treballs tècnics i administratius i de neteja; els ajuntaments

de la zona tindran la representació dels regants i actuaran - d'àrbitre en els conflictes entre propietaris veïns; i finalment, una Junta de cinc alcaldes (són proposats els de Lleida, Borges, Mollerussa, Balaguer i Agramunt) actuaran com a representants dels regants davant la Societat (39).

La següent assemblea, convocada el 5 de juny, si bé només era, igual que l'anterior, de síndics particulars i alcaldes, va convocar a Mollerussa un públic molt nombrós, fins al punt d'haver d'acudir al teatre L'Amistat, més capaç que els locals del Sindicat (40). Van defensar els seus projectes els senyors Belda i Vidal, mentre que el senyor Cabeceran va retirar el seu, per tal, va dir, d'afavorir l'entesa. Davant la impossibilitat d'arribar a un acord, l'assemblea, a proposta del governador, va acordar convocar un plebiscit per tal de triar entre tots - dos projectes i nomenar una comissió que faria el reglament de finitiu.

El plebiscit va celebrar-se el diumenge 18 de desembre de 1932 i va donar el següent resultat:

vots a favor del projecte Belda	4.704
vots a favor del projecte Vidal	1.233

Si tenim en compte que podien votar al voltant de 16.000 regants, tan sols un 37 per 100 va decidir-se per un o altre - projecte (41).

Una abstenció tan elevada i la mateixa existència d'una opció com la defensada per l'alcalde de Bellvís ens planteja un - tema nou: la feblesa dels lligams entre la pagesia i el Sindi-- cat. Al marge del caciquisme que va regir el Sindicat General i que va contribuir poderosament a desprestigiar-lo, l'èxit d'una consigna com la de "Fora el Sindicat!", penso que en el fons re flectia el poc interès de la majoria dels regants per adminis--

trar llurs propis interessos i una manca, en definitiva, de solidaritat amb els interessos de la comarca. La crisi permanent en què sembla que vivien els sindicats particulars i les dificultats per trobar qui se'n volgués ocupar amb un mínim de rigor i eficàcia abonen aquesta teoria. Una de les objeccions -- que es faran més repetidament a la solució proposada pel senyor Belda era la dificultat que hom preveia per dirigir les 24 comunitats previstes.

A la vista dels resultats del plebiscit, el senyor Belda va dimitir de la direcció de la Junta i el governador civil, ho era interinament el senyor Artur L. de Ceraín; va dictar les següents normes:

Primera.- Els grups que integren la zona regable d'Urgell confeccionaran els pressupostos prescindint de les partides destinades a contingent del Sindicat General.

Segona.- En virtut de la precedent disposició es decreta la dissolució del Sindicat General.

Tercera.- Tots els drets, obligacions i funcions del Sindicat General resten traspassats, interinament, a la Comissaria de la Generalitat de Catalunya a Lleida.

Quarta.- Tenint en compte que el Sindicat General realitzava les neteges dels clamors generals, aquestes hauran de fer-les els grups, per a l'atenció de les quals hauran de consignar proporcionalment -- en llurs pressupostos l'import de les despeses -- que s'originen amb aquell motiu (42).

Als dos mesos que el comissari de la Generalitat es fes -- càrrec del Sindicat, una ordre del director general d'Obres Hi-

dràuliques revocava les decisions del governador argumentant - que aquest no tenia competències en matèria de regants i síndicats de rec; l'ordre, però, deia que podien éxistir motius suficients perquè el Ministeri adoptés, d'acord amb les seves -- competències, alguna solució, tant respecte a la dissolució del Sindicat, com respecte al nou reglament. Finalment el delegat dels Serveis Hidràuliques de l'Ebre, senyor Vicente Núñez, que era qui el Ministeri havia encomanat trobar una solució, va de manar al comissari Valldeoriola que continués en les funcions que li havien estat encomanades i el 19 de juliol va nomenar - els síndics representants de cada grup i a Pere Valldeoriola, síndic pels grups 6 i 7 i director del Sindicat; el Sub-director i el secretari els nomenaria el mateix Sindicat el dia de la seva constitució, que seria el 2 d'octubre de 1933 (43). Una de les principals funcions que es plantejava el nou Sindicat - era l'elaboració de les bases per elaborar el nou i definitiu Reglament.

El nou Reglament no va quedar enllestit fins el desembre de 1934 i va ser aprovat per una Ordre Ministerial del 23 de Ge ner de 1936 (44). El nou Reglament dividia la zona regada en - 63 seccions "cada una de les cuales está servida por determinados Módulos o Boqueras que formen un todo orgánico a los efectos de riego. Estas 63 secciones se agrupan a su vez en tres - zonas: superior, media y baja" (Article 3). Els propietaris re gants (45) de cada secció es constituïrien en comunitats autònomes. El Reglament preveia que el nombre de comunitats podia canviar per l'agrupació de diferents seccions o per la dispersió d'una d'elles, sempre que constituïssin, però, un tot orgànic per al règim de recs i que el nombre de regants no fos infe rior a 20 i el d'hectàrees a 300. La sobirania de la comunitat residia en l'assemblea, la qual elegiria per sufragi universal directe a un président, un secretari i un síndicat "a cuyo car-

go estará la ejecución de los acuerdos de la misma, el régimen de los riegos, la limpieza de los cauces y la administración de los fondos comunes" (Article 6). Per últim, la representació "de la universidad de regantes y conjunto de sus comunidades" (Article 8) estaria a càrrec d'una Junta Central, integrada -- per nou propietaris, tres per cada zona, elegits per sufragi -- universal directe per tots els propietaris regants de cadascuna de les tres zones; per a ser elegit membre de la Junta, propietari o suplent, s'havia de ser propietari d'un mínim de 25 jornals en la zona corresponent (46).

Mentrestant, durant la direcció del senyor Valldeoriola, el Sindicat General va acordar amb la societat Canal, 12 de juliol de 1934, el traspàs dels serveis de vigilància, de neteja de les sèquies i desaigües generals així com el cobrament i administració de la derrama per aquests serveis; serveis pels -- quals el país regant pagaria dues pessetes per jornal (47).

Feia dos anys, doncs, que l'Urgell estava revoltat quan -- va llançar-se, a l'estiu de 1933, la consigna de no pagar el -- novè. Aprofitant el dia de la seva subhasta, la Unió Agrària -- va repartir "unes fulles aconsellant que la deixessin deserta i que els regants es possessin a batre immediatament abans de -- novenar la Societat Canal" (48).

El nou conflicte es va confondre de seguida, tal i com ja hem vist, amb el conflicte, més limitat, que enfrontava els parcers i mitgers amb els propietaris. La resposta governativa, -- com era d'esperar, va ser enèrgica, la Guàrdia Civil va reforçar la seva presència a l'Urgell, protegint, quan feia falta, els carros que novenaven.

La tarda del dia 4 de juliol, el secretari general de la Unió Agrària, Sebastià Garsaball, va ser detingut i acusat de lladre i tenença il·lícita d'armes. El Bloc va acusar el gover

nador Ventós de cercar un nou "Casa Viejas". El País, per la seva banda, acusava tant les dretes d'exagerar el problema i exaltar els pagesos (al mateix temps que reclamava la repressió del moviment), com el Bloc; el diari lleidatà després d'assegurar que l'Esquerra, amb "ordre" i "justícia", donarà satisfacció als drets de l'Urgell i d'elogiar "l'esforç titànic i honorat de la Companyia Canal", acabava responsabilitzant a l'Estat.

"L'Estat ha vist créixer la contribució, Industrial i Territorial, gabelles dels signes de riquesa notablement augmentats, i no ha escoltat mai l'esglai del país ni les fatídiques situacions de la Companyia Canal - d'Urgell. Aquest, és un motiu per plantejar l'assumpte d'on neix el mal estar".

La culpa, afegeix encara, no és de la República, sinó de,

"les classes conservadores abans governants, que avui busquen neguitoses el seu suïcidi incitant a la revolució als uns i a les autoritats a la enèrgica repressió" (49).

El dia 7, a Bellvís, els carros del novè-són apedregats, - dones i criatures es llencen sobre les garbes per tal d'impedir que se les enduguessin. El governador civil intentà arbitrar el conflicte i s'oferiren distintes solucions, sense arribar però a cap acord (50). Malgrat que el governador paralitzés pràcticament totes les activitats de la Unió Agrària, la tensió social va anar en augment i es va convocar pel dia 14 una vaga general a tot el camp lleidatà.

La nit del dia 13, el governador concentrà a Bellvís, convertit en l'epicentre de la revolta contra el novè, un centenar de guàrdies civils. La vaga va saldar-se amb l'empresonament -- del comitè de vaga i un pagès ferit de bala, tots de Bellvís. - El dia 14, però, la vaga s'havia estés, com ja hem vist més amunt per diferents indrets de la comarca, principalment en la zona -

regada pel Canal.

Quadre 1. Estat dels productes obtinguts entre 1930 i 1934, deduides les despeses de recollida i batre (pessetes)

	1930	1931	1932	1933	1934
Cereals	865.211,26	844.519,50	861.850,00	760.485,00	143.365,77
Fruïtes seques	38.446,60	27.890,90	30.780,00	42.935,00	10.923,83
Verema	140.800,95	123.250,00	19.035,00	71.990,00	9.635,36
Fardanes (1)	40.786,45	27.490,00	116.070,00	57.200,00	11.468,78
Olives	327.516,50	112.420,00	18.150,00	19.230,00	7.870,08
Cànon metàl·lic: sistema antic	783.216,08	897.667,44	802.184,12	824.142,07	15.473,46
sistema nou	—	—	—	—	1.064.786,00
Horts i safals	243.400,99	206.563,89	227.574,86	219.642,43	30.505,26
Força hidràulica	37.364,50	33.558,56	33.219,50	33.219,50	30.219,50
Generals i zona (2)	116.703,76	106.762,65	103.901,56	67.170,99	65.633,26
Usuaris (3)	—	—	—	1.369,53	1.314,08
Remolatxa de sucre	—	—	—	11.400,55	827,14
Venda finques	—	—	—	—	4.100,00
Totals	2.593.447,09	2.380.12,94	2.212.765,04	2.108.785,00	1.396.126,46

(1) Panís, mongetes, patates, etc. (2) Batudes per a particulars, pastures, etc. (3) Concessions especials de recs, molt escassos.

FONT: Canal de Urgel (Mollerussa). Datos enviados a la Dirección para redactar la Memoria correspondiente al ejercicio 1931-1934. (Casa Canal. VII / I / A / 38-44)

Els ingressos de la Societat Canal, d'acord amb la seva pròpia informació, no experimenten durant la campanya de 1933 un descens important. El principal descens es produeix en el sector cerealista; atribuït, per les notes que acompanyen les estadístiques elaborades pel servei tècnic de la Casa Canal de Mollerussa, a un descens del preu durant la campanya i a un augment de salaris. En termes generals, doncs, el moviment de revolta no es va traduir en un boicot eficaç contra el cobrament del novè per part de la Societat. El descens en la recaudació de l'any 1934 va ser degut, com ja veurem més endavant, més a un desajust produït per la introducció del nou cànon, que a un enduriment de la resistència a pagar per part dels regants. El fracàs del boicot, però, no significa que el moviment de l'es-

tiu de 1933 no obrís noves perspectives de cara a una nova organització dels recs d'Urgell en particular, i del moviment pagès lleidatà en general.

Si bé és evident que el moviment va estendre's més enllà dels límits d'influència de la Unió Agrària, abarçant d'una manera o altra tota la zona regada i gairebé tota l'escala social pagesa (51), va ser aquest Sindicat qui millor va expressar el sentiment que contra el novè aniuava des de sempre entre la pagesia de l'Urgell i que ja havia esclatat distintes vegades. - El tema del novè, igual que el de les revisions de contractes, van ser utilitzats pel Bloc Obrer i Camperol per disputar-li a l'Esquerra unes bases pageses de les quals no se n'havia ocupat, però que la votaven. És aquesta dimensió política del conflicte la que va moure al governador a denunciar la Unió Agrària com un instrument polític del Bloc i suspendre, com ja he dit, més enllà de les seves competències, totes les activitats de la Unió (i del Bloc) en un esforç per limitar el seu creixement. L'estiu de 1933 el governador Ventós va actuar tant com el valedor de l'ordre públic del qual era responsable, com dels interessos polítics del seu partit, l'Esquerra Republicana (52).

El discurs del Bloc, i per tant de la Unió, sobre el tema del novè, s'argumentava a partir de la idea que la concessió a favor de la Societat Canal havia ja caducat. Aquesta idea havia estat extensament desenvolupada un any abans per Maurín:

"Los capesinos aparceros, arrendatarios, pequeños propietarios, pagan todos el noveno al Canal. Esto constituye un bandidaje de tipo completamente feudal. Cuando se constituyó el Canal de Urgel fue calculado que para indemnizar los gastos de la empresa, los pueblos beneficiados contribuirían durante un cierto número de años con el noveno de las cosechas. Hay que tener en cuenta que los cálculos fueron hechos sobre una productividad

muy inferior a la que realmente ha alcanzado el Urgel gracias al riego de las tierras. Si fuera posible hacer un estudio minucioso de lo que el Canal ha cobrado se vería que no una, ni dos, sino más de cien veces ha sido pagado por el tributo de los campesinos" (53).

Joan Comorera en una "Carta oberta al President Macià" (54), introdueix una nova perspectiva al tema del Canal; el polític-socialista, assimila el Conveni de Madrid de 1862, base del no vè, amb un contracte de parceria, i com a tal havia de ser resolt; en conseqüència l'origen de l'actual revolta era l'"absurda divisió de conreadors en dues castes" que es produeix a partir de la Llei que havia de resoldre els conflictes derivats dels contractes de conreu; aquesta Llei, afirmava, afavoreix a aquells "conreadors que sense esperar la Llei es feren la justícia per la seva mà".

La Jornada, i per tant ERC, va guardar silenci durant els mesos del conflicte, trencat tan sols per alguna nota de suport a l'actuació del governador civil. Aquesta inhibició, dirà més endavant el setmanari de Joventut, bo i acusant a la premsa de dretes i de l'extrema esquerra d'haver sostingut plegades una campanya contra ERC, responia al fet que la Generalitat no tenia competències en el tema. Tant la Constitució com l'Estatut deixaven en exclusiva competència de l'Estat el règim de les Mancomunitats i Confederacions Hidrogràfiques. Per altra banda, afegia:

"l'Estat ha subvencionat amb 6.000.000 de pessetes la Societat Canal d'Urgell i ha despès 1.200.000 de pessetes en la construcció del Canal auxiliar que s'està acabant. (...)

"És, doncs (...) un problema de relacions entre l'estat i el país i les seves aspiracions i desitjos de reforma en el sistema tributari" (55).

El 3 d'octubre de 1933, la Federació de Lleida d'ERC feia públic un Manifest dirigit als regants d'Urgell. Aquest, curiosament, prescindia del tema del novè per incidir només en el cànon metàl·lic que la Societat contractada individualment amb cada regant que així ho sol·licités. Aquests contractes havien estat sempre denunciats com injustos, perquè resultaven desfavorables per als petits propietaris que sempre havien de pagar més que els grans, ja que treien més rendiment de les seves terres. Dues qüestions ens interessa ressaltar, principalment, de les propostes que feia l'Esquerra: un tipus únic de cànon en metàl·lic per a tots els regants i que la valoració es faria sobre el conjunt de les 60.000 hectàrees que es regaven; aquesta valoració es faria a partir de les Memòries de la Societat dels darrers cinc anys (56).

Aquest Manifest, malgrat hom hi veiés únicament una maniobra electoralista (57), va significar un canvi important en la marxa del conflicte. ERC, automarginada fins aleshores, prengué la iniciativa, tant en el procés negociador, amb múltiples propostes, com a nivell de liderat, principalment a través dels alcaldes de la zona afectes al partit governamental. Així, la segona quinzena d'octubre una comissió de regants, acompanyada pel senyor Valldeoriola i els diputats Torres, Sauret i Josep Companys, va reunir-se a les oficines que la Societat Canal tenia a Barcelona, amb el director de l'entitat, senyor Valmaña. De la reunió no va sortir cap acord, però va ser el primer encontre, amb unes bases concretes de discussió, entre regants, més o menys representatius, i personal qualificat de la Societat (58).

La posició de la Societat va quedar establerta en una carta datada a Barcelona el mes de novembre de 1933 i dirigida al diputat Humbert Torres. Les posicions de la Societat Canal d'Ur

gell es resumien en quatre punts: primer, el cànon únic es fixaria de manera que la Societat obtingués els mateixos beneficis que en l'últim quinquenni; segon, perquè la substitució pogués tenir efecte per a les collites de 1934, els interessats haurien d'entregar la seva adhesió a les noves bases per escrit i abans del primer d'abril, aquestes adhesions havien de representar com a mínim el 95 per 100 de la superfície regada; tercer, en el cas de no complir-se les anteriors condicions, la Societat continuaria novenant com fins al moment excepte per a aquells regants que tinguessin un contracte especial en metàl·lic; i quart, el nou cànon s'estenia exclusivament al període del novè de cada finca, però no al cobrament del 4 per 100 dels productes que en el seu dia li correspongués, d'acord amb el Conveni de Madrid (59).

A finals de febrer del nou any, La Jornada anunciava una prompta solució al plet entre els regants i la Societat. Ara bé, l'assemblea de regants celebrada al Teatre del Casino de Mollerussa l'últim diumenge de febrer, va posar al descobert les discrepàncies existents entre els assistents, principalment al voltant de la proposta d'un cànon únic, ja que alguns dels assembleistes es van manifestar a favor de classificar la terra regable en distintes categories i pagar d'acord amb la categoria corresponent. Els alcaldes de la Comissió van informar també de les negociacions amb la Societat, segons ells, el punt principal de fricció era la distinta valoració que es feia del cànon metàl·lic, perquè mentre la Societat el fixava en 9 pesetes per jornal els alcaldes ho feien en 6,35 (60).

Les diferències entre les propostes dels alcaldes i de la societat van acabar per presentar-se insalvables. És per això, que va acudir-se de comú acord a l'acció arbitral de la Generalitat. El conseller d'Agricultura, Joan Comorera, va nomenar --

l'enginyer, economista i diputat de la USC, Ruiz i Ponsetí, de legat de la Generalitat per estudiar el problema. La segona -- quinzena de març totes dues personalitats van reunir-se a la Comissaria de la Generalitat a Lleida amb els diputats i alcaldes i dos representants de la Societat. El 2 de juny tornaria a celebrar-se una segona reunió, a la mateixa Comissaria. La valoració que farien dels acords d'aquesta darrera reunió les dues parts en litigi seria radicalment distinta, ja que mentre els alcaldes van interpretar que totes dues parts es comprometien a acceptar el laude que dictaria el conseller d'Agricultura, els representants de la Societat van afirmar que les parts no podien sinó comprometre's a defensar el laude davant els seus representats, però no a acceptar-lo de manera definitiva ja que no tenien competències per això (61).

El dia 4 de juny el conseller Comorera signava el laude sobre el règim de cànon a aplicar als regants del Canal d'Urgell. El laude feia un repàs, força complet, dels diferents problemes que s'havien anat plantejant i de les diferents solucions últimament apuntades, les quals rebutjava per considerar-les visions massa parcials. D'entre les resolucions del senyor Comorera hem de destacar: prohibir el pagament en espècies en tota la zona; fixar en 9 pessetes per jornal el cànon únic en metàl·lic, en substitució del novè; fixar en 8 pessetes per jornal el cànon únic metàl·lic, en substitució de tot el període del 4 per 100, que entraria en vigor l'any 1938; i traspassar a la Societat Canal, en concepte de compensació, les funcions de neteja i vigilància del regs i serveis, pel que cobraria 2 pessetes per jornal (62).

La resposta del país regant va ser molt favorable al laude del conseller d'Agricultura i així va quedar de manifest a l'assemblea convocada per la Comissió d'Alcaldes el diumenge 10 de juny a la plaça de la República de Mollerussa. En aquest sentit

es van expressar els oradors, des del president de la Comissió i alcalde de Vilassana, Josep M. Solsona, fins a la no prevista intervenció del líder de la Unió Agrària, Garsaball. L'assemblea va acordar les següents conclusions:

1. "L'assemblea acorda declarar que ha vist amb completa satisfacció la manera de com llurs representants, han defensat els interessos dels regants d'Urgell, i ratificar-los llur confiança fins la total solució del plet".
2. "Acceptar com a solució definitiva del problema plantejat, el laude dictat per l'honorable senyor conseller d'Economia i Agricultura, amb la sola excepció, de demanar, que el representant que determina l'Article 6 - de la part dispositiva del laude, sigui, en lloc d'un representant del Sindicat General de Recs, el president de la Comissió pro-impost únic, per ésser una més genuïna representació del país regant, el qual serà assessorat per un tècnic de l'esmentat Sindicat.
3. "Posar en pràctica el sosdit laude immediatament i demanar la protecció del Govern de la Generalitat pel seu més eficaç compliment.
4. "Donar les gràcies al Govern de la Generalitat per la seva intervenció en l'assumpte i d'una manera especial al senyor conseller d'Economia i Agricultura". (63).

Dos dies més tard es feia pública una nova nota de la Societat Canal d'Urgell. En aquesta nota la junta de govern de la Societat insistia en la filosofia que des de sempre havia sostingut la Societat, que les relacions entre ella mateixa i el país es regien pel Conveni de Madrid i que aquest no podia modificar-se sinó era de comú acord entre les dues bandes i no podia per tant, modificar-se en perjudici d'una d'elles. El lau

de del conseller d'Agricultura, deia la nota, lesiona els interessos de la Societat que veia així disminuït el conjunt dels seus ingressos.

"Para poder llegar -afegeix- a cifra de canon inferior a la que pide "Canal de Urgel", ha sido preciso reducir los intereses de demora y desvalorizar los productos de Urgel en un 10% sobre el valor obtenido en el último quinquenio, (...)" (64).

La junta de govern ofereix, en la mateixa nota, la possibilitat de substituir el cànon en espècies per un cànon metàl·lic de 9 pessetes per jornal i any fins al final de la concessió. Els regants que vulguessin acollir-se a la nova fórmula havien de fer-ho personalment, amb la qual cosa es mantenia el caràcter individual del contracte: regant-societat.

A finals de mes, es va conèixer una resolució del ministre d'Obres Públiques, arbitratge demanat per la Societat Canal, per la qual es confirmaven totes les posicions fins aleshores defensades per la Societat i contradeia, per tant, parts substancials del laude del conseller català d'Agricultura. La resolució ministerial reafirmava el Conveni de Madrid de 1862 com a març de les relacions país-Societat, donava la raó a aquesta en el càlcul de les 9 pessetes per jornal i introduïa un nou element, la possibilitat de revisar el cànon quan el preu del blat augmentés o baixés més d'un 20 per 100 sobre el preu tipus de 45,50 pessetes els 100 quilos (65).

Malgrat la resolució ministerial no fos tan favorable a les posicions fins aleshores defensades pels representants del país, i recollides en gran part pel laude, aquesta va ser valorada com una sortida acceptable al conflicte. Així cal interpretar els acords aprovats, amb un sol vot en contra, per l'assemblea d'alcaldes celebrada a Lleida el diumenge 8 de juliol.

L'assemblea va decidir dirigir-se a la Generalitat per fer-li present l'acceptació del laude, desitjant la seva aplicació i demanant que resolgués de manera més convenient en el conflicte plantejat per la resolució ministerial; al mateix temps s'acordava buscar una nova fórmula en el cas que el laude fos inaplicable sobre la base d'incloure les nou pessetes de la resolució, reclamades per la Societat, dues pessetes per les funcions de neteja i vigilància que serien fetes per la Societat (66).

Potser càbia esperar que la resolució del ministre d'Obres Públiques seria interpretada com una nova agressió del govern de Madrid, el clima català de l'estiu de 1934 era propici a -- aquesta mena d'interpretacions. No va ser, però, així. La reacció dels sectors d'esquerres implicats en el tema va ser moderada i tal com hem vist, força possibilista. La premsa de dretes, per la seva banda, si bé afirmava que el conflicte de --- l'Urgell era artificial i fomentat pels interessos electorals de l'Esquerra, no feia de la qüestió un tema de combat; actitud que potser cal interpretar com una voluntat de no compli-- car més el problema i que en el fons implicava un reconeixement implícit que el tema preocupava a amplis sectors del país més enllà d'un tema estrictament electoral; per altra banda, la - premsa de dretes es trobava atrapada entre les aspiracions del país regant, no massa radicals val a dir, i la defensa a ultran-- ça que l'any abans havia fet dels drets de la Societat i que - d'alguna manera lligava amb la defensa estricta de la propietat.

El clima de moderació imperant es va veure reforçat amb - una nova nota del conseller Comorera en la qual afirmava que - el laude per ell dictat, no tenia caràcter executiu i que no - "tenia altra finalitat que la de donar una fórmula que solucio-- nés el conflicte pendent"; el conseller s'adreçava al director

del Sindicat General perquè busqués amb la Societat Canal un nou acord. És a dir, es donava llum verda a la segona part de l'acord de l'assemblea d'alcaldes (67).

El pacte entre la Societat i el Sindicat, al qual ja hem fet referència més amunt, es va signar a Lleida el 12 de juliol de 1934 pels senyors Carles Valmaña i Pere Valldeoriola. S'establí un tipus únic en metàl·lic de 9 pessetes per jornal, -- pels quatre anys del novè i pels restants fins el total de la concessió, més dues pessetes per jornal per la prestació "dels serveis de neteja de desguassos generals i sèquies de distribució de la zona regable, la vigilància dels braçals de rec i la recaptació i pagaments que fins avui han tingut a llur càrrec el Sindicat General i els Sindicats particulars". A diferència del què deia el laude, aquest conveni permetia que aquells regants que així ho desitgessin, podrien continuar amb el vell sistema de novenar els fruits (68).

D'aquesta manera va donar-se solució a un llarg problema. Que més endavant, els esdeveniments que viuria el país, igual que havia passat en altres moments de la història del Canal, -- invalidés el nou contracte, almenys en part, no resta cap mèrit a aquells que, esperonats per la tenaç voluntat del país, van aconseguir una solució per a un problema que des de sempre havia pesat en l'ànim dels regants i en l'economia del país.

3.- El problema del blat

No era aquest un problema nou a Espanya. Així i tot, però, assoliria un paper ben rellevant en la premsa de l'època, desdibuixat només, entre els temes agraris, pel protagonisme de la conflictivitat social, principalment pel tema de la reforma agrària. És potser per això últim, pel que els problemes agra-

ris han merescut un paper historiogràfic secundari.

Més que del problema del blat, hauríem de referir-nos als problemes, ja que aquests eren diferents i de naturalesa dis--tinta. Hi havia, problemes de producció (aquesta era cara i irregular), de productivitat (baixos rendiments), de mercat (molt poc regular) i de comercialització (manca d'infraestructura: - emmagatzematge, transport, servei de crèdit insuficient, etc.). Tres sectors, amb distints interessos, vivien del blat: els pa--gesos, els fabricants de farines i els flequers. Naturalment, que cap dels tres sectors era homogeni, i podia haver-hi en ca--dascun d'ells interessos fins i tot contraposats (69).

El mercat del blat, que és el tema que ara ens interessa, estava condicionat per dues qüestions distintes: pels proble--mes derivats de la producció, i per la seva estructura comer--cial.

La collita espanyola de blat havia assolit els últims anys un nivell de producció al voltant de l'autosuficiència. Aquest augment de la producció registrada des de principis de segle - s'havia fet fonamentalment a partir d'eixamplar les terres de conreu, tot sovint terres marginals i poc aptes per aquesta --producció, i no pas augmentant la productivitat que continuava sent de les més baixes d'Europa (recordem que sobre vint-i-cinc països europeus, Espanya ocuparia el lloc vint, mentre que Cata--lunya estaria en el dotze); l'augment de les collites, en conse--qüència, no havien significat una disminució de costos (70), i reclamava per tant uns preus artificiosos (arancel, preu de ta--xa); preus ben inestables, tant a causa de la irregularitat de les collites com per les importacions, l'any que feia falta, de blat ("blat exòtic"), sempre més barat que l'espanyol.

La primera dificultat assenyalada per tots els analistes contemporanis a l'hora d'analitzar el mercat del blat era la -

manca d'unes estadístiques dignes de confiança. Angel Lora de Isla, en un article dedicat a analitzar el tema del blat, afirmava que cada any, a falta d'una estadística exacta, se'n publicaven tres o quatre, una d'oficial i d'altres per les revistes especialitzades, i fins i tot per diaris; per acabar assenyalava:

"Con tal clase de estadísticas no hay modo de saber qué trigo se recolecta cada año, qué trigo se consume; ni siquiera se llega a saber nunca qué cantidades de trigos exóticos entran en el mercado español. ¡Y el mercado suele ser siempre un laberinto, un río revuelto, en cuyas aguas turbias pescan tan a gusto algunos de los elementos que intervienen en el comercio triguero!..." (71).

A les dificultats derivades de les estructures de producció i de les originades per la manca d'una informació eficaç, hem d'afegir els esdevinguts per la taxa. Aquesta s'havia imposat per aturar un augment desorbitat del preu del blat com a conseqüència de la guerra europea i continuada durant la Dictadura amb una política de taxes màximes i mínimes, segons la producció.

Al marge dels problemes per avaluar la taxa (els costos podien ser molt distints de Catalunya a Castella, per exemple), el control del mercat es converteix, en els anys que ens ocupen, en l'última esperança de la pagesia per vendre el blat a uns preus mínimament rendables. Preguntat Vidal de Monpalau, president de la Comissió de Cereals de l'USA, sobre si preferia el mercat controlat o lliure, responia:

"Sèria partidari del mercat lliure si cregués factible aquesta llibertat. No, però, mentre el pagès, per necessitat o per ignorància o per manca d'organització, estigui en condicions d'inferioritat respecte als adquirents, perquè aleshores, la lli-

bertat es converteix en abús de força contra l'agricultura" (72):

Existia la creença generalitzada (73) que el petit pagès es veia obligat, esperonat pels deutes, a vendre la collita ràpidament. Privats de serveis crediticis i de possibilitats de emmagatzematge, els petits pagesos, es veien abocats a vendre el blat sense condicions, o pitjor encara, d'acord amb les condicions dictades pels tractants de grans i pels fabricants de farines; tan sols els grans propietaris podien escapar a aquesta llei. Durant moltes campanyes, doncs, l'única esperança del petit pagès era que la intervenció governamental garantís - uns preus mínims.

Existia també, però, el convenciment, fins i tot entre medis governamentals (74), que la taxa era burlada sistemàticament i que els pagesos sotmesos a la llei del més fort, la dels tractants i farinaires, es veien obligats a vendre per sota -- del preu oficial, o a no vendre. Els sectors més pròxims al sindicalisme agrari denunciaven, a més, que repetidament els especuladors de grans ("especuladors, molts d'ells doblats d'usurers") (75) no solament burlaven la llei, sinó que la manegaven al seu gust, revaloritzant els preus per la via del decret, demanant i obtenint augments de preu a partir de la tardor, quan el pagès ja havia venut. Per últim, la imponent quantitat de literatura legal que cada any, i cada ministre del ram, publicava, no feia sinó reforçar la imatge que el món del blat era cada cop més caòtic i més impenetrable i ingovernable.

El mercat català del blat, reunia, encara, algunes característiques pròpies. Catalunya, era un país deficitari i només la província de Lleida produïa més blat del que consumia. El primer problema, procedia del fet que la regularització dels preus (independentment que es complís o no) no es feia aquí si

Quadre 2. Producció de blat per províncies (1929-1933)

	Producció (total quintars)	Diferències respecte a les necessitats del consum	
		superàvit	dèficit
Barcelona	530.870	-	2.399.844
Girona	362.380	-	245.126
Lleida	1.160.472	362.830	--
Tarragona	435.688	-	283.002
Catalunya	1.959.070	-	2.565.142

FONT: Anuario estadístico de cereales. 1934, p. 66.

nó que es calculava "segons els costos, els jornals i les formes de producció de les terres castellanes" (76). En segon lloc, si el país tenia una producció bladera deficitària, comptava, principalment Barcelona, amb una important indústria farinera; així, que a primera vista podia ser favorable per a la producció catalana, no ho era des del moment que el mercat català es veia envaït per blat foraster (aragonès i castellà, principalment) a uns preus més baixos, en general; la presència d'aquest blat no solament reventava el mercat català sinó que entorpia qualsevol acció pagesa en defensa dels seus interessos. El confusionisme tan sovint escampat, aquí i més enllà de l'Ebre, de manera força interessada pels traficants i farinares va -- ser perfectament reflectit per Pagesia quan deia:

"Pobres pagesos castellans! Els enganyen amb tanta facilitat com als catalans. Amb -- això si que no hi ha fet diferencial" (77).

La política bladera dels diferents governs republicans no va significar cap canvi en les estructures del mercat; acabaria, però, convertint-se en un dels punts de debat més constant

i en una de les bases d'estructuració d'un sector de la mitjana i petita pagesia al voltant de la dreta política.

A la tardor de 1931 alguns sectors bladers (grans productors) van demanar un augment del preu mínim, argumentant que - les reformes laborals dels socialistes havien encarat la producció; el ministre d'agricultura, Marcel·lí Domingo, va obrir una investigació i va negar l'augment; bladers i traficants van emmagatzemar la collita esperant una reacció alcista. Paral·lelament a l'acció dels bladers, el ministre, preocupat per les constants informacions que cada cop quedava menys blat al mercat i que les perspectives per a 1932 no eren tampoc bones (la collita de 1931 havia estat més aviat baixa) va acabar per decidir-se a autoritzar la importació de blat. Entre abril i juny de 1932, 275.000 tones de blat foraster van arribar al mercat espanyol, coincidint amb l'esperat augment de preus i la sortida, per tant, del blat emmagatzemat pels especuladors (unes -- 250.000 tones més). Al desconcert sembrat en el mercat, va afe gir-se que, contra tot pronòstic, la collita va ser excel·lent. Aquella tardor el preu del blat va caure fins a nivells anteriors a la guerra de 1914. El descontent va estendre's àmpliament entre la pagesia, fet que seria hàbilment manegat per la dreta contra el ministre Domingo en particular i la coalició - republicano-socialista en general. "Dicha campaña -conclou el professor Sevilla-Guzmán- tuvo como resultado no sólo identificar los intereses trigueros y unificar muchos pequeños campesinos productores de trigo contra la República, sino que constituiría irónicamente, por la actuación de los grandes propietarios al declarar muy por bajo de sus reservas de trigo, el motivo de la ruina de cientos de pequeños campesinos" (78).

Al març de 1933, nou sindicats agrícoles lleidatans i una Federació (la Federació Catòlica Agrària), van convocar, per al

Quadre 3. Producció de blat (Província de Lleida)

	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Superfície conreada (Hes)						
Secà	72114	71800	71396	70700	70750	70000
Reg	26684	27000	26430	27000	27500	26723
Total	99058	98800	97826	97700	98250	96723
Producció (Qm)						
Secà	757827	825700	863392	863392	843400	955125
Reg	322608	521640	462525	432000	440000	427000
Total	1080435	1347340	132617	1290400	1395125	1337728
Preu (Ptes/Qm)	47,00	47,50	47,00	46,00	53,00	50,00

FONT: Anuario estadístico de las producciones agrícolas, 1930-1935.

dissabte dia 25 al Teatre dels Campos de Lleida i en nom de la Unió de Sindicats Agrícoles de Catalunya, una assemblea per a

"trobar i aplicar el remei que cal a la greu situació en què es troba el país que treballa, produeix i paga" (79)

El Manifest de les organitzacions agrícoles feia referència explícita als problemes derivats de l'incompliment de la taxa del blat i a l'amenaça d'importació d'ordis i blat de moro (panís), malgrat "la grossa collita" pròpia.

"L'Assemblea de Lleida, -afirma el Manifest- ha d'ésser un recompte de forces per a saber si realment la pagesia pateix; comprènço que passa, preveu el que passarà i si està disposada a evitar-ho, o bé si és sols una il·lusió dels que voldrien que el pagès visqués com es mereix i li pertoca".

La jornada va saldar-se amb un èxit esplèndid. Una gentada enorme (alguns periòdics van calcular uns 10.000 pagesos) va envair no ja el Teatre sinó els Campos sencers. Des d'una perspectiva sindical, l'assemblea del dia 25, va significar l'arrencada d'un veritable moviment de defensa de la producció. Un moviment, limitat, si es vol, en les seves bases organitzades, -

però amb prou capacitat de convocatòria per fer sentir la veu de la pagesia en aquells temes que, vinculats a la producció, els preocupaven. Insisteixo en el tema de la producció, perquè el moviment sindical dirigit per l'USA, ja ho he assenyalat en un altre lloc, condicionat per la seva composició plural i interclassista no va intervenir en cap dels altres moviments pagesos de l'època.

L'organització de l'acte va córrer a càrrec de l'Agrícola Pràctica de Lleida, un sindicat cooperativista pròxim a JR. A la presidència de l'acte hi trobem tota la plana major de l'USA, encapçalada pel seu president Carles Jordà; l'ànima de l'acte i l'orador més aplaudit va ser el gerent del Sindicat de Cervera, Vidal de Montpalau (80).

Les conclusions aprovades per l'assemblea de Lleida es van convertir en una mena de programa mínim per a la defensa de la producció cerealista en general i bladera en particular. Aquestes conclusions eren les següents:

Primera: L'assemblea acorda unànimement protestar per ---
l'entrada de cereals, especialment de moresc, per
existir en aquests moments un sobrant de fruit -
de producció nacional mai no igualat.

Segona: Demanar que s'exigeixi el complet compliment a -
tot el territori de la República del decret de -
15 de setembre de l'any passat.

Tercera: L'assemblea demana la immediata destitució de la
Comissió provincial reguladora del mercat de blats
a Lleida, que, amb les seves negligències i aban-
donament dels seus drets, permet que sigui infrin-
git el decret, i que la dita Comissió sigui cons-
tituïda per persones capacitades i que mereixin

la confiança dels agricultors.

Quarta: Que quan escassegi el blat a les províncies, com es donà el cas l'any passat, s'impedeixi la sortida de blat i farina, i no es permeti l'entrada de blat i farina mentre a la província s'ofereixi al preu de taxa.

Cinquena: Demanar al Govern de la República i al de la Generalitat de Catalunya que es busquin i apliquin immediatament les mesures necessàries per descongestionar el blat, perquè abans d'arribar la nova collita els pagesos necessitats no es vegin obligats a vendre el blat a qualsevol preu, ço que vindria a agreujar la situació.

Sisena: Que el Comitè nomenat tingui la genuïna representació dels pagesos, l'autoritat del qual serà acatada en tot allò que tendeixi a la defensa i protecció dels cereals. (81)

La premsa de Lleida, principalment la premsa diària, va donar molt relleu a l'assemblea de pagesos, abans de celebrar-se i després. El dia 24, El Correo, feia una crida a la pagesia - que ocupava més de la meitat de la primera plana. "Per la terra. Per Catalunya. Per la salvació de la nostra agricultura. A L'ASSEMBLEA", acabava el diari dretà. El dia 25, el mateix diari dedicava les pàgines 1 i 3 (en tenia 4) a l'esdeveniment. - "Constantius," en el seu comentari polític de la jornada, aquell dia excepcionalment escrit en català, deia que el problema agrícola revestia molts aspectes, i passava a analitzar-n'hi cinc: hi ha, en primer lloc, un problema econòmic, "agreujat pels atropellaments socialitzants que han malmès el valor de les terres i conseqüentment de llurs fruits"; d'ordre financer, provo-

cats tant per la manca de crèdit agrícola com per la mala política tributària; ha mancat, en tercer lloc, una coordinació entre els ministeris d'Economia, d'Estat i de Finances que fes possible una política comercial exterior capaç de defensar la nostra agricultura; quart, "en l'aspecte d'ordre social, tot-hom sap pla bé com estém; i com és impossible la normalitat - dels negocis en l'anormalitat, aldarulls i revoltes que patim"; els problemes d'índole política, per últim, diu que omplirien planes i planes; arremet aquí l'articulista contra la desorientació total del Ministeri d'Agricultura i contra els polítics que es preocupen més d'agreujar els sentiments religiosos que no pas de l'agricultura (82).

El País del dia 25 també se'n feia ressò, de manera molt destacada. La primera plana contenia un article titulat "Lleida republicana als assembleïstes", i era presidida per uns retrats del president Macià i del conseller d'Agricultura, Pere Mies; totes dues coses ja ens situen per on s'orientava el tema. Aquest article era fonamentalment un cant retòric als valors "racials" de la pagesia catalana. Per a El País, el motiu que havia convocat a Lleida a la pagesia era just i les seves aspiracions havien de ser escoltades; ara bé, advertia que la caiguda dels preus de la producció agrícola era un fenomen mundial. Advertia, també, que els pagesos no es deixessin sorprendre per maniobres no legítimes:

"Tota la Catalunya i tota l'Espanya republicana ens té els ulls clavats, la pagesia catalana avui reunida a Lleida ha de sobre--sortir pel seny racial, per la serenitat; no ha d'ésser juguet de la reacció, no ha de --permetre a les seves rengleres els pertorbats i pertorbadors troglodites que del pagès en volen fer la daga per assassinar la República i la llibertat" (83).

L'Esquerra Republicana, a través de La Jornada i el Parlament va reaccionar d'una manera força malhumorada. Tant el setmanari de JR com el doctor Torres al Parlament van dedicar més atenció a la maniobra política dels enemics del govern i de la República, que el tema de l'assemblea, maniobra que el doctor Torres atribuïa a Lliga Catalana. Pel diputat lleidatà la causa del descontent pagès, descontent que té per innegable i just, era "la depreciació (...) que es dona en totes les manifestacions de l'activitat humana"; Torres també va defensar durant la seva intervenció la "nòblesa" de les conclusions aprovades a Lleida, conclusions, diu, que s'adrecen no al govern de la Generalitat sinó "a l'Estat espanyol".

El debat al Parlament de Catalunya va ser iniciat pel diputat Romà Sol, de Lliga Catalana, quan va dirigir-se al conseller d'Economia i Agricultura per preguntar-li quin era el pensament del govern català davant els problemes plantejats per l'assemblea de Lleida; el senyor Sol reconeixia que el govern de la Generalitat no tenia competències sobre el tema, però creia evident que tenia el deure "de defensar els pagesos de Catalunya". El senyor Sol no va llançar cap acusació contra el govern, es va limitar a fer una pregunta que ell mateix qualificaria, més endavant, d'ingènua. El diputat de la Lliga, però, sabia que no feia pas massa dies que el conseller d'Agricultura havia afirmat, responent a una interpellació sobre aquest mateix tema del ceriverí Jaume Magré, que no tenia cap criteri concret sobre el tema. No és estrany, doncs, que el conseller Mies repliqués al diputat Sol que "ja es fa sospitós de maniobra política tot el que ve succeint en aquesta qüestió" (84).

A mig maig, i per iniciativa dels diputats Bellí i Torres, va haver, a la Comissaria de la Generalitat una reunió de pagesos. Els reunits van acordar traslladar al ministre d'Agricultura, mitjançant els diputats convocants, les següents conclusions:

demanar el compliment de la llei de taxa del blat, que s'obligués els fabricants de farines a tenir els estocs reglamentaris i que es prohibís les importacions de panís. Segons informava - La Jornada, Marcel·lí Domingo havia acceptat les propostes, havia assegurat que les importacions estaven ja prohibides i havia promès que el govern destinaria una part dels 50 milions -- pressupostats per comprar blat lleidatà (85). L'Esquerra, mancada d'una plataforma específicament pagesa, assajà la metodologia que tan bons resultats li havia de donar l'any següent a -- l'hora de reconduir la protesta contra el cobrament del novè per part de la Societat Canal d'Urgell: la via institucional, la canalització del moviment a través dels alcaldes i de l'acció parlamentària. Aquest cop però, el moviment ja havia estat engegat, i seria conduït per una organització ben trabada i fermament dirigida per un equip coherent i estable amb prou autonomia com -- per no entrar en conflicte amb els diferents corrents polítics.

La debilitat de l'argumentació que feia l'Esquerra no respon només al malestar provocat pel moviment (86), sinó també per la desorientació i la desinformació reinant respecte al tema del blat. D'haver conegut tota la veritat dels fets, per exemple la retenció especulativa per part dels grans propietaris i traficants, la reacció l'hem d'imaginar molt distinta. La dreta, per contra, sí que va engegar una campanya de descrèdit, principalment contra el ministre Domingo, campanya basada en fets no provats i informacions de diaris madrilenys, però sense donar mai les fonts d'informació (87). A l'estiu de 1935, Carles Jordà, - president de l'USA, deia referint-se a la importació de 1932 ordenada per Domingo, que creia que havia estat "ètica", malgrat "va ésser perjudicial i mancada de previsió" (88).

La mala collita de 1933 va fer pujar els preus (89) i retrocedir les mobilitzacions pageses. L'èxit de l'assemblea de -

Lleida, deia un any més tard Pagesia, era l'èxit d'un fracàs; - del fracàs individual per vendre la collita, però que molt pocs tenien "una clara visió de futur". Les repetides crides que els sindicalistes feien tant a favor de la sindicació (90) com del compliment de la disciplina sindical, ens pot fer veure que la resposta organitzada de la pagesia era encara dèbil; això, però, no contradiu que l'USA no mantingués, principalment al voltant dels problemes relacionats amb el blat, un important poder de - convocatòria, i això es va anar demostrant en les assemblees -- anuals de la secció de cereals a Tàrrrega (6 maig 1934), Agramunt (28 abril 1935) i Cervera (abril 1936); aquí s'havia celebrat - ja una primera assemblea a l'octubre de 1931.

La collita de 1934 tornaria a ser excepcionalment bona. Ara bé, aquesta vegada l'eficaç intervenció, tant del ministre d'Agricultura, el progressista Cirilio del Río, com del conseller d'Economia i Agricultura, el socialista Joan Comorera, va evi-- tar una nova davallada de preus, almenys a Catalunya.

El 30 de juny, el ministre d'Agricultura va publicar un de cret pel qual quedava "intervingut el comerç de blats en tot el territori nacional a partir del dia 1 de juliol del 1934 fins - el 30 de juny de 1935". L'abast del decret quedava perfectament recollit en la seva exposició de motius:

"A aquest fi de defensa de l'economia - agrària tendeix el present Decret, en el - qual, alhora que de passada fixa la taxa - que s'ha considerat justa, atenent el cost de producció, s'estableixen normes, les -- quals, com la progressivitat de la taxa, la creació de les Juntes locals de contracta- ció de blat en els llocs productors molt di- ferents en llur constitució, funcionament i atribucions de les que existien establertes per altres disposicions legals, la prohibi- ció que s'efectuïn operacions de compraven- da que no ho siguin per la mediació d'aque-

lles Juntes, l'obligació que el cereal per a circular vagi acompanyat de la seva corresponent guia i la constitució dels stocks pels fabricants de farines, hauran d'assegurar indubtablement, la normalitat en el mercat" (91)

Un avantatge inicial que tenia aquest decret, al revés del que repetides vegades havia succeït, era que aquesta vegada la llei s'avançava a la campanya i podia ser aplicable a tothom per igual. Ara bé, com repetidament hom havia denunciat, el problema no era tant de la llei com de la seva aplicació efectiva. La voluntat del conseller d'Agricultura que el decret fos complert íntegrament, es va fer palesa des d'un bon començament, i en aquesta direcció va prendre un seguit de mesures, d'entre les quals podem destacar:

- 1) Constitució d'una Junta Central de Contractació de Blat amb jurisdicció sobre tota Catalunya, que assumia les funcions que el Decret atribuïa als governadors civils, Serveis Provincials d'Agricultura i als enginyers caps dels Serveis Agronòmics. Aquesta Junta seria presidida pel diputat Josep Companys i integrada per un representant de la Unió de Rabassaires, de l'USA, de la Federació de Sindicats Agrícoles de les comarques gironines i dels fabricants de farines, com a vocals, i el senyor Josep M. Soler i Coll, cap de la Secció de Terra Campa dels Serveis Tècnics d'Agricultura, com a secretari (92).
- 2) Regular i controlar l'entrada de blats forasters a Catalunya.
- 3) Ampliar i reforçar la tasca dels inspectors (93).

En termes generals, en els medis agraris catalans les mesures del conseller Comorera van ser rebudes amb satisfacció. Un any més tard, Vidal de Monpalau, tan crític altres vegades deia:

"Fou necessari que unes eleccions (les de novembre de 1933) fessin obrir els ulls als qui aleshores estaven orbs, i convençuts que fessin el què volguessin tot els ho prendria bé el poble; i allò portà a la gesta del conseller Comorera, potser dirien millor la de Companys (cal suposar que es refereix a Josep Companys, president de la Junta Central), que va desfer aquella llegenda negra que tenia -- l'Esquerra de desentendre's del problema de la producció, el més cabdal de tots en la vida rural" (94).

D'entre totes les mesures preses pel conseller d'Agricultura les que va alçar més polseguera van ser les que feien referència a la regulació i control dels blats forasters. Essencialment, l'Ordre de la Conselleria d'Agricultura disposava que:

"Totes les expedicions de blat o farina que --provinents de qualsevol indret de la península-- entrin a Catalunya, hauran d'anar a companyades necessàriament, de la guia i del permís lliurats, respectivament, per la Junta local d'origen i per la Junta Central de Contractació del Blat de Barcelona" (95).

Aquesta mesura va provocar una dura reacció entre importants sectors, castellans i aragonesos principalment, vinculats al comerç del blat. Hom va començar a parlar de l'arancel català i que es prohibia entrar blat castellà a Catalunya. Naturalment que totes aquestes acusacions eren falses, i així ho va manifestar el subsecretari d'Agricultura quan va afirmar que --"no solament la Generalitat podia fer tot el que ha fet sinó que tenia el deure de fer-ho" (96). Un òrgan de premsa tan llunyà del govern de la Generalitat com era Lo Rampill, afirmava:

"La Generalitat prenent aquesta mesura sols vol defensar el preu dels blats catalans i de retop, els de les altres regions.

"De manera que no hi ha motiu perquè els nostres germans els pagesos d'Aragó i Caste

lla, se sentin perjudicats i protestin.

"Encara que és molt possible que els que protesten no siguin pagesos, sinó comerciants i acaparadors" (97).

Recollim, per últim, l'opinió del president de l'USA, Carles Jordà:

"Catalunya -deia- consum de blat el doble del que produeix. Si Catalunya aconseguix regular el seu mercat blader, forçosament restarà regulat el de la resta d'Espanya" (98).

La normativa dictada pel conseller Comorera, perfectament executada per la Junta Central, va demostrar per damunt de tot, fins i tot per damunt de les dificultats que va trobar entre la pròpia pagesia, que quan hi havia voluntat política era possible regular i ordenar el mercat del blat. El govern de la Generalitat el que pretenia era assegurar el preu de taxa en el mercat català, controlant l'entrada de blats forasters. Per tant, la política bladera catalana no perjudicava els pagesos castellans o aragonesos, com deia certa propaganda, sinó que obligava els comerciants a comprar, també a Castella o Aragó, al preu marcat pel govern de Madrid.

Fora la pagesia no tots els sectors econòmics lleidatans van rebre a gust aquestes mesures. En un informe presentat pel president de la Cambra de Comerç de Lleida, el 26 de setembre de 1934, es reconeixia que la iniciativa del govern de Catalunya havia estat "valenta, decidida i al final sembla que ha resultat encertada", però assegurava tot seguit "que si estudiéssim el problema de conjunt de la economia catalana, trobaríem perills derivats d'aquest sistema". Concretant en l'economia lleidatana, afirmava que se n'havia ressentit, principalment, el petit comerç, les professions liberals i els artesans, ja que

tenien un ampli mercat entre les veïnes comarques aragoneses - el qual s'havia retret. Deia més avall el president de la Cambra, que si Lleida comptés amb cases comercials fortes o que - si les petites ja existents trobessin capitals efectius,

"Seria pràctic posar el màxim esforç en aconseguir que quedés Lleida, a modo d'un interlant, exceptuada de les mides de prohibició, permetent que aquí poguessin venir a vendre el blat tots els petits productors de l'Aragó que són pràcticament tots els clients del nostre comerç al detall (...)" (99).

Després dels fets d'octubre l'autoritat militar va suspendre la normativa catalana sobre el mercat de blats (100). Abans d'un mes Lo Rampill, deia:

"Han estat derogades totes les restriccions a l'entrada de blats i farines en territori català, imposades per la Generalitat.

"Els preus han baixat immediatament.

"És ben trist que les regions productores no hagin sabut defensar els interessos de llurs pagesos amb l'energia que es van defensar els dels pagesos catalans que en aquest cas, lligaven perfectament amb els de tot Espanya". (101)

Per als pagesos les coses no van rodar gaire bé l'estiu següent, el de 1935, fins al punt que van organitzar una magna assemblea a Lleida, al camp d'esport de JR, el diumenge 28 de juliol; 7.000 pagesos, segons els organitzadors, van acudir a la convocatòria de l'USA. Els oradors, principalment Vidal de Monpalau, van recordar per una banda la bona política feta durant la campanya de 1934, i per una altra van atacar la labor dels últims ministres d'Agricultura així com la de les actuals Juntes. Van prendre també la paraula els diputats de Lliga Catalana, Massot i Florensa.

Després de les eleccions de febrer de 1936, "Constantius", el comentarista polític de El Correo (102), afirmava que una de les causes de la derrota de les dretes era que en algunes comarques els pagesos tenien el blat per vendre; i explicava com ell havia comprovat que malgrat que s'intentés explicar-los-hi que la culpa era de les importacions que havia fet al 1932 Marcel·lí Domingo i la mala política econòmica del primer bienni, els pagesos, no s'ho creien.

El problema del blat, però, ni era nou ni l'havia inventat la República, i la seva solució anava lligada tant a una acció decidida del govern (Comorera va demostrar que aquesta era possible), com a una reforma profunda en les estructures agràries (mentre existissin profundes divisions entre la pagesia era impossible una acció conjunta), lligada a una acció sindical pagesa forta i independent (l'experiència de l'USA era un bon començament).

La pagesia doncs, va mobilitzar-se al voltant dels principals problemes que tenia el camp lleidatà d'aleshores. Ara bé, si la protesta va generar un moviment força interessant i fins i tot important en alguns moments, aquest moviment, ja ho he assenyalat en un altre lloc, no va generar una organització -- prou ben trabada com per engegar una dinàmica pagesa autònoma i capaç de fer front als diferents problemes del camp lleidatà, i de la pagesia. Ens trobem doncs, amb una primera fase de mobilització, que té per principal característica la indefinició del moviment, cosa que permetia una representació múltiple i fins i tot enfrontada. Aquesta fragmentació permetia, com ha hem vist, que el moviment pogués ser reconduït per elements estranys a ell mateix, principalment per part d'alguns partits polítics; no vull dir que aquests resolguessin contra els interessos pa-

gesos, sinó que el procediment no afavoria el desenvolupament del moviment; aquesta va ser, per exemple, la manera com es va desenvolupar el tema del Canal d'Urgell, que després de quatre anys no havia suposat engegar un nou Sindicat de Regants - capaç d'assumir els interessos del país.

NOTES

- (1) Citat per E. MALEFAKIS: Reforma agraria, p. 199.
- (2) Les incidències i repercussions d'aquestes primeres mesures en el conjunt del camp català han estat àmpliament tractades per A. BALCELLS: El problema agrari a Catalunya, principalment el capítol V. Vegeu també, E. MALEFAKIS: Reforma agraria, principalment el capítol VI. "La sèrie de decrets de referència -resumeix Camps i Arboix- s'inspiren en tres objectius primordials: prohibir l'exercici de l'acció de desnonament d'arrendataris rústics, excepte si es fundava en la manca de pagament de la renda; autoritzar la revisió de contractes, sobretot el de preu reduït, amb la possibilitat de rebaixes que podien anar fins al 50 per 100; organitzar uns Jurats Mixtos per entendre dels procediments suscitats". J. DE CAMPS I ARBOIX: Història de l'agricultura catalana, p. 207.
- (3) Per províncies les peticions de revisió van anar de la següent manera:

Províncies	ajuntaments no afectats	ajuntaments afectats	nombre de judicis
Barcelona	101	213	23024
Girona	247	73	1577
Lleida	291	33	909
Tarragona	134	51	4461
Total	773	370	29971

A la província de Lleida no va haver cap petició als par-

- tits judicials de les Borges Blanques, Seu d'Urgell, Solsona, Sort, Tremp i Viella. Vegeu, GENERALITAT DE CATALUNYA: Els contractes de conreu a Catalunya, pp. 123-124, 132 i 145.
- (4) E. GIRALT: "El conflicte "rabassaire"", p. 68.
- (5) Lo Rampill del 13 de desembre de 1931 diu que a l'Urgell hi ha alguns mitgers que es neguen a arrancar la part de remolatxa de l'amo. La premsa de Lleida no recull, però, incidents seriosos durant aquest any ni que es respiri cap clima d'intranquil·litat.
- (6) "Circular del governador civil".- El Correo.- Núm. 561 (29 abril 1933), p. 3.
- (7) "El conflicte de les terres".- El País.- Núm. 15726 (8 mayo 1933) p. 3. L'acord anava signat per l'alcalde Miquel Puig, el secretari Faust Benet; per part del Sindicat: Josep Bosch i Setó, president, i Andreu Rosera i Peiró, secretari; i per part del Centre Agrícola: Josep Bosch Cailxal, president i Hermeregild Chesa i Pinyol, secretari. El País del dia 6 donava a entendre que l'acord s'havia obtingut gràcies a la intervenció del governador civil.
- (8) PEP DE SANT RUF: "Política lleidatana. L'anarquia als pobles de Lleida". El Correo.- Núm. 568 (9 mayo 1933), p. 1.
- (9) A. BALCELLS: El problema agrari a Catalunya, pp. 126-127.
- (10) Vegeu La Batalla de l'estiu, juliol i agost principalment, de 1933. Vegeu, "La batalla agraria en la provincia de Lérida", a l'Apèndix.

- (11) PEP DE SANT RUF: "Política lleidatana. L'anarquia del - camp".- El Correo.- Núm 617 (7 julio 1933) p. 1. Vegeu també, F. URGELL: La lluita de classes al camp, p. 8.
- (12) PEP DE SANT RUF: "Política lleidatana. L'anarquia als pobles de Lleida". El Correo.- Núm 568 (9 mayo 1933), p. 1.
- (13) MANUEL BRUNET: "Comentari. La comèdia i drama dels rabassaires", publicat originàriament a La Veu de Catalunya i reproduït pel El Correo.- Núm. 685 (27 septiembre 1933), p. 1. Vegeu també "La duplicidad de la Esquerra en el - problema agrario", publicat a El Diluvio del 2 de setiembre de 1933 i reproduït a La Batalla.- Núm. 161 (7 septiembre 1933). El Correo va reproduir també l'article de JOAN FARRE: "El BOC en la provincia de Lérida" publicat originàriament a La Batalla, cosa que va ser aprofitada per La Jornada per demostrar que tots anaven a una.
- (14) Que el moviment no havia estat gaire alarmant per a la classe propietària va quedar ben clar en el discurs del senyor Florensa a l'Assemblea de defensa agrícola celebrada a la Monumental de Barcelona el diumenge 29 d'octubre de 1933. "Nosaltres -va dir el polític lleidatà- els de les terres de Lleida, que fora de casos molt dolorosos tenim la fortuna de poder compartir encara dintre del mateix regisme d'harmonia (que, fins ara, havia estat general), les nostres coses amb els nostres parcers i els nostres propietaris (...)".- Revista de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre.- Núm 11 (novembre 1933) p. 531.
- (15) "Un toc d'atenció als nostres militants".- La Jornada.- Núm. 376 (22 maig 1934, p. 1.

- (16) "Del momento político. ¿Con qué derecho?." - El Correo. - Núm. 939 (2 julio 1934), p. 1.
- (17) Les posicions de la nova Junta a: "Manifest de la nova - Junta de l'Institut als socis i tots els agricultors de Catalunya". - Revista de l'Institut Agrícola Català de -- Sant Isidre. - Núm. 8 (agost 1934) pp. 403-407. Del manifest podem destacar els següents punts: primer, compli-- ment exacte de la sentència del Tribunal de Garanties so-- bre la Llei de Contractes de Conreu; segon, rebuig de to-- tes les declaracions on s'afirma que els conflictes deri-- vats de dita Llei es troben ja resolts o en vies de solu-- ció, quant justament es tot al revés i a causa de repeti-- des rebel·lies es troba més embrollat que mai; tercer, - destaca la Junta la impossibilitat de pagar les contribu-- cions i interessos de préstecs hipotecaris per part dels propietaris expoliats; finalment, denuncia la parciali-- tat del govern de la Generalitat en qüestions tan impor-- tants com l'ordre públic i l'administració de justícia.
- (18) Acció. - Núm. 54 (1 setembre 1934) pp. 6-7.
- (19) El Correo. - Núm. 970 (7 septiembre 1934), p. 1.
- (20) "Bon viatge!". - Terra Ferma. - Núm. 100 (7 setembre 1934) p. 1. L'articulista acaba fent una crida als propietaris dient-los que ja que són tinguts per monàrquics, apren-- guin la lliçó i s'han facin.
- (21) M. CASANOVAS i altres: ¿Concilio o rebeldía?, pp. 91-98. Vegeu també, R. ORIOL: "Curas i colonos". - Acracia. - Núm. 2 (23 septiembre 1933) p. 2. El testimoni de Gregori Biosca va ser també recollit per A. FIGUERUELO en una sèrie

de cinc articles publicada al setembre de 1966 a El Noticiero Universal, en concret en el número 2, del dia 20.

- (22) La carta anava signada en nom de la "Unió de Colons" per Gregori Biosca, president i Josep Biosca i Falguera, secretari. "Cosas del campo. Les grans propietats".- El País.- Núm. 15118 (19 septiembre 1931), p. 3.
- (23) "La cuestión batallona entre la "Unió de Colons de la Comarca de Lleida" y la "Unión Laical de Beneficiados de la Catedral".- El Correo.- Núm. 181 (17 enero 1932) pp. 1 i 4. Coincidint amb el judici, Garsaball va escriure a La Batalla del 7 de gener de 1932: "¡No desmayeis! Teneis razón de sobras. El verdadero pueblo trabajador está con vosotros. La tierra es para el que la trabaja. Los canónigos no tienen ningún derecho a cobrar la octava parte. Si quieren trigo, vino y aceite que se levanten la sayas y a trabajar se ha dicho, que aún hay tierras para roturar". I el setmanari de Joventut comentava la manifestació en aquests termes: "No som partidaris dels actes mal factors (diu, però, que no se'n va produir cap). Però sí que simpatitzem amb la rebel·lió dels camperols contra el jou de la clerecia". "Notes locals. Ja hi som".- La Jornada.- Núm. 251 (2 gener 1932), p. 2. Aquesta simpatia de JR pels colons serà utilitzada més endavant per la dreta per culpar-la d'haver contribuït decisivament a engegar la revolta camperola: "La gent de Joventut Republicana, burgesets ben peixats, fartons i ben avinguts amb la vida, feren la mar de bromà grassa sublevant els mitgers dels capellans, com ells anomenaven als beneficiats de la nostra Catedral. Això anava de primera al tarannà sectari i anticlerical de la genteta de l'Albergue". ("Al

- bergue" era usat amb freqüència per la premsa de dretes per referir-se a JR). PEP DE SANT RUF: "Política lleidatana. L'anarquia dels pobles de Lleida".- El Correo.- Núm. 568 (9 mayo 1933), p. 1.
- (24) Arxiu Diputació de Lleida. Documentación posterior 6 octubre, paquete 1914-1914 bis, cuerpo L, anaquel 3. Servicio Secretaria General.
- (25) El text del contracte a M. CASANOVAS: ¿Concilio o rebel-día?, pp. 94-97. Les signatures del document a, A. FIGUERUELO: "Problema en torno a la propiedad de 3330 hectá--rees", Núm. 2; l'autor va llegir algunes signatures equivocades.
- (26) Per a una crítica del contracte, R. ORIOL: "Los colonos de las comarcas de Lérida".- Solidaridad Obrera.- (15 di-ciembre 1935) p. 6. L'articulista denuncia que els colons no busquen sinó canviar la propietat de mans i que la -- Unió de Colons no representa de cap manera la unió entre els pagesos, sinó que només té en compte els interessos dels colons que poden pagar. Al marge de les considera-- cions de R. Oriol, un dels temes que caldrà estudiar el dia que es pugui abordar el tema del clergat catedralici és el del repartiment de les parcel·les entre pagesos. -
- (27) "Junta Provincial Agraria. Acuerdos. Sesión del día 21 - de septiembre".- Boletín del Instituto de Reforma Agraria. Núm. 40 (octubre 1935) pp. 489-490.
- (28) "Conclusiones del Congreso".- Unió Agrària.- Núm. 1 (juny 1936), p. 4. Vegeu l'Apèndix.

- (29) "La Comunitat de regants".- La Veu d'Urgell.- Núm. 162 (30 gener 1933), pp. 5-6 i 163 (15 febrer 1933), pp.7-8
- (30) Ja sé que els molts anys transcorreguts entre l'època - que ens ocupa i 1960 no ens permet unes conclusions terminants, però poden ser indicatives:

Unitat d'explotació	Nombre de propietaris	Per 100
Fins a 5 Hes.	12.800	80,38
De 5 a 20 Hes.	2.696	16,93
De 20 a 100 Hes.	406	2,55
Més de 100 Hes.	22	0,13

FONT: "Datos estadísticos para el Congreso de Riegos y Drenajes. Zona de riegos de Urgel (Canal principal)". (Casa Canal: Cap. IX / Art. 4 / Nº 4).

És a dir, només el 19,61 per 100 dels regants podien aspirar als càrrecs del Sindicat Particular i un 2,68 al de síndic general.

- (31) Vegeu per exemple, "Els recs del Canal d'Urgell".- Occident.- Núm. 10 (16 maig 1931) p. 3; i també, "El Sindicat de Recs del Canal d'Urgell".- Ibid.- Núm. 143 (15 abril 1932), pp. 3-4.
- (32) L'anomenada Comissió d'alcaldes va quedar constituïda - pels següents senyors:

Ignasi Queralt	alcalde de Mollerussa
Domènec Tugues	alcalde de Castellserà
Andreu Minguella	alcalde de Vilagrassa

Josep Mor	alcalde de Bell-lloc
Xavier Jacques	propietari de Bullidó (Barbens), resident a Lleida on era farmacèutic.

L'evolució del conflicte, almenys els primers mesos, va anar molt lligada als afanys de protagonisme d'alguns - d'aquests personatges, no sempre coherents amb la seva conducta. En concret, hem de destacar, l'alcalde de Castellserà, convocant de la primera assemblea; el senyor Queralt, un banquer de Mollerussa que tornaria a ser alcalde, però gestor, després dels fets d'octubre; i el senyor Jacques, un home destacat del grup la "petera", i - que un any més tard aniria a la mateixa candidatura, així ho faria notar La Jornada, que alguns dels seus rivals d'aquests mesos, en concret amb el senyor Cabeceran, que se l'identifica amb el sector continuista del Sindicat i amb el senyor Sol, advocat del Sindicat i home de confiança durant la crisi del president del Sindicat, senyor Felip Galicia. Hauríem d'afegir encara el senyor Gavin, de Juneda però resident a Barcelona. Per a una crítica duríssima a com es va desenvolupar l'assemblea: "De pagesia".- Occident.- Núm. 25 (29 agost 1931) pp. 2-3; l'articulista arriba a qualificar l'assemblea de "veritable atracament al sentit comú".

- (33) ALFRED PEREÑA: "Lleidatans d'ahir i lleidatans d'avui. Ramon Felip i Galicia".- Lleida.- Núm. 51 (10 juliol 1927)
- (34) Conclusions aprovades per l'assemblea celebrada el 13 de setembre a Lleida:
1. "Es considerarà desaparegut el Sindicat General de Re

gants i no es pagaran les quotes ni s'acataran les seves ordres".

2. "Aquest acord referent al Sindicat, serà extensiu a - totes les entitats que tinguin relació amb el dit Sindicat, si d'ací a vint dies no es posen al costat del moviment popular"
3. "S'invitarà els Síndics particulars i empleats del -- Sindicat a presentar la dimissió i de no efectuar-ho immediatament, seran considerats com a destriats de la causa del país".
4. "Aquesta mateixa conducta es seguirà amb tots els grans propietaris que no hagin tramès la seva adhesió a la comissió gestora en tot el que va de mes".
5. "Per a facilitar aquesta tasca es nomenaran comissions a cada localitat".

Vegeu: "L'Assemblea de regants a Lleida".- La Veu d'Urgell.- Núm. 129 (15 setembre 1931), p. 6.

- (35) Comentant la primera assemblea de regants celebrada a Mollerussa, Pla i Muntanya, afirmava que calia anar a una nova organització dels recs que acabés amb els actuals - privilegis, però que també s'havia d'acabar amb el període revolucionari ara que el país marxava pels camins de legalitat representada pel nou Parlament. "L'actualitat. D'una assemblea de regants".- Pla i Muntanya.- Núm. 163 (31 agost 1931) p. 8. Per a una crítica a la política - d'ERC vegeu, XAVIER JACQUES: "Carta oberta".- El País.- Núm. 15562 (26 octubre 1932), p. 1; es clar, que ara el senyor Jacques era rival d'ERC de cara a les properes eleccions al Parlament. El caràcter de les negociacions el

va definir perfectament el senyor Sol, advocat del Sindicat, en una carta dirigida al senyor Carles Valmaña, director de la Societat Canal; deia el senyor Sol, que si bé sempre calia ser discret ara, "hay que ser algo más: herméticos"; també segons aquesta mateixa carta, el governador havia negociat la sortida de la crisi amb el president Macià. (Casa Canal. Cap. 11 / Art. 3 / Grupo A / Nº 4).

- (36) L'única alternativa organitzativa immediata va ser la -- proposta de constituir una "Associació d'Agricultors de l'Urgell", associació que va ser aprovada per l'assemblea celebrada a Mollerussa el 18 d'octubre de 1931. L'associació s'havia d'organitzar a partir de Juntes locals de dotze membres, representants de les quatre categories de pagesos existents: grans propietaris, mitjans, petits i mitgers. A part de nomenar la Junta Directiva no tinc notícia de cap altra activitat; aquesta, va quedar constituïda pels següents senyors: Gavin, president; Mor, subpresident; Jacques, secretari; Bernaveu, subsecretari; Queralt, comptador; Minguella, tresorer; i Tugues, recaptador. "De l'Urgell".- Crítica.- Núm. 4 (29 octubre 1931) p. 5.
- (37) La Comissió d'alcaldes va donar suport a aquest projecte, al qual va qualificar de "solució justa, democràtica i digna i que posa definitivament l'aigua i el sanejament de terres a les úniques mans que deu estar; a les mans d'arrendataris, propietaris i parciers".- "Als regants d'Urgell". (Casa Canal. Cap. XI / Art. I / Grupo C / 1).
- (38) "Per la reorganització dels recs d'Urgell".- La Veu d'Ur-

gell.- Núm. 146 (30 maig 1932), pp. 4-5.

- (39) "Als regants d'Urgell", el manifest està signat a Bellvís el dia 20 de maig de 1932. (Casa Canal. Cap. XI / Art. / Grupo C / 1).
- (40) Segons La Jornada, "l'atmòsfera era densa, carregada" i "aviat es notà la presència del líder del Bloc Obrer i Camperol Víctor Colomer i, amb ell, tot el comunisme de la comarca"; l'arribada del governador civil, que prèviament havia enviat a Mollerussa algunes parelles de la - Guàrdia Civil, va fer respirar a la població, diu el setmanari de JR. "Assemblea de regants a Mollerussa".- Núm. 274 (14 juny 1932), p. 1.
- (41) Casa Canal. Cap. VI / Art. 1 / Grupo A / 6.
- (42) Boletín Oficial de la Provincia de Lérida.- Núm. 16 (7 febrero 1933), p. 101.
- (43) Síndics nomenats pel delegat dels Serveis Hidràulics de l'Ebre el 19 de juliol de 1933:

Pels grups 1, 2 i 3:

Joan Ricart i Mill	La Fuliola	propietari
Josep Ardebol i Selà	La Fuliola	suplent

Pels grups 4 i 5:

Josep Companys i Jover	El Tarròs (Tornabous)	propietari
Ramon Rubió i Boldú	Bellcaire	suplent

Pels grups 6 i 7:

Pere Valldeoriola i Andreu		propietari
----------------------------	--	------------

Pels grups 8 i 9:

Joan Olivé i Capdevila	Juneda	propietari
Antoni Xam-mar i Sala	Juneda	suplent

Pel grup 10:

Andreu Cemelis i Miret	Lleida	propietari
Jaume Barri i Illa	Bellví	suplent

Per a la constitució definitiva del Sindicat vegeu l'Apèndix (Casa Canal. Cap. XI / Art. 1º / Grupo A / Nº 6).

- (44) Canal de Urgel. Reglamento de Riegos. Mollerusa 17 diciembre 1934. Aprobado por O.M. de fecha 23 de enero de 1936. (Casa Canal. XIII / Art. I / Grupo C / Nº 2). Vegeu també, "Els recs d'Urgell. Projecte de Bases".- La Veu d'Urgell.- Núm. 187 (15 febrer 1934) pp. 5-7; i "El Reglament de Recs de Canal d'Urgell".- Ibid.- Núm. 212 (28 febrer 1935) pp. 3-4 i Núm. 213 (15 març 1935) pp. 7-8; es tracta d'un extracte i comentari del Reglament.
- (45) "Para los efectos de esta reglamentación se consideran comprendidos en la denominación de propietarios regantes no sólo los que lo son por personal dominio de las tierras, sino los que por título legítimo las usufructuen o tengan la administración legal de sus propietarios, menores de edad o incapacidad". (Article 1, b).
- (46) Mentre no estigués perfilada l'organització de les Comunitats, aquestes funcionarien regides per unes comissions -

rectores; per poder formar part d'aquestes comissions es requeria ser propietari d'un mínim de 5 jornals. Aquestes mesures no volien sinó evitar que la direcció del Sindicat recaigués en mans de persones per a les quals la pagesia fos una ocupació secundària, però és evident que afavoriria els grans propietaris que "administraven" però no conreaven les seves propietats.

- (47) El 25 de gener de 1940, el director de la societat Canal, Carles Valmaña, va denunciar l'acord amb l'excusa que ha via estat arrancat a la Societat "por coacción de la autoridad pública con las actitudes de violencia que se preparaban en el país regante contra la misma (contra la Societat Canal) en otro caso". (Casa Canal. Cap XI / Art. III / Grupo B / Nº 1).
- (48) "La política, els recs i el novè del Canal".- La Veu d'Urgell.- (15 juliol 1933), p. 3.
- (49) "El conflicte agrari a l'Urgell".- El País.- Núm. 15774 (6 julio 1933), pp. 2-3.
- (50) FRANCISCO CORBELLA: "Bellvís. El conflicto del Canal de Urgel".- La Batalla.- Núm. (10 agosto 1933); una versió distinta de l'origen dels fets de Bellvís a, "Bellvís y su conflicto".- El País.- Núm. 15777 (10 julio 1933), segons el diari, la Unió Agrària no va acceptar cap solució perquè no volia sinó mantenir un problema fictici.
- (51) M. LLADONOSA: "El Canal d'Urgell i el pagament del novè", p. 118.
- (52) La rèplica de la Unió Agrària a les afirmacions del govern

- nador a La Batalla del 24 d'agost de 1933. Per protestar contra l'actuació del governador civil vers el Bloc, --- aquest va enviar telegrames als presidents del govern de la República i del Tribunal de Garanties Constitucionals; vegeu, La Batalla del 17 agost.
- (53) JOAQUIN MAURIN: "Por los campos de Urgel".- La Batalla.- (12 mayo 1932).
- (54) JOAN COMORERA: "Carta oberta al President Macià. Els abusos de la Companyia del Canal d'Urgell".- Justícia Social. Núm. 111 (9 agosto 1933), p. 4.
- (55) "Notes i comentaris. La revolta de l'Urgell".- La Jornada.- Núm. 338 (5 setembre 1933), p. 1.
- (56) Ibid.- Núm. 342 (3 octubre 1933) p. 4; i també a El País. Núm. 15848 (5 octubre 1933), p. 1.
- (57) "Plataformes electorals d'Esquerra".- La Veu d'Urgell.- Núm. 181 (15 novembre 1933), p. 9.
- (58) "El problema dels recs d'Urgell".- La Jornada.- Núm. 345 (24 octubre 1933); p. 1.
- (59) La carta no porta signatura. (Casa Canal. Cap. VII / Art. XII / Grupo A / Nº 8).
- (60) "Editorial. El problema de l'Urgell camí de la solució". La Jornada.- Núm. 363 (20 febrer 1934) p. 1. "Assemblea de regants".- La Veu d'Urgell.- Núm. 188 (28 febrer 1934) pp. 5-6.
- (61) "El Canal de Urgel".- El País.- Núm. 16051 (6 junio 1934)

- p. 2; també a El Correo.- Núm 891 (7 junio 1934) p. 2. La nota de la Societat està signada a Barcelona el dia 5 de juny de 1934.
- (62) "Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya".- Núm. 158 (7 juny 1933) pp. 1490-1492. Vegeu l'Apèndix.
- (63) "La magna assemblea de regants del Canal d'Urgell".- El País.- Núm. 16056 (12 junio 1934) pp. 1-2.
- (64) "Canal d'Urgell".- Ibid.- Núm. 16057 (13 junio 1934) p.2.
- (65) "Els recs d'Urgell".- La Jornada.- Núm. 382 (3 juliol - 1934), p. 2. Vegeu l'Apèndix.
- (66) "Els recs d'Urgell".- Ibid.- Núm. 383 (10 juliol 1934) p. 1.
- (67) "Editorial. El conflicte dels regants d'Urgell".- Ibid.- Núm. 384 (17 juliol 1934), p. 3. Naturalment que els --- acords disgustaven a sectors minoritaris tant del partit del govern com d'altres situats a la seva esquerra, i acusen els diputats, el Comissari de la Generalitat i director del Sindicat, Pere Valdeoriola, i algun alcalde d'actuar d'acord amb els interessos de la Societat Canal. Vegeu per exemple la carta oberta de l'alcalde de Bellpuig, senyor Tudela, al de Vilassana, senyor Solsona: La Veu d'Urgell.- Núm. 197 (15 juliol 1934) pp. 7-8; FRANCESC POCA: "Una solució que no satisface a los campesinos del Canal de Urgel".- Catalunya Roja.- Núm. 50 (2 agost 1934) p. 2; i també, J. PINYOL: "El Canal d'Urgell". Justícia Social.- Núm. 162 (11 agost 1934), p. 4.

- (68) El nou conveni va ser editat per la "Tipografia, dels Establiments d'Assistència Social" de Lleida, en un fullet de 6 pp., sense títol ni data d'edició. (Casa Canal. Cap. XI / Art. III / Grupo B / Nº 1).
- (69) Vegeu principalment: A. FLORES DE LEMUS: "Sobre una direcció fundamental de la producció rural espanyola", article publicat originalment l'any 1926 a la revista El Financiero i reeditat al 1951 per Moneda y Crédito; és aquesta última edició la utilitzada aquí. Vegeu també: C. HERMIDA REVILLAS: "Trigueros contra industriales"; F. SE VILLA-GUZMAN: La evolución del campesinado, principalment pp. 96-99; i M. CABRERA: La patronal ante la II República, pp. 107-115. Per al cas concret de Catalunya, EMILI GIRALT: "L'agricultura", dins d'Un segle de vida catalana, pp. 801-803 i 1287-1288. He consultat també les col·leccions de: Revista nacional de economia, Economia y técnica agrícola i Economia i finances; són també de molt profit les revistes vinculades a l'USA (Agricultura i Ramaderia i Pagesia), així com la Revista de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre.
- (70) El paper de l'extensió de noves àrees de conreu era inversament proporcional a la taxa de beneficis. "La paradoja es completa; deia -Flores de Lemus- la extensión del area semillada cesa cuando los precios iban en alza, y comienza de nuevo con los precios en baja". A FLORES DE LEMUS: "Sobre una direcció fundamental de la producció rural espanyola", p. 147.
- (71) ANGEL LERA DE ISLA: "El problema triguero en España".- Revista nacional de economía.- Tomo XXXII (1931), p. 50.

- (72) "El problema del blat a Espanya i a Catalunya".- Pagesia. Núm. 190 (4 abril 1936), p. 6.
- (73) "Pero lo que no hemos visto en ninguna ocasión es un estudio documentado; una investigación concienzuda de la época en que los labradores venden lo más de su cosecha". A. FLORES DE LEMUS: "Sobre una dirección fundamental de la producción rural española", p. 162.
- (74) Declaracions del Conseller d'Economia i Agricultura, senyor Mies, al Parlament de Catalunya. Diari de sessions. Núm. 33 (23 març 1933), p. 759.
- (75) ENRIC SALA: "La política del blat".- Economia i finances.- Vol. XIII (1930), p. 326.
- (76) EMILI GIRALT: "L'agricultura", dins Un segle de vida catalana, Vol. II, p. 1287.
- (77) "La qüestió bladera. Conseqüències".- Pagesia.- Núm. 110 (15 setembre 1934) pp. 1-2.
- (78) E. SEVILLA-GUZMAN: La evolución del campesinado, p. 97.
- (79) "A Lleida el 25...".- Pagesia.- Núm. 32 (18 març 1933), p. 7 Els sindicats signants eren: Sindicat Agrícola de Guissona, Sindicat Agrícola de Barbens, Sindicat Agrícola d'Agramunt, Sindicat Agrícola de Bellpuig, Agrupació Agrícola Targarina, Societat Agrícola Pràctica de Lleida, Federació Catòlica Agrària de Lleida, Sindicat Agrícola d'Ivars d'Urgell, Associació d'Agricultors d'Urgell de Mollerussa, Sindicat Agrícola de Cervera i sa comarca. - Vegeu l'Apèndix.

- (80) La personalitat sempre polèmica de Vidal de Monpalau serà aprofitada, si no per atacar el moviment si per semblar certa confusió entre els medis pagesos; així, s'insinuarà que el Sindicat de Cervera compra el blat per sota del preu de taxa o que tot havia estat un muntatge per donar sortida als estocs que aquest Sindicat havia acumulat. Vegeu per exemple la nota de la Comissió Reguladora del Mercat de Blat de Lleida: "A l'opinió pública".- El País.- Núm. 15702 (7 abril 1933) p. 1; i també, "Els actes d'aquesta setmana. L'assemblea de la U. de SA de Catalunya. Comentaris i conclusions".- La Jornada.- Núm. 315 (28 març 1933), p. 2.
- (81) "Assemblea de cerealistes a Lleida".- La Veu d'Urgell.- Núm. 166 (30 març 1933), p. 5. Vegeu també: "Secció de cereals de la USA de Catalunya. L'assemblea general del dia 25 de març a Lleida".- Pagesia.- Núm. 34 (1 abril 1933) pp. 6-7.
- (82) CONSTANTIU: "Del moment polític. Un dels torts a la pagesia".- El Correo.- Núm. 432 (1 marzo 1933) p. 1.
- (83) El País.- Núm. 15691 (25 marzo 1933), p. 1.
- (84) Parlament de Catalunya. Diari de sessions.- Núm. 334 (23 març 1933) pp. 759-760; núm. 37 (30 març 1933) pp. 859-863; núm. 39 (4 abril 1933) pp. 914-920. "Els actes d'aquesta setmana. L'assemblea de la U. de SA de Catalunya. Comentaris i conclusions".- La Jornada.- Núm. 315 (28 març 1933), p. 2.
- (85) "El blat de Lleida".- Ibid.- Núm. 322 (15 maig 1933) p. 1; també, unes declaracions del doctor Bellí a El País.-

Núm. 15734 (18 mayo 1933), p. 1.

- (86) Aquest malestar era en part justificat perquè tant a l'as-
semblea com des de Pagesia (i molt més des de la premsa
de dretes, és clar), van dirigir-se en to irònic nombro-
ses al·lusions als diputats i als polítics en general. -
Així per exemple, podem llegir a Pagesia: "L'honorable -
conseller d'Agricultura donà al Parlament un consell als
pagesos de Lleida. Que no venguin el blat sota preu de -
taxa i que el guardin. Molt bé, però si a més d'aquest -
consell els posesim una dieta -encara que només fos de -
diputat- tots agrairien i seguirien el consell al peu de
la lletra. Animi's, senyor Mies".- Núm. 36 (15 abril 1933)
p. 3.
- (87) El Correo per exemple deia que el "negocio de importación
de trigo extranjero, que empobreció a todas las comarcas
cerealícolas de España, y enriqueció a judíos, especula-
dores, y a alguien más, que ahora tiene a su servicio, -
criados con calzón corto, y paga 18000 ptas. anuales de
alquiler". "A nuestros agricultores".- Núm. 687 (29 sep-
tiembre 1933); també, "Advertències i esbroncs".- Lo Ram-
pill.- Núm. 188 (8 octubre 1933) p. 1.
- (88) "A Lleida. La grandiosa assemblea de la secció de cereals
de la USA de Catalunya".- Pagesia.- Núm. 155 (3 agost -
1935) pp. 6-5.
- (89) La Jornada, fidel a la teoria que els preus del blat, --
"per dependre de factors extrahumans, tenia difícil re--
mei des de les esferes de govern", aprofitava l'augment
per dir que ni ara era un mèrit del govern, ni abans cul-
pa seva.

- (90) "Però en tot aquest estat lamentable -digué Ramon Pané a l'assemblea de Lleida- hi ha un primer responsable, - gairebé l'únic responsable. L'hem d'assenyalar tots amb el dit. És el pagès que no està associat, és el pagès - que no està dintre el Sindicat". "Secció de cereals de la USA de Catalunya. L'assemblea general del dia 25 de març a Lleida".- Pagesia.- Núm. 34 (1 abril 1933), p. 6.
- (91) El decret va ser publicat íntegrament pel Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya.- Núm. 192 (11 juliol 1934) pp. 207-209.
- (92) La Unió Agrària va protestar pel fet de no ser inclosa en aquesta Junta.
- (93) Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya.- Núm. - 192 (15 juliol 1934) pp. i núm. 224 (12 agost 1934) pp. 902-903. El pensament de Comorera sobre el tema va - ser àmpliament expressat en unes declaracions efectuades al Full Oficial i reproduïdes per Pagesia.- Núm. 111 (22 setembre 1934) pp. 2-3.
- (94) VIDAL DE MONPALAU: "Recordeu, desmemoriats".- Ibid. Núm. 155 (3 juliol 1935), p. 1.
- (95) Per acord de la Junta Central de Contractació de Blats, "tots els que vulguin importar a Catalunya blat provinent d'altres regions de la Península adreçaran una sol.licitud al President de la Junta Central de Contractació de Blat, de Barcelona, en la qual constarà el pes total de la partida ajustada; el nom del venedor, lloc de procedència, preu d'origen, cost dels ports fins a destinació

i una exposició fonamentada del motiu de la compra, acompanyant una mostra, quan es tracti de blat destinat a finalitats que no siguin la molturació, com per exemple, - la fabricació de midons o l'alimentació de bestiar".

Unes normes semblants eren adoptades per a la importació de farines. "Acords de la "Junta Central de Contractació de Blat"". Ibid.- Núm. 107 (25 juliol 1934), p. 5.

- (96) "La qüestió bladera. Conseqüències".- Ibid.- Núm. 110 - (15 setembre 1934) p. 1.
- (97) "Advertències i esbroncs".- Lo Rampall.- Núm. 199 (9 setembre 1934) p. 1.
- (98) "A Lleida. La grandiosa assemblea de la secció de cereals de la USA de Catalunya".- Pagesia.- Núm. 155 (3 agost - 1935), pp. 6-5.
- (99) CAMBRA OFICIAL DE COMERÇ I INDÚSTRIA: Ressenya dels més importants fets d'índole econòmica (...) feta pel President de la Corporació en la sessió del Ple del 26 de setembre (...), pp. 16-18.
- (100) Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya.- Núm. 289 (16 octubre 1934) p. 262.
- (101) "Advertències i esbroncs".- Lo Rampall.- Núm. 201 (11 novembre 1934) p. 1.
- (102) CONSTANTIUS: "Del momento. Adelante!".- El Correo.- Núm. 1864 (20 febrero 1936), p. 1.
-

CAPITOL XI

DINÀMICA ELECTORAL I

PODER MUNICIPAL

1.- Les eleccions generals

Pot sorprendre, que sota aquest epígraf no s'analitzin - els quatre processos electorals que es van succeir durant els sis anys de règim republicà (1931, Corts Constituents; 1932, Parlament de Catalunya; 1933 i 1936 eleccions a Corts), sinó tan sols dos d'ells: el de 1932 i el de 1933. Les eleccions de 1932 i 1933, però, són les úniques que se celebren en una situació de normalitat política. Les eleccions de 1931 es plante gen en gran manera com un plebiscit al règim republicà que s'a caba d'instaurar a Espanya. A Lleida, aquesta excepcionalitat es veuria accentuada per l'absència en la lluita electoral de cap alternativa viable al "copo" plantejada per l'Entesa Republicana. Les eleccions de 1936, se celebren un any i mig després dels fets d'octubre; no és només que ara la lluita es polaritzi entre dos fronts, un de dretes i un altre d'esquerres, sinó sobretot que aquells fets han provocat un daltabaix de - gravíssimes conseqüències en la marxa de la República.

No podria parlar d'eleccions, sense referir-me a la important tesi doctoral de la professora Mir: Evolució del comportament electoral a la Província de Lleida entre 1890 i 1936. Dues raons, però, m'obliguen a referir-me a aquest tema: per una banda, l'anàlisi que des de diferents angles he anat realitzant de les comarques lleidatanes restaria greument mutilada si no la projectéssim també des de l'angle del comportament electoral, una de les situacions més interessants i importants d'una societat democràtica. Per una altra banda, en partir de dues metodologies distintes, crec que podem aportar visions complementàries a la història de Lleida, si bé, no esperi el lector, com no podria ser d'altra manera, trobar conclusions contradictòries o

distintes que vagin més enllà del matís. No em resta, sinó agrair a la professora Mir, companya en aquest terreny tan solitari com estimat de la història lleidatana, la generositat que ha tingut de deixar-me disposar dels resultats de les seves investigacions.

1.1. Les eleccions al Parlament de Catalunya

Per al primer Parlament de Catalunya, la província de Lleida havia d'elegir catorze diputats, onze per majoria i tres per minoria. Aquestes eleccions es presentaven d'una manera força distinta de les que s'havien celebrat un any i mig abans. En termes generals, però, podem avançar, que tal i com eren plantejades aquestes eleccions, el conjunt de les forces polítiques lleidatanes no havien arribat a un grau de desenvolupament suficient per fer front al compromís electoral d'una manera coherent i no gaire traumàtica. Al final del procés, els resultats van consagrar, igual que a la resta de Catalunya, un bipartidisme entre l'Esquerra Republicana i la Lliga.

L'estratègia electoral de l'ERC va girar sobre la conveniència de fer "una candidatura d'afirmació pròpia". L'argumentació de La Jornada fou minuciosa (1). Rebutjada l'alternativa d'anar al "copo" amb una entesa genuïnament republicana, "possibilitat assequible", però "que pugna amb el criteri democràtic, el qual aconsella respectar la representació de les minories" (2), a l'ERC se li presentaven dues opcions: o anar sola o intentar una coalició amb els diferents sectors republicans. Aquesta última possibilitat es presentava complexa, tant per les incompatibilitats entre els diferents grups, Acció Catalana i USC per una banda i radicals per una altra, com pel mal record que els dos primers despertaven en la JR; l'aliança amb els radicals, bo i reconeixent que l'entesa a la Paeria lleida

tana havia funcionat excel·lentment i que l'Estadella, a Madrid, havia respectat escrupulosament els tractes respecte a l'Estatut, era impossible, perquè ni podien deixar sols a grups més afins, ni el congrés del partit ho permetia. Val a dir, -- respecte a aquest últim punt, que va ser precisament Joventut Republicana de Lleida, qui va presentar al congrés d'ERC una proposició demanant al partit que acudís sol a la lluita electoral, deixant a les Federacions el criteri d'aliar-se amb els partits que creguessin oportuns, mentre el seu ideari "sigui essencialment catalanista i esquerrà" (3). Al marge de totes aquestes dificultats, que són certes, a la Federació Lleidatana d'ERC se li presentava una ocasió magnífica per hegemonitzar el republicanisme lleidatà.

En el Manifest electoral de l'Esquerra, no s'exposava pas un programa d'actuació de govern, ni tan sols una anàlisi dels problemes amb què s'enfrontava la província a la qual s'hi presentaven com a candidats. Els candidats de l'ERC reivindicaven per a ells no solament haver dut la República, sinó també l'esperit revolucionari d'abril i per tant la possibilitat de governar ara Catalunya:

"Doncs bé, aquesta obra -diu el Manifest- per ésser útil a tots ha d'ésser obra de les esquerres. L'hem de fer nosaltres i sols podem fer-la nosaltres, els que espontàniament, tant com per reflexió i experiència, sentim la República com la institució necessària per a reconèixer la plenitud de la dignitat humana, amb un predomini absolut de la llibertat de consciència i un ample esperit laïcista que reg pongui d'aquesta llibertat i a Catalunya la capacitat per a endegar les seves energies (...)" (4).

Els candidats de l'Esquerra en aquesta ocasió van ser:

Humbert Torres i Barberà metge, de Lleida

Francesc Macià i Llussà	president de la Generalitat
Pere Coromines i Muntaña	advocat, de Barcelona
Francesc Viadiu i Vendrell	oficinista, de Solsona
Josep Companys i Jover	propietari agrícola, El Tarrós
Joan Sauret i Garcia	impressor, de Balaguer
Enric Canturri i Ramonet	industrial, de la Seu d'Urgell
Ricard Palacín i Soldevila	advocat, de Lleida
Pere Mies i Codina	advocat, de les Borges Blanques
Jaume Magre i Ubach	oficinista, de Cervera
Josep M. España i Xicart	advocat, de Viella

Contra l'Esquerra es presentava una candidatura anomenada "Front Proporcionalista Republicà i Catalanista". Aquesta candidatura estava integrada per la Lliga, Partit Radical, republicans històrics sense filiació, l'agrupació de Lleida de la U.S.C. i els amics del senyor Daniel Riu. Aquesta candidatura, tal i com efectivament anunciaven a la seva presentació, estava dirigida contra l'Esquerra:

"La raó del nostre sorgiment no és pas d'egoisme d'unes actes ni el desig de realitzar un programa de conjunt o una actuació política comuna. És simplement sortir al pas amb gest de dignitat, a l'atropellament que a totes les minories suposa el sistema majoritari, i a la supèrbia d'una gent d'ànima feixista, que en nom dels caríssims ideals de República i Catalanitat malmeten aquella confiança il·limitada que el poble els otorgà, dòcilment i esperançat, el 28 de juny". (5).

L'estratègia de la Lliga Regionalista durant els últims mesos i també en aquestes eleccions es va orientar a ocupar l'espai de centre i a "formar un partit -diu el professor Molas- d'àmplies fronteres, apte per dirigir grans fronts socials, única possibilitat d'assolir el triomf." (6)

La primera maniobra de la Lliga Regionalista es va dirigir

a neutralitzat un compromís anterior a la constitució del Front Proporcionalista, amb la Lliga Ciutadana de Dretes. Aquesta ha via nascut el maig anterior i agrupava, ultra catòlics sense - filiació, a tradicionalistes i regionalistes. Convocades les - eleccions al Parlament, va reunir-se el directori de la Lliga Ciutadana per tal de discutir la seva participació; aleshores, els representants de la Lliga Regionalista, senyors Florensa i Sol, van exposar les ofertes que havien rebut d'altres sectors de cara a les eleccions, ofertes que van ser rebutjades enèrgi cament pel delegat del Partit Tradicionalista, senyor Lavaquial.

El directori de la Lliga Ciutadana de Dretes amb la presió d'uns i d'altres van acabar per inhibir-se deixant en lli bertat a cadascuna de les organitzacions adherides. La Junta - Provincial Tradicionalista, després d'acusar la Lliga Regiona lista d'allargar intencionadament les negociacions fins el punt de fer impossible una candidatura de dretes, afirmava:

"Queda, doncs, palesament demostrat que en les terres lleidatanes els catòlics es - veuen coaccionats per la maniobra de la Lli ga Regionalista (avui un partit republicà - més), que ha faltat al pacte que tenia con tret"
(...)

"Els tradicionalistes hem cregut sempre que avui la lluita està plantejada tan sols entre els qui confessen i segueixen a Crist i els qui el neguen o se n'aparten." (7)

El fet que no es presentés una candidatura genuïnament de dretes, a part dels ardits de la Lliga, va ser a causa de la - manifesta debilitat de la mateixa dreta, la qual cosa la Lliga naturalment, coneixia. Si bé devia suposar que, al capdavall, capitalitzaria els vots de les dretes. Tal i com deia un edito rial d'Horitzó, de les Borges, "vulguis no vulguis", malgrat - no existir cap candidatura "catòlica i catalanista", al davant

hi havia la candidatura d'ERC, partit al qual atribuïa totes - les calamitats; "Hem d'aterrar l'Esquerra", deia El Correo del mateix dia de les eleccions, article que gràficament acabava - no pas demanant el vot per a cap candidatura, sinó un vot a la contra:

"!Catalans, -deia- penseu uns moment! L'Esquerra no té moralitat ni disposició administratives. L'Esquerra és tan republicana com - els lacais de la Dictadura. L'Esquerra careix de patriotisme. L'Esquerra prefereix Ferrer i Guàrdia al gran catalanista Prat de la Riba. Catalans! Qui voti l'Esquerra no és bon Català!". (8).

Malgrat les influències de la Lliga en l'Acció Social Popular, la seva premsa va manifestar una adhesió molt matisada a - la candidatura "Proporcionalista", una mica en la línia d'un entrefilat d'Acció, "voteu la candidatura més de dreta". El mateix setmanari, però, publicava en el número anterior a les eleccions unes subtils "normes electorals" que no eren sinó una invitació a votar només als candidats de la Lliga (9).

L'actitud més enèrgica des de la dreta contra el "Front -- Proporcionalista" havia de venir, com és natural, des del carlisme. La campanya dels carlins, des de Terra Ferma, anava dirigida tant contra la conducta de la Lliga Regionalista, com a pesar de relleu la contradicció que hi havia entre voler derrotar les esquerres i donar els vots a uns socialistes (que a més eren maçons) i a uns radicals que a res es comprometien (10).

Si la Lliga Regionalista, i al capdavant la majoria de les forces de dreta, van anar creant una imatge que anava identificant la candidatura del Front amb l'alternativa de dretes a l'ERC, per a aquesta última aquest plantejament li era molt favorable. Per una banda podia dirigir la seva campanya contra un rival - concret, la Lliga Regionalista, al qual fàcilment podia retreu-

re el seu passat de convivència amb la caiguda monarquia (11); per l'altra, l'estrany pacte de socialistes (expulsats, com ja he dit en un altre lloc, de manera fulminant de la USC) i radicals amb la Lliga, els deixava aclarit el camp republicà. No cal dir, que la premsa favorable a l'ERC va dirigir el gros de la campanya a denunciar l'estranya aliança "Proporcionalista", que va batejar amb el qualificatiu de "samfaina". (12).

Formaven part de la candidatura del Front Proporcionalista Republicà Catalanista de les comarques de Lleida, els següents senyors:

Joan Rovira i Roura	advocat, Lliga, de Lleida
Antoni Secanell i Aparici	comerciant i propietari, Lliga, de Tàrraga
Romà Sol i Mestre	advocat, Lliga, de Lleida
Josep Cabeceran i Borràs	advocat, republicà, de Balaguer
Salustià Estadella i Arnó	metge, radical, alcalde de Lleida
Manuel Gallart i Sanchez	advocat, republicà, de Pobla de Segur
Josep Llari i Areny	advocat i propietari, de Tremp
Ramon Riu i Vendrell	advocat, radical, de Cervera
Xavier Jacques i Piñol	farmacèutic i propietari, ex-USC, de Lleida
Ramon Sales i Torres	mestre, ex-USC, de Lleida
Josep M. Ferran i Costa	enginyer i propietari, Lliga, de Cervera

Dues candidatures més es van presentar (13): la del Bloc Obrer i Camperol i la del Partit Socialista Obrer Espanyol.

L'anàlisi que el Bloc feia de la política desenvolupada -- per l'ERC l'últim any i mig (obstaculització de la revolució democràtica; repressió d'obrers, de pagesos i del moviment d'alliberament nacional; actuació incapaç al Parlament, a la Generalitat i a l'Ajuntament de Barcelona, aquí també immoral) el menà

a la conclusió que les properes eleccions podien significar la recuperació definitiva de la dreta, de la contrarevolució.

"S'acosten hores de prova per a la classe obrera catalana! -s'assegurava des d'Avant, de Lleida- Cambó està ja a Catalunya. Macià es prepara per a deixar-li pas. Les eleccions al Parlament de Catalunya és molt fàcil que siguin la forma legal per a fer el traspàs - (...)"

Paradoxalment, aquesta anàlisi menava a una política molt pròxima a la de classe contra classe que feia la, tan criticada pel Bloc, III Internacional. El Bloc, deia també Avant.

"vol donar l'exemple clar i terminant de que essent ell tot sol el genuí representant de la classe treballadora revolucionària, -- tant del camp com de la ciutat, ha de portat la bandera inconfundible de la lluita de classes a tots els llocs cara a cara amb la burgesia, sense ni la més mínima ombra de dubte i vacil·lació." (14)

El programa que el Bloc pensava defensar en el Parlament de Catalunya, no era un programa de govern d'acord amb l'Estatut, -- ja que ni el Parlament ni el govern de la Generalitat tenien -- competències sobre cap dels punts del programa, sinó un programa encaminat a fer

"del Parlament Català, no una tramoia per mitjà de la qual ens governi Cambó, sinó el - Centre vital de la Revolució Espanyola." (15)

La candidatura del BOC per la circumscripció de Lleida, estava formada pels següents senyors:

Francesc Aguilar	ebanista, de Lleida
Pere Ardiaca	metal·lúrgic, de Balaguer
Jordi Arquer	dependent, de Barcelona
Víctor Colomer	mestre, de Lleida (resident a Barcelona)

Joan Farré	ferroviari, de Lleida
Sebastià Garsaball	pagès, de Lleida
Francesc Mateu	transportista, de Tàrrrega
Joaquín Maurín	publicista, de Barcelona
Jaume Miravittles	professor, de Barcelona
Santiago Palacín	dependent, de Balaguer
Tomàs Pàmies	transportista, de Balaguer

El PSOE, no va desplegar tanta activitat com el BOC; no presentava sinó una candidatura per a minories, potser, així ho ha insinuat el professor Molas, amb la intenció de recuperar algun sector de la USC sumida en una profunda crisi, a causa, precisament, d'aquestes eleccions. El Manifest de la candidatura no era sinó un repertori de generalitats, tant sobre el seu propi partit com en la crítica als altres (16).

Els candidats socialistes van ser els senyors:

Pere Montes i Meléndez	ferroviari, de Lleida
Josep Solé i Cebrià	empleat de banca, de Lleida
Francesc Garcia de Càceres	enginyer agrònom, de Lleida

Quadre 1. Eleccions al Parlament de Catalunya (Per 100)

comarques	Participació	abstenció	ERC		P. Proporcionalista		BOC		PSOE	
			C	V	C	V	C	V	C	V
Garrigues	70,60	29,39	42,99	60,89	21,47	30,42	3,43	4,86	0,00	0,00
Noguera	69,65	30,34	35,23	50,58	27,50	39,49	5,64	8,11	0,00	0,00
Segarra	63,70	36,29	30,53	47,93	30,87	48,46	0,47	0,73	0,00	0,00
Segrià	64,95	35,04	34,09	52,48	23,00	35,41	5,54	8,53	1,26	1,95
Urgell	69,29	30,70	31,79	45,88	32,58	47,02	3,01	4,34	0,00	0,00
Regió VIII	67,63	32,35	34,92	51,55	27,08	40,35	3,61	5,30	0,25	0,39

C Per 100 sobre el Cens electoral; V Sobre el nombre de votants.

FONT: C. MIR: "L'elecció del Parlament de Catalunya", Quadre 1, p. 104.

Malgrat que no es pot establir una relació gaire estricta entre les eleccions de juny de 1931 i les que es van celebrar el 20 de novembre de 1932, podem aventurar algunes reflexions. En primer lloc, va haver un augment, no gaire important, un -- 3,11 per 100, de l'abstenció. En conjunt, aquesta abstenció podria atribuir-se a sectors que l'any 1931 havien votat a la -- Coalició Republicana, perquè és en les tres comarques que aquesta havia superat el 60 per 100 dels vots possibles, on ara es -- registrava un augment més alt de l'abstenció: les Garrigues, la Noguera i el Segrià; mentre, la Segarra, la comarca més abstencionista el 1931 (un 40,68 per 100), era ara l'única on l'abstenció retrocedia a un 36,29; a l'Urgell la variació fou gairebé inapreciable. És possible també una abstenció de sectors -- dretans insatsifets per la Candidatura del Front, abstenció que es fa difícil, però, de valorar (17).

Igual que a la resta de Catalunya, la Candidatura de l'Esquerra, que va obtenir més d'un 51 per 100 dels vots emesos, s'alçà amb el triomf en el conjunt de la Regió (18). Aquest resultat, seria superat una altra vegada a les Garrigues, l'antiga -- circumscripció d'en Macià, que seria on l'ERC obtindria millor -- resultat, mentre que al Segrià seria just.

Del Front Proporcionalista, van fer-se amb les minories els senyors Sol, Secanell i Rovira, tots tres de la Lliga, el que -- d'alguna manera indica que la resposta de l'electorat va venir a confirmar la hegemonia d'aquesta (de la dreta) en la candidatura; en conjunt, però, la votació al Front va ser força disciplinada. Només a Ciutadilla i a Torregrossa hi va haver un vot gairebé unànime a la Lliga i per tant de rebuig als altres candidats del Front; a Torregrossa aquesta votació selectiva va ser més important, perquè a causa de la ruptura d'unes urnes va haver de repetir-se l'elecció, i per tant ja se sabia que l'ERC --

havia guanyat majoritàriament i que no estaven en joc sinó les tres places de la minoria (19). En el conjunt de la Regió, la candidatura Proporcionalista va obtenir un 40,15 per 100 dels vots, passant per davant de l'ERC a l'Urgell i a la Segarra.

El Bloc va obtenir a la circumscripció de Lleida els seus millors resultats percentuals (20) , principalment al Segrià i a la Noguera, si bé molt lluny de les altres dues candidatures. A la Segarra, amb els vots obtinguts pel Bloc, l'Esquerra empataria amb el Front, mentre que a l'Urgell, sumant els vots de les dues candidatures, ERC i BOC, sumarien més del 50 per 100 del total.

Respecte a 1931, el Bloc va obtenir en aquestes eleccions un 0,84 per 100 més dels vots, el que significa un element força estabilitzat respecte a l'any anterior.

La conclusió més important per a la premsa republicana, -- que s'expressà de distintes maneres, fou el fracàs dels vells - "factores personales" -tal i com ho deia El País- per deixar pas a les idees, "la masa -assenyalava- va canalizándose en corriente de opinión definida y vota por las ideas que representa". -- Dos factors foren ressaltats dels resultats del Front Proporcionalista, ultra, la mateixa derrota de la fórmula: la derrota relativa de la Lliga, només havia aconseguit les places de la --- minoria i la doble derrota del Partit Radical, que no solament no havia obtingut cap acta (ni a la resta de Catalunya tampoc), sinó que a la vegada, havia malmès el seu patrimoni republicà (21).

Per contra, aquestes eleccions, assenyalava La Jornada, ha vien situat l'ERC en una "importantíssima missió dins la política catalana"; mai, diu el setmanari de JR, la massa republicana catalana havia trobat un partit en el qual es reconegués; ara, continuava, el que convenia era vertebrar la massa de simpatit-

zants perquè acudissin al partit, i que tots els militants coneguessin perfectament la tàctica, la doctrina i l'organització de l'Esquerra (22).

No deixa de ser curiós que en les valoracions que El País i La Jornada fan d'aquestes eleccions, dediquin força espai al fracàs -"la reventada comunista" que diu La Jornada- del Bloc Obrer i Camperol. Els vots del Bloc no eren aleshores un perill per a l'Esquerra, així doncs, l'afany dels republicans per demostrar el seu fracàs actual i futur, tenia tant de conjur, com d'intent de recuperar uns vots que aleshores tenien un destí impossible (23).

Per a El Correo, havia existit un retraïment de les dretes en aquestes eleccions; retraïment que podia tenir una explicació, però no una justificació. Calia anar a votar, deia el diari, encara que no es votés la candidatura sencera. Per a Terra Ferma, per contra, el "mal menor" no era un argument, ja que -evitar-lo estava a les mans de certs senyors que no van respectar els compromisos que tenien contrets. Per a Terra Ferma, amb aquestes eleccions no s'havia, com era evident, derrotat a l'ERC i "en canvi ha emigrat la pau i l'harmonia del camp dretà" (24).

Per a Acció Comarcal, el setmanari targarí d'ASP, el sentit del vot havia estat més republicà que esquerrà, ja que l'Esquerra va fer una campanya com si els adversaris fossin monàrquics. L'esperit de Prat de la Riba, continuava, no presidiria el nou Parlament de Catalunya, però hi seria present "no d'una manera raquítica; sinó abundant"; la Lliga sabia fer una "oposició veritablement eficaç, preparada, defensora de totes les essències cristianes" (25).

El triomf de l'Esquerra, escrivia El Correo, significà, entre altres coses, el triomf d'una política laica i socialitzant,

"cuyo desenvolvimiento seguirá una trayectoria más sectaria -- que la que ha marcado la gestión gubernamental de la conjunción republicano-socialista desde Madrid". Després d'estendre's en consideracions catastrofistes sobre aquests dos temes, l'editorialista del diari acabava:

"No creemos que transcurran los cinco años que como minimum del mandato señala el Estatuto, sin que ocurran hechos que darán al traste con el Parlamento y el Gobierno laico y socializante; hechos que serán provocados por Esquerra y que quizás no podrán contener los esfuerzos de los buenos catalanes, que quisiéramos ver definitivamente consolidado el régimen autonómico, con provecho y gloria de Cataluña" (26).

En termes generals, les eleccions de 1932, malgrat els estralls (una mica pintorescs, val a dir), van significar un avenç en la normalització política de la Regió respecte a 1931.

En el camp de l'esquerra moderada i republicana, un partit, ERC, va consolidar-se com a hegemònic. En aquest sentit, les eleccions del 1932 serien el seu gran triomf, tant pels resultats propis, com per la incapacitat dels altres d'articular una alternativa viable, encara que fos mínima. El Partit Catalanista Republicà, no solament no va concórrer a les eleccions, sinó que va ser incapaç de definir-se d'una manera clara, tant sobre la pròpia absència, com sobre les candidatures en joc. El Partit Radical, també va demostrar-se incapaç (ja durant la campanya va cedir tot el protagonisme a la Lliga) d'alçar-se com una alternativa moderada a l'ERC; al mateix temps i com a conseqüència, es va veure arrossegat a trencar l'aliança municipal amb la JR, que li havia permès de tenir una presència important a la ciutat de Lleida. La dimissió, a conseqüència de la derrota, de l'alcalde Estadella i el seu pas a l'oposició, significà la marginació dels radicals a la Paeria i els deixà mal situats a

l'hora de reivindicar en les properes eleccions municipals la seva obra en el primer ajuntament republicà. El grup de "la pe_{te}ra" havia tingut una trajectòria prou singular com perquè pogués representar cap perill per a l'hegemonia que el grup dirigent de JR exercia en la Federació lleidatana d'ERC. En tot --cas, els jocs malabars electorals de novembre, van tenir la virtut de situar-lo al lloc on li corresponia: ser un grup marginal.

Els relativament bons resultats que el Bloc obtingué en algunes d'aquestes comarques, devia contribuir substancialment a alimentar el mite que Lleida era una fortalesa bloquista. Ara bé, el nombre de vots col·locaven al BOC molt lluny d'una acta, almenys mentre estigués vigent un sistema electoral majoritari.

La Lliga va aconseguir en aquestes eleccions triomfar en el seu propòsit: situar-se, també a Lleida, com l'única alternativa possible a l'ERC. L'incompliment de pactes anteriors amb altres sectors de dreta, no va ser una dificultat insalvable a l'hora de capitalitzar a favor seu, i com una alternativa de --dretes, la campanya del Front Proporcionalista; que malbaratés, tal i com acusaven plens de raó els carlins, la unitat de la --dreta (Lliga Ciutadana de Dretes) no crec que preocupés gaire --els regionalistes, perquè aquesta aliança permanent amb els carlins i sectors del catolicisme integrista, podia ser un llast -- massa pesat a l'hora d'articular un partit d'àmplies fronteres, capaç d'atreure's el vot republicà moderat.

1.2. Les eleccions a Corts de novembre de 1933

1933, acabaria convertint-se en un any crucial en la història de la Segona República: l'agudització de la crisi econòmica, l'encallament de la reforma agrària, l'ensorrament del preu del

blat, les tensions derivades de l'aplicació imminent de la reforma escolar, els fets de Casas Viejas, no solament van anant restant base social a la coalició governamental entre republicans d'esquerra i socialistes, sinó que també va anar creant dificultats cada cop més insalvables entre distintes forces de la coalició i també en algun dels partits (el Radical Socialista, per exemple es va escindir en tres grups diferents). Al final de l'estiu, era clar que la política republicano-socialista que Azaña havia dirigit durant dos anys estava esgotada; el des_u concert s'havia apoderat dels rengles de la majoria.

"De fa unes setmanes, -deia La Jornada- els esdeveniments polítics, ací i allà, s'han desenvolupat vertiginosament, dins un ambient de gran tensió per part de tots els ciutadans, al menys per part dels que estimen la República" (27).

Paral·lelament a la crisi de l'esquerra en el govern, la dreta va anar articulant unes plataformes per ser una alternativa a l'esquerra republicana. Al febrer, la Lliga Regionalista va culminar un procés de reorientació centrista i de reorganització interna que es traduiria en la creació de Lliga Catalana. A finals del mateix mes de febrer, es va celebrar a Madrid el Congrés fundacional de la CEDA. Quan a la tardor de 1933 el govern Martínez Barrio obtingué el decret de dissolució de les Corts, els papers s'hauran capgirat respecte a 1931; les dretes es presentaran ara cohesionades, decidides i amb mitjans. A Lleida, en concret, el tema de la reorganització de la dreta era un dels temes més constants de les pàgines de El Correo des de feia mesos, principalment a partir d'una sèrie publicada per mossèn Pelegrí (vegeu apèndix). Des de distintes col·laboracions es va anar preparant el camí a l'intel·ligència de les dretes lleidatanes (28).

En plena crisi política, un fet desgraciat ocorregut a Ba-

laguer, va contribuir a augmentar considerablement la tensió. El diumenge dia 10 de setembre, uns dos-cents carlins procedents principalment de Lleida, Cervera, Borges Blanques, Bellpuig, Miralcamp i Vilanova de la Barca, van reunir-se en aplec a Camarasa. Al matí havien assistit a missa a l'església del Sant Crist de Balaguer; sembla que el requetè, com era habitual en les celebracions tradicionalistes, hi va acudir uniformat i en formació militar. A la tarda, de tornada, els carlins coberts amb la clàssica boina roja i alguns amb bastons d'excursionista van estendre's pels cafès de Balaguer, mentre un grup pujava a l'església de Santa Maria; quan aquest últim grup va arribar a la plaça del Mercadal va organitzar-se una duríssima batalla entre balaguerins d'esquerres i joves requetès excursionistes. Qui va començar és gairebé impossible d'esbrinar, cal pensar que totes dues bandes tenien ganes de llenya; si primer, -- com diuen les esquerres, van ser de crits subversius (visques al rei i a Hitler) dels carlins que baixaven de Santa Maria o -- si primer va ser el "boines fora!" dels balaguerins, no és pas gaire important. De la batalla va resultar mort, d'una punyalada al cor, un xicot del BLOC, Marià Pujol Pàmies, un carlí ferit de certa gravetat i uns quants contusionats per cada bàndol. Segons Terra Ferma van ser detinguts per la Guàrdia Civil de Balaguer 5 carlins de Lleida, entre ells Ramon M. Bernat, delegat provincial del Requetè, 22 de les Borges, 7 de Cervera, 3 de -- Sant Ramon-La Manresana i 2 de Balaguer, així com 2 Margarides de Lleida i 11 de les Borges (El Correo elevava el nombre de detinguts a 70).

L'endemà, el Bloc, secundat per la UGT, va proclamar la va ga general, consigna que va ser seguida a Balaguer i a Lleida. A Balaguer, l'enterrament del xicot mort la vigília va centralitzar la jornada que va transcórrer amb tensió però sense en-

frontaments. A Lleida, per contra, el governador, que al matí va fer ocupar la ciutat per efectius de la Guàrdia Civil a peu i a cavall, conseguint així mantenir l'ordre, va prohibir una manifestació convocada per socialistes i bloquistes prevista a la tarda, la qual cosa va ser causa de diferents enfrontaments entre els manifestants i els guàrdies, resultant almenys dos ferits i trenta detencions (29). Per a comunistes i socialistes, els fets de Balaguer no eren sinó el feixisme, que per primera vegada gosava donar la cara. El crim de Balaguer, deia Justicia Social, de Barcelona,

"(...) és el primer símptoma alarmant dels atacs que preparen les colles armades de la -reacció contra la classe obrera.

Els fets que afirmen que a casa nostra no existeix l'amenaça feixista han estat desmentits pels fets de Balaguer (...)" (30).

Al marge de la qualificació dels fets (31), tant per a El Correo com per a Terra Ferma, els fets de Balaguer no van ser -sinó la resposta, valenta, al progressiu bolxevisme que sofrien les terres de Lleida, i Balaguer en particular. Cal tenir en --compte que l'estiu de 1933 havia estat particularment agitat, -principalment al camp, i ara el carlisme reivindicava, d'alguna manera, haver estat els únics que havien fet front a l'agitació revolucionària.

"Requeté, -deia Terra Ferma- a lluitar, es tu deber. Lucha pacífica, por ahora, lucha que se dice "legal", lucha de la idea, por supuesto; -que sí la catástrofe se avecina, si la revolu--ción se agita, ya sabemos cual es nuestro puesto de honor, que a nadie cederemos jamás." (32)

L'amenaça comunista, fou, també, el principal tema d'infor-mació després dels fets, particularment per part d'El Correo. Aquest diari, ens descriurà una ciutat de Balaguer dramàtica-ment controlada pels comunistes (del Bloc i del PCC), on aquests

registren les cases i detenen arbitràriament (33).

Els fets de Balaguer i la vaga general que els va seguir, devia causar una gran inquietud en molts ànims. Aquesta mena - d'enfrontaments, almenys amb tanta duresa, no eren, afortunadament, freqüents en aquestes comarques. Per a uns el sinistre - rostre del feixisme s'havia fet present cobrant-se la vida d'un company; per a d'altres, la tirania comunista s'havia fet realitat a Balaguer, l'amenaça havia començat a fer-se realitat. Per altra banda, la justícia va ser incapaç de fer llum sobre el cas i el procés no va arribar a fer-se mai, el que devia inquietar i desconcertar a uns tercers.

Convocades noves eleccions per al 19 de novembre, i des--prés d'algunes escaramusses de grups cada cop més marginals -- (34), van acabar per perfilar-se tres candidatures: la d'ERC, - la de la Unió de Dretes (Lliga Catalana i carlins) i la del --- Front d'Obrers i Pagesos (Bloc i PSOE).

ERC, convençuda de poder repetir els dos anteriors triomfs va decidir des d'un bon començament acudir sola a les eleccions. La candidatura de l'Esquerra estava integrada pels següents senyors: Epifani Ballí i Cañtiel, de Lleida, metge i diputat en la primera legislatura; Josep Sastre i Torruella, de Tremp, metge; Ferran Zulueta i Giberga, de la Seu d'Urgell, agricultor i ramader, molt vinculat a la cooperativa lletera de la Seu i president de la Comissió de Ramaderia de la USA, la seva elecció pot molt bé interpretar-se com una apertura cap a la pagesia influïda - - - per la USA i amb la qual les relacions no havien estat gaire bo nes a causa del problema blader, ja que l'Esquerra sempre va - veure en la protesta pagesa per aquest problema una manipulació de la dreta; i finalment, Luis Bello Trompeta un salamantí del partit de Manuel Azaña, afincat però a Madrid, on exercia de pe riodista; per què ERC va anar a buscar aquest senyor per a la -

candidatura de Lleida és ben estrany i el motiu que hagués estat president de la comissió que va dictaminar l'Estatut no -- sembla suficient (35).

La candidatura de dretes estava integrada per tres candidats de Lliga Catalana i un tradicionalista. Van ser candidats de la Lliga els senyors: Manuel Florensa i Farré, advocat i propietari agrícola, dirigent de l'IACSI, de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre i del Consell Central de la secció agrícola de la Lliga, antic membre del Partit Liberal, havia ingressat a la Lliga quan els anys 1917-1918 va haver un important -- trasvàs del partit dinàstic al regionalista, havia estat diputat a la Diputació Provincial entre 1911 i 1923, institució de la qual va ser vice-president; Lluís G. Pinyol i Agulló, de -- Tremp, registrador de la propietat i Lluís Massot i Balaguer, un gironí, resident a Barcelona on havia estat regidor de l'Ajuntament i advocat del Sindicat de Cervera (36). La plaça reservada als tradicionalistes la va ocupar el senyor Casimir San -- genís i Bertran, de Lleida, advocat i propietari agrícola i dirigent de l'IACSI a Lleida, no era fins aquell moment un home representatiu de cap dels sectors carlins i hom atribueix la se -- va designació al fet que podia pagar-se la campanya electoral.

Per últim, els candidats del Front Obrer i Pagès eren tres pel Bloc i un pel PSOE. Joaquim Maurín i Julià, candidat també al 1931 i al 1932, amb prou vincles amb Lleida perquè no se'l tingués per un foraster; Santiago Palacín i Nadal, de Balaguer, sense ofici conegut, però un dels homes més populars del Bloc i Sebastià Garsaball, de Lleida, líder de la Unió Agrària i per -- tant un dels protagonistes més actius de l'agitació pagesa viscuda aquell estiu; Josep Solé i Cebrià, de Lleida, empleat de -- banca, era el candidat del PSOE.

L'Esquerra Republicana, va acudir una vegada més a l'argu--

mentació que dues vegades seguides l'havia dut a la victòria: la defensa de la República. El manifest electoral de la Federació girà al voltant de tres eixos: consolidar la República, -- afermar el règim autonòmic català i "dels altres pobles d'Ibèria" i fer realitat les lleis que les Constituents ha fet sobre el paper; ningú millor per a aquesta feina, deien, que aquells homes que l'han començada (37).

Per als republicans d'esquerra, l'estratègia de la dreta a mig terme era reformar la Constitució de la República; com -- això els seria pràcticament impossible en el terme dels dos pròxims anys (ho dificultava la pròpia Constitució), s'esforçarien de moment a revisar la legislació de les Constituents (Estatut de Catalunya, les lleis religioses i socials, etc.) o a fer im- possible la marxa de la tasca parlamentària.

"No sols els nostres amics de l'Esquerra, --deia La Jornada-- sinó tots els homes que sentim vivament l'ideal republicà i laic han de -- preparar-se des d'aquest moment per a la gran batalla que, dins de dos anys llargs, les dretes ens presentaran per a reformar la Constitu- ció de l'Estat (...)" (38).

No és estrany doncs, que la campanya de l'Esquerra anés di- rigida cap a tres sectors: els catalanistes (consolidació de l' autonomia), els anticlericals (defensa de les lleis laiques) i la classe treballadora (lleis socials); la defensa, però, d'aquest programa es va fer amb un llenguatge retòric, ple de generalitza- cions i en algun punt demagògic. Aquesta tàctica, els permetria dirigir-se principalment a unes classes mitjanes capaces de sen- tir-se motivades pels grans mots (República, autonomia, lliber- tat, etc.), que al 1931 i al 1932 els havien votat, sense com- prometre's a canvi en aspectes concrets de la governació del -- país; per una altra banda, devien confiar en el fet que allò -- que la dreta podia oferir a la classe treballadora i a la page-

sia pobra, no era prou engrescador com perquè aquelles els retiressin la confiança (39).

A aquests dos últims sectors, es dirigia sens dubte la --
premsa republicana en la seva campanya contra l'abstenció i --
les "candidatures entrebancadores".

"Deixar de votar -deia La Jornada- o votar candidatures entrebancadores que no poden per ara triomfar, és donar el vot a les dretes, a la plutocràcia, a l'alta banca, als jesuïtes. És impossibilitar la reorganització sindical. És tornar a la llei de fugues, al sometent, a la iniquitat dels sindicats grocs." (40).

L'argumentació de La Jornada, principalment, va prescindir aviat de l'argumentació política i va tirar al dret. Va ressuscitar un cop més l'aliança monàrquico-faïsta per justificar -- l'abstencionisme cenetista (41). Respecte al Bloc, La Jornada del dia 14 de novembre assegurava que les despeses d'aquesta -- candidatura eren cobertes per la dreta, que d'aquesta manera pa gava la sang del jove mort a Balaguer; com els vots que podien obtenir els bloquistes no perjudicaven sinó a l'Esquerra, la -- dreta pagava gustosa (42).

La unitat aconseguida entre el tradicionalisme i la Lliga va vigoritzar a les dretes, que al revés de les anteriors convocatòries, va llançar-se decidida i ben organitzada a la lluita (43). Per a El Correo, el moment era semblant a la reacció que va donar vida a Solidaritat Catalana; la candidatura d'Unió de Dretes, deia, hagués hagut de dir-se Solidaritat de les Dretes:

"porque el nexa que ha fundido en uno los co razones de todos los buenos catalanes de nues- tras comarcas, es de naturaleza íntima, arranca de la esencia de nuestra alma colectiva, de nues tra Fé cristiana, de nuestro amor a Cataluña y de nuestro dolor inconsolable al contemplar, bur ladas, escarnecidas y perseguidas nuestras creen

cias, desnaturalizadas nuestras familias, arruinada nuestra economía, despreciada nuestra propiedad (...)" (44).

Contra l'Esquerra, continua, van els tradicionalistes, la Lliga Catalana, Unió Democràtica i "todos los católicos, absolutamente todos", però també estan contra l'Esquerra els radicals, socialistes, Acció Catalana, els republicans de l'Opinió, federals, anarco-sindicalistes, comunistes, i molts d'altres - que tot i sent anticatòlics o laics estan fastiguejats del

"régimen fascista de los escamots, las amoralidades administrativas en el Ayuntamiento - de Barcelona, las ineptitudes de los gobernantes y todo cuanto no es necesario escribir por que es público y notorio."

El Correo acabava fent una crida a aquells que en altres - convocatòries, duts per l'eufòria dels esdeveniments, havien donat el vot a l'ERC i ara estaven descontents però indecisos.

La campanya de la Unió de Dretes va gravitar sobre dos eixos: revisar l'obra de les Constituents i denunciar la política de l'Esquerra, tant a Barcelona, com a Madrid donant suport al govern d'Azaña.

La dissolució de les Corts Constituents, deia Acció Comarcal (45), significava donar per tancada l'etapa revolucionària oberta amb les eleccions de 1931. Aquelles eleccions van ser - una gran sorpresa,

"ja que el seu vot va limitar-se a ésser i tenir un sentit negatiu, però no hi inclouen tota l'amalgama de lleis sectàries, dissolvents, destructores de la riquesa nacional, amb què tan abundantment ens obsequiaren els diputats de la - majoria de les Corts Constituents de la Segona - República espanyola" (46).

Ara, després de dos anys en els quals havien tingut la pa-

raula uns diputats elegits per sorpresa, era el país qui tenia en les eleccions la possibilitat de tornar a parlar, per ratificar les lleis i els fets dels governs que havia presidit Azaña, o bé, per desautoritzar-los.

Val a dir que a part de criticar l'obra legislativa de les Constituents i dels primers governs republicans, la premsa de dretes eludia pronunciar-se concretament sobre quina política s'havia de seguir respecte a aquesta obra legislativa i de govern, i sobretot sobre la seva vigència encara que fos parcial o bé la seva anul·lació pura i simple.

A l'hora de denunciar la política que havia fet l'Esquerra aquests dos anys, el suport donat en tot moment a la política azañista, ocupava el primer lloc. Haver votat afirmativament a l'article 26 de la Constitució (qüestió religiosa), a l'expulsió dels jesuïtes o a la legislació escolar contrària a les congregacions religioses, eren temes repetits en la premsa de dretes. Aquesta literatura, però, anava dirigida a un electorat ja convençut; havien d'obrir-se a un nou electorat, a un electorat que possiblement havia votat a ERC les altres ocasions. Així, van passar a disputar als republicans la patent de liberals que fins ara s'havien apropiat, i sortirien a relluir les deportacions d'obriers a l'Àfrica, Casas Viejas i els escamots d'Estat Català (47). Si l'Esquerra es dirigia al pagès no propietari, per garantir-li la seva permanència a la terra, la dreta es dirigia al pagès mig, i fins i tot al pobre, per recordar-li la mala política agrícola dels governs de la República: caiguda del preu del blat, els problemes de l'oli, els problemes dels contingents de fruita, eren algunes de les qüestions que la dreta llançaria contra l'esquerra republicana (48). L'ordre públic, l'augment de les contribucions i del dèficit, el sou dels diputats (49) i algun altre tema, també foren utilitzats amb eficàcia.

Hi ha encara una altra qüestió que fou utilitzada per la dreta i que ben plantejada havia de fer efecte. Aquesta, acusava a ERC de corrompre el cos electoral amb promeses injustes i demagògiques; l'Esquerra comprava els vots i pagava amb allò - que no era seu.

"Cap cas semblant de corrupció del cos electoral, no es recorda en cap país del món. Per tal de captar vots no han mirat prim de regalar als rabassaires els fruits del propietari" (50).

Amb alguna excepció, la més significativa va ser a Torres de Segre on, aprofitant les ombres de la nit, hom va disparar - sobre la caravana dels oradors de dretes que havien acudit al poble a donar un miting, tant la campanya com el dia de les eleccions van transcórrer amb força pau. Van haver de repetir la votació, a conseqüència d'haver trencat l'urna, a Tàrrrega (1 secció), Torres de Segre (2), Sidamont, Termens, Vilanova de la Barca i Rocafort de Vallbona (51).

Que els resultats de les eleccions del diumenge dia 19 serien molt ajustats es va fer patent des de les primeres informacions de premsa. El País dels dies 21 i 22 donava vencedora a la candidatura d'ERC, primer els quatre candidats per majoria, l'endemà, dos per majoria (Bello i Bellí) i dos per minories (Sastre i Zulueta). El Correo no va cantar victòria fins el dimecres, dia 22. " Havem passat i avencem triomfants!! Visca Catalunya alliberada d'Esquerra! Visca Espanya Catòlica!", eren els titulars del diari de dretes.

En el conjunt de la circumscripció, van sortir elegits diputats els senyors Florensa, Pinyol, Massot i Bello per majories i Sangenís i Bellí per minories; la diferència de vots, en el recompte provincial, va ser mínima; així, mentre la candidatura de dretes obtenia el 47,84 per 100 dels vots, la de l'Esquerra

obtenia el 47,37.

Quadre 2. Eleccions legislatives, 1933 (Per 100)

comarques	participació	abstenció	ERC		Unió de Dretes		POP
			C	V	C	V	V
Garrigues	64,34	35,66	33,66	52,00	28,72	44,64	3,36
Noguera	61,16	38,84	28,74	47,00	28,43	46,48	6,52
Segarra	63,90	36,10	24,41	38,20	38,94	60,94	0,86
Segrià	63,79	36,21	32,47	50,90	25,09	39,33	9,77
Urgell	63,83	36,17	28,29	44,32	34,35	53,82	1,86
Regió VIII	63,40	36,60	29,47	46,48	31,10	49,04	4,47

C Per 100 sobre el Cens electoral; V Sobre el nombre de votants.

FONT: C. MIR: Evolució del comportament electoral a la Província de Lleida, Vol. II, p. 109.

La participació, en aquestes eleccions, va tornar a descen-
dir: en un 4,23 per 100 respecte a les eleccions de l'any ante-
rior i en un 7,36 respecte a les de 1931. El significat de l'abs-
tenció sempre ha estat un tema polèmic, ja que l'anarco-sindica-
lisme havia fet una forta campanya abstencionista i els republi-
cans d'esquerra van afanyar-se a responsabilitzar-los de l'as-
cens de la dreta al govern. Acràcia, però, rebutjava aquesta res-
ponsabilitat:

"No, republicanos, si habeis perdido las
elecciones, no culpeis a nuestro abstencionis-
mo ni al voto de las mujeres. Ha sido vuestro
desmesurado apetito de enchufismo lo que se -
ha reflejado en las urnas. Sumad los votos de
las izquierdas y constatareis nuestras afirma-
ciones." (52)

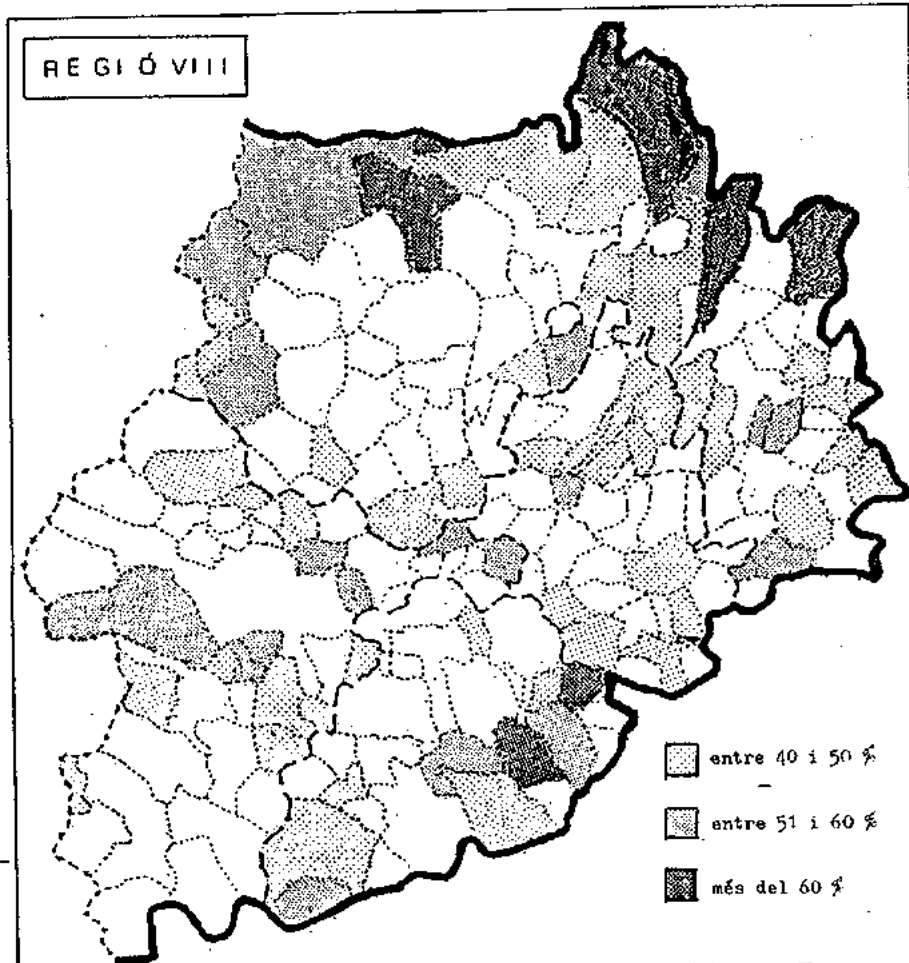
"Es evidente -diu el professor Tuñon- que el abstencionis-
mo anarco-sindicalista perjudicó a la izquierda" (53). En ter-
mes generals, l'abstenció a les comarques lleidatanes, havia de
perjudicar a l'esquerra. A les Garrigues i la Noguera, dues de
les comarques on l'Esquerra va obtenir millors resultats l'any
1932, experimentaran un descens important en la participació:
6,26 per 100 en la primera i 8,49 en la segona i paral·lelament

la dreta va experimentar un avenç important, d'un 30,41 per 100 l'any 1932 a un 44,64 ara, a les Garrigues i d'un 39,49 a un 46,48 a la Noguera. Al Segrià, l'altra comarca on l'ERC ha via guanyat les eleccions al Parlament, no experimentà un descens tan fort en la participació, tan sols un 1,16 per cent, però l'Esquerra retrocedí també aquí (un 1,58 per 100) mentre la dreta avançava. El comportament en les dues comarques on havia guanyat el "Front Proporcionalista" és força diferent, ja que mentre a l'Urgell la participació sofrí un descens del 6 per 100, la Segarra fou l'única de les cinc comarques on augmentà (si bé només, un 0,2) la participació. A l'Urgell fou principalment el BOC qui cedí els vots (va perdre un 2,48 per 100), però també ERC; la dreta per contra, guanyà un 6,8 per 100.

L'altra cara del problema és el caràcter (el significat) d'aquesta abstenció. Un total de 68 municipis de la Regió van tenir una abstenció superior al 40 per 100 (23 dels quals també havien superat aquesta xifra l'any abans). En conjunt, en aquests municipis l'abstenció va perjudicar a ERC: aquesta ha via guanyat al 1932 en 45 municipis (en 31 havia obtingut més del 60 per 100 dels vots) mentre que ara guanyaria en 37 (i superaria el 60 per 100 en 22); mentre que la dreta experimentava una evolució contrària: havia guanyat en 18 municipis (en 12 més del 60 per 100 dels vots) i ara ho faria en 27 (21 amb més del 60 per 100).

Però, eren tots vots anarco-sindicalistes? L'observació

Mapa 1. Abstenció, 1933

del Mapa 1 ens descobreix quatre zones abstencionistes: tota la franja nord de la Regió, on es dóna proporcionalment una abstenció més elevada, és una zona molt deprimida i amb molt poc protagonisme polític, on només Ager té un cert paper com a centre subcomarcal; cal pensar, doncs, que es tracta d'una abstenció molt poc polititzada. La segona zona, és a la Segarra, pobles molt petits, tan sols el de Freixenet supera els mil habitants (repartits encara en tres nuclis: Freixenet, Altadill i Sant

Guim), el significat de l'abstenció coincidiria aquí amb la zona anterior. Localitzem també una àmplia zona abstencionista - entre la zona regada pel Canal d'Urgell, i que al sud de Lleida, coincideix amb les terres dels latifundis clericals, fins a Alcarràs (Valmanya i Montagut), el poble més important (3.700 habitants) del llistat; l'abstenció podria ser aquí un vot de càstig contra l'Esquerra (i també contra el BOC), decebuts de la lluita d'aquell estiu o dels nuls canvis que la República ha via portat en les relacions de propietat, malgrat les campanyes anticlericals. Per últim, els nuclis abstencionistes de les Garrigues, són els únics als quals es pot atribuir una influència anarco-sindicalista (Cervià, la Granadella); val a dir, però, - que amb l'excepció d'Alguaire i Cervià, i el mateix Alcarràs, - els altres nuclis amb presència cenetista no figuren entre els municipis abstencionistes (seria el cas, per exemple, d'Arbeca, de Cervera, de Maials, de Serós o de Torres de Segre). En conjunt, doncs, l'abstenció té principalment dues orientacions: una abstenció despolititzada (54) i un vot de càstig contra l'esquerra (ERC i BOC) i molt en tercer terme és d'inspiració anarco-sindicalista.

Un altre tema va acaparar l'atenció en aquestes eleccions, tant durant la campanya com en la valoració que les distintes forces polítiques van fer dels resultats: el vot de la dona; -- doncs era aquesta, la primera vegada que les dones podien anar a votar.

La premsa republicana, per atreure-se'n el vot, els recordava que havia estat la República qui els l'havia donat:

"Abans -deia La Jornada- en temps de la monarquia, vosaltres no ereu res. Cap dret civil ni polític no us era reconegut. Ara gràcies a la República, us trobeu en el mateix nivell moral, polític i social que l'home. El vot que -

es concedia a l'ignorant, al jugador, al viciat, a vosaltres dones se us negava. És la República que us ha igualat a l'home. Per això no podeu ésser enemigues seves (...)" (55).

Existia, però, un cert recel a l'orientació del vot femení, i a la influència que la dreta (la dreta clerical, principalment) podia exercir sobre les dones. La Ciutat, d'ERC de Tàrraga, afirmava que a mesura que s'atancaven les eleccions "el fantasma del vot femení desapareix" i amb ell l'alegria de la dreta que creia tenir-lo assegurat; afegia tot seguit, però, - que la dona poc informada políticament, havia d'acudir als seus familiars i no als directors espirituals a informar-se'n (56). Curiosament, la premsa republicana, no fa referències a les reformes que els republicans havien introduït en la legislació referent a la família (divorci, reconeixement dels fills il·legítims, etc.), sinó que acudia als vells tòpics de la lluita contra la monarquia: les guerres d'Àfrica, la manca d'escoles, l'explotació dels fills o l'opressió del poble català. (57).

La dreta, naturalment, capitalitzà al seu favor, el temor de l'esquerra al vot femení. Davant la perspectiva d'unes eleccions municipals, escrivia J.B. (Josep Baró) a El Correo:

"Fue un lapsus de las Constituyentes, la concesión del voto femenino. El día mismo que tal derecho fue incluido en la Constitución -el dedo de Dios había actuado, sirviéndose de inconscientes instrumentos en forma de votos socialistas- declinó el carácter izquierdista de la república. No hay más que esperar." (58)

La premsa de dretes, durant la campanya electoral mogué - la seva argumentació en dues direccions: la defensa de la religió (59) i la d'aquells temes que podien afectar-la més directament (i que la premsa republicana oblidà): la reforma de les lleis que afecten la família i la dona.

"Para ella todo esto del divorcio y de la emancipación de la mujer no son más que monsergas; en el divorcio ella sola es la que pierde, y cuanto a su emancipación, que pregunten a las esposas mártires de los maridos blasfemos e izquierdistas, si desde la república, ha ganado algo la consideración ante su esposo, y si el puchero hierve mejor o peor provisto." (60)

A l'hora d'analitzar els resultats electorals, dretes i esquerres coincideixen en una cosa: el vot de la dona havia estat decisiu perquè triomfessin les dretes. "Honor i gloria a las señoras, -deia El Correo- a las mujeres todas que conscientes de su deber, acudieron a las urnas confesando a Cristo con el voto (...)".

Per a la premsa d'esquerra era clar que la dona no havia sabut estar a l'altura del "gesto bello y noble de la República que le concedió derecho y libertades". En termes generals, es pensà que l'electorat femení s'havia comportat d'una manera irresponsable (vegeu l'Apèndix, per exemple: "Señoras... Seriedad!!"). Malgrat tot, tant La Jornada com El País, afirmaren que la derrota soferta en les eleccions no podia atribuir-se exclusivament al vot femení, i el setmanari de Joventut fins i tot expressà que a Lleida no s'havia fet notar, al contrari que als districtes de Solsona i Cervera (61).

Per a La Jornada, dos factors havien contribuït al triomf de les dretes: el vot de la dona i "la política dita socialitzant" dels governs Azaña que la dreta havia sabut explotar amb molta habilitat entre la gent benestant (62).

Per a La Jornada, la victòria de la dreta havia obert un període d'excepcionalitat: l'Estatut de Catalunya corria perill, el del País Basc no es veuria sancionat per les Corts, "Gil Robles porta en cartera l'organització feixista dels nazis", els

agraris anirien de dret a anul·lar tots els avantatges socials de la reforma agrària i de les lleis impulsades per socialistes i republicans.

"Els que predicaven un règim de dreta-monarquitant per a portar la pau, estan incubant la guerra. La tranquil·litat del país està com damunt un volcà." (63)

A l'hora de plantejar un canvi d'orientació de la República, El País insistia en una qüestió important: l'orientació ideològica que fins el moment havia presidit l'acció republicana, continuava sent majoritària al país. Però no era hora de matisos, continua l'articulista, ja que ni els partits republicans eren prou forts ni la massa electoral estava preparada per matisar entre diferents opinions republicanes (64).

El resultat d'aquestes eleccions posa de manifest dues -- qüestions importants: que la victòria de la dreta significarà una revisió del primer bieni (així ho van prometre en la seva campanya) i que aquesta mateixa revisió compromet el règim. -- "(...) la Constitució" --assenyalà Josep Pla dos dies després de les eleccions-- ha rebut un cop mortal, perquè, els qui han obtingut el triomf han estat precisament els revisionistes i els contraris d'aquesta Constitució."

La possibilitat d'alternança en el poder es presentava -- conflictiva, sense entrar de nou en un procés, per altra banda pràcticament impossible, constituent. De la lectura de la premsa de l'esquerra republicana, hom treu la sensació que es confon, voluntàriament o no, la defensa de la política del bieni amb la del règim; de tant repetir-se que només ells podien defensar la república, la llibertat, la justícia i Catalunya, acabaven presoners del seu propi discurs. "Malauradament --recordava Claudi Ametlla-- la conquesta de simpaties per al règim no

semblà preocupar gaire els directors de dalt o de baix. Al contrari: l'accés de gent de centre o de dreta a la nova ideologia provocava sentiments de gelosia, fàcilment mudats en clara hostilitat." (65).

És clar que els republicans no podien tranquil·litzar-se, quan als dos dies de les eleccions es trobaven amb les següents paraules en El Correo:

"El enemigo arguyó con el plebiscito del 12 de Abril de 1931, para encumbrarse en el Gobierno; con el mismo argumento debemos alegar el plebiscito del 19 de Noviembre de 1933, para exigir el poder. Dios lo ha dispuesto y el pueblo lo quiere.

No inducimos a una guerra civil, que siempre hemos dicho que no es necesaria para abatir a un enemigo que por si solo se está derrumbando, (...)" (66).

Acció Comarcal, posà una nota discordant en l'eufòria de les dretes davant la victòria electoral, "una punxa d'espina -- deia el setmanari de l'ASP de Tàrrrega- que se'ns fica una mica endins, que voldria igualir-nos la satisfacció que ens ha donat la derrota de la demagògia"; les ombres, són projectades pel fet que havien guanyat les eleccions aquells partits que no havien votat l'Estatut a les Corts. El setmanari vol creure, bo i afirmant que l'equip que ara representarà a Catalunya a Madrid és millor que el que hi havia fins aquell moment, que l'Estatut és un fet consumat i que el seu desenvolupament no pot trobar greus entrebancs "si les mateixes dretes espanyoles no senten desigs de suïcidar-se" (67).

A l'hora d'enfocar el futur no tots els sectors dretans ho veien de la mateixa manera. Així, mentre Acció Comarcal trobava molt satisfactori que les dretes no plantegessin el problema del caràcter del règim, sinó que s'encaressin amb "altres problemes encara més greus", com eren "la pacificació social; la

pacificació religiosa i el restabliment econòmic de la nostra terra", El Correo; per boca de Constantius, expressava un profund neguit davant la formació del govern Lerroux (68).

En termes generals, les eleccions de 1933 van significar una prova important per al sistema; aquest, que havia demostrat la seva capacitat per realitzar unes eleccions netes, havia de demostrar, ara, la seva capacitat en l'alternança del poder.

2.- Estructura del poder municipal

La vida municipal republicana es va veure sotmesa a una - forta inestabilitat, deguda principalment al protagonisme dels Ajuntaments en alguns dels moments més importants del període: a l'abril de 1931, en el moment de proclamar-se el nou règim i durant els fets d'octubre de 1934. Aquest protagonisme va despertar la desconfiança dels diferents governs (tant de Barcelona com de Madrid) que es decidiren a intervenir repetidament en la marxa dels municipis (69).

2.1. Les eleccions d'abril de 1931

Les eleccions municipals del 12 d'abril, van revestir, ja ho hem vist, un caràcter d'excepcionalitat, principalment als nuclis de població un xic importants.

Malgrat, però, l'elevat grau de politització d'aquestes eleccions, gairebé la meitat dels ajuntaments lleidatans constituïts aquell abril, ho van ser d'acord amb l'article 29 de la Llei (70). Aquest article preveia que allí on no hi havia sinó una sola candidatura, aquesta seria - proclamada sense necessitat d'acudir a les urnes. La inscripció política d'aquests consistoris és molt problemàtica. Les estadístiques oficials recullen un elevat nom-

bre de regidors republicans entre els elegits per aquest procediment (71), però no seria d'estranyar que les definicions polítiques dels nous regidors, fetes després del canvi de règim, haguessin estat donades amb la intenció de complaure a les autoritats republicanes. De totes maneres, aquestes corporacions no devien inspirar prou confiança a les noves autoritats, quan aquestes van decidir, al 1933, destituir-les i posar al seu lloc unes comissions gestores.

Quadre 3. Ajuntaments constituïts d'acord amb l'Art. 29, 1931

Comarques	Nombre de municipis	Ajuntaments Art. 29
Garrigues	25	14
Noguera	41	20
Segarra	26	17
Segrià	42	21
Urgell	32	16
Regió VIII	166	88

És fàcilment comprensible que el significat últim, al marge de la representació política immediata, dels ajuntaments -- constituïts d'acord amb l'article 29, és la manca d'opcions polítiques alternatives i per tant, d'una vida política organitzada capaç de dirigir la vida municipal. Per això, no és d'estranyar que 59 d'aquests municipis (el 67,81 per 100) tinguessin menys de 1.000 habitants; ara bé, si aquest sistema no va ser emprat per cap capital de comarca, sí que va ser-ho per localitats com la Granadella, Ager, Aitona i Agramunt i encara en altres com Arbeca o Torregrossa. L'ensorrament durant la -- Dictadura de l'aparell dinàstic, que d'alguna manera s'havia estiregassat fins al 1923, i les dificultats, fins i tot tempo

rals, per alçar-ne un de recanvi, és una explicació més plausible que no pas la repentina majoria republicana apareguda arreu de pobles i poblets capaç d'alçar-se amb una majoria municipal tan important, com volen indicar-nos les xifres oficials i la premsa republicana de l'època.

Als nuclis més importants, però, i en la majoria de les localitats on van fer-se eleccions, aquestes van presentar-se en general entre una candidatura de dreta, considerada genèricament com a monàrquica, i els republicans, considerats com d'esquerra. Allí on existia més d'una opció republicana, es va tenir a coalitzar-se; així, a Cervera, anaven junts els del Centre Instructiu Obrer (ERC) i els d'Acció Catalana; a Lleida, l'Entesa Republicana aplegava a Joventut, radicals, Acció Catalana, Dreta Liberal Republicana i Estat Català i de manera semblant ocorria a Balaguer, on també acudien coalitzats els del Centre Català Republicà (que d'alguna manera reunia al seu si a simpatitzants de l'ERC i d'Acció Catalana) amb els radicals. A Tàrrrega, per contra, hi havia dues candidatures republicanes, la d'Acció Catalana i la d'Unió Republicana (a les llistes d'aquesta última hi anava Francesc Mateu, el líder local del Bloc Obrer i Camperol). I a les Borges, per-últim, tots els republicans s'aplegaven en el Círcol Democràtic Republicà.

El 12 d'abril, els republicans van obtenir una victòria important, sobretot si considerem que el republicanisme no tenia una tradició gaire arrelada als pobles lleidatans; és probable, però, que la victòria fos ampliada sobre el paper, en el de la premsa i en el de l'Anuarió Estadístico de España, i que portats, tots plegats, per l'entusiasme o la prudència, en el seu cas- del canvi de règim, es fessin aparèixer més regidors republicans que candidats que amb aquest color hi havia el dia 11 (72).

Ultra la ciutat de Lleida, els republicans van obtenir - una victòria important a Balaguer (9 regidors de la coalició per quatre de monàrquics), i a les Borges Blanques. A Cervera, on tradicionalment guanyaven les dretes, els republicans van obtenir un significatiu empat (6 republicans per 3 de la Lliga, 1 catòlic, 1 carlí i 1 independent). Els republicans, van guanyar, entre les poblacions més importants, també a Alfarràs -- ("copo"), a Ponts, a Almenar, a Alcarraç ("copo"), a Serós i a Bellpuig.

En termes generals, les candidatures de dreta tenien un significat més indefinit que les republicanes, ja que la representació monàrquica que els . era atribuïda no tenia sempre - les mateixes connotacions. No deixa de ser significatiu, que - dos dels regidors elegits per minoria a Balaguer declararessin - "que ells anaven a l'Ajuntament amb el sol caràcter de catòlics" (73). A més de la dreta local, sempre amb connotacions pròpies (igual que l'esquerra, d'altra banda), les candidatures dites monàrquiques, reunien a les restes dels antics partits dinàs-- tics, les diferents versions del carlisme, a la Lliga Regionalista i encara d'altres personatges autoqualificats de "catò-- lics". A Tàrrrega, va obtenir la dreta l'única victòria impor-- tant de la Regió: nou regidors monàrquics, tres d'Acció Catalana i un d'Unió Republicana.

Els republicans van obtenir a la ciutat de Lleida un èxit rotund i sense precedents. A mitja jornada electoral, els dirigits republicans, experts en aquests afers, havien comprès que la victòria els era segura, pel que van intentar alguna manio-- bra per aconseguir també algun dels llocs per minoria, cosa que van lograr en una de les regidories del districte Tercer i s'hi van apropar força en altres dos del Primer. Els resultats van - ser inapel.lables, i ens indiquen, sobre qualsevol altra consi--

deració, que el conjunt de l'electorat va abocar-se a favor dels candidats republicans. El nou ajuntament, doncs, va quedar constituït per vint-i-dos regidors de l'Entesa Republicana (onze de JR, cinc radicals, tres d'Estat Català ("petera"), dos d'Acció Catalana i un de Dreta Liberal Republicana) i vuit d'Ordre Social (tres de la Lliga, un carlí, un republicà independent i tres catòlics independents).

Quadre 4. Eleccions municipals abril 1931, ciutat de Lleida

Districtes	Candidatura monarquica		Candidatura republicana	
	votació màxima	votació mínima	votació màxima	votació mínima
Primer	268	230	1002	971
Segon	284	264	574	559
Tercer	172	149	642	619
Quart	478	464	780	725
Cinquè	177	160	882	868

FONT: El Diario de Lérida.- Núm. 1495 (14 abril 1931) p. 2.

El Bloc Obrer i Camperol, que només va presentar nou candidats (minories), va obtenir una votació màxima de 18 vots i 8 de mínima, és a dir, no res (74).

Les conseqüències polítiques d'aquestes eleccions serien de primera magnitud, fins al punt, que potser per primera vegada a la història, unes eleccions municipals portaven un canvi de règim; però d'aquests esdeveniments, ja ens n'hem ocupat en un altre lloc.

Al maig de 1933 el conseller de Governació, va decidir, -

tal i com ja he assenyalat, substituir els Ajuntaments constituïts d'acord amb l'article 29 de la Llei electoral, per unes Comissions Gestores. El govern Macià va crear amb aquesta decisió un mal precedent: tant pel moment elegit (després de deixar transcórrer més de dos anys, aquestes gestores es van crear just a la vigília de les noves eleccions municipals, si bé aquestes, convocades inicialment pel novembre, es retardarien fins - el proper gener, a causa d'avançar-se les eleccions generals); com pel procediment emprat per constituir les dites comissions. Aquestes gestores, estarien integrades per tres membres: un nomenat pel partit majoritari en aquell municipi a les darreres eleccions, un altre nomenat pel partit situat en segon lloc, i un tercer, seria nomenat directament pel Conseller de Governació. D'aquesta manera, Esquerra Republicana de Catalunya guanyava més de 500 municipis de Catalunya, 88 a la Regió VIII -- (vegeu Quadre 3), ja que el partit de govern havia quedat a les darreres eleccions en primera o segona posició, gairebé en tots els pobles de Catalunya; el tercer gestor el tenia també assegurat des del moment en què el Conseller es reservava el seu nomenament (75).

La premsa de dretes va posar el crit al cel. Dels 88 municipis que passarien a ser governats per una Comissió Gestora, - l'Esquerra havia quedat en primera posició a 56, el que venia a significar (sobre el paper) que el terç dels municipis restants afectats es trobarien amb un ajuntament governat per ERC, sense que aquesta hagués guanyat cap elecció. En alguna comarca, la - proporció seria molt més alta (76); a la Segarra, per exemple, d'un total de 17 municipis, ERC tan sols havia guanyat en 6. - Potser és per això que Avant de Cervera, s'abocava en el tema. Per al portaveu de l'ASP, la finalitat principal, i gairebé -- única, de les dites gestores, era aplicar les lleis laiques, -

municipalitzar els cementiris principalment.

"No pot causar sorpresa -afirma- que aquestes comissions hagin demostrat un viu interès per aplicar les lleis laiques fins allí on fos possible, puix en aquests pobles, fora d'això, quasi no trobaran més motius per exercitar son fervor revolucionari". (77).

No se li amaga, tampoc, a aquesta premsa els mòbils electorals de l'empresa. L'esquerra preparava les eleccions municipals, denunciava Acció Comarcal.

Possiblement el govern Macià volgués, amb aquestes comissions, introduir uns elements de renovació política per contrastar les influències caciquils que podien sobreviure en nuclis i zones rurals molt apartades de la vida política ("los burgos podridos" que va dir Azaña). Ara bé, la metodologia emprada pel govern no s'atenia gaire bé a les exigències democràtiques, i a la llarga introduïa uns elements d'efectes desestabilitzadors en la vida municipal.

2.2. Les eleccions municipal de gener de 1934

Aprovada pel Parlament de Catalunya una nova Llei Municipal per als ajuntaments catalans, el govern Macià va decidir de convocar eleccions per tal de renovar els consistoris constituïts a l'abril de 1931 i posar així en marxa el nou règim municipal català. La dissolució de les Corts Constituents i la convocatòria d'eleccions generals va obligar a ajornar les municipals fins al gener de 1934. Entre tant, dos fets van donar una nova perspectiva a aquestes eleccions locals: l'espectacular avenç de la dreta en les eleccions de novembre i la mort del president Macià el dia de Nadal de 1933.

Dretes i esquerres coincidien en un punt, en la trascendència política d'aquesta nova convocatòria. Si la dreta, diri

gida per la Lliga, aconseguia repetir una victòria important, principalment en algunes poblacions, això li permetria plantejar-se l'assalt al Parlament:

"Las elecciones municipales -deia El Correo- tienen de ordinario, un carácter meramente administrativo; las del domingo, como las del 12 de abril de 1931, tendrán un carácter intensamente político.

Si Esquerra fuera derrotada en Barcelona y en Lérida, necesariamente se impondría el mismo criterio que ella sustentó en 1931, y el plebiscito de Cataluña disolvería el Parlamanto Catalán, disolución que provocaría la dignidad política y el sentimiento de la democracia." (78)

L'elecció d'un nou president de la Generalitat, Lluís Companys, va ser aprofitada per formar un govern de coalició: ERC, Acció Catalana (Martí Esteve), Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra (Lluhí i Vallescà) i Unió Socialista (Joan Comorera). La formació, paral·lelament, d'una candidatura per a l'ajuntament de Barcelona que reflectia la composició del govern va propiciar la idea que els republicans tancaven files davant l'envestida de les dretes. Aquesta idea, igual que la transcendència de les eleccions, es va reforçar amb la presència en el míting que la coalició d'esquerra va celebrar a la Monumental de Barcelona d'alguns dels principals líders republicans espanyols: Domingo, Azaña i el socialista Prieto.

Ara bé, la confecció de candidatures va ser molt més laboriosa que tot això i les múltiples combinacions responien gairebé sempre a circumstàncies de la política local. La multitud de candidatures locals amb noms no sempre identificables (Administració de Pagesos, Grup Popular, Pau Republicana, Unió Popular, Unió Pacificadora, ultra les anomenades simplement Grup d'electors o encara més simple Llista Número x), fa difícil de preci

sar tant les característiques (dreta o esquerra) de moltes -- d'elles, com el possible nombre i caràcter de moltes aliances.

L'anàlisi de les distintes candidatures a les capitals de comarca ens orientarà sobre totes aquestes qüestions. A les -- Borges Blanques, concorrien tres candidatures: una d'ERC (penso que amb elements de la USC); una altra que amb el nom d'Unió Ciutadana estava integrada majoritàriament per carlins, si bé -- el fet que no es presentin amb el seu propi nom, indica que -- possiblement integrés altres persones (potser de la Lliga o tal i com es deia aleshores: per algun "catòlic"); i una tercera, Front d'Obrers i Pagesos, impulsada pel BOC. A Balaguer, es presentaren també tres candidatures: ERC i Partit Radical competien contra la Lliga i el Bloc (Front d'Obrers i Pagesos). A la capital de la Segarra, Cervera, la Unió de Dretes (Lliga, Tradicionalistes i Acció Rural) s'enfrontava al Centre Obrer Instructiu d'Unió Republicana (ERC). A Lleida competien tres candidatures: el Front d'Esquerres (que agrupava a JR, radical-socialistes, Acció Catalana i PSOE); Concentració Lleidatana, (Lliga, carlins, Unió Democràtica, radicals i Dreta Catalana); i el Front Obrer i Pagès (Bloc i Unió Agrària). A Tàrrrega, per últim, es presentaven dues opcions: Centre Autonomista Republicà (Lliga Catalana) i Front Republicà i Obrer (ERC i Bloc).

En termes generals, l'Esquerra i la Lliga eren els grups -- que presentaven més candidatures; és clar, que es beneficiaven d'una simplificació periodística que tendia a identificar l'esquerra amb ERC i la dreta amb la Lliga. La segona característica, és la notable distància que hi ha entre el nombre de candidatures classificades com "d'altres candidatures d'esquerra" -- (79) i "d'altres de dreta"; i la distància que hi ha entre cadascuna d'elles amb el nombre de candidatures d'ERC o de la -- Lliga; això, està d'acord amb un tema que he anat repetint, --

l'hegemonia que l'Esquerra exercia sobre el republicanisme moderat i com això no succeïa a la dreta. És possible, encara, que en alguns pobles es fes una candidatura que agrupés a ERC i la dreta per oposar-se al BOC; sembla que aquest és el caràcter de l'Agrupació Pau Republicana d'Alfarràs.

La confecció de la llista del republicanisme moderat a l'Ajuntament de Lleida va apropar-se més al model que seria utilitzat pel president Companys. Quatre dies després de les eleccions generals, el Centre Republicà Radical Socialista) va decidir,

"convocar totes les forces netament republicanes de la ciutat, a fi de veure si entre tots podem barrar el pas a la reacció en les batalles properes" (80)..

Les forces convocades van ser JR, Acció Catalana, Partit Radical, PSOE i BOC, pel proper dia 27 a les deu de la nit al Restaurant de l'Estació. El lloc de la reunió faria que l'acord es conegués com el "Pacte de l'Estació". Tant el PSOE com el BOC, van excusar la seva assistència, sembla que per desacord amb els radicals. Aquests, també van acabar per abandonar, adherint-se, després de vèncer la resistència carlina, a la candidatura de dretes, cosa que va permetre la incorporació de l'Agrupació Socialista (PSOE) al "Pacte". El diari El País, bo i reconeixent que d'acord amb els darrers resultats, JR, tota sola, podia derrotar a la dreta, assumia amb satisfacció la proposta dels radical-socialistes.

Després dels estira i arronsa propis de tota negociació, va arribar-se a un acord. D'acord amb la llei el nou consistori tindria 24 regidors, 16 de majoria, 6 de primera minoria i 2 de la segona, amb la condició que obtingués més del 10 per 100 dels vots; en cas contrari, les dues darreres se sumarien a les

sis de la minoria. Joventut, l'únic grup amb empena dels quatre coalitzats disposaria de 13 places, el que significava que en el probable cas de victòria, el grup de JR disposaria de la meitat dels vots, la qual cosa li garantia l'alcaldia i una majoria suficient per governar amb tranquil·litat; de ben segur que l'experiència passada va pesar en l'ànim dels negociadors de Joventut; les places 4, 5, 6 van ser, per aquests ordres, - per als radical-socialistes, el PSOE i Acció Catalana, (el que significava que en el pitjor dels casos tots tindrien representació a la Paeria), el lloc 10, era també per a un radical-socialista. Les bases programàtiques, segons La Jornada, es fonamentaven en quatre punts: catalanisme integral, esquerranisme constructiu i governamental, sanejament financer i moralitat administrativa, i prestar suport al programa de la comissió de cultura sobre escolarització, engegat pel primer Ajuntament republicà (81).

Les eleccions van celebrar-se el diumenge dia 14 de gener i segons la premsa de dretes l'ordre públic, responsabilitat recentment traspasada a la Generalitat, va brillar per la seva absència. "No hi ha gué, es pot dir, autoritat durant el dia de les eleccions", deia La Veu de Catalunya. Ara bé, no sembla que aquests aldarulls es traduïssin en cap falsificació dels resultats (82).

En termes generals la participació va ser un xic superior a la de dos mesos abans. Però aquesta no va ser homogènia; les Garrigues van experimentar un nou descens important, col·locant-se per primera vegada per sota de la mitjana regional; i també la Segarra, única comarca que en la convocatòria de novembre no va experimentar un augment de l'abstenció, aquesta vegada, va tornar a baixar per sota de la mitjana; per contra, la Noguera que al novembre va experimentar l'índex regional de participació

quadre 5. Eleccions municipals, 1934

		Garrigues	Noguera	Segarra	Segrià	Urgell	Regió VIII
Nombre Municipis		25	41	26	42	32	166
Municipis Comptabilitzats		23	39	17	40	28	147
Participació (Per 100)		60,42	68,72	62,96	64,05	64,16	64,06
ERC	1	19	32	14	30	25	120
	2	9	19	4	22	13	67
	3	75	118	30	145	89	457
Lliga	1	3	20	11	9	12	55
	2	1	5	6	3	5	20
	3	11	56	34	27	44	172
D'altres d'esquerra	1	1	11	1	10	4	27
	2	-	1	1	6	2	10
	3	2	11	5	46	16	80
D'altres de dreta	1	16	14	6	17	15	68
	2	11	7	3	6	8	35
	3	63	50	16	60	53	242
BOC	1	2	5	-	7	-	15
	2	-	1	-	1	-	2
	3	-	8	-	9	-	17
D'altres	1	5	13	6	9	2	35
	2	2	6	3	2	-	13
	3	14	33	19	23	-	89

1 Nombre de candidatures presentades; 2 Nombre de llistes que van resultar més votades; 3 Nombre de regidors elegits.

FONT: C. MIR: Evolució del comportament electoral a la Província de Lleida, Vol. II, pp. 131-146.

més baix, ara seria tot just al revés; l'Urgell i el Segrià, experimentarien un lleuger augment, coincidint altra vegada totes dues amb la mitjana regional. És difícil precisar les causes d'aquestes variacions, principalment a les Garrigues i a la Noguera. En la primera de les dues comarques, poden coincidir dos factors: per una banda, una abstenció de caràcter cenetista, i per l'altra la reducció de les ofertes electorals pràcticament a dues candidatures per municipi; aquests factors poden coincidir, com deia, en fer augmentar l'abstenció tant per convicció

com per desinterès. A la Noguera, per contra, hi havia una oferta electoral més diversificada que pogué contribuir a augmentar la tensió electoral i en conseqüència la participació.

No podem establir una relació directa entre el nombre de regidors elegits i el nombre de vots, ja que la llei afavoria fortament a la llista més votada (tenia el 65 per 100 dels llocs) encara que la diferència de vots fos mínima; així i tot, podem avançar que en el conjunt de la Regió, la victòria va correspondre a l'esquerra i més particularment a l'ERC. Aproximadament - dels 147 municipis comptabilitzats en el Quadre 5, 77 tindrien alcalde d'esquerres (un mínim de 67 d'ERC) i 55 de dretes.

Voldria aturar-me, encara que sigui un instant, a analitzar unes candidatures minoritàries, les del Bloc Obrer i Camperol. Tan interessant com els resultats que van obtenir, més -- aviat magres, és el paper que unes candidatures dites de classe i d'esquerra revolucionària, (almenys sobre el paper, ja que en la composició social de cada poble aquest caràcter pot estar condicionat per la política local), juguen en una correlació de forces que tendeix a la confrontació entre una esquerra moderada i la dreta. En principi, les possibilitats de les candidatures del Bloc eren escasses perquè el caràcter de la Llei electoral només permetia a Lleida ciutat elegir regidors de tres llistes (dues minories).

El Bloc va presentar-se sota distintes denominacions (Front de Treballadors, Front de Pagesos, Sindicat de Treballadors, - Front Obrer i Pagès, etc.) en 15 municipis i va participar almenys en quatre coalicions, a vegades amb l'ERC (Tàrrega) o en altres contra ERC (Alcarràs) (83).

Dels 15 municipis on va presentar candidatura, va obtenir les majories en dos: Tudela de Segrer i Vilanova d'Alpicat, en tots dos municipis en competició amb dues candidatures més, una

de la Lliga i una altra d'Unió Republicana a Tudela i d'ERC a Alpicat; i les minories en cinc: en dos casos, Golmés i Puigvert de Lleida, les majories van ser per a ERC, sense cap candidatura de dretes i en altres dos la majoria va ser per la candidatura de dretes, a Llardecans i a Torrelameu, sense alternativa d'ERC; en l'últim cas, Alfarràs, l'esquerra moderada i la dreta van anar juntes (Agrupació Pau Republicana) contra el Bloc. És a dir, allí on existia una candidatura del Bloc amb possibilitat de resultar vencedor, l'esquerra moderada (ERC cal llegir) o la dreta, desistien de competir, relegant així, els bloquistes a ser minoria.

En els vuit municipis on no aconseguí cap regidor, es produïren distintes situacions. A Lleida, Borges Blanques, Balaguer, Torregrossa i Maials, la candidatura del Bloc fou escombrada; a Lleida no arribà al 10 per 100 mínim per obtenir una minoria i a Balaguer, segons la versió de les dretes, els bloquistes van acabar votant a la candidatura republicana que així va poder guanyar per 43 vots de diferència, explicació versemblant ja que el resultat del Bloc (254 vots) és el més baix dels aconseguits fins aquell moment a la capital de la Noguera: a tots cinc municipis va imposar-se ERC, sola o amb coalició. A Almenar i a Bellvís, la divisió de vot entre ERC i Bloc va donar el triomf a la dreta (la Lliga a Bellvís i un Grup Administratiu a Almenar) i les minories a Esquerra (84).

Per altra banda, el carlisme va obtenir regidors, almenys a les Borges, Juncosa, Tarrés i Vilosell, a les Garrigues; Bellvís a la Noguera; Cervera i Guissona, a la Segarra; Llardecans, Lleida i Sidamon, al Segrià; i Claravalls i Vilanova de Bellpuig, a l'Urgell. És possible que hi hagués alguns regidors carlins més, però no gaires. I aquest fet, el que fossin pocs, ens obre una reflexió sobre el tema del carlisme, ja que moltes

d'altres informacions que hem anat recollint ens porten a la conclusió que es tractava d'un grup molt actiu i amb una presència organitzada prou extensa (és més difícil saber si també era intensa), però molt poc capaç, pel que podem deduir de -- l'estudi electoral, d'atrure's --i d'apropar-se, també-- d'altres forces polítiques i socials. Aquest aïllament, no podia sinó -- reforçar la intransigència històrica del carlisme i afermar-lo en el rebuig de la democràcia.

La idea que el republicanisme unit havia en aquestes eleccions recuperat l'espai perdut dos mesos abans, ha estat la llegenda que ha acompanyat la història de les municipals de 1934 (85). Pel que respecta a les comarques de Lleida, aquesta versió no es correspon prou bé amb la realitat. Les esquerres (ERC i l'esquerra en general) repeteixen la victòria del novembre anterior en 56 municipis, i en altres 13 cedeixen a favor de la candidatura de dretes; aquestes, per contra, repeteixen el --- triomf en 39 municipis i cedeixen a favor de les esquerres en 15; els empats d'aleshores es decideixen ara en cinc casos a favor de les esquerres i en altres cinc a favor de les dretes. Per comarques, ens trobem amb dos casos singulars, les Garrigues i la Noguera. A les Garrigues, ja hem vist que hi ha un augment significatiu de l'abstenció, les esquerres cedeixen sis municipis, mentre que les dretes cap i els tres empats es resolen -- també a favor d'aquestes; no oblidem que són aquestes les primeres eleccions després de la desaparició definitiva de Macià, la primera havia estat l'anterior novembre, que per primera vegada des dels temps de Solidaritat Catalana, no concorria pel districte, podem suposar que aquesta desaparició va jugar en perjudici d'ERC. A la Noguera, on per contra la participació augmenta, -- les esquerres cedeixen dos municipis (més un el Bloc) mentre que la dreta en cedeix tres, i dels quatre empats tres seran per a les esquerres.

Es a dir, ni la multiplicitat de combinacions a l'hora de fer les candidatures ni els resultats globals; (amb l'excepció del canvi produït a les Garrigues, les esquerres guanyen on -- guanyaven, la Noguera i el Segrià, i les dretes treuen els seus millors resultats també allí on ja els treien, a l'Urgell i sobretot a la Segarra), ens permet afirmar que les eleccions municipals de 1934 significuessin una rectificació important del mapa electoral ni menys un daltabaix.

Quadre 6. Eleccions municipals, gener 1934, ciutat de Lleida (Per 100)

Districtes	Participació	Front d'Esquerres		Concentració Lleidatana		BOC i UPA
		C	V	C	V	C
Primer	63,43	36,42	57,41	23,19	36,56	5,72
Segon	69,20	31,56	45,61	35,18	50,84	3,20
Tercer	59,56	35,06	58,86	21,04	35,33	5,44
Quart	64,42	29,06	45,11	32,64	50,67	3,51
Cinquè	63,25	40,49	64,02	18,16	28,72	6,92
Total	63,73	34,78	54,58	25,45	39,93	5,08

C Per 100 sobre el Cens electoral; V Sobre el nombre de votants.

FONTS: La Jornada.-- Núm. 358 (16 gener 1934); El Correo.-- Núm. 778 (19 enero 1934) p. 1.

Els 1246 vots que ERC va treure a la Unió de Dretes en les darreres eleccions i que tal com va assenyalar El País, llavors mateix, garantien el triomf solitari de Joventut en les municipals, es convertien ara en 1831 vots de diferència. Era la cinquena vegada que l'esquerra moderada i republicana, Joventut especialment, triomfava a la ciutat en quasi quatre anys. El nou Ajuntament, presidit altra vegada per Antoni Vives i Estover, comptaria amb una sòlida majoria: 11 regidors de JR, dos de radical-socialistes, un socialista i un d'Acció Catalana. El repte llançat per la dreta en aquestes eleccions s'havia decidit en una gran victòria de les esquerres:

"Els puntals de la democràcia espanyola -deia El País- es mantenen fermes a Catalunya i de Catalunya ha de sorgir el cavall salvador que desfarrà d'una vegada per mai més l'exèrcit feixista - que vol envair les terres del sol hispànic (...) Catalunya salvarà la República No la deixarà a mans del traïdor!" (86)

Per contra, La Veu del Segre, en un dels pocs exemplars - que he pogut localitzar d'aquest diari, bo i reconeixent "que per regla general guanya qui té la opinió al seu costat", augurava que les conseqüències d'aquestes eleccions podien ser "funestíssimes" per a Catalunya i per a l'Estatut. Les previsions de futur del diari de la Lliga no eren només severes amb ERC, sinó que revelen una perillosa tendència, tendència que igualment descobrim en la premsa d'esquerres, a la desqualificació moral de l'adversari, la victòria d'altri sempre és un perill per a la llibertat, per a Catalunya, per a la República, i per a d'altres mots solemnes.

"Si Esquerra Republicana de Catalunya -deia La Veu del Segre- no modifica la política que fins ara ha seguit, tenim la convicció que abans de dos anys, grandioses manifestacions de protesta constituïdes per milers de catalans cansats - de la política nefasta de l'Esquerra i del centralisme absorbent i odiós de Barcelona, es traslladaran a Madrid sens que res els importi el tenir que passar per la vergonya de pregar els castellans, ens prenguin l'Estatut i vulguin tornar a manar-nos" (87).

Hem vist abans que a Lleida ciutat, es van repetir en aquestes eleccions uns resultats molt semblants als de novembre; es produí, però, un fenomen curiós: les dretes van sentir-se aleshores triomfants i les esquerres derrotades, mentre que ara - passava tot just el contrari. La valoració que es féu del vot de la dona, principalment per part de l'esquerra, fou molt significatiu en aquest sentit, quan amb els resultats a la mà, el

comportament de les dones devia ser molt semblant en una i altra convocatòria (88).

Sembla que és més un sentiment de frustració davant una derrota no esperada, el que inspirà l'anàlisi que de la derrota féu El Correo; aquest diari, al contrari d'altres vegades, renunciava a fer una anàlisi de les conseqüències polítiques, i municipals, de la victòria de les esquerres, per ocupar-se principalment dels aspectes "tècnics" de la distribució dels vots. A dues conclusions principals arribà El Correo: les esquerres havien arribat al seu límit electoral i l'abstenció, era una abstenció de dretes; l'estratègia d'aquestes, per tant, passava per treballar aquest electorat potencial i fins ara desinteressat de la cosa pública i que els duria a una segura victòria en el futur (89).

La minoria de Concentració Lleidatana a la Paeria va quedar constituïda, en no arribar el Bloc al 10 per 100 necessari, per nou regidors: dos carlins, dos radicals, 1 de la Lliga, 1 d'Unió Democràtica, un del grup editor d'El Correo, pròxim a les tesis de la CEDA (Josep Baró) i dos independents.

Els 1487 vots obtinguts per la coalició BOC-PSOE dos mesos abans (que havien recollit uns cinc-cents vots més que tots dos partits per separat l'any 1932) va tornar a reduir-se a 635, xifra per altra banda, proporcionalment molt per sota de les que el Bloc havia obtingut tot sol a les convocatòries anteriors (al 1931 a Lleida va obtenir el 13 per 100 sobre el nombre de votants, i un 11,16 el 1932).

Tal i com ja apuntava anteriorment, en termes generals, aquestes eleccions no van significar un daltabaix del mapa electoral respecte a la convocatòria de novembre de 1933, sinó que van confirmar una tendència que ja s'apuntava en les eleccions

al Parlament de Catalunya: consolidació d'una tendència absten^ucionista al voltant d'un 35 per 100; consolidació d'un electo⁻rat de dretes, capaç com ja havia demostrat dos mesos enrera -- de fer-se amb la victòria i que en conjunt no retrocedia en a⁻questa nova convocatòria; i, finalment, confirmació una vegada mes, de la inviabilitat d'una tercera força, almenys mentre la Llei electoral continués afavorint tan decididament a les majo^uries.

2.3. La política municipal entre 1935 i 1936

"Substituir Ajuntaments legítims --deia el titular d'una -- gasetilla de La Veu de Catalunya-- per gestores governatives, -- en període electoral; fou una invenció de l'Esquerra." Molt pro⁻bablement, el govern Lerro⁻ux empantanegat com estava en la re⁻pressió del moviment d'octubre, no s'anava a aturar en cercar -- coartades morals, ni precedents, per emprendre una depuració -- dels ajuntaments governats per l'esquerra. El que és cert, però, és que el precedent de 1933 es va fer present quan molts ajunta⁻ments d'esquerra elegits l'any 1934 van ser substituïts governa⁻tivament.

No tots els ajuntaments afectats van ser-ho en el mateix grau. En alguns ajuntaments on la dreta era majoria, quan la -- nit del 6 d'octubre la minoria d'esquerra va protagonitzar ac⁻tes insurreccionals, va ser aquesta minoria la substituïda, pe⁻rò no pels seus companys de candidatura que anaven a continua⁻ció en la llista, sinó per regidors de la dreta, quedant d'aques⁻ta manera els ajuntaments constituïts tan sols per regidors d'a⁻questa tendència.

Els ajuntaments on l'esquerra era majoria i que, natural⁻ment, van participar en els fets de la nit del 6 d'octubre, tot

sovint amb actes d'adhesió a la proclamació feta pel president Companys i control de l'ordre públic, van ser substituïts per la llista completa de la candidatura de dretes i per ajuntaments governatius quan, com a Alguaire, no hi havia concorregut cap candidatura de dretes (90).

Durant 1935 van ser nomenades un mínim de 42 gestores: 6 a les Garrigues, 15 a la Noguera, 14 al Segrià i 7 a l'Urgell (91).

Un tractament distint va merèixer l'Ajuntament de Lleida, ja que no solament van ser destituïts els regidors de la majoria, sinó que a mig octubre van ser també cessats els de la minoria de dretes, al mateix temps que el senyor Josep Pujol i Cercós, president de la Cambra de Comerç, era nomenat alcalde gestor.

Els regidors de la majoria, detinguts després dels fets d'octubre, van ser posats en llibertat, excepte l'alcalde Vives, deu dies després. Tres mesos més tard, els regidors cessats van demanar a l'alcalde gestor ser restituïts en els càrrecs. Deien els demandants, que d'acord amb la Llei Municipal de Catalunya, així com la de la República, cap conseller municipal pot ser desposseït del seu càrrec sense sentència d'un Tribunal de Justícia, disposició que era recollida pel ban del general Batet, publicat per la premsa del 17 d'octubre, on es preveia que els ajuntaments que no havien participat en els fets continuarien constituïts com fins aleshores. El fet, deien els recurrents, que cap d'ells hagués estat processat, confirmava que l'Ajuntament de Lleida, com a corporació, no va prendre cap acord respecte a aquells esdeveniments. El recurs, naturalment, va ser desestimat, al marge, és clar, que sobrepassés les competències del senyor Pujol i Cercós (92).

La constitució definitiva d'un ajuntament que substituís l'alcalde-gestor va ser molt laboriosa i no exempta d'enfrontaments entre les distintes forces polítiques que donaven suport al govern. Primer hi va haver el pacte, sembla que acordat en presència del governador general senyor Pich i Pon, entre Acció Popular Lleidatana (CEDA) i radicals, en el sentit que l'alcaldia aniria a aquests últims. Més tard els cedistes, van fer-se enrera i van pactar amb la Lliga. Quan finalment el dia 28 de juliol de 1935 va constituir-se el nou ajuntament, que passaria a ser presidit pel senyor Rovira i Roure, de la Lliga i diputat al Parlament, ni els radicals ni els tradicionalistes van fer acte de presència. Els tradicionalistes havien quedat fora del primer cartipàs, fet sobre la base de set regidors radicals, set de la CEDA i set de la Lliga; reconegut l'error se'ls va concedir tres places, que van rebutjar al·legant que no admetrien més representació que la dels suplents de la llista votada a les eleccions de gener de 1934 i que naturalment els afavoria. Ultra el combat particular que menava contra la CEDA (que intentava créixer a costa del tradicionalisme), els carlins temien que el pacte municipal amb els radicals es convertís en una escletxa per on aquests es colarien dins del pacte de dretes. Quan al gener de 1936, Rovira i Roure fou nomenat comissari de la Generalitat a Lleida, seria substituït a l'alcaldia pel senyor Alfons Porqueras, també de la Lliga.

Els fets d'octubre van ser una magnífica coartada que el govern de dretes va utilitzar profusament, sense filar jurídicament gaire prim, per tal de desposseir a l'esquerra d'una parcel·la important de poder: el local.

El Butlletí Oficial de la Generalitat del 18 de febrer de 1936, és a dir, dos dies després que les eleccions generals haguessin donat la victòria a les candidatures del Front d'Es--

querres, publicava un decret de la Presidència pel qual eren - "reposats en llurs càrrecs els alcaldes i consellers dels ajuntaments de Catalunya que foren designats per elecció popular - el 14 de gener del 1934 i cessen les persones que els ocupen - actualment". La normalitat havia tornat a la vida municipal.

El govern Companys, però, i seguint el que ja semblava -- una tradició, va començar a intervenir contra alguns ajuntaments governats per les dretes. Una interpellació del diputat Rovira i Roure sobre la suspensió dels ajuntaments de Solsona, Tàrrega i Cervera, va provocar una llarga discussió al Parlament. El senyor Rovira va acusar el comissari de la Generalitat a Lleida, d'amençar a alguns ajuntaments amb enviar-los-hi una inspecció de comptes i cessar-los si no dimitien voluntàriament. Els diputats de la majoria, principalment Viadiu i Magre, van llançar acusacions de corrupció contra aquests municipis. El conseller de Governació, senyor España, va acusar el senyor Rovira d'haver usurpat un càrrec, el de comissari de la Generalitat a Lleida, que no li corresponia i de ser responsable de la suspensió de gran part d'ajuntaments lleidatans i del de Lleida en particular. L'interpellant va replicar que els jutges municipals estaven manejats pel govern. La discussió, com ja he dit, va ser llarga, agra i molt accidentada (93):

La majoria que governava l'Ajuntament de Tàrrega, en concret, va ser acusada de falsificació de transferències, irregularitats en algunes obres públiques i malversació de cabals, -- després d'una inspecció realitzada per la Generalitat. La majoria va ser processada pel jutge de Cervera. Si bé mai no va arribar a fer-se el judici, amb l'argument del processament, va ser destituïda pel conseller España i substituïda, amb una aplicació discutible de l'article 87 de la Llei Municipal, per tres suplents de la seva pròpia llista; els restants, fins a vuit,-

per candidats de la llista d'esquerres, així, aquests quedaren en majoria a l'ajuntament, Josep Devant, d'ERC va ser elegit - nou alcalde.

El procés fins arribar aquí, va ser laboriós i va durar - més de dos mesos. Quan en la sessió del 23 de març de 1936 va reintegrar-se a les tasques municipals la minoria d'esquerra, destituïda després dels fets d'octubre, aquesta va començar - per demanar "a la majoria que per un bé de Tàrrega presenti - acte continu la dimissió dels seus càrrecs". L'alcalde va replicar, que ells no podien dimitir perquè no havien estat nomenats pel govern, sinó elegits pel poble. Que l'enfrontament tenia un rerafons fonamentalment polític i que tal com va dir el regidor Mateu, del POUM, "les llagues del 6 d'octubre estan, encara, massa obertes", sembla corroborat per la dimissió precipitada de l'alcalde Baldomer Trepà i la substitució, després d'una dimissió, per un nou vingut a l'ajuntament, Ramon Sala.

Independentment de les acusacions per les quals van ser processats els membres de la majoria, i que són difícils de precisar sense tenir accés al sumari, els fets que van acabar amb la constitució d'un ajuntament d'esquerres tenen tot el color d'una operació perfectament preparada per la minoria, orquestrada des de la plaça de la República per un públic nombrós i cridaner i emparada des de la Generalitat pel conseller de la Governació.

"No és, certament, -deia un editorial de Crònica Targarina- una feina massa planera, comentar des del nostre punt de vista aquest fet, puix encara que tot s'ha dut a terme dins la legalitat més estricta -una revisió, uns processaments, la inhabilitació, etc. etc.- és indubtable que existeix un sector d'opinió dretista que, en entrar en el fons del fons de la qüestió, no hi troba massa ben parats, els postulats de democràcia i liberalisme" (94)

La posició de la premsa de dretes va ser molt dura, i així en un comentari d'Acció Comarcal de Tàrrrega, titulat "Pobra democràcia!" podem llegir:

"D'ací endavant Tàrrrega no tindrà els representants que ella mateixa s'havia donat. Això vol dir que algunes coses molt serioses han canviat (...) D'avui endavant ja no es pot interessar absolutament gens si ens parlen de principis democràtics. Ells els han fet fracasar (...) (95).

Aquestes repetides intervencions dels diferents governs - en la vida municipal, signifiquen no solament una greu pertorbació de la seva autonomia, proclamada per la Llei Municipal i per totes les forces polítiques, sinó que també és un símptoma clar de com n'era de precària la vida política democràtica.

Amb les fonts generals que disposem, és impossible d'elaborar adequadament uns llistats mínimament representatius de les diferents candidatures a les eleccions municipals, ni tan sols les de regidors; podem, però, aventurar una conclusió important: la manca -o debilitat, si voleu- a la majoria dels municipis - d'unes alternatives suficientment organitzades. Això es reflecteix principalment, tant en la quantitat important d'ajuntaments constituïts d'acord amb l'article 29 l'any 1931, com en l'escassa repetició de noms en els diferents consistoris: gairebé, no més en els municipis més importants trobem noms repetits en els diferents ajuntaments (i candidatures). En primer lloc, aquesta -escassa repetició de noms responia al ràpid desgast en els càrrecs, desgast, per altra banda, que es converteix en constant en els municipis petits. Però penso que és també lícit veure-hi - una conseqüència d'un sistema de partits molt poc estructurat i consolidat, així com també, que el poder real en cada poble no radicava tant en l'ajuntament com en altres instruments de --- certs sectors socials que no jugaren la carta electoral, ja per-

què la rebutjaven (o potser ténien por de ser rebutjats), ja perquè confiaven de ténir accés als centres de decisió per altres conductes que no pas els institucionals.

3.- Algunes conclusions sobre aquest tema

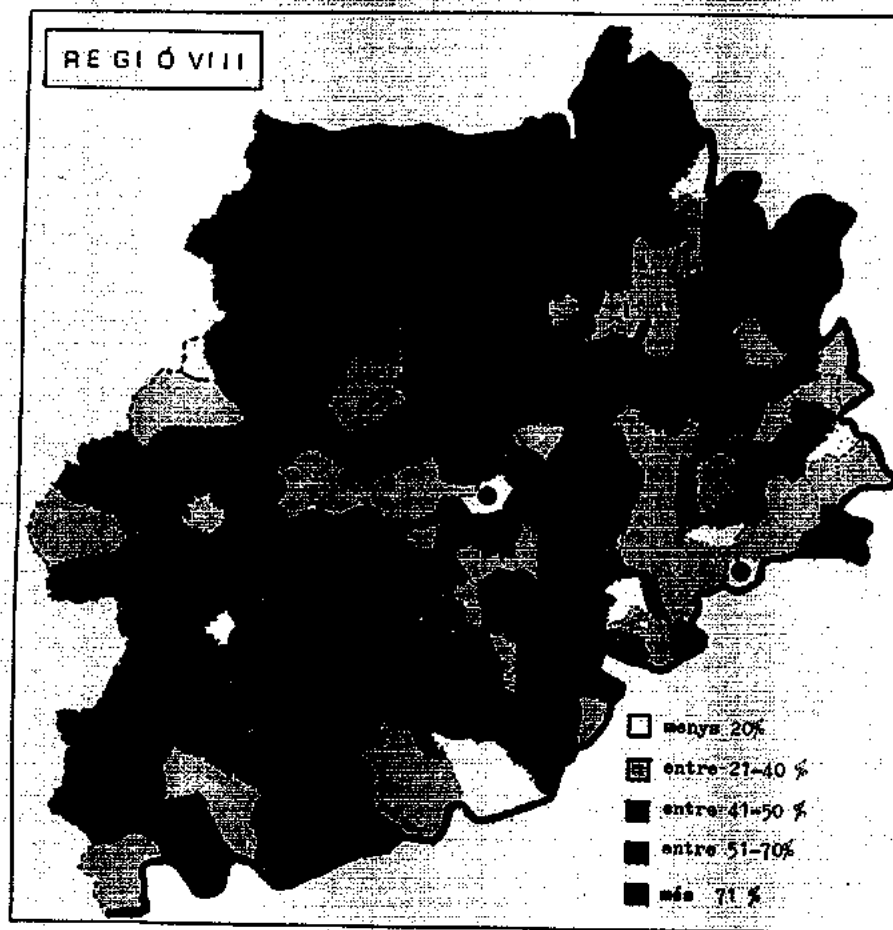
No es tracta d'assajar aquí unes conclusions sobre el comportament electoral d'aquestes comarques, ja que no ens hem ocupat sinó de dues convocatòries, sinó d'assenyalar unes tendències de vot que s'apunten en les eleccions que hem fet referència.

Una puntualització encara: les dades utilitzades en els mapes, s'han tret a partir d'obtenir la mitjana entre els resultats de les eleccions de 1932 i les de 1933 (sobre el nombre de vots). En el del Bloc he utilitzat, com és fàcil d'entendre, -- unes referències distintes; no he tingut en compte sinó aquells municipis on en una o altra convocatòria, el Bloc va obtenir -- més d'un 5 per 100 (96).

Tres tendències destaquen principalment: una certa inclinació cap a l'esquerra (ERC i BOC), afavorida molt probablement -- per una coherència més gran d'aquestes candidatures; una considerable homogeneïtat dins de cada comarca, excepte a l'Urgell, on el regadiu actuà d'element de diferenciació entre dues zones; i en tercer lloc, l'existència en els pobles més petits d'una tendència a votar a la mateixa candidatura, ja sigui ERC, ja siguin les dretes, situació que probablement revela una notable -- influència de les jerarquies locals (97). Cal afegir una última consideració, encara que no es tracti d'una tendència electoral; em refereixo a la poca oferta electoral, reflex d'una vida política organitzada molt raquítica.

Esquerra Republicana que presentà una candidatura molt homogènia en totes dues convocatòries, fou qui obtingué millors resultats. La seva força radicava principalment a la Noguera.

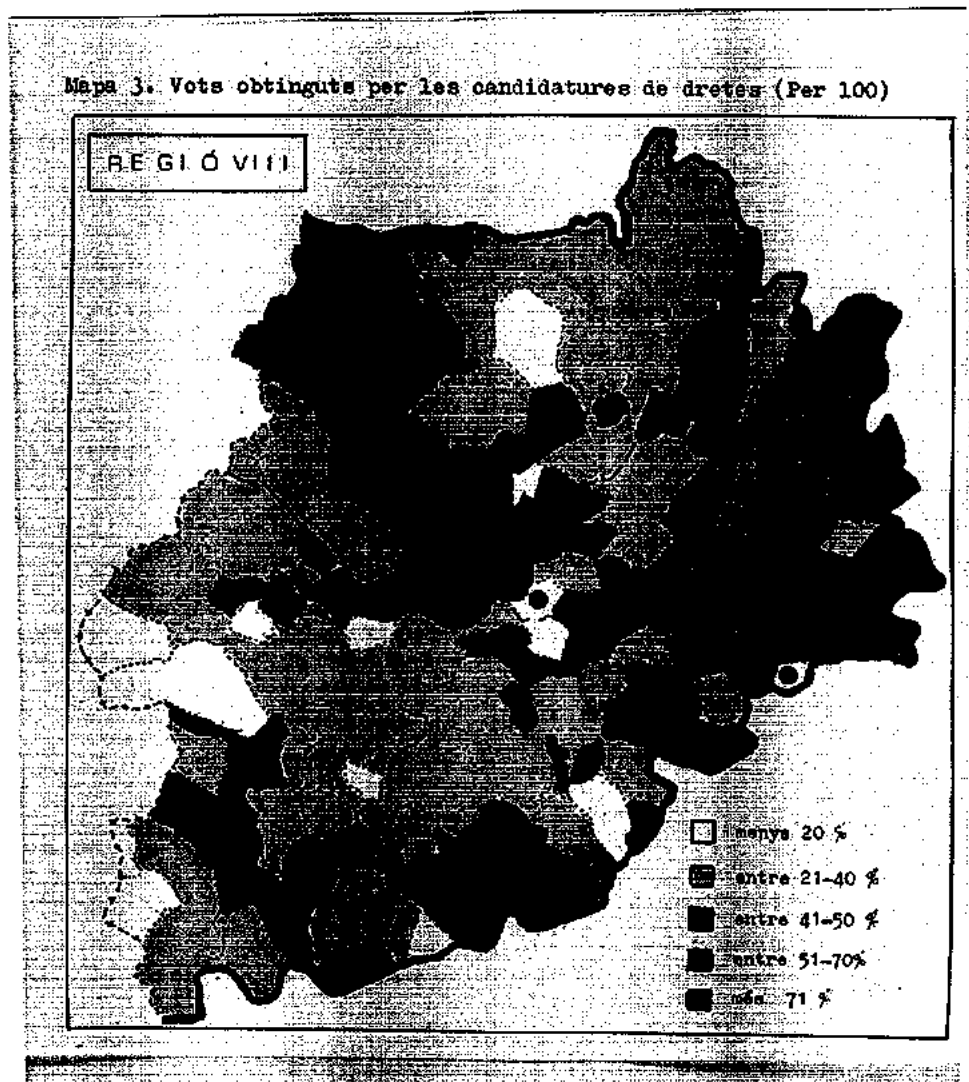
Mapa 2. Vots obtinguts per ERC (Per 100)

el Segrià i a la zona regada de l'Urgell. Aquesta possible tendència a votar més a l'esquerra a les zones regades (i que el vot al Bloc i la seva implantació, ajudava a reforçar), és un dels temes més interessants que se'ns ofereix (98). Val a dir, que tant com una tendència cap a l'esquerra el que observem - en aquesta zona és una diversificació política més rica. La construcció dels recs fa més present l'acció de l'Estat i la influència, per tant, de la política; la dura batalla entre el país i la Societat a la zona regada pel Canal d'Urgell, va anar, sens dubte, radicalitzant les posicions polítiques, i - al mateix temps creant una tradició de lluita i d'enfrontament amb el poder (el paper que la Societat Canal va jugar com a gran cacic de tota la zona, fins i tot posant i treient governadors civils, és un tema que resta per estudiar, però que hom entreveu a poc que s'ocupi del tema). La diversificació - dels conreus en conseqüència de mercats que el rec va introduir, encara que lentament, portà canvis profunds en les estructures econòmiques, socials i mentals de la pagesia. Hem de referir-nos també a d'altres circumstàncies: és en aquesta zona on es dona una major concentració de pobles (relativament) grans; la influència de la ciutat de Lleida i més concretament la llarga tradició de Joventut en la lluita política no podia ser aliena a una més gran implantació del republicanisme; la influència personal de Macià que no sols s'estenia pel seu antic (des de Solidaritat Catalana) feu electoral de les Borges Blanques, sinó que gràcies a les seves campanyes a favor del Canal d'Aragó i Catalunya, que regaria la finca de Valmanya, - augmentaria àmpliament la seva popularitat per la zona regada per aquest canal.

La Segarra, per contra, era el més ferm baluard de les dretes. Enllaça, així, amb tota una franja que abarca Catalunya Central

i que podem identificar amb el vell carlisme. La Segarra, era la comarca que comptava amb més clergat (amb molta diferència) i amb una propietat mitjana més sòlida, i on uns sindicats -- molt forts (i d'unes característiques molt particulars) van -

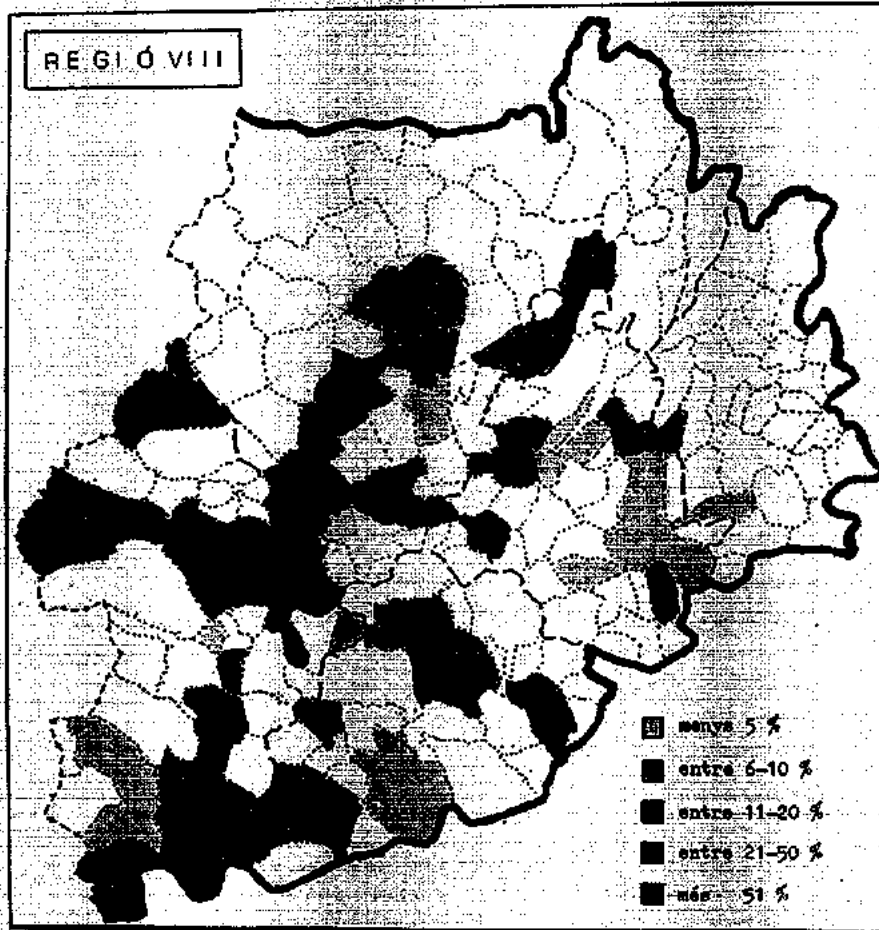

ser capaços de menar la crisi en què havia caigut la comarca a finals de segle i que de retruc van consolidar la vella agricultura cerealística. Aquí no es van realitzar cap de les obres públiques importants que es troben en altres indrets, - la qual cosa atreu una població nova, el que sempre comporta canvis socials; al contrari, la fràgil estabilitat de la comarca difícilment retenia els seus fills i amb l'emigració tendia a exportar el conflicte. Ultra aquestes raons, la Segarra és de tota la Regió, la comarca que té un índex més alt de municipis amb menys de 600 habitants.

La divisió del vot a l'Urgell dóna la raó a aquells que sempre han contestat la divisió comarcal de 1936. El secà votava igual que la Segarra, mentre que el rec ho feia igual -- que les veïnes comarques de la Noguera i el Segrià. Tàrrrega, - igual que Cervera, són ciutats d'una tradició molt sòlida. Tàrrrega és una ciutat on un nucli important de professions liberals i gent de comerç fan gruix en el teixit social, configuren la ciutat i la regeixen, tant des de l'ajuntament com des de l'Ateneu.

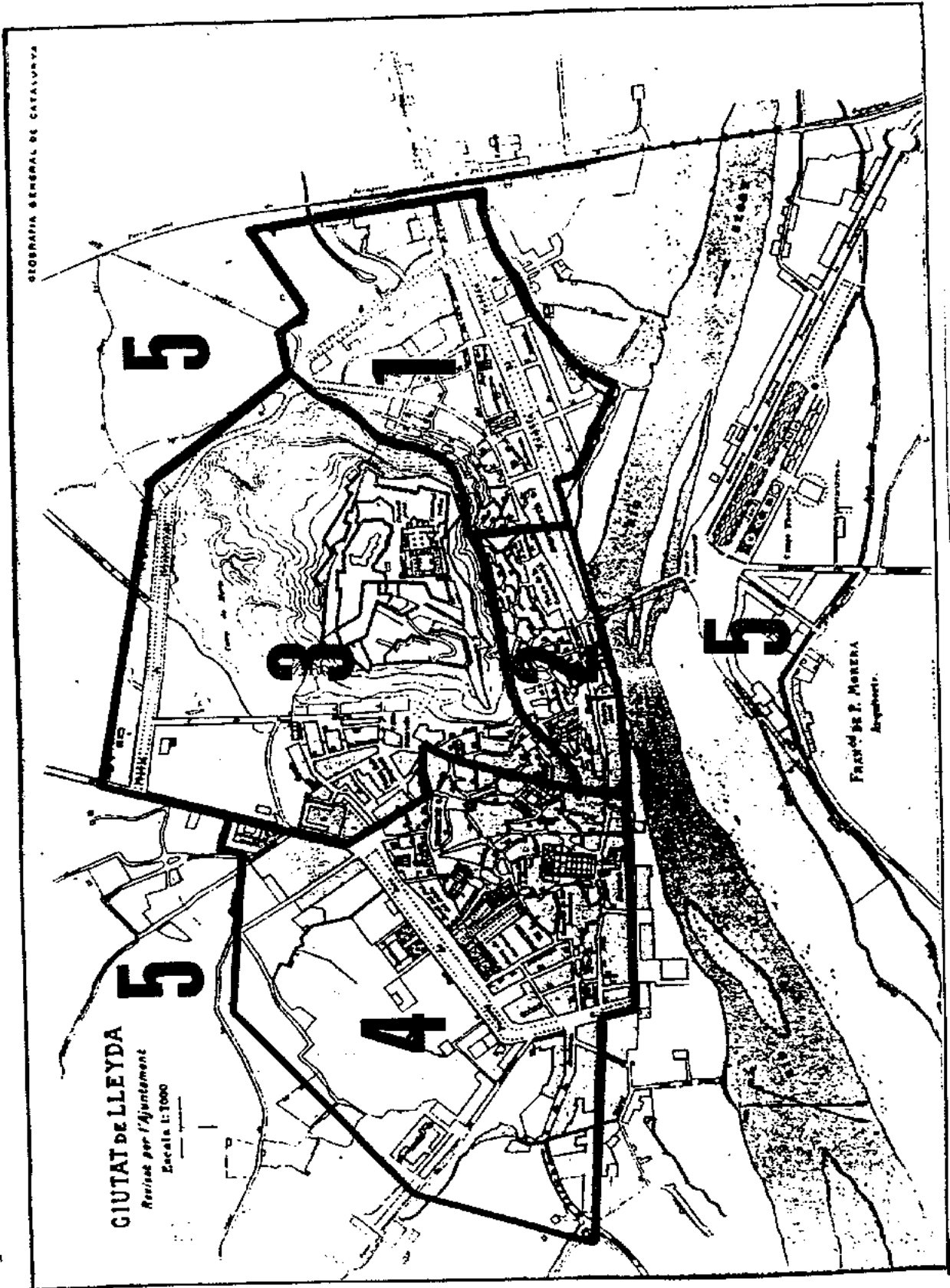
El Bloc Obrer i Camperol, fou l'única alternativa que es presentà front les candidatures de dretes i de l'esquerra moderada. Ara bé, els resultats obtinguts pel Bloc no ens permeten parlar tant d'una geografia de vot d'esquerra revolucionària, com de nuclis concrets (Lleida i voltants, Alfarràs-Almenar, baix Segre -Maials-, Juneda-Borges, Balaguer i Tàrrrega). Molts d'ells, i així ho ha assenyalat la professora Mir, vells bosses de vot contrari al sistema: republicans durant la Monarquia, comunistes durant la República.

Mapa 4. Vots obtinguts pel BOC (Per 100)

A Lleida, la distribució del vot dibuixa prou bé la composició social de la ciutat. Esquerra Republicana, guanyà en els districtes Primer, que comprenia l'estació de ferrocarril i - comptava, per tant, amb forta presència d'obriers ferroviaris i en el Tercer, un districte amb una base de població artesanal i pagesa (els vells barris del carrer Cavallers, carrer la Ta-

Mapa 5. Districtes electorals

llada i del barri de Sant Martí), per una banda, i el barri de la Costa (la falda del Castell que mira cap al riu) que acollia els sectors més pobres de les classes populars, per l'altra. Les dretes guanyaven al districte Segon, que tenia per eix principal el carrer Major i en el districte Quart, on l'eix plaça Catalunya-passeig de Boters (Rambla d'Aragó) s'ha via convertit en la punta de llança de l'expansió de la nova burgesia. El districte Cinquè, era literalment immens, ja que

Quadre 7. Eleccions a la ciutat de Lleida (Per 100 sobre el Cens electoral)

Districtes	1932		1933			1934		
	ERC	dretes	ERC	dretes	FOC	esquerres	dretes	FOp
Primer	25,55	22,33	29,99	23,09	11,00	36,42	23,19	5,72
Segon	24,33	29,14	26,43	35,07	5,41	31,56	35,18	3,20
Tercer	30,85	17,18	35,43	19,38	5,49	35,86	21,04	4,44
Quart	25,25	25,52	28,17	33,64	5,28	29,06	32,64	3,51
Cinquè	25,30	13,39	35,74	16,19	8,65	40,49	18,16	6,92

abarcava tot el terme rural; era aquí on la distància entre dretes i esquerres es feia més àmplia, i on aquestes últimes s'asseguraven la victòria. Els districtes Primer, Tercer i Cinquè, foren també on el Bloc obtingué millors resultats; a les eleccions de 1933, quan el Bloc acudí coalitzat amb el PSOE, fou en el districte Primer on va obtenir millors resultats, el que cal atribuir a la influència de la UGT sobre els ferroviaris; a les eleccions de gener de 1934 on el Bloc tornà a competir sol, fou entre els pagesos on obtingué el percentatge més alt.

NOTES

- (1) "Pel Parlament de Catalunya. Les pròximes eleccions. Posicions-càbales-maniobres-comentaris".- La Jornada.- Núm. 291 (11 octubre 1932), p. 1.
- (2) Pep de Rufeà, que sempre tirà al dret i a la vista de com es gestionava la candidatura rival, confessava que "hem volgut deixar les minories als nostres adversaris perquè se'ls facin a la ... "rampinya". "Clixé setmanal".- Ibid.- Núm. 294 (1 novembre 1932), p. 1.
- (3) "El Segon Congrés Nacional d'Esquerra Republicana de Catalunya".- El País.- Núm. 15442 (3 octubre 1932), p. 4.
- (4) "Manifest dels candidats de l'Esquerra Republicana de Catalunya a la circumscripció de Lleida".- Ibid.- Núm. 15580 (16 novembre 1932), p. 1.
- (5) El Manifest de presentació del "Front" no anava signat pels candidats, sinó pels caps de fila: Josep Cabeceram, republicà; Manuel Florensa, Romà Sol i Marià Jacques, Lliga Regionalista; Josep Estadella i Ramon Riu i Vendrell, Partit Radical; Daniel Riu i Periquet, antic liberal; Ramon Sales, USC. El Manifest, podeu trobar-lo a El País.- Núm. 15567 - (1 novembre 1932) p. 1. i també a La Veu de Catalunya.- Núm. 11357 (5 novembre 1932), p. 4.
- (6) I. MOLAS: El sistema de partits, p. 47.
- (7) "La Junta Provincial Tradicionalista de Lleida a l'opinió pública".- Terra Ferma.- núm. 3 (5 desembre 1932), p. 2, i també a El Correo.- Núm. 416 (6 novembre 1932), p. 1. Deia La Jornada, que no es podia parlar, com hom feia, d'una --

reacció de les dretes, però en la mesura que aquesta s'havia produït l'havien protagonitzat els carlins i El Correo; però en arribar les eleccions, la Lliga, que no s'havia mogut de casa, havia pres la representació de les dretes, - "els amics d'El Correo -conclou el setmanari de JR- no se'n saben avenir, però és així.- "Notes electorals".- La Jornada.- Núm. 295 (8 novembre 1932) p. 4.

- (8) "Editorial. Insistent".- Horitzó.- Núm. 4 (19 novembre 1932).
"Hem d'aterrà l'Esquerra".- El Correo.- Núm. 429 (20 novembre 1932), p. 1. Els exemples els podríem multiplicar i no sempre serien d'una argumentació tan visceral; en el mateix Correo, Constantius publicava el dia 10 de novembre a la primera pàgina: "!!Propietaris: atenció contra l'Esquerra!!", on feia un repàs al projecte de Llei d'arrendament rústics que segons l'articulista tenia preparat el govern Macià. Davant aquell allau d'adhesions, Terra Ferma aconsellava els seus lectors "que no s'hi pensin gaire, car, si comencen a dubtar si s'ha de votar a aquest o aquest altre vindrà el mode votar i es quedaran a casa amb la papereta a la butxaca". "Davant les eleccions".- Núm. 5 (18 novembre 1932).

- (9) "Normes electorals". "Primera: procurar no abstenir-se de votar i que ningú al nostre costat no se n'abstingui sota cap pretext. Segona: votar aquells noms, i millor aquella candidatura que ofereixi les garanties precises per a la defensa dels nostres drets i de les bases fonamentals de la nostra civilització, ço és, religió, família, propietat mínima, llibertat d'ensenyança, etc. Tercera: cal abstenir-se de votar i col.laborar al triomf de candidatures dels partits polítics que sostinguin teories anticatòliques o hagin atacat els principis bàsics de la societat cristiana

i de l'Església amb llur actuació política".- Acció.- Núm. 10 (15 novembre 1933), p. 5. El mateix podríem dir d'Acció Comarcal de Tàrrrega, que va defensar amb entusiasme la candidatura del senyor Secanell, soci d'ASP, però no el conjunt del "Front Proporcionalista". Aquesta reserva davant dels "Proporcionalistes" es fa més evident quan es compara amb l'actitud que aquesta mateixa premsa d'ASP - mantindrà en les eleccions de 1933 i 1936, defensant obertament i enèrgicament les candidatures de dretes. L'acció Catòlica de Lleida, també recomanarà votar el "Front Proporcionalista", amagant, però, i així els ho retreia Terra Ferma, l'adjectiu de republicà que també duia la candidatura. "Xurriacades".- Terra Ferma.- Núm. 6 (25 novembre 1932), i també El Correo.- Núm. 429 (20 novembre 1932), p. 1.

- (10) "Conseqüència proporcionalista".- Terra Ferma.- Núm. 5 - (18 novembre 1932), p. 1; en el mateix número, "Xurriacades". D'alguna manera però, els carlins també van afluir, si bé no Terra Ferma: així, Alfons Piñol, president de la Junta Provincial, va fer la presentació de la candidatura "Proporcionalista" a Juncosa, el seu poble; vegeu també: Un Tradicionalista: "Per què votarem?".- Horitzó.- Núm. 4 (19 novembre 1932), p. 6.
- (11) En la primera plana de La Jornada del 15 de novembre apareixen, excepcionalment, dues fotos: una d'Alfons XIII acompanyat per Pich i Pon, amb un peu que diu: "El cap visible d'Estadella a Catalunya"; i una altra del senyor -- Ventosa i Calvell vestit amb l'uniforme de ministre de la monarquia. Vegeu també: "Aquella monarquia".- El País.- Núm. 15569 (3 novembre 1932), p. 1.

- (12) "Ja ho sabeu? -deia Pla i Muntanya- Els anticatòlics, els catòlics, els catalanistes, els anticatalanistes, els menjacapellans, els clericals, els repartidors de terra i els de la propietat privada o sigui carlistes, lerrou-xistes, roderistes (de Felip Rodés, diputat del districte de Balaguer entre 1907 i 1923), Lliga, Riu, Llari, Acció Catalana, Unió Socialista, tots en una mateixa candidatura. Alça moreno!.- Pla i Muntanya.- Núm. 192 (24 octubre 1932), p. 9. "Felicitamos -deia irònicament El País- a los candidatos don Ramón Sales i don Xavier Jacques --- (tots dos eren maçons), por la aceptación que su candidatura ha tenido en el público católico". Núm. 15583 (19 novembre 1932). També El País, furgava en el republicanisme de la Lliga, del senyor Sol en concret, "no hagas caso -concloïa- en esa candidatura todo es proporcional, y tu ya me entiendes".- Núm. 15572 (7 novembre 1932) p. 3. La Jornada, era més dura, i comentant unes declaracions atribuïdes al senyor Sales, en les qual deia trobar a faltar en el "Front Proporcionalista" a Acció Catalana, carlins i comunistes, el setmanari de JR arremetia: "clar com ells s'han embrutat, volien que els demás també ho fessin. - !Encara hi ha dignitat!".- Núm. 295 (8 novembre 1932), p. 1.
- (13) Es va presentar també una candidatura del PCC, però a última hora no va ser proclamada. Segons Catalunya Roja.- Núm. 1 (9 novembre 1932) p. 3, aquesta candidatura estava integrada pels següents senyors:

Ramon Casalles i Lluch	mecànic
Francesc Galán	germà de Fermí
Joaquim Masmano	ex-deportat
Hilari Arlandis i Esparza	Marbrista

Joaquim Pijoan i Gené	tipògraf
Dolors Ibarruri	Passionària
Pere Casas Santaulària	electricista
Antoni Punsernau i Joy	pagès, d'Agramunt
Vicens Monteriol	pagès
Antoni Torres i Campanys	pagès

Només els quatre darrers eren de les comarques lleidatanes, els altres es presentaven a totes cinc circumscripcions.

- (14) JOSEP ALGERRI: "Macià-Cambó".- Avant.- Núm. 10 (15 octubre 1932), p. 1; i "Nosaltres sols".- Ibid.- p. 1.
- (15) J. ALGERRI: "Macià-Cambó". El Manifet Programa i la candidatura del BOC, a La Batalla.- Núm. 17 (3 novembre 1932).
- (16) Evolución.- Núm. 1 (11 novembre 1932), p. 1.
- (17) La participació a les diferents circumscripcions va ser: Barcelona, 54,76 per 100; Barcelona-circumscripció, 59,57; Tarragona, 65,88; Lleida, 66,11; Girona, 66,46. Vegeu C. MIR: "Resultats electorals: confirmació del bipartidisme", p. 34.
- (18) A la resta de Catalunya la votació a l'Esquerra, sobre el total de vots emesos va estar: 40,72 per 100 a Barcelona; 56,64 a Barcelona-circumscripció; 35,32 a Tarragona; 52,76 a Lleida; i 52,04 a Girona. C. MIR: Ibid.
- (19) La Jornada, del dia 23 deia davant els resultats electorals obtinguts pels candidats del "Front", "ara creiem -- que és quan el proporcionalisme deuria aplicar-se fent -- que les despeses quantioses de les eleccions fossin satis-

- fetes en proporció del resultat d'aquestes actes: fora una compensació natural".- Núm. 297 (23 novembre 1932), p. 2. Sobre Torregrossa: "La moral catòlico-proporcionalista".- Ibid.- Núm. 298 (29 novembre 1932), p. 3. Un cas més estrany va ser el d'Oden (Solsonès) on les actes van ser falsificades a favor dels tres candidats de la Lliga que serien elegits; aquestes actes serien anul·lades pel nou Parlament.
- (20) El Bloc va obtenir els següents resultats, sobre el total de vots emesos: Barcelona, 1,65 per 100; Barcelona-circumscripció, 1,56; Tarragona, 2,19; Lleida, 5,16; Girona, 2,56. C. MIR: "Resultats electorals", p. 34.
- (21) "Después de las elecciones. Los factores personales eliminados".- El País.- Núm. 15589 (26 novembre 1932) p. 1. Per a la derrota de la Lliga: "Minoria al Parlament, minoria a Catalunya".- La Jornada.- Núm. 298 (29 desembre 1932), p. 1. "La desfeta del Partit Radical" i "Catalunya no vol partits forasters".- Ibid.- Núm. 297 (23 novembre 1932), pp. 4 i 2.
- (22) "Editorial. Per l'esdevenidor de l'Esquerra".- Ibid.- Núm. 300 (13 desembre 1932), p. 1.
- (23) "El comunisme -diu El País- no pot prosperar més que allí on hi ha ignorància o misèria. I ni Lleida, ni Catalunya, no es troben en cap d'aquests dos casos. Els seus mítings no els han servit de res. Ja poden plegar. No faran mai res a casa nostra. Això, amb tots els respectes a Joaquim Maurin, home intel·ligent que mereix tots els nostres respectes". "Editorial".- Núm. 15584 (21 novembre 1932), p. 1. "Després de la victòria".- La Jornada.- Núm. 298 (29 no

veembre 1932); p. 1. A l'explicació de "perquè ha guanyat l'Esquerra", podem llegir: "L'Esquerra és un partit socialitzant però per medis jurídics, sense que se'n ressenti l'economia nacional i amb això es deferència del BOC que vol tot d'una rebolada imposar els seus ideals sense pensar en el daltabaix que això ocasionaria a la riquesa pública (...). L'Esquerra no va contra les idees comunistes, irrefutables teòricament, sinó contra el perill d'una altra dictadura, més oprobiosa encara que la que hem passat ja que hauria d'ésser més rigurosa i cruel; el que es faria en deu anys de dictadura comunista, també es pot fer en deu anys de contínua evolució jurídica i socialitzant i no s'atropella ningú". J. SOLE SEGURA: "Perquè ha guanyat l'Esquerra".- La Jornada.- Núm. 298 (29 novembre 1932) p. 4.

- (24) CONSTANTIUS: "Del momento político. Lo que no se hace y lo que se debe hacer".- El Correo.- Núm. 434 (26 novembre 1932), p. 1. "Responsabilitats".- Terra Ferma.- Núm. 7 (2 desembre 1932) p. 4.
- (25) "Epíleg electoral".- Acció Comarcal.- Núm. 50 (26 novembre 1932) pp. (1-2).
- (26) CONSTANTIUS: "Del momento político. Los propósitos de Esquerra". El Correo.- Núm. 331 (23 novembre 1932), p. 1.
- (27) "Editorial. Les raons que la raó ignora".- La Jornada.- Núm. 343 (10 octubre 1933), p. 1.
- (28) Els sectors més intransigents del carlisme, sempre van demostrar una certa prevenció als pactes amb la Lliga, un cert recel d'anar massa lluny. J.N., comentant els articles

de mossèn Pelegrí, principalment, la part en què aquest tracta la vessant catòlica de la Lliga, exhorta els tradicionalistes "que de cap manera abandonin els seus principis antiliberals, encara que les circumstàncies imposin la intel·ligència amb la Lliga que no és antiliberal com nosaltres, que no és monàrquica com nosaltres, ho som, - que té tant d'interès en consolidar la ...quica com nosaltres en escanyar-la". J.N.: "De eleccions".- El Correo. Núm. 658 (28 agosto 1933), p. 1.

- (29) En el curs de les escaramusses hagudes a primera hora del matí entre vaguistes i Guàrdia Civil, hom va intentar cal·lar foc a les esglésies de Sant Pere i a la dels PP. Carmelites, que estava en construcció. Curiosament ni El Correo ni Terra Ferma fan cap menció d'aquest incident. En Canvi, El Correo, referint-se a la vaga, diu: "Sentimos vivamenté que la ceguera mental tenga cerrados los ojos de esta multitud de obreros, que sin pararse a examinar la verdad de los hechos, inconscientemente se prestan a ser carne de cañón". "El Aplech tradicionalista de Camarasa".- El Correo.- Núm. 673 (13 setiembre 1933), p. 1.
- (30) "L'Aliança obrera contra el feixisme i els fets de Balaguer".- Justicia Social (Barcelona).- Núm. 116 (23 setembre 1933), p. 4. Aquesta interpretació dels fets i, també, la rivalitat entre els dos grups comunistes de Balaguer (PCC i BOC) va accentuar el clima d'inestabilitat i de dramatisme de la ciutat durant els dies següents als fets; uns i altres van esforçar-se en donar la impressió de ser els més decidits en una fonamental batalla contra el feixisme; clima que la premsa de dretes recollia amb entusiasme i possiblement exagerava, com en la història de Ramon -

Casanelles (un dels assassins de Dato, exiliat a l'URSS fins feia poc) dirigint des de la clandestinitat la revolta comunista de Balaguer. D'entre la premsa republicana, El País i Pla i Muntanya van ocupar-se extensament del tema, però no La Jornada que va intentar minimitzar els fets; el setmanari de Joventut no va dur una informació extensa dels fets fins un mes més tard, recollint la intervenció de Joan Sauret al Parlament de Catalunya. Aquesta intervenció, la podeu trobar al Diari de Sessions del Parlament. Núm. 107, del 18 d'octubre de 1933. pp. - 2434-35.

- (31) Naturalment, ni El Correo ni Terra Ferma van acceptar cap responsabilitat en els fets. El diari, fins i tot va assegurar que al jove Pujol l'havien matat els seus propis companys. "Fueron agredidos -diu referint-se als carlins- a mansalva (...) y si no llega a ser la mano de la Providencia, hiriendo con sus mismas armas a uno de los suyos, tendríamos que lamentar una jornada luctuosa, que hubiese llenado de dolor muchos hogares carlistas". "El Aplech - tradicionalista de Camarasa". El Correo.- Núm. 673 (13 setembre 1933), p. 1.
- (32) LUIS MARIA ALBERDI: "Requetés, ¡Adelante!".- Terra Ferma. Núm. 48 (15 setembre 1933), p. 1.
- (33) "En tanto se nos combate estúpida i falsamente, en tanto cuarenta y nueve tradicionalistas gimen prisioneros en la cárcel de Balaguer, sin cama ni una mísera colchoneta en donde reposar su cabeza, los comunistas son los amos de - Balaguer, y ellos, los angelitos, los buenos, los perseguidos, los provocados, los cándidos, ansiosos de hacernos felices a tiros y culetazos, campan a sus anchas, arrancan

las cruces del pecho de las señoras, valientes que son, practican registros domiciliarios violentamente y bajo la dirección de Casanellas, el asesino de Dato, el comunista que puede vivir tranquilamente en España, en tanto centenares de españoles dignos y caballeros se ven obligados a comer el pan amargo del destierro, sostienen la agitación y preparan jornadas luctuosas en las soviéticas comarcas de Urgel". "De los sucesos de Balaguer".- El Correo.- Núm. 674 (14 setiembre 1933), p. 1.

- (34) Daniel Riu, va intentar, sense èxit, reconstruir el "Front" de 1932. Els radicals, que estaven en una posició molt difícil després de la negativa experiència de l'any abans, van acabar per renunciar, deixant llibertat de vot, amb l'excepció del candidat tradicionalista, que no votarien. Els de la "petera" (ara radical-socialistes) i Acció Catalana, sembla que van intentar una candidatura amb gent del grup de L'Opinió (escindit d'ERC amb el nom de Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra), però a última hora van fracassar, segons els d'Acció Catalana, a causa de la negativa a participar de l'últim grup; van deixar, també, llibertat de vot. També va presentar candidatura el PCC, però tampoc aquesta vegada va arribar a ser proclamada; la integren els següents senyors:

Pere Ardiaca i Martí	de Balaguer -
Francesc Galán i Rodriguez	era candidat en totes cinc circumscripcions
Francesc Poca i Baella	d'Agramunt
Joan Amades i Basto	de Lleida

- (35) "Panorama electoral".- La Jornada.- Núm. 346 (31 octubre 1933), p. 2; "(...) era natural -podem llegir- que l'es-

guerra persisteix en la mateixa actitud. La seva força no sols no ha minvat sinó que ha augmentat, prou que es veurà dins poques setmanes". També, "Les dretes desarmades pel puritanisme de l'Esquerra".- El País.- Núm. 15860 (19 octubre 1933), p. 1. En la prevotació de candidats - els quatre noms proposats per la direcció de la Federació van obtenir els següents resultats:

	<u>a JR</u>	<u>a la Federació</u>	<u>a la Federació</u> <u>(segons La Jornada)</u>
Bellí	642	9865	6420
Belló	656	9790	6346
Satre	631	9750	6312
Zulueta	651	9580	5918
D'altres			797

El País.- Núm. 15875 (6 novembre 1933). p. 1, els de la Federació i p. 2, els de JR; La Jornada.- Núm. 347 (7 novembre 1933), p. 2. Terra Ferma, va afirmar que l'elecció de Luis Bello era deguda a la seva filiació maçònica i -- per tant a les bones relacions que tenia amb el doctor -- Torres. Una altra singularitat a afegir a aquesta candida-- dura és que el seu partit a Catalunya (Acció Republicana) no va considerar-se implicat en l'operació, car va vetar la intervenció de Bello en un míting d'ERC a la Monumen-- tal de Barcelona. La Veu de Catalunya.- Núm. 11671 (10 no-- vembre 1933). No cal dir que la dreta va insistir repeti-- dament en la singularitat d'anar a cercar un candidat tan poc relacionat amb les coses de Lleida.

- (36) Sembla que s'havia ofert la plaça a Vidal de Montpalau, gerent del Sindicat de Cervera, però aquest no va accep-- tar. Terra Ferma, deia que el pacte amb la Lliga s'havia

fet sobre la base de: dos candidats de la Lliga, un tradicionalista i un agrari, acceptat per totes dues bandes. "En pie".- Núm. 53 (23 octubre 1933), p. 2.

- (37) "Ciudadans, a les urnes! Per Catalunya i per la República".- La Jornada.- Núm. 348 (14 novembre 1933), p. 1; el Manifest estava signat en nom del Comitè Executiu de la Federació de Lleida d'ERC per, Humbert Torres, president, i Frederic Mulet, secretari. En la mateixa pàgina i en negretes podem llegir: "Una Catalunya viva només poden crear-la les Esquerrres amb les seves lleis de llibertat i de dignitat. Una Catalunya viva no pot sortir dels fanàtics ni dels plutòcrates, dels jesuïtes ni dels capitans d'indústria, dels carlins ni dels monàrquics disfressats".
- (38) "Editorial. La gran batalla".- Ibid.- Núm. 350 (28 novembre 1933), p. 1. "Deures de les esquerres".- El País.- Núm. 15868 (28 octubre 1933), p. 3; "Contra els elements perturbadors".- Ibid.- Núm. 15881 (13 novembre 1933), p. 1.
- (39) L'esforç de l'Esquerra per dirigir-se a un electorat diversificat, esforç que ja ha posat de manifest la profesora Mir, queda ben palès amb aquest tex d'El País:

"Esquerra Republicana de Catalunya" és:
 L'estabilitat dels pagesos a la terra.
 L'estabilitat dels inquilins als pisos.
 L'estabilitat dels comerciants a llurs magatzems i botigues.
 La seguretat de la propietat assignant-li una funció social i equitativa.

Per contra, les dretes carlistes i la Lliga són:
 El domini clerical a la societat.
 L'empar del gran capitalisme.
 La pèrdua de totes les llibertats.
 L'enfonsament de la propietat al coaligar-la

amb l'avenir tenebrós del clericalisme
La implantació del criminal feixisme.
la justícia per al ric".

- (40) La Jornada.- Núm. 347 (7 novembre 1934), p. 4.
- (41) "Obrers catalans -deia el setmanari de Joventut- els directius de la FAI us volen portar a un camí de desesperació perquè féu el pas franc al feixisme de dreta. Obrers catalans, vosaltres no ho podeu permetre. Recordeu-vos de les vexacions a la vostra dignitat d'homes i d'obrers. - Descobriu el joc de la gent tèrbola que entremig de vosaltres i fent-vos l'amic i el protector per encàrrec de la Lliga i de totes les dretes us vol emmanillar de nou".- "Obrers catalans".- Ibid.- 348 (14 novembre 1933), p. 3. També, "Una conjura siniestra".- El País.- Núm. 15877 (8 novembre 1933), p. 1. El número 10 d'Acracia va ser un extraordinari a favor de l'abstenció.
- (42) "Ja estan en pau".- La Jornada.- Núm. 348 (14 novembre 1933), p. 4; segons aquesta informació el pacte amb els bloquistes s'havia signat en una reunió a la Bordeta i que la impremta d'El Correo editava la propaganda electoral dels comunistes. La nota de La Jornada acabava així: "La sang del company caigut està venjada. S'ha salvat tot - menys l'honor". El desmentit d'El Correo: "Les insídies - de "La Jornada".- Núm. 725 (16 novembre 1933), p. 1. La Jornada de la setmana següent desmentia unes "insinuacions tan apassionades com injustes", el setmanari s'excusava - tot dient, que el doctor Torres no havia pogut veure l'exemplar abans d'anar a la impremta i reconeixia que ni bloquistes ni socialistes, malgrat defensin una República que no es la nostra, diu, no poden "entrar en cap conxor-

- xa amb les forces de la reacció". "Per a posar espontàniament les coses en el seu lloc -acaba la nota d'aclariment- no ens calen altres requirements que els de la pròpia dignitat". L'aclariment va sortir en el número següent a les eleccions. "Una aclaració necessària".- Ibid.- Núm. 349 - (23 novembre 1933), p. 3.
- (43) La campanya de la dreta a Lleida-ciutat estava centralitzada al Círcol Tradicionalista, la dels antics districtes de Lleida, Balaguer i Borges a Lliga Catalana i la resta de la Província, així com transport, propaganda i assessoria al Centre Comarcal Lleidatà. El Correo.- Núm. 721 (11 novembre 1933), p. 3.
- (44) CONSTANTIUS: "Del momento político. Para los indecisos".- Ibid.- Núm. 722 (12 novembre 1933), p. 1.
- (45) La premsa de l'ASP va ser molt bel.ligerant en aquestes eleccions: "Nosaltres -deia Acció a principis d'octubre- que d'aquestes planes no som ni hem d'ésser polítics i que mai no hem intervingut en problemes d'aquest ordre, avui fem una excepció per a interpretar el sentit general de - la consciència col.lectiva del nostre poble, per a reclamar unió i carregar, en tot cas, la responsabilitat consegüent damunt qualsevol agrupament polític que l'obstaculitzi sense motiu. Que la unió sigui amb major o menor amplitud, ens sembla problema secundari; el que interessa - és que el sentit cristià i el sentit català s'agermanin - per a servir de base única i ben forta a la unió tan desitjada per tots els qui en aquest moment ens fem perfecte càrrec de la transcendència i de la gravetat de l'hora". "Davant les eleccions: Unió!".- Acció.- Núm. 33-34 (5 no-

- vembre 1933), p. 2.
- (46) "Eleccions!".- Acció Comarcal.- Núm. 99 (4 novembre 1933) p. (1); i també, "L'hora de les promeses". Ibid.- Núm. 97 (21 octubre 1933), p. (1).
- (47) En aquest últim aspecte, El Correo utilitzava oportunament i oportunísticament informacions de L'Opinió, el diari dissident d'ERC; vegeu per exemple: "Que han fet de Viriat Milanés els escamots de Macià?".- El Correo.- Núm. 722 (12 novembre 1933), p. 1.
- (48) "Recordin els pagesos que l'any 1922 hi hagué una gran collita de blat a Espanya.
I que quan més blat hi havia, un ministre va deixar entrar tres-centes mil tones.
La conseqüència fou que el blat va baixar fins a 40 pessetes els 100 quilos.
El ministre que va autoritzar aquella entrada, - era el republicà Marcel·lí Domingo.
- Recordin-ho, i ara que han de votar, votin en conseqüència".

oOo

"Fa temps que l'oli va de baixa.
Doncs, no fa gaires mesos que el govern republicà va autoritzar l'entrada d'oli estranger.
És molt possible que les olives es paguin a menys de quinze pessetes.
Al moment d'anar a votar, recordeu les malifetes de què són víctimes la gent del camp".

oOo

"El govern republicà compra el petroli als russos, ell sap per què.
Els russos no ens compren res. Prou feina tenen - per a poder menjar".

oOo

"Abans compràvem el petroli a les companyies angleses.

A canvi d'això, Anglaterra ens comprava taronges i patates primerenques.

Quan vam deixar de comprar petroli, Anglaterra - va deixar de comprar les nostres fruites.

Heus aquí perquè les taronges no han valgut res i les patates han anat a preu de llençar.

Si totes aquestes malifetes no decidèixen als pagesos a votar contra els culpables de llur desgràcia, ja poden preparar-se a rebre més".

"Advertències i esbroncs". - Lo Rampall. - Núm. 189 (12 novembre 1933), pp. 1-2. (49).

(49)

"El que guanya el diputat Torretes: de 6 a 7 duros diaris.

El que torna a guanyar el diputat Torretes: de 6 a 7 duros diaris.

Això és el que guanya el diputat Torretes per les dues actes, que es salmar (SIC) quan la rubinada - dels anys 31 i 32".

oOo

"Discursos que ha pronunciat a Madrid el diputat Torretes.

Un.

A favor de Lleida?

No: contra els frares".

oOo

"Discursos pronunciats a Barcelona pel diputat Torretes.

Un d'oposició al moviment agrari de la primavera passada" (problema del blat).

oOo

"365 dies, a 12 duros, fan 3.480 a l'any.

Això ha cobrat el diputat Torretes.

Dos discursos; 4.380 duros; un discurs 2.190 duros.

Quins discursos més cars!

Però és el que respondrà el Torretes: més cars resulten els del diputat difunt. (Ricard Palacín), que

no en va pronunciar cap i cobrava tant com jo".

Lo Rampill.- Núm. 186 (13 agost 1933), p. 1.

- (50) "Comentaris electorals".- El Correo.- Núm. 707 (26 octubre 1933), p. 1. "El vot és comprat com en altre temps; -hi afegeix Acció Comarcal- l'única diferència és que -- abans, després de tot, el qui comprava el vot el pagava, ara el qui el compra no el paga". "El nou Mercat de vots" Núm. 100 (11 novembre 1933), p. (7).
- (51) Segons Terra Ferma, la jornada electoral va ser pacífica gràcies a les diligències del senyor governador. Núm. 59 (24 novembre 1933), p. 1.
- (52) "Acracia ante el momento actual. De esta lucha entre dos fascismos, debe salir la revolución libertaria".- Acracia Núm. 11 (25 noviembre 1933), p. 1. Val a dir, que l'afirmació d'Acracia sobre la divisió dels republicans en diferents candidatures com una de les principals causes del seu fracàs no és ben bé exacta, almenys a Lleida, car aquí van repetir la candidatura que l'any abans els havia donat el triomf. J. Peirats, coincideix amb Acracia respecte al vot femení, però no respecte a l'abstenció; perquè per a Peirats, la influència cenetista va ser "notòria"; "La huelga electoral -continua- declarada por la CNT tocó en lo más vivo los sentimientos del proletariado". La CNT en la revolución española, Vol. I, p. 72. La participació a Catalunya va ser la següent: Barcelona 60,15; Barcelona-circumscripció: 60,15; Girona: 61,28; Lleida: 61,33; Tarragona: 65,32. I. MOLAS: El sistema de partits, pp. 171-182. En el conjunt espanyol la participació va ser del -- 67,50 per 100. M. TUÑÓN: La II República, Vol. II, p. 9.

- (53) M. TUÑON: Ibid., p. 12.
- (54) La reducció de la participació a les comarques muntanyenques, menys desenvolupades políticament i econòmicament, va ser molt més elevada que a les comarques de la Regió VIII, mentre que aquí la participació va ser del 63,40 per 100, en aquelles va ser d'un 48,70. Vegeu C. MIR: Evolució del comportament electoral, Vol. II, pp. 104-105.
- (55) "A les dones de Catalunya".- La Jornada.- Núm. 346 (31 octubre 1933) p. 1. "La dona -deia El País- per dignitat, no deu votar els enemics del règim, que durant segles l'ha -menyspreada". "La dona a la República".- Núm. 15877 (8 novembre 1933), p. 1.
- (56) "Els vots de les dones", reproduït pel El País.- Núm. 15869 (30 octubre 1933) p. 1.
- (57) "Dona catalana: votaràs per la democràcia republicana. És el teu deure de dona, de catalana i de mare. Si votessis en contra, votaries per la guerra d'Àfrica, per la manca d'escoles, per l'exploració dels teus fills, per la liquidació del teu poble català". La Jornada.- Núm. 347 (7 novembre 1933), p. 4. "Ciudadana !A las urnas!".- El País.- Núm. 15866 (26 octubre 1933), p. 3. La premsa de dretes no es va estar de recordar que les guerres al Marroc les havia acabat precisament el general Primo de Ribera i no pas la República. Vegeu: "Les mentides de l'Esquerra".- El Correo.- Núm. 719 (9 novembre 1933), p. 1. També des d'El Correo es recordava a les mares que havien estat precisament les democràcies, les inventores del servei militar obligatori i que "en los tiempos del oscurantismo (?), del apogeo de la cristiandad, no servían a las armas, más que los profe-

- sionales de la milicia". J.B.: "Del momento político. Las elecciones municipales".- El Correo.- Núm. 665 (2 septiemb
bre 1933), p. 1.
- (58) Ibid. Fonamenta l'articulista la seva confiança, en el ma
jor sentit comú de la dona, ja que aquesta, al contrari -
que l'home, que "se encuentra maleado por el contacto con
sus compañeros de trabajo y de taberna", "sabe bien a que
atenerse, ante los tópicos y promesas revolucionarias".
- (59) "Si ets mare de família, veuràs com els teus fillets, que
abans eren la teva joia, pujant tan humils i bonets, amb
les ensenyances religioses que rebien en llurs escoles,
ara, d'ençà que s'ha tret de les mateixes el Crist i s'ha
suprimit sa doctrina, no et donaran més que disgustos, -
puix posen en pràctica, aquell adagi "on no hi ha fe, no
hi ha frè".- Ibid.- Núm. 725 (15 novembre 1933), p. 2.
- (60) J.B. "Del momento político. Las elecciones municipales".-
Núm. 665 (2 septiembre 1933), p. 1. "Com si tot això no
fos prou, (es relatava tot un seguit de calamitats acumula
des durant els dos anys de República), ha vingut aquesta
lleï del divorci, que ens convertirà a la dona, en un ob-
jecte de luxe, per a la casa, en tant l'amo li siguem agra
dosos, però quan posi l'ull en una altra, nosaltres serem
foragitades de la casa; encara que estiguem carregades de
fills, convertint-nos en un ser, que ni vull nombrar per
dignitat". Una dona lleidatana: "A la dona de les terres
lleidatanes".- El Correo.- Núm. 724 (15 novembre 1933). Val
a recordar que dels 36 divorcis sentenciats a la Província
de Lleida durant l'any 1932-33 en 23 casos havia estat sol-
licitat per la dona i en 13 per l'home. "De manera que la

- dona i els fills legítims, -es deia des de Lo Rampill-
seran un escarràs de feina; guanyaran diners i pujaran la
casa, i llavors vindran els fills de l'"enredo" i diran:
part en volem. I la república els donarà, no sols la raó,
sinó la part". "Advertències i esbroncs".- Núm. 189 (12
novembre 1933), pp. 1-2.
- (61) "Se han lucido las mujeres!".- El País.- Núm. 15894 (28
novembre 1933) p. 1. EDACREM: "La intervenció femenina".
Ibid.- Núm. 15899 (4 desembre 1933) p. "La jornada del
diumenge".- La Jornada.- Núm. 349 (23 novembre 1933) pp.
1-2. El vot de les religioses, una de les curiositat de
la jornada, principalment la sortida de les de clausura,
va contrariar a les esquerres: "han obert els claustres
-deia El País- a la curiositat del món, i profanant el -
santuari de l'ànima, han apunyalat la fe". "De la "victò-
ria" dretista".- Núm. 15892 (25 novembre 1933) p. 1. La
cita d'El Correo: " !!Havem passat i avencem triomfants!!".
Núm. 730 (22 novembre 1933), p. 1.
- (62) "La jornada del diumenge".- La Jornada.- Núm. 349 (23 no-
vembre 1933), pp. 1-2.
- (63) "I ara què?".- Ibid. 349 (23 novembre 1933), p. 2.
- (64) LUIS DE SALVADORA: "Sobre las armas, por la República".- El País.- Núm. 15890 (23 novembre 1933), p. 1.
- (65) J. PLA: Cròniques parlamentàries (1933-1934), p. 442. Cl.
AMETLLA: Memòries, p. 148.
- (66) "!!Havem passat i avencem triomfants!!".- El Correo.- Núm.
730 (22 novembre 1933) p. 1. Uns dies més tard i referint-
se a la Constitució de 1931. J.B. (Josep Baró) deia que a

- la vista dels resultats electorals "el Código aprobado carece de valor, para obligar ni aún desde el punto de vista de los postulados del sufragio inorgánico". J.B.: "Comentarios. Después de la victoria".- Ibid.- Núm. 743 (7 de setembre 1933), p. 1.
- (67) "Catalunya".- Acció Comarcal.- Núm. 102 (25 novembre 1933) p. (2).
- (68) "Victòria!".- Ibid.- p. (1). CONSTANTIUS: "Del momento político. El nuevo gobierno".- El Correo.- Núm. 752 (17 desembre 1933), p. 1. "Dicen -afirma l'articulista- que se ha constituido un gobierno de centro; pero lo cierto, es que Lerroux y los suyos mantienen los puntos doctrinales característicos del partido radical; ateo, laicista, republicano, revolucionario y de orientaciones sociales muy confusas, pero totalmente descentradas del criterio cristiano". Constantius, acaba preguntant-se, com sent la majoria de dretes, s'ha constituït per la seva voluntat - un govern com aquell. "¿Qué resultados, qué ventajas obtendremos? El tiempo lo dirá".
- (69) En conjunt, les fonts sobre resultats electorals municipals són molt precàries, sovint contradictòries i sempre incompletes. He utilitzat preferentment el Boletín Oficial de la Provincia de Lérida i el Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya (per a les Comissions Gestores de 1933), ultra la premsa de Lleida i de Barcelona. Per tant, sempre que no s'indiqui el contrari, em refereixo a conclusions elaborades a partir d'aquestes distintes fonts.
- (70) La província de Lleida va ser, de les quatre catalanes, la que va donar un índex més alt d'ajuntaments proclamats per

l'article 29, ja que van ser afectats el 41 per 100 dels electors, contra un 35 a Girona, un 25 a Tarragona i tan sols un 6 a Barcelona; la mitjana espanyola va ser del 20 per 100. Vegeu, Anuario estadístico de España, 1931, p. - 480. A la Regió VIII, i sobre el total de municipis amb informació sobre aquestes eleccions, els constituïts per l'art. 29, representen el 69,6 per 100 dels ajuntaments.

- (71) Definició política dels regidors proclamats per l'art. 29 a la província de Lleida:

republicans	1.112	regidors
socialistes	--	"
monàrquics	20	"
comunistes	1	"
d'altres	111	"

vegeu: Anuario estadístico de España, 1931, p. 482

- (72) D'acord amb l'Anuario estadístico de España, 1931, p. 482, la significació política dels regidors elegits el dia 12 a la província de Lleida era la següent:

republicans	835	regidors
socialistes	6	"
monàrquics	24	"
comunistes	5	"
d'altres	208	"

- (73) "Els actes de la proclamació de la República a Balaguer".-
Pla i Muntanya.- Núm. 154 (27 abril 1931), p. 9.

- (74) La Batalla (9 abril 1931)

- (75) És probable que el govern Macià no volgués córrer el risc

de ser derrotat en molts d'aquests municipis, tal i com li havia ocorregut feia un mes escàs al govern Azaña.

- (76) La relació de municipis afectats i posició d'ERC a les darreres eleccions, és la següent:

Garrigues	14 municipis	11 va guanyar	ERC
Noguera	20 "	13 "	" "
Segarra	17 "	6 "	" "
Segrià	21 "	16 "	" "
Urgell	16 "	10 "	" "

- (77) "Unes Comissions Gestores".- Avant.- Núm. 80 (23 juliol 1933), pp. (1-2).

- (78) CONSTANTIUS: "Del momento político. Batalla decisiva".- El Correo.- Núm. 771 (11 enero 1934), p. 1. La Jornada, per la seva banda, anunciava que era intenció de la Lliga promoure, en cas de victòria, un plebiscit entre els ajuntaments per tal de demanar la dissolució del Parlament. "La Lliga revisionista".- Núm. 353 (19 desembre 1933), p. 1. També: "El sentit de les properes eleccions".- Ibid.- Núm. 353 (19 desembre 1933) p. 1 i "Idees i precs. Les eleccions municipals".- Acció.- Núm. 39 (14 gener 1934), p. 8.

- (79) Entre aquestes candidatures, només dues responen a un partit, a la USC, la de Granja d'Escarp i la de Sonadell.
- (80) "Polítiques".- El País.- Núm. 15891 (24 novembre 1933), p. 2. La convocatòria anava signada per Xavier Jacques, president i J. Teixidó, secretari.

- (81) "Les eleccions municipals a Lleida".- La Jornada.- Núm.

352 (12 desembre 1933), p. 4.

- (82) "Impressió de Lleida".- La Veu de Catalunya.- Núm. 11728 (15 gener 1934) p. 21. "La iniquidad se ha consumado", - deien els titulars d'El Correo. "Como el servicio de orden público -continuava el diari- se ha puesto pasivamente y activamente al provecho de un partido político, Cataluña ha entrado en un periodo de violencias, que acabaran con la autonomía y la dignidad de la Patria".- Núm. 775 (16 gener 1934), p. 1. Sembla que les principals víctimes dels aldarulls van ser les religioses, a les quals l'esquerra acusava de substituir-se entre elles i fins i tot votar per alguna difunta o absent. La matinada del diumenge va explotar un petard al costat del convent de l'Ensenyança, del carrer La Palma, pel que va haver tres detinguts: Joan Queraltó, que va resultar absolt i Josep Gigó i Sebastià Farreres, que van resultar condemnats a 15 dies d'arrest. El Correo, no desaprofità l'avinentesa per llançar un atac duríssim, no ja contra el govern de la Generalitat, sinó contra el règim democràtic: "Enemigos de inmundos juegos de la democracia, mentira enorme del judaísmo hermanado con la masonería, después de las escenas asquerosas indignas de un pueblo civilizado, y propios de Cuba, lo hemos de ser todavía más, y aspiramos a una forma nueva por la que no mande quien exalta a los audaces, sino que mande quien tenga condiciones para ello". "Las elecciones del domingo".- Ibid.- Núm. 775 (16 enero 1934), pp. 1 i 4.

- (83) En aquests quatre municipis: la Fuliola, Tàrrega, Vilanova de la Barca i Alcarràs, van obtenir algun regidor; és possible, doncs, que el Bloc participes en altres coalicions

sense obtenir resultats positius. "¿... y como explicais que después de haber criticado a los socialistas por su pacto con la "esquerra" hicieseis vosotros lo mismo en Tàrrega? ¿Es, acaso, que vuestra dignidad de clase es una cuestión de geografía?, els va engegar l'Acracia del 27 - de gener ("Clichés".- Núm. 15, p. 4).

- (84) No sé perquè no va haver coalició ERC-BOC en cap d'aquests dos pobles, però és interessant constatar que el Bloc responsabilitzi a l'Esquerra, almenys en el cas d'Almenar - (on la dreta va guanyar per tres vots), d'abandonar l'ajuntament a les dretes abans de pactar amb el Bloc i la Unió Agrària. És interessant, no tant perquè sigui veritat o no, sinó com a il·lustració de quina era la política que el Bloc estava disposat a fer i quins n'eren els límits. SANTIAGO PALACIN: "En Lérida, los adversarios de la víspera se unen contra el BOC".- Adelante.- Núm. 82 (18 - gener 1934), pp. 1-2.
- (85) "Era aquesta mateixa coalició (la del govern de la Generalitat) que es presentava unida a gairebé totes les poblacions de Catalunya en les eleccions municipals de febrer de 1934, les primeres en què fou aplicada la Llei Municipal tot just votada. Arreu on la coalició es presentà unida, el triomf fou rotund i demostrà el veritable sentir del poble, i la reacció produïda per la falsa victòria de les dretes". R. TESIS: La revolució en els ajuntaments, p. 11.
- (86) "Després de les eleccions: Alliberats del jou de la reacció".- El País.- Núm. 15934 (16 gener 1934), p. 1.
- (87) RAMON SANVICENS: "Acatem la voluntat popular".- La Veu del

Segre.- Núm. 86 (16 gener 1934), p. 1.

- (88) "!Aquestes dones!" deia La Jornada, per afegir: "Lés dones esquerranes donaren en la lluita del diumenge un espectacle edificant. Es sentien com ultratjades quan es deia que lés dones lleidatanes estaven suggestionades -- pels confessoraris i durant la setmana, sense escarafalls, ni obstentacions, es dedicaren a la tasca de proselitisme amb un vertader entusiasme (...). Ha sorgit en elles la voluntat d'acabar-se en una organització femenina que es traduirà en realitat dins breus dies (...)". "Una gran victòria de les esquerres". La Jornada.- Núm. 358 (16 gener 1934), p. 1.
- (89) Sumant els vots obtinguts per ERC i el Front Obrer el novembre passat i els obtinguts ara per les dues candidatures d'esquerra, aquestes haurien perdut d'una convocatòria a l'altra 224 vots. "Per tant --diu El Correo-- malgrat les coaccions, els esforços, la unió entusiasta, etc. etc., les esquerres han perdut vots. No cal remarcar la importància que té això. Vol dir simplement, que ja no poden donar més de sí. Hem arribat a "l'acmé", han de devallar". El que no explica dē manera convincent el diari, és perquè els 3.238 abstencionistes que calculen, de cap manera son d'esquerres sinó dretes, sobretot si pensen com Constantius que aquest grup el nodrien "los inconscientes, indecisos, comodones, que no intervienen en nada, ni les importan los entusiasmos de los buenos patriotas, ni los odios de los sectarios". Tampoc està content El Correo, del pacte amb els radicals; segons el diari, aquests havien aportat a les dretes uns 500 vots, però n'havien fet perdre més de 700 (la diferència de la votació a les dre-

- tes entre novembre i ara, va ser 29 vots més a les municipals); encara que Lleida era una ciutat petita, on "tot-hom es coneix", es fa difícil esbrinar com El Correo pot donar -i sembla que creure's- unes xifres tan exactes, - com no sigui que volguessin demostrar "a posteriori" una posició que ja van defensar abans de les eleccions, i a la qual tornaran en el futur, que no s'havia de pactar - amb els radicals. "Matemàtiques electorals".- El Correo.- Núm. 777 (18 gener 1934), p. 2 i CONSTANTIUS: "Del momento político. La victoria de Esquerra".- Ibid.- Núm. 775 (16 gener 1934), p. 1.
- (90) A Arbeca, la minoria de Lliga Catalana va solidaritzar-se amb la majoria d'ERC, pel que va nomenar-se un alcalde-gestor governativament; l'ajuntament d'ERC, per altra banda, no va ser destituït fins el dia 17 d'octubre. J. PERERA: Història i revolució d'Arbeca, p. 12.
- (91) Comissions Gestores nomenades durant 1935: a les Garrigues: l'Albagés, Arbeca, les Borges Blanques, la Granadella, el Soleràs i Torregrossa; a la Noguera: Algerri, Anya, Artesa de Segre, les Avellanès, Balaguer, Bellcaire, Bellmunt, Camarasa, Castelló de Farfanya, Foradada, Ponts, la Portella, la Sentiu de Sió, Tragó de Noguera i Tudela de Segre; al Segrià: Alcarràs, Alguaire, Almacelles, Almatret, la Granja d'Escarp, Lleida, Maials, Mollerussa, Seròs, Soses, Torrefarrera, Vilanova d'Alpicat, Vilanova de la Barca i Vilanova de Segrià; l'Urgell: Agramunt, Bellpuig, la Fulio la, Ivars d'Urgell, Nalec, el Talladell i Vilagrassa.
- (92) "Un interessant document".- La Tribuna.- Núm. 43 (23 gener 1935), p. 1.

- (93) Parlament de Catalunya: Diari de Sessions.- Núm. 231 (4 juny 1936) pp. 4563-64; Núm. 233 (pp. 4618-28); Núm. 234 (pp. 4632-45); Núm. 236 (pp. 4650-56); Núm. 245 (1 juliol 1936) pp. 4888-02.
- (94) "El plet polític municipal".- Crònica Targarina.- Núm. 770 (30 maig 1936), p. (1).
- (95) "Pobra democràcia!".- Acció Comarcal.- Núm. 233 (30 maig 1936) p. (3).
- (96) De Vila-sana (Urgell) no existeixen els resultats electorals, ja que fins aleshores havia format part del municipi de Castellnou de Seana. Els resultats de Vallfogona de Riucorb (Segarra) tampoc estant comptabilitzats, perquè - aquest municipi era de la província de Tarragona.
- (97) Considerant tan sols els casos més extrems, els municipis on una sola candidatura obtingué més del 71 per 100 dels vots emesos, ens adonem que no arriben als 1000 habitants set dels vuit municipis de les Garrigues on es dona aquest cas, tots cinc de la Noguera, dos dels tres de la Segarra i tots tres de l'Urgell; l'excepció és al Segrià, on quatre dels vuit municipis superen els 1000 habitants, dels quals cal destacar Alcarràs, 3058 habitants i Alguaire, 2390.
- (98) Aquesta tendència no es produeix a la zona de secà de la Noguera que votà substancialment igual que el rec. Això, és clar, ens obliga a matisar, si més no, les afirmacions que fem sobre aquest tema.

C A P I T O L : X I I

ELS FETS D'OCTUBRE DE 1934

1.- Orígens immediats

Les eleccions de 1933 van significar, com ja hem vist, un punt d'inflexió en el procés obert amb la proclamació de la República el 14 d'abril de 1931. Per a les dretes, la victòria electoral ofería la possibilitat d'aturar, de revisar -en el seu cas- l'obra de les Constituents. I certs sectors, que no se n'agaven, plantejaven ja la substitució del règim. Per a les esquerres, una i altra qüestió s'identificaven força.

"És evident -deia La Jornada- que la República perillava. No sabem si els republicans se n'han donat ben bé compte, però és així. La catàstrofe del 19 de novembre darrer, és quelcom més que un contratemps passatger.

Encara no són monàrquics els que governen. Però no hi haurà en les Corts pròximes, possibilitat de govern republicà sense el beneplàcit dels enemics de la República." (1)

Per damunt de qualsevol altra consideració, aquestes eleccions van posar de manifest la inestabilitat del règim, tant la del règim republicà, com la del règim autonòmic. Mentre uns posaven els ulls a Madrid, on tenien ara majoria, per redreçar el país, (ja hem vist com La Veu del Segre, anunciaria després de les eleccions municipals, que no els feia res passar per la vergonya d'anar a Madrid a pregar que "vulguin tornar a manar-nos"): els altres, es disposaven a fer de Catalunya el baluard de la República d'abril.

La dinàmica desencadenada per aquestes eleccions, val a dir que en part neutralitzada (pel que afectava a les esquerres), - en part aguditzada (decepció entre les dretes) per les eleccions municipals de gener de 1934, va presidir tot l'any 1934. És a dir, a les comarques lleidatanes, els mesos anteriors al 6 d'octubre no es caracteritzaren pas per un clima d'agitació social

(com podia haver estat el mateix 1933), com per l'agudització de la pugna política.

Sobre dos objectius dirigia la premsa de dretes el seus atacs: contra la política del govern Companys (i d'ERC en general) i contra la conspiració revolucionària que, deien, es covava a Espanya.

El fet que, després d'haver sortit derrotada de les darreres eleccions l'Esquerra continués governant a Catalunya i que encara, esperonada potser per aquesta derrota, activés la seva política en alguns dels temes fins aleshores aparcats (Llei de Contractes de Conreu), no podia sinó contrariar profundament a les dretes, que veien, d'aquesta manera, esfumar-se moltes de les il.lusions de novembre. La desqualificació de la política de l'ERC ho era principalment, pel que tenia d'esquerrana. ---- S'intentà desqualificar la legitimitat de dur a terme una política concreta, i que havia obtingut l'aprovació del poble de Catalunya (novembre 1932). L'Esquerra, deia Acció Comarcal, no governava a favor de Catalunya, sinó dels esquerrans.

"Volen abassegar tots els ressorts de la vida catalana amb un estímul i una decisió dignes d'un Hitler, d'un Stalin o d'un Mussolini." (2)

Per a El Correo, el moviment de l'estiu de 1934 (enfrontament Generalitat-govern de Madrid), es fonamentava sobre un "falso fondo de patriotismo", i la conclusió, no podia ser més radical:

"I què serà de l'Estatut per culpa dels homes del "baluartes"? No ens preocupa gens ni mica. Si l'Estatut ha de servir com fins ara, per a fer - una policia de partit, una justícia de partit, - una força pública de partit, una ràdio de partit, una divisió de ciutadans en classes; no plorarem pas si se'l queden. Això no és l'Estatut de Catalunya: és una patent de cors a favor de l'Esquer

ra. No sols no ens interessa, sinó que ho detestem." (3)

Aquesta actitud va arribar a adquirir els tons més durs quan el govern de la Generalitat va decidir, a la primavera de 1934, reorganitzar el sometent. Aquesta institució havia jugat un paper destacat en les lluites socials dels anys anteriors a la Dictadura i conservava encara els quadres nomenats durant el govern del general Primo de Ribera; no podia estranyar, per tant, que el govern de la Generalitat en ús de les seves competències i responsabilitats decidís controlar aquest cos armat. La premsa de dretes, però, va presentar aquesta decisió com acte de poder, sectari i totalitari.

"Una altra institució nacional -deia Acció- que amb aquest caràcter, desapareix.

I pensar que quan es parla de feixisme encara hi ha qui gira el cap vers la ... dreta."(4)

El sentiment de despit nascut en els medis republicans i socialistes en veure's foragitats del poder arran de les eleccions de novembre, va crear el clima propici perquè es llancessin, altra volta a conspirar. Dues preocupacions es reflecteien, principalment en la premsa de dretes: per una banda, l'actitud dels socialistes, que liderats per Largo Caballero s'encaminaven decididament a implantar revolucionàriament la dictadura del proletariat; per l'altra, la passivitat amb què actuava el govern Lerroux i que calia atribuir a,

"La preponderància que dins el ministeri tenenen les tendències esquerranes, i les enquerres, només són motiu de pertorbació i estèrils, i - prefereixen en el seu orgull i buidor entrebancar la prosperitat i el progrés d'un país, abans que cooperar-hi patriòticament." (5)

En començar 1934, la "revolució" de 1931 sembla a punt de

saldar-se. Una aliança de conservadors, agraris, clericals, financers, antiestatutaris i monàrquics, semblaven disposats a assaltar el poder. En aquest context, alimentat també per un profund sentiment de frustració, "l'amenaça feixista", apareix cada cop amb més freqüència en la premsa de l'esquerra moderada (6). La concentració cedista a El Escorial i la resposta de l'esquerra catalana (manifestació antifeixista celebrada el diumenge 29 d'abril a Barcelona), van ocupar, en aquest aspecte, la màxima atenció de l'esquerra moderada abans de l'estiu de 1934.

A l'estiu de 1934, la sentència del Tribunal Constitucional desautoritzant, no ja la Llei de Contractes de Conreu, sinó el Parlament de Catalunya en la seva capacitat per legislar en matèria civil (7), va donar una dimensió nova als temors de l'esquerra: la tan temuda -i profetitzada- escomesa contra l'autonomia havia ja començat.

"A Espanya, les dretes i els radicals, han aprofitat les habilitats de la Lliga per a organitzar un atac a fons a l'Estatut, atac que depassa, naturalment, les previsions i els càlculs dels promotors del recurs d'inconstitucionalitat. Les dretes, especialment, s'hi han lliurat amb tota l'ànima, puix enemigues que són de la República, han comprès que una crisi del sentiment republicà a Catalunya els aniria molt bé per als seus sinistres propòsits. Cambó ha parat una rateta i tan llest com és, ell mateix s'hi ha agafat." (8)

Per a les dretes la sentència del Tribunal Constitucional no havia sinó desautoritzat una llei del Parlament, un mecanisme deien, previst en la ordenació Constitucional de la República; "no s'hi val", per tant, rebutjar la sentència, amb l'excusa que aquesta era una decisió política.

"No s'ha vist mai enlloc del món -deia Acció

Comarcal- una llei tan dúctil que permeti els súbdits gaudir del que els és favorable i no sotmetre's als preceptes que no els afavoreixen, deixant-los amb aquella llibertat que té el pagès davant de l'arbre, escollint els fruits sanitosos i no allargant la mà als que endevina tarats pel corc." (9)

El que estava en joc, deia la premsa de dretes, no era la sobirania de Catalunya, com volia fer creure el govern d'Esquerra, sinó una concepció determinada de la República. Per a l'esquerra, l'única fórmula governamental republicana era la del -- primer biení, i havia jugat amb el destí de Catalunya per afavorir aquella fórmula:

"El que volem fer constatar -deia en una altra ocasió el mateix setmanari targarí- és el mal pas que ha donat el Govern de la Generalitat en pretendre no voler solucions sinó d'un govern semblant al del passat biení. Evidentment que per molt que pesi Catalunya en la balança política espanyola, és neci creure que - Espanya farà sempre la voluntat que se li imposi des de la Generalitat, la qual veiem avui - debatre's fins a la impotència, fent el joc de les esquerres d'Espanya. Això és senzillament funest pel bé de Catalunya. Catalunya no pot - ni té d'anar lligada a la sort d'uns partits i menys encara si aquests són de fora de Catalunya." (10)

Uns i altres, doncs, s'esforçaven en fer veure que venien moments difícils i potser decisius. Per a les esquerres, la sentència del Tribunal Constitucional era la més ferma manifestació - que l'agressió contra Catalunya i contra la República estava en marxa. Per a les dretes, la rebel·lió de la Generalitat contra la sentència, materialitzada pel Parlament en tornar a - votar íntegrament el text de la Llei rebutjat pel Tribunal, obria contra les institucions republicanes un procés de gravíssimes - conseqüències.

2.- Relació dels fets ocorreguts els dies 4, 5, 6 i 7 d'octubre de 1934

En els fets d'octubre de 1934 coincidiren diferents interessos: els rabassaires, movilitzats pels entrebancs que anava trobant la Llei de Contractes de Conreu; els republicans, preocupats per recuperar, d'acord amb el socialisme i el republicanisme espanyol, per a la República el caràcter "revolucionari" del primer bieni; els nacionalistes d'Estat Català, intentant reconduir la crisi del règim republicà cap a unes posicions favorables als seus interessos (independència, confederació ..., no tenien gaire definits els seus objectius); els de l'Aliança Obrera, per últim, maldant per transformar la crisi en una revolució social; la sorprenent neutralitat de la CNT catalana, privava a aquests últims de qualsevol possibilitat d'èxit, i els reduïa per tant, a un paper de radicalització d'una situació - que dirigirien els altres (11).

En aquest clima es va produir la crisi del govern Samper i la formació (es va fer pública durant la tarda del dia 4) d'un nou govern presidit per Lerroux que incorporava a tres ministres de la CEDA, a Justícia, Agricultura i Treball. L'entrada - d'aquest partit, la CEDA, al govern de la República s'havia convertit per a amplis sectors republicans, des de la dreta de Miguel Maura fins als socialistes, en la contrasenya per trencar amb les institucions republicanes. Aquesta ruptura, és clar, no tindria per a tots el mateix significat (12).

L'endemà dia 5, divendres, l'Aliança Obrera de Lleida, seguint les consignes generals, va decretar la vaga general:

"Treballadors!

Fa dies que l'Aliança Obrera us està dient !Alerta contra el feixisme! El que preveiem ja ha arribat. El feixisme està ja al poder per a aixafar

a tota la classe treballadora i a tot l'esperit liberal d'Espanya, Això no ho podem permetre. !Tots en peu! L'Aliança Obrera per a sortir al pas dels plans dels monàrquics que s'han fet amos del Govern d'Espanya, ha decretat la vaga general. Tota Espanya en aquest moment, està en les flames de la revolta. Hem d'aplastar a la reacció per a sempre. Treballadors a la lluita! Visca la vaga general! Visca la revolució!

Lleida dia 5 (a les 4 de la matinada)."(13)

Des de primeres hores del matí, joves armats controlaren els accessos a la ciutat, impeditint els pagesos d'acudir a plaça. A poc a poc, l'atur s'anà extenent a les diferents activitats comercials i industrials. Aquella mateixa matinada, els obrers ferroviaris van fer-se càrrec de les instal·lacions (estació i dipòsits) i van paralytzar el trànsit de trens, després de provocar el descarrilament d'un mercaderies, quedant destroçats 35 vagons (14). Els autos de línia que arribaven a Lleida aquell matí, eren detinguts a l'entrada de la ciutat, obligant els seus passatgers a continuar a peu. Al migdia, un escamot va ocupar Ràdio Lleida informant àmpliament sobre la marxa del moviment, després d'acabar l'emissió amb "La Internacional" i preveient dificultats per mantenir l'ocupació van abandonar l'emissora, deixant-la inútilitzada.

A la tarda va aparèixer Rebel·lió, que portava per subtítol: "Òrgan de la revolució" (15). El seu Editorial, després de proclamar que la República del 14 d'abril havia estat liquidada i que la situació dels homes liberals d'Espanya era ara pitjor -"molt pitjor"- que en temps de la monarquia, afirmava:

"L'Espanya veritat es redreça. La revolució iniciada, l'hem de continuar fins a la fi. El que no es féu arran del 14 d'abril hem de realitzar-ho ara. No pas amb contemplacions (...) El proletariat, pren ara la direcció unificat

per medi de l'Aliança Obrera. Per això el triomf no pot faltar." (16)

Aquesta voluntat de fer-se amb la direcció del procés marcarà les jornades d'octubre a Lleida i així es reflectirà ja en el primer número de Rebel·lió. Per l'Ordre número 1 (publicada en la primera pàgina) es prevenia contra les falses informacions que el govern tractaria de difondre i s'advertia que cada poble havia d'actuar independentment del que passava en altres indrets,

"El triomf del moviment -conclou- descansa en l'extensió que tingui, en la violència amb què es produeixi, més l'entusiasme amb què es defensi."

Per l'Ordre núm. 2 (pàgina 2) es regulava l'abastament -- d'articles de primera necessitat a Lleida ciutat; excepte les farmàcies, que obririen per torns, els altres comerços del ram de l'alimentació ho farien de set a deu del matí i també de sis a vuit de la tarda les lleteries. El control de la ciutat va passar així, a mans de l'Aliança Obrera (17).

A les set de la tarda, va formar-se una manifestació que va recórrer els principals carrers de la ciutat; anava encapçalada per les banderes de les joventuts del Bloc (Joventut Comunista Ibèrica) i Socialistes, per la del Bloc i la de la Casa del Poble, així com per una pancarta amb la inscripció "!Visca l'Aliança Obrera!". Durant el trajecte van trencar els vidres de la seu de Lliga Catalana i de la casa del regidor Bernadó. La manifestació va acabar davant el Palau de la Generalitat (antiga Diputació) i des del balcó, Joan Farré, en nom del Comitè Local de l'Aliança Obrera, va dirigir-se als congregats per explicar l'abast i el significat del moviment i com acabaven d'entrevistar-se amb les autoritats per fer-los present la petició unànime de la manifestació: l'armament del poble.

Mentrestant, el conseller Dencàs feia ocupar Barcelona -- per un sometent armat, format principalment per homes dels par-- tits nacionalistes i organitzacions patriòtiques.

El dia 6, dissabte, la vaga va ser general des de prime-- res hores del matí a tota la ciutat. Els piquets de l'Aliança Obrera continuaven controlant els accessos i algun dels carrers principals. Un manifest de l'Aliança publicat a Rebel·lió bo i augurant jornades de més transcendència, i per tant, més sa-- crifici, reclamava de tothom "organització i disciplina".

Al llarg d'aquests dos dies, igual que a la resta del país, la vaga general revolucionària va anar estenent-se per uns --- vint-i-cinc pobles de la Regió. A les Garrigues va haver vaga a Les Borges, Castelldans, Espluga Calba, Juneda, Pobla de Cérvoles i Torregrossa.

A la Noguera va haver vaga a: Alfarràs, iniciada el mateix dia 5 pels obrers del tèxtil; a Artesa de Segre, els vaguistes van tallar la carretera nacional a França (per Puigcerdà); a Balaguer, iniciada també el dia 5 (aquí, piquets d'obriers controlaven els accessos a la ciutat i van paraitzar les carreteres i el ferrocarril); a Bellvís, el Poal, Ponts, Termens i Menàrguens.

A la Segarra, només van fer vaga a Guissona, a partir de -- la tarda del dia 6 i a Cervera.

Al Segrià, la vaga va estendre's per Alamús, protagonitza-- da principalment pels obrers del subcanal; Alguaire, pels obrers del tèxtil; Almenar; Mollerussa, els obrers ferroviaris van paraitzar el servei, tant de la línia de Lleida (l'express de Bilbao va quedar detingut aquí durant tres dies), com la línia de via estreta Balaguer-Mollerussa; Torrés de Segre; i Vilanova -- d'Alpicat.

De l'Urgell, va registrar-se vaga a Agramunt; a Bellpuig, segons Rebel·lió dirigida per l'Aliança Obrera i segons la Veü de Catalunya, proclamada el dia 6 per un ban municipal ple d'a menaces per a qui anés a treballar; Ivars d'Urgell; i Tàrrega, on la vaga no va ser general fins el dia 6.

A gairebé tots aquests pobles, la vaga es va traduir ràpidament en una ocupació de la població per piquets armats i freqüentment en enfrontaments amb l'ajuntament. Als Alamus, l'ajuntament va ser assaltat pels vaguistes. A Alcarràs, van tallar la Nacional II i la línia telefònica. A Alfarràs, els revolucionaris, que havien anat a Balaguer a recollir les armes de l'antic sometent, van ocupar l'ajuntament, on van hissar les banderes catalana i comunista. També l'ajuntament d'Almenar va ser ocupat per elements de l'Aliança Obrera i també el de Bellvís. A Cervera i Guissona, van ser elements d'Esquerra els que van proclamar un nou ajuntament, després de destituir a la majoria de dretes. A Tàrrega, la majoria de la Lliga es va veure obligada a lliurar l'autoritat municipal a la minoria (ERC-Bloc), després que hagués estat proclamat l'Estat Català a Barcelona; la nova autoritat va organitzar el control de la ciutat. A Torres de Segre i al Vilosell, l'ajuntament també va ser ocupat.

A Balaguer, per contra, l'alcalde Carrové, d'ERC, no va cedir a les pressions de l'Aliança Obrera; i així, va fer recollir i portar a l'ajuntament totes les armes i municions existents a les armeries de la ciutat; també va fer sortir el sometent, per evitar que els revolucionaris es fessin amb el control dels carrers.

A Vilanova d'Alpicat, on el Bloc tenia majoria a l'ajuntament, van proclamar la República Comunista; també van tallar les comunicacions.

En alguns indrets, bé que no sembla ser la tònica general,

es van produir agressions contra l'església. Als Alamús, el rector va veure's obligat a amagar-se, perquè van intentar detenir-lo. A Torrès de Segre, l'església va ser assaltada violentament i l'eucaristia profanada. A Tàrrega, la nova autoritat municipal va requisar les claus de l'església parroquial i van quedar suspeses, per tant, les misses del diumenge (dia 7); les de l'església de la Mercè, però, no van ser requisades i va celebrar-se la missa de dos quarts de set del matí; els fidels, però, van ser obligats a tornar cap a casa a mitja celebració, però no el sacerdot, que li van permetre acabar-la. A Torregrossa van ser assaltats el temple parroquial i l'ermita de Sant Roc (totes dues serien clausurades per l'autoritat militar una vegada dominada la revolta) i el rector, un home de més de 80 anys, va ser agredit a trets; dos veïns que van intentar d'ajudar-lo, també van resultar ferits i el vicari va haver de fugir.

A Lleida ciutat, van sofrir agressió els frares franciscans. Aquesta comunitat tenia el convent al carrer del Marquès de Villa Antònia; desgraciadament, per als PP. Franciscans, allí mateix hi havia el local del Bloc i la Casa del Poble. Sembla, i aquesta és la versió dels periodistes barcelonins Costa i Deu i Sabaté, que els frares van rebre una confidència segons la qual aquella nit, la nit del 6 al 7, el convent seria incendiat; aquests, com és natural, van decidir abandonar-lo vestits de paisà, amb tan mala fortuna que van ser reconeguts per la gentada que envaïa el carrer. Els pares Otín i González, van ser detinguts i conduïts al local del Bloc, on van ser jutjats i condemnats a mort, però no executats; per fi, van ser rescatats pel tinent d'Assalt, senyor Rei Cascales, que va conduir-los presoners a la comissaria de la Generalitat; pel camí, el pare González, va ser greument ferit d'un tret a frec de roba. L'eminent historiador pare Sanahuja, també va ser ferit quan des

cobert, intentà escapar corrent, igual que el germà Casanovas que l'acompanyava. El pare Miquel, superior del convent que va endur-se l'eucaristia i el germà Joan Anton, van fugir per darrera del convent i després de passar el riu a peu van refugiar-se als Campos; a les 4 de la matinada, en sentir trets, van tornar pel pont a la ciutat, amb la intenció de posar-se sota la protecció de la Guàrdia Civil, però van topar amb els revolucionaris i van ser conduïts detinguts a la comissaria de la Generalitat. Tinc la impressió, que aquesta lamentable i brutal agressió, va ser més un desgraciat incident que una acció planificada. No devia ser gaire tranquil·litzador per als PP. franciscans passar la nit a pocs metres dels centres revolucionaris, però - tampoc era prudent intentar de fugir entre una multitud exaltada i propensa a l'anticlericalisme. Tinc la impressió, deia, que no es va tractar d'una operació planificada, pel fet que en cap dels dos dies es va produir cap altra agressió -ni intent- contra cap institució o persona eclesiàstica.

Juneda, va ser l'únic poble de la Regió on es va registrar una víctima mortal, fora de combat. La tarda del dia 6, els propietaris s'havien reunit al "Foment", quan es van veure sorpresos pels grups revolucionaris que els assetjaven. Es van viure unes hores molt tenses, fins que van poder desallotjar el local, que seria incendiat aquella mateixa nit. Segons testimonis de l'alcalde, senyor Garcia Garrido, aquella nit els revolucionaris van escorcollar algunes cases, la seva també. Podria ser, - que en un d'aquests registres (o intent de registre), i en mig d'una disputa, morís el jove Ramon Rosinach, fill d'un propietari del poble (18). Els revolucionaris van mantenir el control del poble fins al migdia del diumenge.

Al vespre, una vegada havia estat proclamat a Barcelona -- l'Estat Català dins la República Federal espanyola pel president

Companys, l'alcalde Antoni Vives va proclamar la seva adhesió, al temps que demanava als ciutadans de Lleida que també ho fessin (19).

Acte seguit, el comissari de la Generalitat, Pere Valldeoriola, va reclamar l'adhesió del cap de la Guàrdia Civil, però aquest es va limitar a contestar-li que el seu deure era protegir la vida i la hisenda dels ciutadans. De tota manera, però, i de moment, els guàrdies van romandre a la caserna.

Aquella tarda, el quarter general dels revolucionaris va instal·lar-se a la seu de la comissaria de la Generalitat. Un capità de l'exèrcit, Lleó Luengo, simpatitzant dels partits obrers, va posar-se al front de l'aspecte militar de la revolta. Al capvespre, els revolucionaris van alçar cinc barricades a la part baixa de la ciutat, orientades principalment a controlar el pont (les de l'Arc del Pont i avinguda Blondel) i protegir el Palau de la Generalitat (les de l'avinguda de la República (Fernando), a l'altura del carrer Democràcia; a la pujada del mateix palau; i una tercera a la plaça de la Sal .

No va ser fins a les 4 de la matinada del diumenge dia 7 quan, en una acció, cal creure que perfectament combinada, la Guàrdia Civil i l'exèrcit, van sortir al carrer decidits a acabar amb la revolta.

La Guàrdia Civil va enfil·lar, des de la seva caserna al carrer Sant Antoni, pel carrer Major cap a la Paeria; a l'altura del carrer de Cavallers, van tenir la primera topada amb un control, de la qual va resultar un mort i dos ferits d'entre els revolucionaris. En arribar a la plaça de la Paeria, els guàrdies van ser durament tirotejats des dels Porxos, però no des de la Paeria, ja que la Guàrdia Urbana no va intervenir en la lluita.

Aquí, van coincidir amb efectius de l'exèrcit que, pel car

rer de Cavallers, havien baixat des del Castell. Les forces es van dividir en dos grups per dirigir-se cap a la Diputació: uns per l'Arc del Pont-Avinguda de la República i els altres per la plaça de la Sal-carrer del Carme. Des de les barricades, els revolucionaris van oposar una dura resistència al combinat Guàrdia Civil-exèrcit.

Paral·lelament, dues companyies més de l'exèrcit es dirigien cap a la Generalitat per l'altra banda, mentre que una tercera es disposava a ocupar l'estació. Mentrestant, les metralladores instal·lades al balcó de Pilats (a les muralles del Castell), cobrien la plaça de l'Estació, l'avinguda de la República i els voltants de Palau. Van ser aquestes tropes de dalt del Castell, les que van ferir de mort a la jove Carme Fontova que s'havia abocat al balcó de casa seva per veure el que passava.

A causa d'aquesta tàctica, els revolucionaris es van veure encerclats dins el palau de la Generalitat, on van fer-se forts fins a les set del matí, quan ja vençuts, es van rendir.

Van resultar morts dos xicots de JR, Francesc Bellart Gonia i Isidre González Guardiola i vuit ferits.

Passades les sis de la matinada el president Companys va anunciar per ràdio la rendició del govern de la Generalitat. Més tard i des de Capitania General, un dels representants de la CNT va ordenar la represa del treball l'endemà següent, dilluns.

A la majoria dels pobles, les forces revolucionàries van retirar-se tan bon punt com van assabentar-se de la rendició del govern de Catalunya: aquest va ser el cas de Balaguer, de Tàrraga, de Cervera o de Les Borges. En altres llocs, els revolucionaris, seguint potser les consignes de Rebel·lió de no fer cas de les informacions de la ràdio, van intentar resistir. La

resistència més duradora va ser la d'Almenar, on els de l'Aliança Obrera es van fer forts a l'ajuntament fins el dia 8, quan uns reforços de la Guàrdia Civil arribats d'Almacelles van aconseguir fer-los fora, i a Torregrossa. Aquí els revolucionaris, sembla que dirigits per l'alcalde d'ERC, van aconseguir rebutjar les primeres forces de la Guàrdia Civil que van arribar al poble; van resistir també fins al dilluns, dia 8.

A l'hora de tenir en compte quines forces van intervenir - en els fets, hem de fer una observació: la narració dels fets - feta fins ara no cobreix totalment el moviment. La majoria, si no la totalitat dels ajuntaments governats per Esquerra Republicana, una vegada van tenir notícia de la proclamació de l'Estat Català, van organitzar actes públics d'adhesió, així com patrulles de control. En altres, ja sigui perquè eren molt petits o bé perquè la majoria municipal era de dretes i no es van atrevir a fer-los front, van traslladar-se a reforçar localitats -- veïnes més grans; així, els d'Anglesola van acudir a la Fuliola, a Tàrrega, hi van acudir des dels pobles veïns, i també a Lleida. En molts casos aquestes mobilitzacions no es van produir -- fins diumenge al matí, pel que van anar directament a la presó; això va passar als de Soleràs quan van arribar a Lleida.

- La dinàmica desenvolupada per l'Aliança Obrera, pot desdibuixar el conjunt de forces que van prendre part en els fets. A Lleida ciutat, la iniciativa va correspondre efectivament a l'Aliança Obrera, que també va tenir una influència important, com ja hem vist, en altres llocs. L'Aliança, a Lleida estava constituïda pel Bloc Obrer i Camperol i l'Agrupació Socialista del -- PSOE, la UGT (van jugar un paper important els ferroviaris, tant a Lleida com a altres llocs), els sindicats influïts pel Bloc -- i la Unió Agrària. A la Regió, l'Aliança Obrera es reduïa al -- Bloc i la Unió Agrària.

A Lleida ciutat, també els radical-socialistes ("la pete-ra") va prendre part activa en la sublevació, principalment en la defensa del Palau de la Generalitat.

L'actitud de l'Esquerra, per últim, va ser més desigual. L'Humbert Torres era contrari a cap posició de violència i la seva opinió havia de pesar forçosament a Joventut, on es va mantenir una actitud molt ambigua, la qual es va reflectir a l'a-juntament de Lleida (20). Per una altra banda, la base social - petit burgesa de Joventut era poc propícia a qualsevol aventura revolucionària i menys anant del bracet dels socialistes i blo-quistes. De totes maneres, però, sectors juvenils i radicals -- (pròxims als plantejaments d'Estat Català) van participar acti-vament en el moviment d'octubre. Els representants de la Genera-litat a Lleida (Comissari, Delegat d'Ordre Públic, etc.) també van assumir les seves responsabilitats. A la resta de la Regió, l'actitud de l'Esquerra tampoc va ser igual a tot arreu: al cap davant de la revolta a Torregrossa, oposant-se a l'Aliança Obre-ra a Balaguer, aliant-se-li a Tàrrrega, etc.

Molt es va especular en el seu moment sobre el fracàs del 6 d'octubre i molts interrogants resten encara enlaire. La com-plexitat de causes -o possibles causes- que van dur al fracàs, penso que hauríem de buscar-les en la contradictòria base social i política que va donar lloc al moviment i que en lloc de conver-gir en uns objectius comuns, desconfiaven els uns del altres; - això sí, entrelaçats de tal manera que l'èxit de cadascun depe-nia estrictament de l'èxit dels altres. És a dir, no va haver - una estratègia insurreccional global capaç de conduir a la vic-tòria, sinó un seguit d'estratègies parcials, totes elles insu-ficients.

Tal i com ja va assenyalar el professor Balcells, "el movi-ment insurreccional fou més urbà i obrerista que no pas camperol

i rural, a despit que el problema que es debatia era el de la reforma agrària" (21). Amb algunes excepcions (Almenar, Torregrossa, Vilanova d'Alpicat), a les comarques de Lleida la vaga general va sostenir-se en els nuclis que comptaven amb alguna activitat industrial (Alfarràs, Alguaire, Artesa de Segre, Mollerussa o Ponts) i les capitals de comarca (Balaguer, Borges i amb menys intensitat Tàrraga). A la majoria dels pobles, amb majoria municipi pl d'Esquerra, la revolta es va limitar a adherir-se a la proclamació que havia fet el Govern i a fer patrullar - el sometent. No va haver cap incendi del registre de la propietat, ni d'esglésies, ni va haver repressió (amb l'estranya excepció de Juneda) contra els propietaris ni cap assalt a casernes. No va haver, doncs, en el camp lleidatà, cap intent (ni seriós ni parcial) de fer-se realment amb el poder, ni cap de les habituals manifestacions de les revoltes.

L'Aliança Obrera, va fer-se amb el control de la ciutat de Lleida, però perquè li van deixar. En alguns aspectes, l'actitud de l'Aliança va ser clarament insurreccional (control armat de la ciutat, ocupació de l'estació), però al mateix temps van abandonar aspectes importants en una insurrecció; en citaré tan sols un: la nit del 6 d'octubre van optar per una tàctica defensiva, i encara molt limitada, pel que fàcilment van ser derrotats per l'exèrcit i per la Guàrdia Civil (22).

No em referiré al sector d'Estat Català, ja que la seva presència organitzada a les comarques lleidatanes era nul·la i els seus simpatitzants, principalment entre els sectors juvenils de JR, van limitar-se a col·laborar amb l'Aliança Obrera. Sembla evident, però, que el conseller Dencàs i els seus partidaris van esforçar-se per mantenir la supremàcia armada a Barcelona, cal suposar que amb la intenció de controlar l'aparell militar en la nova Catalunya; però el fet que una gran part de les seves -

forces es limitessin a la ciutat de Barcelona, ens mostra un dels múltiples errors que va cometre el conseller de Governació i el sector radical del nacionalisme que li donava suport.

Hem de referir-nos, per últim, a l'ERC. La discrepància del doctor Torres, i cal suposar, per tant, la d'un sector important dels homes amb responsabilitats polítiques dins i fora del partit, es va traduir en la paralització d'aquest, principalment a Lleida, almenys fins a la tarda del dia 6. Les decisions militars més importants que van prendre els representants del govern a Lleida, va ser demanar a la Guàrdia Civil que d'adherís al moviment (23) i requisar, cal creure que amb permís de l'alcalde, trenta fusells de la Guàrdia Urbana. Des de la perspectiva del govern de la Generalitat, els fets d'octubre van reduir-se al típic pronunciament, de tanta tradició a Espanya.

3.- La repressió

Explica el senyor Claudi Ametlla en les seves Memòries, com en una conversa que va tenir amb el president Companys, empresonat a l'"Uruguay", un vaixell convertit en presó, sobre els fets d'octubre i les seves conseqüències, el president li digué, "com una justificació i una explicació":

-"Ja veuràs com d'excediran en la repressió i com això irritarà tothom. En les primeres eleccions l'opinió es bolcarà a favor nostre, com una riuada. I aleshores serem més forts que mai i tindrem més autonomia i més segura. Ja veuràs com tu mateix arribaràs a trobar bé el "sis d'octubre" (24).

Les previsions del president Companys es van complir fidelment: la repressió va ser irritant i aquesta mateixa irritació acabaria donant, abans d'un any i mig, la victòria als homes --

d'octubre. La repressió del moviment va revestir diferents formes: la judicial, la institucional i finalment la que es va -- exercir sobre la pagesia i les condicions de treball dels obrers.

No podia estranyar ningú que, dominat el moviment, s'engegués la màquina de la justícia per tal de dilucidar responsabilitats. Molts dels implicats en els fets van passar aquell mateix matí de diumenge, del dia 7, a la presó. I com els fets -- s'havien produït sota l'estat de guerra, seria la Justícia Militar la que entendria el cas. El que sí causaria sorpresa, primer, i irritació més tard, era la manera de procedir. "L'auditor de guerra Ricardo Ferrer --explica el senyor Hurtado--, suprema autoritat judicial, tenia una visió bastant limitada de les seves funcions, i prenent, al peu de la lletra el Codi de Justícia Militar, volia atribuir a tots els que directament o indirectament havien participat en els fets o s'hi havien adherit -- el delictes uniforme de rebel·lió militar que, per estar castigat amb una pena global sense fixació de graus des de la reclusió perpètua a la mort, implicava legalment la presó provisional de l'acusat" (25). La presó es va omplir ràpidament, fins a tal punt que una part dels presos van ser conduïts a La Panera, una caserna militar, mentre que els militars i guàrdies d'assalt encausats ho van ser al Castell. Les detencions van durar durant un mes llarg. Patrulles de l'exèrcit i després de la Guàrdia Civil recorrien els pobles efectuant registres, destituint ajuntaments i practicant detencions. Tant com el nombre de detencions, va ser aquest clima de repressió generalitzada qui millor va -- contribuir a crear un corrent de simpatia vers els represaliats, juntament amb el tracte judicial que se'ls donava i al qual m'he referit abans (26).

És pràcticament impossible amb la informació que he disposat, establir el nombre exacte de detinguts i el seu origen. Se

gons informacions recollides per la premsa, hi havia a la presó de Lleida (administrativament depenien de la direcció de la Presó Provincial, si bé, com ja he dit, part dels presos eren a La Panera; no són comptabilitzats, per tant, els empresonats - al Castell) el dia 6 d'octubre uns 400 presoners; tres setmanes més tard, segons declaracions del director de la presó, el nombre de presoners havia arribat a 760. La xifra total de ciutadans que haurien estat presoners en un moment o un altre, sempre segons els càlculs fets a partir de la premsa, seria un xic superior a aquests 760, molt probablement al voltant dels vuitcents. Una altra xifra concreta sobre el nombre d'empresonats, és la facilitada per l'Auditoria de Guerra a mig desembre (va ser publicada el dia 11); segons aquesta informació aleshores - hi havia a Lleida 532 presos (27).

Les informacions periodístiques sobre l'origen dels empresonats, encara són més parcials que sobre el seu nombre total - (28). De totes maneres, penso que un llistat ben aproximat, per comarques, és el següent:

	<u>detinguts</u> *	<u>consell de guerra</u>
<u>Garrigues</u>		
Arbeca	4	2
Borges Blanques	6	
Espluga Calba	alguns	
Juneda	19	12
Poblà de Cérvoles, la	4	
Torregrossa	18	(contra) l'alcalde
Vilosell, el	11	
<u>Noguera</u>		
Ager	10	

	<u>detinguts *</u>	<u>consell de guerra</u>
Alfarràs		2
Algerri		1
Artesa de Segre		(contra) alguns
Balaguer	12	
Bellvís		7
Cubells		2
Foradada	l'ajuntament	
Os de Balaguer		alguns
Penelles		1
El Poal	varis	alguns
Ponts	entre d'altres l'alcalde i algun regidor	
La Sentiu de Sió	varis	alguns
Torrelameu	1	
<u>Segarra</u>		
Cervera	2	
Guíssonà		alguns -
La Manresana	1	
Sanaüja	1	
Torà	4	
Torrefeta	5	
<u>Segrià</u>		
Alcarràs		2 (l'alcalde)
Alguaire	alguns	
Almacelles	alguns	
Almenar	més de 40	29
La Granja d'Escarp	1	
Mollerussa	l'alcalde i d'altres	
Raïmat (Lleida)	1	
Rosselló	17	
Torres de Segre		7

	<u>detinguts</u> *	<u>consell de guerra</u>
<u>Urgell</u>		
Bellpuig	17	9
El Talladell	alguns	
Tàrrega		12
Tarrós (Tornabous)	1	
Verdú	7	6
Vilagrassa	alguns	

* Es refereix al mínim de detinguts, però pot coincidir, és clar, amb el total.

A Lleida ciutat, la matinada del dia 7, segons les informacions de Costa i Deu i de Sabaté, van ser detinguts uns 150 revolucionaris a la Generalitat més uns altres 200 a les barrica-des (29). Van ser processats, potser entre d'altres, els caps - del Sometent (Enric Lorasigui, Josep Benavent i Eduard López Gómez); el tinent d'assalt Rei Cascales i dos guàrdies; el capità Luengo (condemnat a cadena perpètua) i l'alcalde Vives (condemnat a 6 mesos i un dia i a pagar 10.000 pessetes en concepte de responsabilitats civils) (30).

Molt aviat, a principis de novembre, des de l'ajuntament - es va organitzar una Comissió Pro-presos (31). De bon començament els donatius (que podien fer-se en metàl·lic, robes, ali--ments, etc.) s'havien de dur al mateix ajuntament (Secretaria - particular de l'alcalde), més endavant, però, es va centralit--zar en els comerços: Ferreteria Bernadó (c/ Major), camiseria - Ribé (c/ Major) i Queviures Roig (pl. de la Constitució). Tota la premsa lleidatana va fer-se ressò de la Comissió i de les se ves activitats. A principis de 1935, s'anunciava que en vuit --setmanes la Comissió Pro-Presos havia recollit 3.680,75 ptes.

Un altre aspecte de la solidaritat vers els represaliats es va manifestar a l'hora de demanar l'indult per als militars condemnats a mort (Pérez Farràs, que era fill de Lleida, Ricart i Escofet). Van instal·lar-se plecs de signatures tant a l'ajuntament com en diferents comerços.

La repressió que podem anomenar institucional, va afectar tant a l'administració pública com a la vida associativa, principalment els ajuntaments que es van veure abocats a un règim d'excepció, a la qual cosa ja ens hem referit en un altre lloc; però també l'administració de la Generalitat (la Comissaria va passar a ser ocupada pel comandant excedent Lluís Josa de Gomar), com conseqüència de la suspensió del règim autonòmic. Al gener de 1936, el diputat de la Lliga Joan Rovira i Roure, va passar a ocupar la Comissaria de la Generalitat, substituint el senyor Josa de Gomar.

També la vida associativa, com ja he dit, va sofrir una dura sotragada: partits i sindicats van ser clausurats, però també institucions de caràcter cultural com l'Ateneu Popular. La premsa, per la seva banda, va tornar a sofrir els rigors de la censura prèvia, al temps que veia desaparèixer òrgans d'expressió com la La Jornada o l'històric El País. Malgrat la premsa de dretes s'esforcés en fer veure que la normalitat havia estat restablerta, el país va viure un any sota l'estat de guerra. La repressió, principalment pel que va tenir de generalitzada (la clausura de locals, per exemple, va ser més severa aleshores -- que durant la Dictadura), va anar creant entre els rengles del republicanisme i de l'obrerisme, un clima de neguit i malfiança molt poc favorable a la normalització de la vida social i política (32).

Va ser, però, la pagesia, la classe més reprimida com conseqüència dels fets d'octubre. "La majoria de propietaris ha as

senyalat el professor Balcells- consideraven la derrota de la Generalitat com una victòria pròpia" (33). Un ban del general Batet va suprimir tota la normativa de la Generalitat, principalment sobre la revisió de contractes, i els pagesos que s'havien acollit a aquestes normes, es van veure obligats a lliurar als propietaris les parts dels fruits corresponents a anteriors collites, sota l'amenaça de veure's foragitats del tros o fins i tot anar a la presó. Segons una enquesta realitzada per la Unió de Rabassaires entre octubre de 1934 i novembre de 1935, 1400 pagesos van ser expulsats de les terres que conreaven.

Segons aquesta enquesta, a la Regió VIII va haver les següents expulsions:

Les Garrigues

Arbeca

27 mitgers

1 rabassaire

per 23 propietaris

El propietari que va denunciar més contractes ho va fer en tres casos i quatre mitgers menaven terres de dos propietaris - distints. En 16 casos, la raó esgrimida va ser haver liquidat - anteriorment segons la Llei Catalana i en els altres 16, que el propietari passaria a conrear-la directament, En 6 casos el pagès portava en la terra entre 5 i 10 anys, en 13 entre 10 i 19 - anys, i en 4 casos entre 20 anys o més.

La Noguera

El Poal

7 arrendataris

2 arrendataris i mitgers --- pel mateix propietari

9 arrendataris ----- pel mateix propietari

3 arrendataris		
3 mitgers	-----	pel mateix propietari
5 mitgers	-----	pel mateix propietari
3 mitgers		
1 mitger i arrendatari	---	pel mateix propietari
4 mitgers	-----	per distins propietaris

En tots els casos, el motiu era que el propietari passaria a conrear-la directament a l'acabament de l'any agrícola.

La Segarra

Biosca

3 mitgers	-----	per 2 propietaris
-----------	-------	-------------------

Els tres contractes van ser denunciats per poder conrear directament la terra el propietari. Els mitgers portaven conreant les terres 7, 22 i 40 anys respectivament.

Guissona

2 masovers	-----	per 2 propietaris
------------	-------	-------------------

També en aquest cas, la raó esgrimida era poder conrear la terra directament. Un dels masovers portava a la terra 21 anys (90 quarteres) mentre que l'altre en duia 15 (120 quarteres).

El Segrià

Almacelles

6 arrendataris (83 jornals)		pel mateix propietari
2 arrendataris (5 jornals)		per 2 propietaris
2 mitgers (60 jornals)		per 2 propietaris
1 parcer (4 jornals)		per 1 propietari

Un dels pagesos menava, d'un amo, 24 jornals com a arrendatari i d'un altre 40 jornals més com a mitger. En els sis primers casos, segons l'enquesta, les coses van anar de la següent manera:

"Mot(iu) o Al.: Haver liquidat anteriorment segons LC (Llei del Parlament Català). En dictar el General de la 4ª Divisió la seva ordre de 23 octubre 1934 es prestà a reposar la part guanyada i l'arrendament de l'any corrent, cosa que no fou acceptada pel propietari. Posteriorment ha estat cridat a Pamplona (lloc de residència del propietari) a judici de desnonament per manca de pagament, cosa contra la qual s'ha apel·lat a Madrid reclamant, en tot cas, - la intervenció del jutjat municipal d'Almace--lles."

Excepte en un cas, en què el contracte havia expirat l'any 1923 però que s'havia anat prorrogant fins aleshores, en els altres quatre casos el motiu argüït pel propietari va ser haver liquidat les rendes d'acord amb la llei catalana (34).

Que l'enquesta rabassaire s'hagués fet a partir de les seccions locals de la Unió, pot ser la causa principal d'una informació relativament escassa referent a les comarques de Lleida. Podem comptar, però, amb altres fonts procedents de l'Arxiu de la Diputació de Lleida (35). Aquesta documentació podem dividir-la en dos blocs.

Primer: Relació d'instàncies presentades per propietaris, denunciant la revisió de contractes i reclamant la part corresponent de les collites endarrerides.

Aitona:	1 propietari
Albatàrrec:	2 propietaris contra 2 pagesos
Alcarràs:	contra un pagès (endarrerits de 1933)
Alfés:	beneficiat (M.D.dels Dolors) contra 3 colons 1 propietari (de Barcelona) contra 1 pagès

Alguaire:	1 propietari contra 5 colons
Almacelles:	1 propietari contra 1 parcer 1 propietari
Balaguer:	1 propietari contra 2 pagesos 1 propietari contra distints parcers
Bellcaire:	1 propietari contra 1 pagès
Boldú:(Tornabous)	1 propietari
Borges Blanques:	1 propietari contra 1 parcer
Corbins:	1 propietari
Fulleda:	1 propietari contra 1 pagès
Gimelles:(Vilano va d'Alpicat)	Obra Tutelar Agrària contra 2 colons
La Granadella:	1 propietari (de Vic) contra 1 pagès
Juncosa:	1 propietari contra 1 pagès
Lleida:	6 propietaris
Llorens: (Roca- fort de Vallbona)	1 propietari
Nalec:	1 propietari
El Poal:	1 propietari
Puiggròs:	1 propietari contra 6 arrendataris
Puigvert de Lleida:	1 propietari contra 3 pagesos
Rocafort de Vallbona:	1 propietari
Seròs:	1 propietari
Torrebesses:	4 propietaris
Torres de Segre:	1 propietari contra 1 pagès 1 propietari contra 1 mitger

Segon: Relació d'empresonats i citacions (*) relacionades amb l'exigència de retornar els fruits de les anteriors campanyes.

Alamús:	3-XI-34 : 4 citacions
	30-XI-34 : 33 "
Albatàrrec:	13-XI-34 : 1 "

Albatàrrec:	15-XI-34	:	1	citacions
	20-XI-34	:	32	"
	21-XI-34	:	28	"
Alcarràs:	15-XI-34	:	9	"
	27-XI-34	:	3	detencions (colons de Vallma nya).
		:	4	detencions (colons de Monta- gut): en llibertat entre els dies 3-4-XII-34.
Alcoletge:	20-X-34	:	25	citacions
	22-XI-34	:	13	detencions
Alfés:	24-XI-34	:	13	citacions
	26-XI-34	:	36	"
Altarriba: (La Manresana)	15-XI-34	:	1	"
Arbeca:	26-XI-34	:	5	detencions (recollien l'oliva de la campanya 1934)
Artesa de Lleida:	13-XI-34	:	1	citacions
	17-XI-34	:	25	"
	3-XII-34	:	60	"
	4-XII-34	:	50	"
	5-XII-34	:	28	"
Artesa de Segre:	30-XI-34	:	31	citacions
Aspa:	27-XI-34	:	57	"
Juneda:	3-XII-34	:	24	"
Lleida:				1 pagès detingut (Torre Tubau)
	24-XII-34	:	1	pagès detingut
	27-XII-34	:	1	pagès detingut
Montoliu de Lleida:	29-XI-34	:	45	citacions
Puigvert de Lleida:	13-XI-34	:	1	"
	6-XII-34	:	29	"
Raïmat de Lleida:				1 detingut, un pagès
Torres de Segre:	7-XI-34	:	1	pagès empresonat

* Les citacions eren efectuades pel Comissari Delegat de la Gene-
ralitat.

Les citacions corresponents als pobles d'Alamús, Albatàrrer, Alcoletge, Alfés, Artesa de Lleida, Aspa, Juneda, Montoliu de Lleida i Puigvert de Lleida, havien estat promogudes, almenys d'una manera molt important, per la Unió Laical de Beneficiats de la S.I. Catedral de Lleida. Malgrat que les informacions no són tan completes com caldria desitjar, crec que podem afirmar que el fantasma de la por i de la intranquil·litat va recórrer els camps lleidatans aquella tardor de 1934.

En termes generals, les previsions del president Companys sobre els efectes de la repressió es van complir amb escreix, reconstruint d'aquesta manera la unitat de 1931 entre les reivindicacions populars (d'obrers i pagesos) i les democràtiques (règim autonòmic i municipal).

4.- De les causes i conseqüències del 6 d'octubre

"Moltes coses han estat compromeses en la derrota, però esgarrifa pensar les que s'haurien compromès amb la victòria."

Aquestes paraules, d'"un celebrat escriptor català", reproduïdes per Acció Comarcal, sintetitzen prou bé l'estat d'ànim de les dretes, l'endemà del moviment d'octubre. Què ha passat? Què hagués pogut passar?, es preguntaven atònites (36).

Sorgí, però, gairebé d'una manera espontània i absolutament unànime, una resposta: "tal la vida, tal la mort". La política menada pels governs de la Generalitat, i per Esquerra Republicana més en concret, no podia sinó abocar a Catalunya a la revolta, a la destrucció i, en últim terme, a la derrota.

"A la demagògia, la indisciplina, la descomposició social en què han submergit el nostre poble, amb irreflexiva temeritat, una trepa -- d'arribistes, sense altre bagatge ni executòria

intel·lectual que la seva supèrbia i egolatria, immunitzats per la impunitat que dona l'usdefruit de tots els ressorts del poder públic, no podia esperar-se altre final que la revolució d'aquest tràgic 6 d'octubre." (37)

La història de la lloca que ens explica El Correo és, en aquest aspecte, exemplar.

"La lloca -diu- és un animal que treballa per a pujar els pollets i quan ja són nascuts, quan ja tenen ploma i poden campar-la sols, l'abandonen sense cap mirament i sense conservar-ne cap sentiment de gratitud."

La lloca, és clar, és Joventut Republicana. S'ha passat - anys i anys predicant la revolució al jovent i ara, quan arriba l'hora d'arregregar-ne els fruits, li fugen de casa. "La -- lloca ha covat els ous i han sortit aus de rampinya". No tan sols escapen, sinó que es converteixen en una amenaça per a la mateixa lloca. I no és estrany, aquesta és massa aburgesada, - massa vil.

"Prou que voldrien acontentar-los amb la magnífica herència, que (és) insultar monges i maleir els capellans i escopir contra el - cel: però ells volen coses de més substància. Podeu estar satisfets de la vostra obra. Vo leu una generació que rastreja sense alçar el cap al cel? Ja la teniu. Voleu un exèrcit -- d'esclaus per llançar-los contra l'església i contra els enemics polítics? Hi són, però han fugit del vostre control." (38)

Tot això ens condueix directament al caràcter de la revol- ta. Una consideració destaca per damunt de totes: de triomfar -- el moviment d'octubre, afirma unànimement tota la premsa de dre- tes, haurien "convertit el nostre país en una sucursal exacer- bada de la Rússia soviètica" (39). No deixa de ser curiosa aques

ta obsessió per Rússia; per força, responia més a influències d'una campanya internacional que a l'amenaça de satel·lització real del país per part de l'URSS o a la capacitat dels comunistes per influir decisivament en la marxa del país.

El 6 d'octubre, afirmen també, no va ser un acte de catalanitat, sinó un acte al servei de la política i dels interessos de l'esquerra espanyola. "Volien el poder per a les Esqueres espanyoles. I aquest fou el seu error, i ací foren compromeses les llibertats de Catalunya." (40)

"Si l'Esquerra hagués tingut sentiments catalanistes, si hagués presidit la bona intenció de salvar Catalunya, si el patriotisme hagués arrelat el seu cor, com havia de ser, ho haurien fet una promiscuació suïcida amb elements que jamai han sentit cap virtut pairal i que els han portat a la situació que avui es troben." (41)

Hem arribat així al punt capital de tot el raonament: els revoltats no són catalans.

"No són Catalunya els que han ensorrat la Generalitat malgrat se'n fessin amos amb males arts. Ni són Catalunya els que han enarborat l'ensinya de l'estel i abatut les creus. Aqueixos no l'estimen, puix que l'omplen de dol.

Els patriotes són els que cada dia treballen per ella, engrandint-la i edificant allò que aquells destrueixen.

Que ho sàpiga tothom!" (42)

Si fins aquí, l'anàlisi que la premsa de dretes fa del moviment d'octubre és bastant coincident, a l'hora d'analitzar les seves conseqüències, trobarem importants discrepàncies. Per a Terra Ferma i El Correo, el 6 d'octubre se'ls va presentar com el moment llargament esperat per reconduir sobre noves bases tot

el procés polític i social. A l'altra banda, els setmanaris - d'ASP i les editades pel senyor Saladrigues, així com també el nou diari lleidatà La Tribuna, foren molt més moderats a l'ho- ra de la repressió i sobretot molt sensibles al tractament que els governants volien donar a les institucions d'autogovern; - aquestes últimes publicacions, recordem-ho una vegada més, eren sota la influència de la Lliga Catalana.

Per a El Correo, les mesures del general Batet sobre els - conflictes al camp, representaven, sense embuts, el restabli- ment de la pau. La idea tan conservadora que tot conflicte so- cial es reduïble a una qüestió d'ordre públic, està aquí clarís- simament present. L'articulista, després de recordar que aquell que incompleix qualsevol contracte, totalment o parcialment, - haurà de fer front no a la justícia ordinària, sinó a "la ju- - risdicció militar i por el delito de desobediencia al gene- ral de División", afirma esperançat que:

"es de esperar que ahora se impondrá la re- flexión y la cordura, y propietarios y colo- nos solucionarán amistosamente sus conflictos" (43).

Un any més tard, Acció no era tan optimista sobre els re- sultats d'aquestes mesures pacificadores.

"Cal examinar amb tota cura -deia el setma- nari balaguerí- els nous entusiasmes que al- - guns propietaris senten ara, de cultivar direc- tament les seves terres (...)" (44)

En termes generals, i ja ho assenyalava més amunt, per a - El Correo els fets d'octubre significaren un punt d'inflexió en la marxa general del país: per aquest camí no es podia continuar, es deien. No es tractava tant d'evitar que els revolucionaris - es tornessin a armar, bo i que era un tema capital impedir-ho, sinó que es tractava d'acabar amb aquells instruments (propagan

des revolucionàries, premsa roja o escoles laiques) que feien possible la propagació de doctrines dissolvents. Sense aquestes prèdiques, "no se habría encendido en los corazones proletarios el odio de clases."

"Pero urge más y es mucho más importante -continua- legislar para impedir e imposibilitar que hombres sin conciencia, propagandistas sin escrúpulos sugestionen a los proletarios con las utopías del marxismo y les exciten induciéndoles a la acción directa que para ellos es provocar huelgas injustas y revolucionarias, cometer actos de sabotaje en fábricas, talleres y en bienes de interés público y privado, como tranvías, ferrocarriles, etc." (45)

Fent-se ressò d'aquest estat d'ànim, Acció, preveia els riscos d'una dictadura; solució, deia, de la qual hom esperava molts anys de pau.

"Caurem -es pregunta Acció- altra volta en l'enredada de pensar que la raó de la força -convenç definitivament els homes? Mai no podrà un govern fort, ni un feixisme, deturar -- d'una manera eficient l'allau dels esperits -revoltats contra els principis cristians que són els únics salvadors." (46)

On la divergència entre unes i altres publicacions es fa més gran, és amb el tema de l'Estatut i el futur de l'autonomia catalana. Tant Terra Ferma com El Correo es pronuncien clarament i decididament a favor de la suspensió de l'Estatut. Aquesta suspensió, que creuen definitiva, no és sinó el resultat de la política sectària i suïcida portada a terme per l'Esquerra, des de Núria fins al 6 d'octubre (47).

Les restants publicacions s'identifiquen amb les tesis de Lliga Catalana i que el senyor Cambó va defensar tan brillantment a les Corts: s'havien revoltat uns partits, un govern, pe-

rò no el poble de Catalunya; no es podia sancionar, per tant, amb la suspensió de l'Estatut, a tota Catalunya. Aprovada la suspensió de l'Estatut per les Corts de la República, Acció Comarcal deia:

"Ha estat consumada la injustícia legal de la suspensió de l'Estatut de Catalunya. La subversió del 6 d'octubre és punida en forma que confon en una mateixa categoria a culpables i a innocents(...)" (48)

- amb la meitat de les gallines". "Advertències i esbroncs". Núm. 197 (8 juliol 1934), p. 1.
- (5) "Un govern inactiu".- Acció Comarcal.- Núm. 116 (3 març - 1934) pp. (1-2). Dir que el govern Lerroix estava controlat per esquerrans, no podia sinó que respondre a una actitud malaltissa o a la intenció de crear un clima de temor i confusió entre els seus lectors.
- (6) Aquest antifeixisme no s'ha d'entendre tant amb el caràcter obrerista que tindria després (guerra 1936-39), sinó com la reconstrucció de l'aliança progressista que va fer possible la República de 1931. En aquest sentit, vegeu: E. UCELAY DA CAL: La Catalunya populista, pp. 195-196.
- (7) I. PITARCH: "El Parlament de Catalunya i el conflicte rabassaire". Per al professor Giralt. "La revolución de octubre estalla en junio de 1934 y la ley de Contratos de Cultivo sirvió de percutor". E. GIRALT: "El conflicto "rabassaire", p. 69.
- (8) "Una hora decisiva per als catalans".- La Jornada.- Núm. 379 (12 juny 1931), p. 1.
- (9) "No si val, tanmateix".- Acció Comarcal.- Núm. 131 (16 juny 1934), p. (1).
- (10) "Un pretext".- Ibid.- Núm. 133 (30 juny 1934), p. (1).
- (11) Maurín va afirmar, comentant els esdeveniments d'octubre, que "La Alianza Obrera, siguiendo una política acertadísima, consideró que su misión, en los primeros momentos, consistía en impulsar a la Esquerra y a la Generalidad a insurreccionarse (...)"; i en l'anàlisi que va fer el BOC trobem,

també: "La gran fuerza de apoyo de la revolución residía en la Generalidad. Por eso fue justa la posición del BOC defendiendo en el seno de la Alianza Obrera una política que llevara la Generalidad a una ruptura con el gobierno central; colocándola ante un dilema inexorable: la revolución al lado de la clase trabajadora o la contrarrevolución". Ara bé, la debilitat de l'Aliança Obrera reduïa aquesta estratègia a una simple declaració d'intencions; malgrat la retòrica aliancista, no van aconseguir d'influir decisivament en la marxa dels fets, vegeu, J. MAURIN (MONT-FORT): Alianza Obrera i BOC: Las lecciones de la insurrección de octubre en V. ALBA: La Alianza Obrera, pp. 241 i 222. Diferents raons s'han manejat per justificar la neutralitat confederal: el cansanci i la debilitat dels rengles llibertaris després dels repetits esforços -insurreccionals dels últims dos anys; les discrepàncies amb el rerafons polític que creuen veure en els fets; el clima de repressió que contra la CNT i la FAI se sosté -des de la Generalitat, principalment pels anomenats escamots, controlats pel sector més nacionalista (Estat Català) de l'Esquerra; l'enfrontament, ideològic i personal, amb l'Aliança Obrera ("conglomerado -diu Peirats- de pequeños grupos esencialmente burocráticos o pequeño burgueses comandados por partidos y tendencias de escasa influencia popular y de nula predisposición revolucionaria"). Per a una versió ortodoxa de la conducta confederal, J. PEIRATS: La CNT en la revolución española, Vol. I, pp. 100-103; vegeu també J. BRADEMAS: Anarcosindicalismo y revolución, pp. 141-144. La professora Tavera, per la seva banda, ha assenyalat que l'actitud de la CNT durant els fets d'octubre rubricava la posició que ja havia adoptat amb motiu de la proclamació de la República Catalana per

Macià (abril 1931); aleshores, continua, "un Ple de Sindicats Únics va condemnar sense ambigüitats qualsevol -- forma de separatisme polític i, molt especialment el català. En general, l'anarco-sindicalisme es va mostrar decididament favorable a una solució d'enteniment entre els republicans de tota Espanya, perquè en definitiva aquesta afavoria el desenvolupament de la CNT com a organització sindical d'àmbit estatal". S. TAVERA: "CNT: al marge de la rebel·lió", p. 36.

- (12) Em vull limitar a citar aquella bibliografia que m'ha permès, contrastant-la, reconstruir els fets; la meua narració, per tant, respon a diferents fonts i no citaré en cada cas les distintes procedències. J. M. ALVAREZ PALLAS: Lérida bajo la horda, pp. 17-20; E. de ANGULO: Diez horas de Estat Català; L. AYMAMÍ: El 6 d'octubre tal com jo l'he vist; J. COSTA I DEU, E. SABATE: La nit del 6 d'octubre a Barcelona i La veritat del 6 d'octubre; J. DENCAS: El 6 d'octubre; A. ESTIVILL: 6 d'octubre; P. FOIX: Barcelona, 6 d'octubre; F. GOMEZ HIDALGO: Catalunya-Companys; (Bloc Obrer i Camperol): La insurrecció d'octubre a Catalunya; J. MIRAVITLLES: Crítica del 6 d'octubre; "Sumari dels --- fets ocorreguts a Balaguer els dies 5, 6 i 7 d'octubre del 1934". De les diferents informacions de premsa vull destacar: Acció Comarcal.- Núm. 147 (8 octubre 1934) pp. 6-7 i Núm. 148 (13 octubre 1934) pp. 6-7; El Correo.- Núm. 995 (9 octubre 1934) p. 1 i Núm. 1013 (30 octubre 1934), p. 4; Crònica Targarina.- Núm. 750 (11 gener 1936) pp. (2-3); - La Jornada.- Núm. 396 (16 octubre 1934), p. 3; El País.- Núm. 16155 (9 octubre 1934), p. 1; Terra Ferma.- Núm. 104 (12 octubre 1934) pp. 1 i 4; i La Vanguardia dels dies 9 (p. 14), 10 (p. 17) i 11 (p. 18) d'octubre 1934 i La Veu

de Catalunya dels dies 9 (p. 3), 10 (p. 17), 11 (p. 17), 13 (pp. 8-9); 14 (p. 9) d'octubre 1934. I també. A. BALCELLS: El problema agrari a Catalunya, principalment els capítols VI, VII i VIII.

- (13) Reproduït a Rebel·lió.- Núm. 1 (5 octubre 1934), p. 2.
- (14) A la tarda del dia 5 en una assemblea celebrada al local de la Societat Coral La Paloma, els ferroviaris van ratificar l'ocupació i van nomenar un comitè que es faria càrrec de dirigir els treballs de les diferents dependències.
- (15) De Rebel·lió en van aparèixer dos números, els corresponents als dies 5 i 6. Si bé apareix confeccionat a la impremta de l'Aliança Obrera, El Correo va explicar que van ser obligats a imprimir-lo en els seus tallers.
- (16) L'Editorial sencer podeu llegir-lo a l'Apèndix. En la mateixa pàgina Rebel·lió publicava el Manifest que l'Aliança Obrera de Catalunya havia fet públic el dia 2 d'octubre a Barcelona.
- (17) Les forces de l'ordre públic, van romandre a les casernes, amb l'excepció d'una sortida esporàdica de la Guàrdia Civil a mig matí del dia 6, quan van haver-hi alguns trets. Aquesta actitud va dur a La Veu de Catalunya a preguntar-se per l'existència d'"un pacte secret", entre la Comissaria de la Generalitat i l'Aliança Obrera; l'autoritat, - deia el diari de la Lliga, deixaria fer a condició que no hi hagués "saqueigs ni salvatjades", "el mateix -conclou- que si hom concertés un pacte amb una mula guita". J. Dençàs, per contra explica en el seu llibre com va tirar en

cara a uns representants del Partit Comunista que va oferir-se per col.laborar, que els de Lleida, "no obeeïen -- sinó als seus comitès". Costa i Deu i Sabaté insisteixen també en l'existència del pacte, si bé reconeixen no tenir proves prou sòlides per afirmar-ho categòricament; el fet que la nit del 5 al 6 fos l'Aliança Obrera i no la Generalitat qui expedia passis per circular per la ciutat, que és l'argument de més pes aportat pels periodistes barcelonins, penso que demostra que el control de l'Aliança era efectiu, però no que la Generalitat es deixés sorprendre per la iniciativa de l'Aliança. Les vacil·lacions del govern de Barcelona, per força havien de traduir-se en confusió en nivells inferiors: Comissaria i Delegació -- d'Ordre Públic.

- (18) El succés de Juneda no va aparèixer gaire clar davant l'opinió pública, ni tampoc en el Consell de Guerra. En aquest, celebrat al juliol de 1935 a Lleida contra dotze encausats, el fiscal va acabar acusant tan sols a Pere Aguilar Puig, al qual va culpar de una mort (el mòbil de la mort segons el fiscal, va ser la venjança d'una disputa tinguda anteriorment) demanant per a ell 30 anys i a Angel Pallerola, per a qui demanà 20 anys; l'acusació particular, portada per l'advocat i polític Rovira Roure, va mantenir les acusacions contra deu dels acusats, demanant per a ells penes que anaven de 4 mesos a 30 anys de presó; la defensa, finalment, advocats senyors Bergós, Llorens i Sas, van demanar la lliure absolució dels condemnats. Vegeu, "Vista de una causa. Los sucesos de Juneda".- La Tribuna.- Núm. 185 (12 juliol 1935) p. 2. Va haver un únic condemnat Pere Aguilar a 14 anys 8 mesos i 1 dia de presó i 20.000 pessetes d'indemnització.

- (19) Pel poc relleu que les distintes informacions donen a aquest acte, cal creure que l'alcalde es va limitar a donar compte d'un manament del govern català. En tot cas, no va haver cap acord previ del consistori; això es va fer ben patent quan els regidors de la majoria van quedar amb llibertat sense càrrecs, però no l'alcalde. El conjunt de la ciutadania estaria capficada per temes més greus i preocupants, que no pas per acudir a un acte d'aquest estil. Aquest mateix desinterès, o manca de calor popular si es vol, es va registrar a la plaça de la República de Barcelona. El senyor Alvarez Pallás, però només ell, explica que donat que a l'ajuntament no disposaven de cap senyera amb l'estel solitari, el van fer de paper i van clavar-lo amb agulles; diu Alvarez Pallás, que el regidor radical senyor Ormó, testimoni de l'operació amb les agulles, va comentar a l'alcalde: "Poco durará este estado de papel, sujeto con alfileres...". L'alcalde Vives, després d'ordenar desallotjar la Paeria deixant-hi tan sols la Guàrdia Urbana, amb ordres de no oferir resistència armada, va retirar-se a casa seva.
- (20) "Pel que respecte a Lleida, es pot afirmar que Joventut Republicana -el Centre representatiu de l'Esquerra- oficialment es volia desentendre de l'aventura, però no pas de tal manera que, si hagués anat bé, no se n'haguessin pogut atribuir l'èxit". J. COSTA I DEU; M. SABATE: La veritat del 6 d'octubre, p. 37.
- (21) A. BALCELLS: El problema agrari a Catalunya. p. 227. Per a una posició contrària, una participació important de la massa camperola en el moviment; vegeu, R. VINYES: La Catalunya internacional, p. 98

- (22) Per a una tipologia dels fets d'octubre, vegeu, D. RUIZ: "Aproximación a octubre de 1934".
- (23) El regidor Maties va testimoniar en el consell de guerra seguit contra l'alcalde Vives, que aquest va requerir, el matí del dia 6, la presència de la Guàrdia Civil al carrer per conservar l'ordre. El cas és que els guàrdies van sortir al carrer una estona, tal i com ja he dit en un altre moment, a causa d'uns trets disparats per una patrulla de control a la Banqueta. Pel Consell de Guerra contra el senyor Vives; vegeu, La Jornada.- Núm. 409 (15 gener 1935), p. 1.
- (24) El senyor Ametlla afegeix que si bé el president Companys va tenir raó en les seves previsions generals, s'equivocà respecte el seu canvi d'opinió, ja que ell va continuar - contrari al moviment d'octubre. CL. AMETLLA: Memòries polítiques, Vol. II, p. 278. En les memòries del senyor Hurtado podem trobar quelcom de semblant respecte a l'actitud del President vers la repressió; es refereix en concret a la seva posició intransigent per trobar cap sortida honorable per a les institucions; és a dir, Companys - buscava que el govern de Madrid acabés posant al capdavant de la Generalitat un coronel de l'exèrcit, com així va -- ser. Vegeu, A. HURTADO: Quaranta anys d'advocat, Vol. III, pp. 322-325.
- (25) A. HURTADO: Ibid., Vol. III, p. 333.
- (26) Sobre el caràcter arbitrari que tot sovint va adquirir - aquesta repressió, vegeu, CL. AMETLLA: Memòries polítiques, Vol. II, p. 278. Diu també, el senyor Ametlla referint-se a l'oportunitat d'encomenar la repressió judicial als mi-

litars: "I ja és sabut: sempre que a Espanya s'encomana a l'exèrcit una feina tan delicada, es peca per excés".

(27) Evolució del nombre d'empresonats a Lleida (Presó Provincial i la Panera), com conseqüència dels fets d'octubre - de 1934:

1934:	octubre:	dia 26	400 presos
		" 30	600 "
	novembre:	dia 7	700 presos
		" 16	més de 600 presos
		" 17	760 (total de detinguts segons nota del director)
		" 21	555 presos
		" 28	608 "
	desembre:	dia 7	525 presos
		" 11	532 (nota de l'Auditoria de Guerra)
		" 18	336 presos
1935:	gener:	dia 8	96 presos
		" 16	94 "
	febrer:	dia 7	48 presos
	març:	dia 23	70 presos
	juny:	dia 10	57 presos
	novembre:	dia 7	30 presos
1936:	gener:	dia 31	29 presos
	febrer:	dia 12	58 presos

L'última xifra (febrer 1936) es refereix a presoners que - estaven sota jurisdicció militar; és possible, per tant, - que no tots ho fossin a causa dels fets d'octubre.

- (28) Les úniques informacions sobre el nombre de detinguts de cada poble corresponen ja al 1935

	<u>La Jornada</u> (8-I-35)	<u>Polèmica</u> (10-VI-35)
Lleida	40	4
Torregrossa	18	12
Juneda	11	11
Almenar	9	--
Torres de Segre	7	6
Tàrrega	2	--
Alcarràs	2	-
Bellpuig	1	-
Tarrós, el	1	-
Sanaüja	1	-
Arbeca	1	-
Granja d'Escarp, la	1	-
Vilanova de Segrià	1	-
Verdú	-	7
Vilosell, el	-	11
Alfarràs	-	2
Cubells	-	2

Afegeix Polèmica, que hi havia també 20 ciutadans en llibertat provisional i un altre en presó atenuada.

- (29) Segons aquests mateixos periodistes, aquella nit s'havien mobilitzat a Lleida ciutat entre 1500 i 2000 persones. -- Aquesta xifra ens semblarà, però, exagerada si la relacionem amb el nombre de detencions que donen els mateixos autors. Malgrat que alguns dels combatens (entre ells el co

missari de la Generalitat, Valdeoriola, el delegat d'Ordre Públic, Martí Cabot, el doctor Benavent, cap del Soment del Dictricte i altres càrrecs públics de menys categoria) aconseguiren fer-se escàpols, no és versemblant -- pensar que al voltant d'unes 1500 persones aconseguissin passar despercebudes aquell matí en una Lleida ocupada per l'exèrcit i la Guàrdia Civil.

- (30) El nombre de processats va ser superior, però no van arribar a ser jutjats. Segons informava El Correo del dia 22 de febrer de 1936, havien estat amnistiats 145 encartats pels fets d'octubre, entre ells coneguts militants del - BOC (aleshores POUM), del PSOE-UGT i del Partit Radical-Socialista.
- (31) Aquesta comissió és anomenada indistintament Pro-presos i Pro-familiars de presos pobres, i era presidida per l'alcalde, senyor Pujol, i integrada pels senyors Martínez de San Miguel, Josep Barberà, M. Roig i Morera, Pere Rostes i Antoni Borràs i Estiarte, com a secretari.
- (32) "Vall: de Lérida 2 de Julio de 1935 (e.: v:.)
Querido H: Silencio: Ayer tarde lunes, aunque era día de
ten: en el lugar de la Plaza de la Estación, no me ha si-
do posible asistir, como era mi deseo. El motivo ha sido
la constante vigilancia que ejercen los cabernícolas, y -
que es conveniente lo sepan los hh: he tenido conocimien-
to que ha sido llamado el Comisario de Policía por el Se-
ñor López de Cerain, Comisario de Orden Público diciéndo-
le que tenía confidencias de que las izquierdas se reunían,
y que lo sabía por confidencias; también le dijo que con-
vendría que se vigilasen los centros masónicos, si es que
los había, palabras recogidas con un gran interés, porque

denuestra o al menos se escucha que esta vigilancia que hay que ejercer sobre la masoneria obedece a presiones - de la Autoridad Militar, que como vos sabéis se ha demostrado profundamente derechista, clerical y por tanto reaccionario. Conviene que sepais todos estos extremos, y alguno más que ireis sabiendo a medida que recoja las impresiones de un amigo del Comisario de Policía íntimo amigo mio. Este está asediado por todas las Autoridades de éstos. Vvall: que constantemente le están molestando con - oficios vejatorios para su persona y para el cargo, no - obstante el Gr: Mall: ya tiene conocimiento de todo esto esperando que dadas las influencias que se tienen por allí, no se dormirán y consigamos un triunfo, combatiendo al enemigo que nos acecha por todas partes. Puede hacer uso de Plan: para conocimiento de los gg: de estos Vvall: de las dos obediencias, no se dé el caso que persigan por reunión clandestina a unos hh: que sólo se reúnen masónicamente, mañana tarde a las siete estaré en casa de Pedro a fin de cambiar impresiones con vos, y hablarle personalmente sobre el particular.

Recibir V: H: el trip: abr: frat: y ósculo de paz de nuestro querido h:"

AHN (Salamanca). Sección Masoneria Leg. 761 A 11. Malgrat el llenguatge críptic que fa anar l'"hermano Ferrer", ens revela prou bé l'estat d'ànim en què vivien les esquerres. En un altre informe (amb data 4 de juliol) s'assegura que "el General (Urbano) tiene empeño en que la policía practique algún servicio para la detención de elementos izquierdistas a todo trance sin que en la conversación haya hecho mención de la masonería". El "H: silencio" és amb tota seguretats Ramon Sales i Torres, responsable de la Lògia Pità

gores i membre destacat del Partit Radical-Socialista. Per la repressió sobre el POUM: vegeu: La Batalla dels dies 4 d'octubre i 15 de novembre de 1935. La Tribuna del 17 d'octubre, informava de l'arribada a Lleida, d'agents del Servei d'Investigació Social de Barcelona, per tal d'investigar sobre destacats elements extremistes.

- (33) A. BALCELLS: El problema agrari a Catalunya, p. 244.
- (34) Unió de Rabassaires: Els desnonaments rústics a Catalunya, pp. 29-31, 47-51, 58, 86, 133-135. Per a un resum de l'enquesta per comarques, vegeu, R. VINYES: La Catalunya internacional, pp. 107-115.
- (35) Documentación posterior 6 octubre 1934, paquete 1914-1914 bis, cuerpo L, anaquel 3. Servicio Secretaria General. L'aventura viscuda per aquest Arxiu, no ens permet d'assegurar que la documentació aquí relacionada sigui tota la que l'Arxiu té (o, ai! que hagi tingut).
- (36) "Comentaris volanders".- Acció Comarcal.- Núm. 152 (10 novembre 1934) p. (5). Si em refereixo tan sols a l'anàlisi que del 6 d'octubre fa la premsa de dretes, és per dues raons: la premsa d'esquerres, lògicament, estava molt més controlada per la censura i per tant es manifestava molt més cauta i eludia en conseqüència el debat; i, segona raó, prompte desapareixerien els dos periòdics més significatius: La Jornada (15 gener 1935) i El País (octubre 1934). Cinc números abans de plegar, el setmanari de Joventut: "insistia" als subscriptors que els ajudessin econòmicament "en aquest difícil moment". En una de les poques preses de posició durant aquests tres mesos, fins la seva desaparició, La Jornada es preguntava: "Què cal fer?". I responia ella

mateixa entre d'altres consideracions: "Refer: aqueixa és la paraula que sintetitza el nostre pensament. Refer el - que es pugui i com dignament es pugui. Dignament, repetim-ho, perquè sense això, res a fer (...)". Més endavant s'a firmava que l'Estatut "és una part fonamental del mecanis-me constitucional, i no es pot desfer, ni paraitzar més que pel procediment establert constitucionalment". Núm. - 397 (23 octubre 1934), p. 1.

- (37) PERE ESPART BOSCH: "El capvespre dels déus".- La Veu d'Urgell.- Núm. 205 (15 novembre 1934) p. 4. Una interpretació des de l'integrisme religiós el podeu trobar a, CONSTANTIU: "Del momento político, Medidas preventivas".- El Correo.- Núm. 1027 (15 novembre 1934) p. 1. Segons l'articulista,- "el tóxico que pervierte, inflama e impulsa a los crímenes sociales, es el marxismo en todas sus gradaciones; genéricamente es el socialismo; específicamente son sus engendros, el anarquismo o comunismo libertario y el comunismo estatal en todas sus variedades. Generalizando más, la causa primera de la depravación social es el ateismo, con su modalidad denominada laicismo, que al emancipar a los hombres de la autoridad de Dios, les entrega a merced de todas las pasiones, de todas las arbitrariedades, de todas las suger-tiones criminosas, que al apagar en los corazones el amor, les prende el fuego del odio".
- (38) X: "La lloca".- Ibid.- Núm. 995 (9 octubre 1934) p. 4.
- (39) "Pacificació espiritual".- Acció Comarcal.- Núm. 149 (20 octubre 1934), p. (1).
- (40) "Epíleg ingloriós".- Ibid.- 148 (13 octubre 1934) p. (1).

- (41) "La passada revolta".- Lo Pregoner.- Núm. 347 (21 octubre 1934), p. 4.
- (42) "L'esdevenidor de Catalunya, quin serà?".- Ibid..- Núm. 349 (18 novembre 1934) p. (4).
- (43) CONSTANTIUS: "Del momento político. Restableciendo la paz en el campo".- El Correo.- Núm. 1007 (23 octubre 1934) p. 1.
- (44) CENOBI: "Del moment. Els deshaucis i l'accés a la terra". Acció.- Núm. 79 (1 octubre 1935) pp. 6-7. L'article es fa ressò de la Llei Gimenez Fernández. L'articulista, per una altra banda, comprèn perfectament que molts propietaris se sentissin ferits en els seus sentiments i interessos "per l'actuació marcadament abusiva de molts conreadors".
- (45) CONSTANTIUS: "Del momento político. Medidas preventivas".- El Correo.- Núm. 1027 (15 novembre 1934) p. 1. En un altre moment, i referint-se a la depuració del magisteri que el govern volia fer a Astúries, un anònim articulista es preguntava: "¿Sólo en Asturias? ¿Sería muy difícil encontrar en todo el territorio español "energúmenos" que cobran del Estado para disolver el Estado?". X: "¿Sólo en Asturias?".- Ibid..- Núm. 1015 (1 novembre 1934) p. 1.
- (46) "La solució".- Acció.- Núm. 59 (1 desembre 1934) p. 3.
- (47) CONSTANTIUS: "Del momento político. La muerte del Estatuto".- El Correo.- Núm. 1041 (11 diciembre 1934) p. 1. Per la defensa que de la derogació va fer a les Corts el diputat Sangenis, vegeu: Terra Ferma.- Núm. 113 (14 desembre - 1934) p. 2. Referint-se a l'actitud del Partit Nacionalis-

ta Basc els mesos abans de la revolta d'octubre, podeu llegir a El Correo: "Nadie pensará que ellos hayan quemado, ultrajado, asesinado; pero nadie les perdonará el que hayan dado aliento a los que han incendiado, asesinado, ultrajado. Han dado muestras de absoluta ineptitud política ya que no podemos dudar de su buena fe. Pero no era tan difícil preveer lo que podía dar de sí la compañía de tales monstruos. Y lo mismo diríamos en Catalunya, si para conservar el Estatuto, fuera necesario aliarnos con lo más vil y adverso de nuestra tierra. Parodiando una frase célebre: más vale honra sin Estatuto, que Estatuto sin honra". X: "Del momento político. La revolución de los sin Dios".- El Correo.- Núm. 1009 (25 octubre 1934) p. 1.

- (48) "La caiguda de l'Estatut".- Acció Comarcal.- Núm. 158 (22 desembre 1934), p. (3).

CAPITULO XIII

1935-1936: SOTA EL SIGNE DE JANUS

1.- LA MORAL DE LA DERROTA

"Així certs sectors semblen tenir una vocació decidida a l'esterilitat, a la tragèdia, a la catàstrofe.

És aquesta mentalitat, més o menys conscientment compartida per molts catòlics espanyols, la que ha fet possible que la batalla del 6 d'octubre es guanyés el 16 de febrer."

(1)

L'anàlisi que fa el canonge Cardó de la derrota que les dretes van sofrir en les eleccions del 16 de febrer de 1936 es converteix en una duríssima requisitòria contra la conducta social i política de la dreta a partir de la victòria electoral de 1933 i principalment durant 1935. Desnonaments indiscriminats de parcers i rabassaires, rebaixes dels jornals o suspensió de la legislació laboral favorable als obrers, són algunes de les actituds que l'autor enumera. Dues conclusions voldria destacar, a risc de simplificar, de l'article del doctor Cardó: la miopia de les classes conservadores ("en realitat, destructores", diu) en no comprendre de cap manera que el gran problema que es planteja a la societat moderna no és polític, ni religiós, sinó social. I, segona conclusió, sota la mateixa senyera que va emprendre's el revisionisme social va aixoplugar-se la rectificació "del sectarisme" (reintroducció de l'ensenyament religiós a les escoles, permissió de les processons, tornada de les autoritats als actes de culte, etc.) (2).

He insinuat en altres ocasions com es produeix al 1935, principalment entre les esquerres, un dèficit important d'informació. Aquestes llacunes no ens permetran esbrinar amb prou profunditat la dinàmica de 1935. Tenim, però, alguns punts de referència importants, el caràcter fins a cert punt indiscriminat de la repressió política o la mateixa repressió sobre la -

pagesia, que ens menen a pensar que les comarques lleidatanes no van ser l'excepció al 1935. Un altre factor encara, sobre el qual ens estendrem tot seguit: l'intent de la vella societat lleidatana per tornar a unes formes de fer -que jo qualificaria de provincianes- ja pretèrites. És com si de cop i volta s'adonessin que els últims anys no havien existit mai. Anotem doncs, algunes de les manifestacions més significatives.

La primera mobilització, i la més significativa, després dels fets d'octubre, es va produir entorn de l'exèrcit i les forces de l'ordre públic. La vella retòrica de la creu i l'espasa -"La Cruz i la Espada lo han sido todo en nuestra Patria"- va aparèixer tot seguit, vertebrant una vegada més un moviment de reacció davant l'enemic interior. Un manifest de les Jovenuts Tradicionalistes expressava molt bé aquesta idea: "Primera jornada del resurgimiento. Homenaje Nacional al Ejército". Les forces armades havien estat, una vegada més, les que en última instància havien salvat les essències.

"(...) está hoy en la conciencia de todos cuantos tienen algo que perder, y no ya hacienda o dinero, sino honra y dignidad, de no haber actuado la fuerza del Ejército, Guardia Civil y Carabineros, en la forma ejemplar y rápida que lo hizo hubiesen vivido horas de angustia y de terrible peligro." (3)

L'homenatge a les forces armades va girar principalment - al voltant de tres actes. El dia 2 de novembre, dia de Difunts, va celebrar-se a la Catedral un solemne funeral en memòria de "quienes sacrificaron con tanta generosidad su vida en bien de la Patria".

Tot just acallada la revolta, les planes dels diaris de dreta van fer-se ressò d'una subscripció popular d'homenatge a les forces de l'exèrcit, de la Guàrdia Civil i de Carabiners. La subscripció va ser encapçalada per la Cambra de la Propietat

Urbana amb 500 pessetes. En tancar-se la subscripció a principis de desembre, s'havien recollit, segons El Correo, 57.164,70 pessetes. La campanya va tenir un cert caràcter institucional i així trobem, majoritàriament, aportacions dels ajuntaments, col·legis professionals, Cambres oficials (l'Agrícola va fer una crida als Sindicats perquè hi contribuïssin), organitzacions patronals i d'altres; ara bé, també és cert que els partits i centres de dretes es van abocar a favor de l'èxit de la subscripció.

La campanya va arribar el dia 22 de novembre al seu punt culminant. Aquell diumenge va celebrar-se un homenatge públic a l'exèrcit, Guàrdia Civil, Carabiners i Creu Roja. La Comissió organitzadora de l'homenatge estava constituïda pel comissari de la Generalitat senyor Josa de Gomar i pels senyors regidors Baró, Besa, Bernadó, La Rosa, Llavaneras i Porqueres, així com representacions d'Acció Popular Catalana (CEDA) i del Cercle Radical. L'acte principal de la jornada va ser una desfilada de les forces homenatjades i en la col·locació d'una làpida commemorativa a l'"Hogar del Soldado"; en aquest acte van pronunciar discursos d'oferiment el doctor Baró i l'alcalde gestor senyor Pujol. Un acte semblant se celebrà unes setmanes després a les casernes de la Guàrdia Civil i de Carabiners.

El dia de Reis es van repartir entre nens pobres, fills d'obriers en atur i alumnes de les escoles nacionals i municipals més de 2000 joguines. L'acte va ser presidit per l'alcalde gestor acompanyat de la seva filla i altres senyoretes de la Comissió. Les joguines, segons va poder esbrinar La Tribuna, havien estat obsequiades per la senyoreta Esperança Casals i Carbó, filla d'un industrial barceloní, propietari d'una de les fàbriques de filats d'Alfarràs (4).

Als volts de Nadal, als locals de la Lliga i de la CEDA s'havien repartit, per les Associacions de Dames, mantes, roba

de vestir i aliments entre els pobres. També, a través de l'alcaldia, es van repartir entre els obrers en atur mil cistells de menjar, donatiu d'un acabalat propietari lleidatà.

Aquell febrer, pels Carnavals, va haver balls al Cercle - Mercantil, al Casino Principal i a la Paloma, així com a l'envelat de la Plaça del Segre, darrera del Mercat de Sant Lluís, amenitzat per la música del Regiment Núm. 25. Tres "màscares" van ser detingudes per insultar els guàrdies, una duia un full de CNT.

"Hay que reconocer -deia La Tribuna- que la gente en general no está para divertirse, debido a múltiples circunstancias, muy dignas de tenerse en cuenta."

La processó de les palmes de la Catedral va tornar a sortir al carrer. Però no les tradicionals processons de la Setmana Santa, les noves circumstàncies havien agafat desprevingudes a les Congregacions i no van tenir temps d'organitzar-les.

El diumenge 5 de maig feia la seva entrada solemne a Lleida el doctor Salvi Huix i Miralpeix. El nou bisbe va arribar - acompanyat pels doctors Cortecans, Canonge de Lleida i Colom, Magistral d'Eivissa i pel diputat Sangenís. Eren a rebre'l a la Catedral lleidatana el general governador de la plaça, comissari de la Generalitat, alcalde gestor, delegat d'ordre públic, diputats senyors Florensa, Rovira i Sol, President de l'Audiència, inspectors de Primer Ensenyament, director de l'Escola Normal de Mestres, representants de la Cambra de Comerç, Centre Comarcal, Acció Popular, Cercle Tradicionalista, Col·legi de Procuradors, Juntes de les Congregacions de la Puríssima Sang i dels Dolors, i moltes d'altres comissions i representacions (5).

La processó del Corpus es va fer també aquest any dins la Catedral, però amb una presidència civil encapçalada pel gover-

nador militar, general Urbano i l'alcalde gestor (6). A la majoria dels pobles, i també en ciutats com Tàrrega o Balaguer, per contra, la processó va fer-se pels carrers.

A la Colònia tèxtil de Rosselló, la diada va revestir un caràcter especial. Els propietaris, senyors de Marcet i de Reñe, acompanyats d'altres distinguides famílies de Lleida i de Rosselló van presidir els actes (ofici i processó) de la diada, als quals van assistir tots els obrers i obreres i un grup de noies de l'Acció Catòlica de Lleida que van aprofitar l'esdeveniment per fer propaganda entre les noies treballadores (7).

Al mes de febrer, d'aquell mateix any, l'alcalde, respondent a les peticions de diferents associacions pietoses de la ciutat va autoritzar la creu als cotxes dels morts, sempre que fos demanada. I al mes de juliol era novament oberta la capella del cementiri.

La campanya de propaganda i de cultura "Pro Ecclesia et Pàtria" engegada per l'Acció Catòlica espanyola a les darreries de 1934, venia a donar contingut ideològic a un moviment de recuperació de posicions per part dels catòlics. Amb motiu de les jornades que dins aquesta campanya havia organitzat la junta diocesana d'Acció Catòlica del bisbat de la Seu, Acció explicava així el seu significat

"Hi ha, entre aquests dos mots, Església i Pàtria, una unió íntima i una solidaritat màxima. Era convenient, per damunt de la refutació de tot el que té d'injust i d'erroni la lliçó del laïcisme agressiu, proclamar amb aires de croada per tots els àmbits nacionals la protesta contra el que, des d'un punt de vista relatiu, té d'antipatriòtic i de suïcida la legislació laica."

La Pàtria (Espanya), diu més avall, s'ha forjat a partir de la unificació, per la predicació apostòlica i la sang dels

màrtirs, d'un conjunt fraccionat de tribus supersticiososes. Catalunya i Espanya són, per tant, filles de l'Església. "El laïcisme a casa nostra té, doncs, magnituds de parricidi" (8).

A finals d'octubre de 1934 es va organitzar, primer a Lleida i després en altres localitats, l'agrupació armada Acció - Ciutadana. El nou institut s'organitzà sobre les bases de l'antic sometent i d'altres homes vinguts de nou, "que, excessivament cónfiats abans, potser necessitaven haver vist de prop el perill d'una desfeta per decidir-se". Els quadres de l'agrupació eren nomenats pel comandant militar de Lleida i com a força pública, vivint el país en estat de guerra, tenien totes les atribucions i prerrogatives de les forces de l'exèrcit. Com no podia ser d'altra manera, eren cridats a la nova institució tots els

"(...) homes de bona voluntat que prescindint de tota banderia política i mirant únicament la defensa dels postulats bàsics de tota civilització -Pàtria, ordre, activitat, família, propietat i Religió- vulguin allistar-s'hi". (9)

La Cambra de la Propietat Urbana, que havia mantingut des del mes de març de 1934 un llarg litigi amb l'ajuntament de Lleida a causa d'un nou impost aprovat aleshores i que gravava en un 1 per 100 sobre el valor de venda els solars urbans, edificats o no, va aprofitar una reunió de Cambres a Barcelona per traslladar aquest contenciós al general Batet.

Aquest nou impost, amb el qual es pensava finançar principalment el pla d'ensenyament, autoritzat amb caràcter provisional pel Parlament de Catalunya i introduït en els pressupostos municipals de 1934 va alçar una gran polseguera fins al punt de convertir la seva aprovació i la de tot el pressupost en general, en una de les sessions més polèmiques de l'ajuntament -

republicà. Les dretes van acusar a la majoria de donar un tractament marxista a la propietat i al capital "limitant-ne els drets, anul.lant-ne la llibertat (i) minvant-li els ingressos", Per després fer descansar sobre la propietat i el capital "les càrregues enormes (del) sistema socialista". La majoria va replicar que si fins ara els pressupostos sempre havien recaigut sobre les entitats públiques, ja era hora que, sense sortir-se de la legalitat, el que "posseeixen paguin el que els correspon"; si no fos així, va argumentar el conseller Cervera, "no valia la pena de que s'implantés la República" (10).

La Comissió de la Cambra de la Propietat Urbana que va entrevistar-se amb el general Batet, ultra oferir-li el respecte de la corporació (recordem que va ser precisament aquesta Cambra qui va encapçalar la subscripció d'homenatge a les forces armades), va elevar el general un escrit sobre el 1 i el 0,25 per 100 sobre els solars. El raonament de la Cambra té dos llenguatges. Per una banda arremet contra la Llei:

"Porque dicha ley no sólo constituye un visible ataque a la propiedad urbana sino -- que tiene en su intención y alcance una finalidad francamente marxista, demagógica y anarquizante en cuanto tiende a destruir la vitalidad del capital empleado en la mencionada propiedad urbana, deriva su repercusión hacia toda la economía patria, quebrantándola en su misma base y destruyendo en consecuencia toda la estructuración estatal capitalista y orgánica de nuestra ciudad, subvertiendo todo lo que representa el capital y trabajo, fundamentado éste en la aplicación del primero" (11).

De l'altra, la Cambra intentava aprofitar l'excepcionalitat del moment per aconseguir del general de la Divisió una abolició general de la legislació del Parlament Català. Val a dir, que el general Batet va desestimar el recurs de la Cambra de la Propietat Urbana de Lleida.

De totes maneres, almenys de moment, els propietaris podien dormir tranquils, ja que el nou alcalde gestor va declarar a principis de novembre que si era possible, l'impost no seria cobrat. I no ho va ser.

Passades, i perdudes, les eleccions generals de 1936 i restituït l'ajuntament elegit en el 1934, El Correo es lamentava, amargament -"Estem vivint una lliçó d'història"- que l'obstinació dels propietaris en no pagar, havia privat a l'ajuntament de dretes de 1935 d'uns diners que li haguessin donat -- prestigi electoral. No va ser possible, conclou, ara el cobra el Cervera i la gent paga i calla (12).

Paral·lelament a la recuperació al carrer, diguem-ho així, del culte catòlic, recuperació que havia de ser un dels factors més significatius i airejats que les aigües anaven torrant a mare, la premsa catòlica va reflectir una creixent preocupació per l'anomenada doctrina social, no com a rearmament ideològic (no expressa un programa, ni tan sols difon aquesta doctrina), sinó com a veu de les consciències (13).

"La sociedad actual tiene muchos aspectos del morbo que enervó a la sociedad del Bajo Imperio Romano; corrompida como aquella, egoísta, nublada de la fe por la sensualidad, no atiende las excitaciones paternales de Su Santidad Pio XI, que predica oración y penitencia, que exige moralización en las costumbres, reacción cristiana, apostolado intenso de sacerdotes y seglares; carente de ideologías -- firmes se mueve y vive a impulsos de coarctaciones (sic) y conveniencias" (14).

La recuperació de les masses obreres, perdudes "por omisión de muchos y por acción de no pocos", és la feina més urgent i pertinaç que es presenta als catòlics. "La causa obrera -es diu en un altre lloc- debe ser 'nuestra' causa". Tres temes són motiu d'especial atenció: la defensa de l'ideari so-

cial cristià, principalment a la "Rerum Novarum" de Lleó XIII (15); la necessitat d'engegar un sindicalisme catòlic,

"que al propio tiempo que defiende los intereses legítimos y sagrados de sus socios, vela por que los trabajadores no caigan en manos de los vividores del extremismo" (16).

I per últim, l'actitud dels patrons catòlics. És aquest un tema complex. Els publicistes catòlics es troben atrapats entre la conducta poc cristiana de molts patrons (17), la pròpia ideologia que considera la propietat privada com un dels pilars sagrats de la societat i de la civilització cristiana; en última instància, l'èxit del sindicalisme catòlic queda en mans de la bona voluntat -aí!- de la patronal (18).

Enllaça aquesta última qüestió amb el tema, ja assenyalat abans pel Canonge Cardó, del paper fonamental que juga la qüestió social en la problemàtica actual. En el món es lliura, es repeteix en distintes ocasions, una lluita feroç entre dues forces antagòniques: el liberalisme econòmic i el socialisme revolucionari:

"Nosotros por nuestro lado, creyendo adivinar en el fondo de la lucha una palpitación de justicia para los desheredados de la fortuna, no encontramos otra solución óbvia que la implantación de la doctrina social-cristiana. (...) Ha llegado la hora del sacrificio. Del sacrificio de una parte de sus riquezas para enjugar las lágrimas de las clases proletarias (...).

O ésto o la violencia (...)" (19)

2.- LES ELECCIONS DE FEBRER DE 1936

Al llarg de 1935, la premsa de dretes es fa ressó d'un cert optimisme davant la nova ruta empresa per la República i

les perspectives que se'ls obren. Els mateixos dies que esclatava l'assumpte de l'estraperlo, escàndol que acabà obrint la crisi definitiva del bieni de centre-dreta, Acció Comarcal es feia aquesta reflexió:

"Sense voler passar per exageradament optimistes, bé podem afirmar que en la vida política i social de la República espanyola - estem passant un temps de pau i tranquil·litat pública com no l'havíem passat des que el règim republicà fou instaurat en la nostra pàtria. I aquest temps promet perllongar-se tota una llarga tongada si el que no es pot preveure no ho impedeix " (20).

És veritat que els dots d'analista de l'autor targarí que den ben compromesos, però, l'optimisme sembla que no era un patrimoni seu, sinó que estava força estès entre els rengles de la dreta (21). Aquest optimisme es fonamentava sobre dues conviccions: en la confiança en els governants dels partits afins, per una banda, i per l'altra, en la certesa que el fracàs revolucionari havia abocat a les esquerres a la desfeta.

Les esquerres, per la seva banda, van anar reapareixent entre finals de 1935 (Joventut va poder obrir de nou les portes a l'octubre) i principis de 1936 (el Bloc -ara POUM-, la UGT i els Sindicats Únics van haver d'esperar fins a mitjan de gener de 1936).

Esgotades el 31 de desembre de 1935 totes les possibilitats de formar un nou govern centre-dreta, el 7 de gener del nou any va ser dissolta la segona Legislatura i convocades per al diumenge 16 de febrer noves eleccions; aquestes es farien sota el control governamental del centrista Portela Valladares.

Pràcticament, dues candidatures acabarien enfrontant-se en aquestes eleccions. La llei electoral abocava irremediablement a les grans coalicions, i així ho havien experimentat amar

gament les esquerres (republicans i socialistes) al novembre de 1935. Per aquestes, derrotades a les urnes el 1933 i al carrer el 1934, les eleccions els oferien una oportunitat d'or -- per recuperar el govern i amb ell la dinàmica de 1931; es traçava, fent anar un concepte de l'època, de recuperar la Repú--blica. La sola existència d'un pacte d'esquerres, tant com el mateix contingut del pacte, va ser capaç de despertar tota mena d'esperances i temors (22). Malgrat les diferències existents entre els distints grups de dreta, en cap moment va plantejar-se la possibilitat d'anar desunits a les eleccions i encara més després de l'èxit obtingut en l'última convocatòria (23).

Tot sovint, tant la historiografia com la retòrica, han presentat aquestes eleccions com un enfrontament radical entre dos bàndols irreconciliables. La duresa de la campanya i sobre tot els fets desencadenats al juliol, confirmaven plenament -- aquesta versió. Ara bé, l'anàlisi dels diferents factors que concorren en aquestes eleccions ens obligarà a matisar aquestes afirmacions. En primer lloc, i tal com ja ha assenyalat el professor Juliá, cap de les dues alternatives era homogènia, sinó que amagaven una dispersió de tendències (24). La composició -- força moderada de les candidatures, ja ho veurem més endavant, tampoc reflecteix un enfrontament irreversible (25). En el cas concret de la circumscripció lleidatana, les forces en litigi no eren tan distintes de les de 1933; l'absència, aleshores, -- d'algun grup marginal no significa que les forces socials concurrents no fossin substancialment les mateixes. Hi ha encara, una última qüestió: el caràcter mateix del Front Popular (malgrat que a Catalunya s'anomenés Front d'Esquerres, la premsa, i fins i tot la Federació d'ERC, utilitza més la primera denominació). El Front Popular espanyol no va ser un pacte de govern -- (l'esquerra socialista va posar aquesta condició, acceptada de molt bon grat pels republicans), sinó una coalició electoral;

el mateix va succeir a Catalunya: Joan Comorera va abandonar el govern poc després de ser restituit en la seva funció, abandonó paral·lel a l'apropament que la USC feia a d'altres forces socialistes i comunistes (26).

En una entrevista amb el doctor Torres, publicada a finals de desembre de 1935 per Pla i Muntanya, el president de la Federació lleidatana d'ERC declarava estar "fermament convençut" que calia fer "un front amplíssim de les esquerres" de cara a unes eleccions que ja s'endevinaven. Dues característiques val assenyalar, d'aquelles que el doctor Torres atribuïa a aquest front: que no s'havia d'excloure a "cap força obrerista" i que "donada l'hegemonia de l'Esquerra" a Lleida era aquí fàcilment realitzable (27). Les idees del doctor Torres van trobar perfecta traducció en el pacte electoral: el front podia ser amplíssim, podia acollir totes les forces obreristes i -principalment- hi tindria l'hegemonia ERC. El comitè executiu de la Federació de Lleida, reunit el 23 de gener, acordà reservar tres llocs a Esquerra i el quart a disposició de la comissió d'enllaç que - actuava a Barcelona.

La Federació de Lleida va proposar com a candidats a: Ferran Zulueta, de la Seu d'Urgell i que ja ho havia estat al 1933. Francesc de P. Jené i Aixalà, de Lleida, periodista i advocat, com a tal va intervenir activament en la defensa de molts presos d'octubre, entre ells l'alcalde de Lleida. El senyor Jené havia estat un militant destacat del Partit Liberal i fins després dels fets d'octubre no havia destacat en el camp republicà; era, al mateix temps, catòlic practicant. I, Joan Banyeres Cateura, industrial barceloní, fill d'Alguaire i segons la "biografia oficial", militant de primera hora d'ERC (28).

La quarta plaça es va reservar per al conseller del govern Companys i líder de la Unió Socialista, Joan Comorera. Comorera

era fill de Cervera, però els seus contactes amb les comarques de Lleida eren molt circumstancials i de tipus familiar; la seva elecció, per tant, responia a d'altres motius. En primer lloc en totes cinc circumscripcions es presentà algun dels membres - empresonats del govern de la Generalitat; era lògic que a Lleida "toqués" a Comorera, ja que era de Cervera i així es cobria l'angle "obrerista", amb el representant d'un partit, val a dir, amb ben poca representació a les comarques lleidatanes, com ara la USC. Això ens enllaça amb el tema següent.

El POUM, "por su fuerza y por su personalidad" es veia amb el dret de tenir almenys un candidat en cada circumscripció catalana. Les negociacions, però, no acabaven de resoldre's, fins al punt, que a finals de gener es donava com a segura una candidatura Maurín-Luengo, per minories. Finalment el POUM va contentar-se amb una sola plaça (Joaquim Maurín per Barcelona), tant per no dificultar el triomf del Front d'Esquerres, com deia la nota de l'executiu poumista, com per no quedar-se, cal creure, altra vegada sense cap diputat, ni quedar aïllats del moviment de masses que va alçar el Front Popular. El fet que no es concedís al POUM cap plaça per Lleida, té més d'una lectura, si bé - amb el mateix significat. Per als poumistes, l'Esquerra va marginar-los per por a la seva popularitat i capacitat de mobilització i que no acabessin capitalitzant la campanya electoral. - Pel republicanisme moderat, un candidat poumista, prou conegut a les comarques lleidatanes, hagués estat un handicap per aconseguir l'electorat moderat, que era en definitiva qui acabaria inclinant la balança. De totes maneres, els oradors del POUM van ser exclosos rigurosament de la campanya del Front d'Esquerres. Aquests, per la seva banda, van fer una campanya pròpia, perfectament distinta de la dels seus (teòrics) socis (29).

El 28 de gener, als locals del Centre Comarcal de Lleida, va ser presentada la Candidatura d'Unió de Dretes (finalment i

a l'igual que a la resta de Catalunya, la candidatura s'anomenaria Front Català d'Ordre) actuant de president el diputat Romà Sol. La candidatura era molt semblant a la de 1933; repetirien sort, Manuel Florensa i Lluís G. Piñol, de Lliga Catalana, i Casimir de Sangenís, carlí; la quarta plaça seria ocupada ara per Josep Abizanda i Puntas, de Lleida i notari de professió, - d'Acció Popular Catalana (CEDA). La cessió es feia, sens dubte, pel pacte general, però també per raons locals. La CEDA, va penetrar, ja ho hem vist, amb força en alguns sectors lleidatans, principalment catòlics, potser minoritaris, però influents; controlaven, per exemple, l'únic diari de dretes, El Correo. La candidatura de dretes era regida per un comitè d'enllaç on estaven representats aquests tres partits i Renovación Española (30).

L'exclusió dels radicals de la candidatura de dretes, va ser la causa que el president del Consell Regional del partit, senyor Riu Periquet, acabés presentant la seva candidatura personal. Aquesta exclusió podia respondre a diferents causes: per una banda, a la pròpia descomposició del partit, agreujada per l'abandó dels germans Estadella i que l'acabava reduint a la mínima expressió; per una altra, hi havia l'oposició decidida dels carlins la qual ja havien anunciat durant les negociacions per constituir l'ajuntament gestor de Lleida; per últim, la circumscricció comptava només amb quatre places, molt poques per a tanques expectatives (31).

El Front d'Ordre, com calia esperar, va fer una campanya - de tons accentuadament tràgics: el caràcter transcendent de la convocatòria, el perill comunista i els fets d'octubre, serien els principals temes del discurs dretà.

"No es una contienda política -deia El Correo el mateix matí de les eleccions- entre partidos sin otra transcendencia; sino la lucha entre la España y la anti-España; entre el ser o no ser de nuestro pueblo; entre la paz y la re

volució; entre la cultura y la barbarie". (32)

El tema dels fets d'octubre es utilitza tan de cara a -- l'electorat moderat i indecís -- "si alguno cede ante el trabajo o el sacrificio recuerde los días 4 y 5 de octubre" -- com de cara a la classe treballadora, a qui es tractava de convèncer -- que va ser l'ambició dels seus dirigents, allò que va empènyer-la a la revolució i a la presó (33). Un argument semblant es faria servir a l'hora d'enfocar un tema candent d'aquelles eleccions: l'amnistia.

"Si queremos la amnistia para quienes lloran amargamente su descarrío, queremos y exigiremos que no pueda ser tan cómoda la posición de los traficantes, y negreros de los bajos fondos del subconsciente envenenado, sino que quien quiera pescar habrá de mojarse las bragas " (34).

L'espantall comunista seria, igual que després dels fets d'octubre, agitat repetidament. La candidatura del Front d'Esquerreres, deia Acció Comarcal, és com un cercavila de festa major. Els gegants són els d'Acció Catalana, "gent d'apariencia, vesteixen bé", però els que van a dins, els que els mouen, són els de l'Esquerra; i això encara no és tot, hi ha encara els músics que marquen el ball i aquests interpreten la solfa que Moscou -- els ha imposat (35).

Fins i tot Lliga Catalana va optar per un discurs catastrofista i truculent. Així, podem llegir al setmanari Orientacions anterior a les eleccions:

"Els qui tinguin sang d'esclaus i que siguin dignes d'ésser venuts al mercat dels negres redivius amb el nom de comunistes, que es quedin a casa, o que votin per les esquerres; (...)" (36).

Aquestes eleccions van aportar un nou element, el senyor -- bisbe de Lleida va manar fer rogatives públiques a totes les es

glésies del bisbat "en atención a les graves circunstancias - porque atraviesa nuestra amada Patria". A Lleida van celebrar-se a la Catedral. "Constantius", des d'El Correo va explicitar millor, no sé si amb autorització del senyor bisbe (en tot cas no va ser desautoritzat), la intenció d'aquestes rogatives.

"(...) para que en la lucha, que no es meramente política, sino religiosa y social, - la victoria sea de Dios, de la Iglesia y de la sociedad.

He aquí porque se celebran rogativas públicas (...)",

"Constantius", acabava el seu article amb aquesta pregària, que atribueix al bisbe de Vitoria:

"¡¡QUE TE DIGNES SEÑOR HUMILLAR A LOS ENEMIGOS DE TU SANTA IGLESIA, TE ROGAMOS, OYE-- NOS!! (37).

Acció Popular (CEDA) va capitalitzar molt bé aquesta campanya, principalment a través de la figura de Gil Robles. Aprofitant l'estada del màxim dirigent cedista a Saragossa, l'Acció Popular de Lleida va organitzar un acte singular al teatre Victòria de Lleida on l'orador principal seria el senyor Gil Robles, però per ràdio. Un acte semblant es faria al teatre de l'Ateneu de Tàrrrega aprofitant l'allocució que Gil Robles dirigiria al país. Tots dos teatres van omplir-se, i això que a Lleida fins i tot hi havia que pagar l'entrada. Després de Gil Robles, van intervenir en el míting del teatre Victòria el doctor Baró, el candidat del partit senyor Abizanda i els senyors Flors (Dreta Regional Valenciana) i Jover i Nunell (ex-conseller de la Generalitat i candidat per Barcelona). "Cuidaron del orden -va dir El Correo- los jóvenes japistas y de otra agrupación política nacional-sindicalista" (38).

La desaparició de totes les col·leccions de L'Ideal, el nou setmanari de JR, fa pràcticament impossible seguir amb detall -

la campanya del Front d'Esquerres. L'amnistia, el restabliment de l'Estatut i la recuperació de les essències republicanes -- (la República del 14 d'abril) serien igual que arreu, els grans temes electorals de l'esquerra (39).

La fragmentació de la campanya d'esquerres en tres o quatre de distintes, acabaria sent una de les seves característiques, i així ho feia notar El Correo; a diferència de la resta d'Espanya, deia el diari, aquí a Lleida comunistes i Esquerra fan la campanya per separat, per no espantar els burgesos i -- perquè les relacions tampoc són prou bones (40). Així doncs, -- el POUM, els socialistes (Alvarez del Vayo va venir a Lleida, per donar mítings en diferents pobles), les joventuts socialistes i comunistes van fer algun acte plegades (míting a Torregrossa) i l'Esquerra, van fer cadascú la campanya electoral pel seu compte.

L'acte principal de la campanya es va celebrar al Teatre dels Campos coincidint amb la presentació dels candidats del Front d'Esquerres per la circumscripció. Van intervenir en aquest míting, Carles Pi i Sunyer, aleshores dirigent màxim de l'Esquerra, i president de l'acte, Claudi Ametlla, d'Acció Catalana Republicana i els lleidatans Humbert Torres i Francesc Jené.

Les eleccions van celebrar-se el segon diumenge de febrer, dia 16, sense que es produïssin alteracions importants de l'ordre que poguessin influir substancialment en el resultat, només a Torrefeta es va trencar l'urna. "Hemos de confesar noblemente que España --deia El Correo del dimarts-- se ha inclinado por el Frente Popular" (41). Analitzem, però, els resultats més a poc a poc.

La participació va augmentar de manera important respecte a les darreres eleccions generals, arribant al nivell més alt --

del període. Podem concloure, doncs, que la participació beneficiava, en termes generals, a les esquerres (42).

Quadre 1. Eleccions legislatives, 1936 (Per 100)

comarques	participació	abstenció	F.d'E.		F.d'O.		D. RIU
			C	V	C	C	V
Garrigues	75,66	24,34	40,53	53,58	35,26	46,60	0,31
Noguera	71,85	28,15	36,70	51,08	32,14	44,74	3,42
Segarra	66,29	33,71	27,75	41,85	37,37	56,38	2,21
Segrià	76,30	23,70	47,38	62,09	27,90	36,57	1,38
Urgell	75,91	24,09	34,62	45,61	39,84	52,49	0,91
Regió VIII	73,20	26,80	37,39	50,84	34,50	47,35	1,64

C Per 100 sobre el Cens electoral; V Sobre el nombre de votants.

FONT: C. MIR: Evolució del comportament electoral a la Província de Lleida, Vol. II, p. 174.

La diferència percentual entre un i altre Front és molt més ajustada aquí, a la Regió VIII, que en qualsevol circumscripció catalana, apropant-se per tant al model espanyol (43).

Per a Terra Ferma, el triomf de l'esquerra "lo ha forjado el comunismo" (44). I això en termes generals és veritat, perquè en desaparèixer la candidatura del Front Obrer i Pagès de 1933, els seus vots havien d'anar al Front d'Esquerres; el resultat de l'operació, però, no és matemàticament exacte. El Front d'Esquerres no arribà a sumar els percentatges obtinguts per ERC i el Front Obrer de 1933 a les Garrigues, a la Noguera ni a l'Urgell; paral·lelament, la dreta també va perdre vots a la Noguera i a l'Urgell, però no a les Garrigues on tornà a experimentar un avenç important. En canvi, el Front d'Esquerres superà la suma dels percentatges de les esquerres de 1933 al Segrià i curiosament a la Segarra. No hi ha per tant un trasplant mecànic dels vots sinó uns corrents interns molt més subtils.

A la ciutat de Lleida, per contra, la victòria del Front

d'Esquerres va ser més àmplia, un 63,05 per 100 dels vots emesos per un 35,48 de les dretes. Les esquerres van recollir més vots que la suma de les dues candidatures (ERC i Front Obrer) al 1933, i van imposar-se amb més del 51 per 100 dels vots --- (vots emesos) en tots cinc districtes; en dos d'ells, el tercer i el cinquè, el Front d'Esquerres va obtenir el 54,19 i el 56,77 per 100 respectivament sobre el cens electoral. En números absoluts, les dretes van augmentar 347 vots respecte al 1933, -- mentre que les esquerres augmentaven 1.739 vots.

Les majories, doncs, van ser per als candidats del Front d'Esquerres, i els dos escons de les minories per als senyors Florensa i Piñol, de Lliga Catalana. Si els vots obtinguts per les esquerres no van ser discutits per ningú, no va passar el ma teix amb els resultats de les minories.

"Con más amargura que indignación -deia Terra Ferma- hemos de consignar que si las minorias de Lérida son para los dos candidatos de la Lliga, es debido a burdos pucherazos que manifiestamente prueban una deslealtad".

En concret, acusaven a Piñol d'algunes irregularitats als districtes de Sort, Viella i Tremp, districtes en els quals -- aquest candidat va dirigir personalment la campanya. Ens trobem doncs, amb la repetició de la tàctica emprada l'any 1932 - (45).

A l'hora d'analitzar les diferents valoracions que es fan d'aquests resultats, hem de fer constar en primer lloc que per les mateixes raons que no hem pogut analitzar la campanya de les esquerres, tampoc podrem analitzar la seva reacció davant la victòria. Ens ocuparem, doncs, només de les dretes.

D'aquestes, hem d'assenyalar en primer lloc dues qüestions: una, la premsa de dretes acceptà la legitimitat de la victòria de les esquerres (46); i dues, aquesta mateixa premsa maldà per

treure ferro a la derrota.

"Pero no hay que sacar las cosas de quicio -deia Terra Ferma-. Este resultado, obtenido el año treinta y tres lo hubiéramos registrado como una victoria; las elecciones - de las constituyentes fueron considerablemente más desastrosas" (47).

Vàries eren les causes apuntades per explicar la derrota. En primer lloc, la unitat de les esquerres, a la qual havia que sumar aquesta vegada el vot de la CNT i la FAI. En segon lloc, sectors importants de catòlics, fins i tot, diu El Correo, de dones que havien acudit a les rogatives, van votar el Front Popular o es van abstenir, que era el mateix (48). En tercer lloc, l'amnistia; assenyala Acció Comarcal que durant la campanya electoral es va veure clar que guanyés qui guanyés hi hauria amnistia, però que el poble es va fiar més de l'esquerra.

Per a Terra Ferma cada fracàs de la democràcia (del sufragi inorgànic) era un triomf de la doctrina del Tradicionalisme. En realitat, en confondre el setmanari carlí el fracàs d'unes candidatures concretes de dretes amb el fracàs de la democràcia, el què feia era apuntar-se al catastrofisme subversiu: la causa última del fracàs era sempre la mateixa democràcia.

"Jamás creímos en la mentira del sufragio inorgánico y cada fracaso de éste es un triunfo más de la doctrina ya secular, que defiende el tradicionalismo" (49).

Per la seva banda, el diputat de la Lliga, senyor Florensa, acabava el seu comentari electoral fent una crida a favor de la col.laboració i l'enteniment:

"Especialment a Lleida, cal que pels afers concrets, pels interessos generals que a tots ens afecten, hi hagi una col.laboració de tots els partits i de totes les representacions -- (...)" (50).

3.- LA PRIMAVERA DE 1936

Tradicionalment s'ha vingut sostenint, en part per contra restar la propaganda franquista, que Catalunya havia estat entre febrer i juliol de 1936 un "oasi" de pau enmig de la marea revolucionària que envaïa la resta d'Espanya. El professor Vinyes ha posat de relleu darrerament, la fragilitat d'aquesta teoria i com les tensions socials covades des de feia temps, però soterrades per la repressió i l'estat de guerra que va seguir els fets d'octubre, van surar tan bon punt el triomf del Front Popular va capgirar la política del país (51). No cabia, per tant, esperar serenitat d'aquells sectors que un any i mig enrera s'havien vist represaliats i humiliats, i ara veien arribar amb el triomf del Front Popular l'hora de la revenja.

A la primavera de 1936 es produïria una ofensiva social i política semblant a la que es va produir a partir del 14 d'abril de 1931 en proclamar-se el nou règim. La República, que en llenguatge de l'esquerra republicana havia estat segrestada pels seus enemics, era rescatada per la victòria electoral de febrer. Res, però, podia ser igual. Mentre uns, obrers i pagesos, havien experimentat com es fonien fàcilment unes conquestes durament guanyades; uns altres, havien tornat a aplicar la vella teoria, ara amb un règim republicà, que era sota l'estat de guerra com millor podien imposar els seus criteris. Decididament, i malgrat la victòria del Front Popular desvetllés de nou els entusiasmes del poble, com cinc anys enrera, res podia tornar a ser igual. El país s'havia partit en dos i ja tot era possible, encara que tot no fos necessàriament una guerra civil.

L'endemà de conèixer els resultats electorals, el dia 18, Antoni Vives va recuperar l'alcaldia i per ordre del nou governador general de Catalunya, Joan Moles, les funcions de delegat d'Ordre Públic. El dia 20, La Tribuna, publicava una disposició

d'Ordre Públic, per la qual en el termini de 24 hores tots els afiliats a l'Acció Ciutadana havien de lliurar les armes a la caserna de la Guàrdia Civil més pròxima al seu municipi.

També el dia 18, el director de la presó, Joaquín Morcillo, declarava a la premsa que "reina la más absoluta tranquilidad, notándose una gran alegría entre los presos" (52). El dia 21, - al mateix temps que començaven a sortir alguns dels presos d'octubre que restaven detinguts, el "Front Popular d'Esquerres" organitzava una manifestació a favor de l'amnistia i l'alcalde Vives i el diputat Jené feien gestions en el mateix sentit davant les autoritats de Catalunya i l'auditor de la 4ª Divisió. Finalment, el dia 22, van quedar en llibertat els últims presos, l'alcalde Vives va acudir a la presó a rebre'ls i el director del Centre va acompanyar-los fins al carrer; la gentada va aplaudir amb entusiasme a totes dues personalitats. Com cinc anys abans, els recents alliberats, acompanyats amb manifestació, van acudir cap a Joventut on va haver-hi discursos. La Tribuna del 28, publicava una nota d'un grup de presos, anomenats comuns, que volien fer arribar al ministre de Justícia una petició d'indult, o si més no, un rebaixament de penes, participant així tots, - deien, de l'alegria general pel triomf de les esquerres.

El 26 de febrer un decret d'Azaña que havia tornat al govern el dia 19, permetia la reapertura del Parlament de Catalunya i el 29, aquest confirmava a Lluís Companys com a president de la Generalitat. L'1 de març, el govern del 6 d'octubre feia l'entrada triomfal a Barcelona. El govern Companys va decretar l'aplicació immediata de la Llei de Contractes de Conreu, al temps que disposava que els parcers desnonats després d'octubre fossin restablerts; també es va obligar a readmetre els obrers acomiadats per les mateixes causes.

"Lograda la victoria del 16, -deia Terra

Ferma- las izquierdas siguen acelerando la carrera triunfal manteniendo a los suyos en tensión creciente. No dejan para mañana lo que pueden hacer hoy, muy al contrario de lo que se hizo en noviembre del treinta y tres, cuando salió de las urnas un triunfo derechista.

Amnistía, reposición de Ayuntamientos, reunión del Parlamento Catalán.

Gran parte de la labor que debía realizar el Congreso la encontrará ya hecha cuando se reuna. Así podrá ser su próxima constitución motivo para un nuevo avance en el camino emprendido." (53).

A partir de març, ja ho hem vist en un altre lloc, la conflictivitat obrera i al camp va anar en augment. Per a Acció Comarcal, si les eleccions les van guanyar les esquerres unides, ara semblava que els vencedors, per les seves exigències, hagues sin estat les esquerres més extremes. El Correo, per la seva banda, axigia de l'Esquerra que es definís, sobre si estava pel dret a la propietat o, per contra, pel socialisme (54).

Coincidint amb aquesta ofensiva social, la premsa de dretes denunciava una nova ofensiva anticlerical. Entre les primeres mesures que van prendre els regidors restituïts en els seus càrrecs, va ser tornar a suprimir la creu dels enterraments i tancar l'església del cementiri municipal (55).

Paral·lelament, va haver-hi una ofensiva institucional contra la dreta: revisió sistemàtica de l'obra de les gestores municipals, suspensió dels contractes de personal realitzats per aquestes gestores, etc. (més endavant aquesta revisió prendrà cos jurídic amb la Llei d'Il·legimitat dels Acords o Organismes de Nomenament Governatiu aprovada pel Parlament Català), - censura prèvia de premsa, que tot sovint destrossava diaris senyors i principalment, l'atac descarat i jurídicament compromès contra els ajuntaments regits per les dretes, a la qual cosa ja ens hem referit més amunt.

És evident que el govern de la Generalitat no preparava cap revolució que donés pas a cap mena de dictadura, però, també és cert que en part, sota la pressió d'amplis sectors del poble català identificables o no amb els grups més radicals - del Front d'Esquerres, s'havia llançat a la perillosíssima empresa de fer cada cop més difícil la representació política de la dreta del país. El govern, alimentava d'aquesta manera a les dretes més extremes, entestades des de feia temps en demostrar la impossibilitat de defensar en el marc republicà cap altre ideal que no fos el de les esquerres en el poder. És clar que molts d'aquests havien entrat o estaven a punt d'entrar en la xarxa conspirativa contra el règim i contra la democràcia.

El 14 d'abril de 1936, "Constantius" publicava un llarg article, molt malmès per la censura, commemoratiu de la jornada, si bé afirmava que el dia propi de la República no era ja el 14 d'abril, sinó el 16 de febrer, "inicio de una nueva vida, de otro régimen que ha de sustituir al actual". "Constantius" repassa alguns dels trets més importants d'aquests cinc anys de règim republicà. El 14 d'abril, era per a ell un dia "de honda conmoción y de (censurat) popular"; les multituds al·lucínades per l'utopia d'un règim que ja havia fracassat al 1874, suggerides per promeses il·lusòries, van enderrocar un règim que si bé era monàrquic en la forma, era de "naturalesa híbrida, de esencia liberal, constitucional-parlamentario". Fa repàs, a continuació, de totes les calamitats que Espanya, des de Carles III, deu a la maçoneria, per passar després a la conjuntura de 1935. "Entonces -dijo- hubo una reacción esperanzadora", però una sèrie d'equivocacions lamentables, d'indecisions i un empatx de legalitat, "dejaron subsistentes, leyes y decretos sectarios, anticristianos y socializantes, que pudieron derogarse, antes de la revisión constitucional". "Constantius", des d'una òptica claríssimament catastrofista, acabava:

"Un nuevo día alboreará con el sol rojo, dominando a España; y ese será quizás el despertador definitivo de los muchos españoles insensatos que aún duermen confiados en que sus riquezas no peligran, alucinados con una confianza que ya no tiene fundamento; entre los estragos y los dolores de la Revolución triunfante, el instinto de conservación y el escarmiento, impulsarán la reacción potente, que establezca otra fecha, para que España pueda conmemorarla con gozo perenne." (56).

Tres dies més tard de reunir-se la nova legislatura es votava una investigació sobre la decisió presidencial de dissoldre les Corts de 1933. La investigació es fonamentava sobre -- una interpretació molt discutible de l'Article 81 de la Constitució, que la preveia en el cas que el president dissolgués -- dues legislatures durant el seu manament. Dretes i esquerres, per motius distints, desitjaven apartar el senyor Alcalá Zamora de la presidència, així que la votació li va ser desfavorable (238 vots contra 5). L'elecció d'un nou president obligava a celebrar abans eleccions de compromissaris, en nombre igual al de diputats de cada circumscripció. Aquestes eleccions es van convocar per al diumenge 26 d'abril.

El Terra Ferma del dia 17 d'abril afirmava que els tradicionalistes no acudirien a les eleccions, perquè

"Los esfuerzos que habían de dedicarse a sacar triunfantes unos nombres, que sólo -- tendrían opción a escoger entre dos -- extremos peores, preferimos reservarlos para el momento decisivo que muy bien podría estar cerca" (57).

El Correo, per la seva banda, per aquestes dates estava a favor malgrat tot d'anar a votar, "dando la cara, con toda decisión y dejando la vida en la empresa". Deu dies més tard, però, el diari havia canviat d'opinió, seguint les consignes de la dreta espanyola, i es pronunciava a favor de l'abstenció.

"Día vendrá, -deia dos dies abans de les eleccions- en que será posible luchar con -armas iguales, o por lo menos no tan desventajosas (...) y si ese día no llega tampoco, ya veremos entonces lo que decide la mayoría de la opinión pública, que no es concordante hoy con la mayoría parlamentaria, por que no hay que olvidar, que el más manso --cordero, se defiende y ataca, cuando se ve acorralado" (58).

Van concórrer a aquestes eleccions dues candidatures; -- una del Front d'Esquerres i l'altra de Lliga Catalana. Amb -- l'excepció del senyor Rovira i Roure, els altres candidats -- eren nous en aquests combats i alguns perfectament desconeguts per l'opinió pública.

La candidatura del Front d'Esquerres estava formada per tres candidats d'ERC: Antoni Torres i Campanys del Tarròs i -- regidor de l'Ajuntament de Tornabous; Josep Català i Guasch, regidor d'Arbeca; Joan Ricart i Marich, tinent coronel, cap -- dels Mossos d'Esquadra; i un candidat del POUM, el capità Lleó Luengo, defensor del Palau de la Generalitat a Lleida la nit del 6 d'octubre.

Per part de la Lliga van ser candidats: Joan Rovira i -- Roure; Joan Fornesa i Pugdemasa, banquer de la Seu d'Urgell; Antoni Sas i Cugat; i Josep Mª Sanuy i Ramonich, procurador -- dels tribunals de Lleida.

No és pas una sorpresa, que en unes eleccions amb uns -- guanyadors pràcticament segurs, gairebé sense propaganda i for

Quadre 2. Elecció de Compromissaris, 1936 (Per 100)

comarques	participació	F.d'E.		Lliga Catalana	
		C	V		
Garrigues	43,31	32,82	75,78	8,62	19,92
Noguera	45,20	33,35	73,77	11,17	24,71
Segarra	30,73	17,80	57,92	12,33	40,11
Segrià	48,94	39,32	80,34	8,89	18,16
Urgell	45,75	29,56	64,61	15,89	34,74
Regió VIII	42,78	30,57	70,48	11,38	27,52

C Per 100 sobre el Cens electoral; V Sobre el nombre de votants.

FONT: C. MIR: Evolució del comportament electoral a la Província de Lleida, Vol. II, p. 190.

ça confoses per al públic, l'abstenció fos qui recollís més adeptes (59). A la vista dels resultats es fa evident que l'abstenció correspon majoritàriament a un electorat de dretes i a un electorat poc definit, el qual no es veu prou motivat per acudir a les urnes.

Com era de preveure, les majories van ser per al Front d'Esquerres, mentre que per minories van resultar elegits els senyors Rovira i Fornesa.

Hom ha volgut veure en l'abstenció de la dreta en aquestes eleccions, un tractament definitiu amb les institucions i de retruc una oportunitat per a la Lliga, per desplaçar-se cap unes posicions més netament centristes. Si bé és probable que aques-

ta era la voluntat dels sectors més radicals de l'espectre polític, és difícil creure que aquesta fou l'actitud de la CEDA, ja que aquesta semblava moure's en una actitud més contradictòria (la CEDA acudí a l'acte de votació del nou president, si bé no féu en blanc) que no pas decididament rupturista (60). Per tant, l'abstenció va respondre més a una actitud passiva i desinteressada que no pas bel.ligerant contra el règim.

Terra Ferma, abstencionista des d'un bon començament, deia en un titular dedicat a la Lliga: !Han votado a Azaña!. I al llarg de l'article s'afirmava que d'haver-ho sabut, el Tradicionalisme no hagués anat a les eleccions coalitzat amb els regionalistes. En el mateix article, s'arremetia també contra la CEDA, perquè havia acudit a l'acte d'investidura del nou president, a donar, deia "boato a la fiesta" (61).

Voldria acabar amb una referència a un dramàtic article de Pia i Muntanya, no pel to sinó pel contingut, representatiu, -- probablement, d'un sentiment general. Es pronunciava el setmanari balaguerí a principis de juliol, a favor d'una situació de plens poders malgrat això fos "lamentable en una República democràtica" (62).

Epíleg: Tres dies de juliol

Les primeres feines conspiratives a Lleida les van emprendre elements civils, contactats per un enllaç arribat de --

Madrid, el senyor Manuel Alvarez de Toledo, marquès de Navarres, un dels caps de l'aparell de propaganda de la CEDA. Aquest senyor va contactar amb el cap del seu partit a Lleida, José Abizanda i Puntas, candidat a les darreres eleccions. L'Abizanda, va connectar amb el comandant d'Infanteria Luis Josa de Gomar, que havia estat comissari de la Generalitat després del 6 d'octubre; aquest es va comprometre a establir contactes amb el Regiment número 26. Aquests i potser d'altres senyors, van celebrar reunions en una torre, als afores de Lleida. Fàcilment va establir-se contacte amb el requetè, a través del seu cap provincial Ramon Bernat (63); amb la Falange, amb el seu "jefe -- provincial" Francisco Boldú; així com amb el capità Manuel Martínez, que era l'ajudant del coronel del Regiment i governador Militar de la plaça (64).

El dia 13 de juliol i com a represàlia per l'assassinat del tinent Castillo de la Guàrdia d'Assalt, va ser assassinat el líder dretà Calvo Sotelo. Aquella nit un incendi provocat a la impremta d'El Correo va impedir la sortida del periòdic. -- L'endemà, un registre a la casa del cap falangista, Boldú, en la qual s'hi van trobar armes, va conduir a la detenció de més de cinquanta persones, principalment falangistes. Un petard, -- rèplica al que havia inutilitzat la impremta del diari dretà, va explotar a Joventut. La tensió social i política era molt -- forta. Mentre els conspiradors ultimaven detalls, en els centres obrers i d'esquerra es muntava una vigilància permanent; a la nit, joves del POUM feien guàrdia davant les casernes per tal de controlar-hi els moviments.

El 17, ja de nit, van arribar a Lleida les primeres noves de la rebel·lió de l'exèrcit a l'Àfrica. Les notícies eren confuses i parcials, cosa que va contribuir a augmentar la tensió. L'endemà, de bon matí, dissabte dia 18, escamots armats de la falange, del requetè i de les Joventuts d'Acció Popular (JAP)

van ocupar alguns llocs estratègics de la ciutat, però cap edifici ni servei públic. És aquest un dels episodis més estranys dels tres dies. Cal creure que aquests escamots comptaven amb la complicitat de l'exèrcit, que per altra banda no tenia responsabilitats d'ordre públic, però és molt estrany el comportament del delegat d'ordre Públic, senyor Ermenegild Cle, que no va fer front, amb la Guàrdia Civil o la d'Assalt, a aquests escamots. Per la seva banda, la finalitat d'aquesta exhibició - més o menys militar, tampoc queda prou ben explicada, ja que els elements conspiradors civils no confiaven pas en l'èxit de les seves pròpies forces, sinó en les de l'exèrcit. L'explicació més versemblant, però que no puc justificar amb cap testimoni, és que es tractés d'una provocació, principalment als elements obrers per tal de veure com reaccionaven i justificar (provocar) en el seu cas, la intervenció de l'exèrcit o de la Guàrdia Civil. Per als obrers, però, aquesta exhibició no passa de ser un avís, sense arribar a ser una amenaça seriosa.

"El desfile de aquellos grupos -explica Alvarez Pallás- era visto con general simpatía, y como nadie osó poner impedimento a su actitud, otros elementos se abstuvieron en acompañarles, creyendo ya sobrada su intervención, tanto más, cuanto se aseguraba que de un momento a otro iba a proclamarse el estado de Guerra, lo que equivalía a afianzar definitivamente la situación" (65).

La tarda del dia 18, José San Miguel, fill d'un professor de l'Institut i professor ell mateix, però a Madrid, cap de les milícies de Falange i en funcions de cap provincial, ja que el cap estava empresonat, va entrevistar-se en nom del comitè civil amb el coronel Rafael Sanz García, cap del Regiment i governador Militar de la plaça, per tal d'assegurar la intervenció de l'exèrcit. El coronel, que tenia un fill falangista a Pamplona, va confessar-li no haver rebut cap consigna de la

Divisió, des de Barcelona, però així i tot va prometre complir amb la paraula compromesa dies enrera.

El diumenge dia 19, al matí, l'exèrcit va sortir al carrer i va proclamar l'estat de guerra. Va ocupar l'ajuntament, la Generalitat, Ràdio Lleida, l'estació del ferrocarril, Telèfons i Telègrafs, ultra alguns punts estratègics de la ciutat. La Guàrdia Civil va clausurar els centres polítics i sindicals, però no va practicar detencions (66).

El tinent coronel de la Guàrdia Civil Ascanio Sandoval i Asensio havia promès incorporar-se a la rebel·lió, però sense gaires entusiasmes; això es va traduir en el fet que fos el tinent José Sánchez i Zamora, qui passés al capdavant dels guàrdies - el dia 19 i que tan bon punt la situació començar a no ser clara per als revoltats, el tinent coronel prengué el comandament i tornés els seus homes a la caserna, privant així els revoltats d'uns elements essencials. La Guàrdia d'Assalt, tant - pel seu origen republicà com pel comportament de fidelitat al govern de la Generalitat durant els fets d'octubre, com ja més concretament, per la desconfiança que els inspiraven la majoria dels seus caps, va ser desarmada i reclosa a la Generalitat.

Durant tot el diumenge, l'exèrcit es va limitar a mantenir la seva presència al carrer i controlar els edificis ocupats. No es va practicar cap detenció, malgrat que alguns oficials, a la vista del moviment que hom observava per la ciutat, demanessin al coronel "una acción inmediata, enérgica, dura" - (67). L'actitud poc decidida i optimista del coronel va ser decisiva a l'hora del fracàs rebel; si l'exèrcit hagués desencadenat des d'un bon començament una activitat repressiva contundent, com va fer en altres ciutats, hagués estat més difícil, per part dels elements lleials i revolucionaris derrotar la rebel·lió; Lleida ha estat tradicionalment considerada des del

punt de vista militar una plaça forta i compta, per tant, amb una guarnició nombrosa; el riu s'hagués convertit en un aliat important, ja que la contraofensiva lleial, tal com es van desenvolupar els fets, hagués vingut des de Barcelona. Hi ha però, alguns elements que s'escapaven a la capacitat i a l'audàcia del coronel Sanz i García, aquests provenien principalment de la més que probable descoordinació general de la rebel·lió, pensada com un pronunciamiento, basat en l'èxit ràpid i no en una batalla a mig terme; per tant l'autoritat militar es va limitar a ocupar la ciutat, a posar la guarnició i les forces d'ordre públic (o neutralitzant-les en el seu cas, Guàrdia d'Assalt i Carabiners) al costat dels sublevats i a esperar a veure com anaven els esdeveniments.

Tancats els centres polítics i sindicals aquell diumenge a la tarda, els obrers es van anar concentrant als afores de la ciutat, a l'altre costat del riu, als Mangraners i al dipòsit de classificació de màquines; aquí els ferroviaris tornarien a ocupar un paper protagonista en els fets. Un comitè de vaga que reunia representants de CNT, UGT i ULS va proclamar la vaga general per a l'endemà. Noies de les Joventuts Socialistes i de la Joventut Comunista Ibèrica (POUM) distribuïen aquella tarda -"con descaro sin igual", diu Alvarez i Pallás- entre la gent, que com cada diumenge envaïa els carrers principals de la ciutat, proclames convocant a la vaga general, així com les instruccions del govern de la República, segons les quals els soldats quedaven llicenciats.

Aquell vespre, les notícies que la sort era adversa als sublevats a Barcelona va començar a fer donar un tomb a la situació. Els obrers es van veure reforçats, la Guàrdia Civil es va retirar a la caserna i el desànim va començar a fer presència en els rengles rebels. El coronel sublevat, però, no va prendre cap nova mesura, sinó que fins i tot va mantenir con-

centrats al Castell els elements civils, en lloc de fer-los sortir al carrer per substituir i reforçar els piquets de soldats, dels quals no era gaire difícil desconfiar. La rendició del general Goded, cap de la sublevació a Barcelona, anunciada per ell mateix aquella matinada per la ràdio, va acabar de preparar l'enfonsada rebel.

El panorama de la ciutat el dilluns dia 20, era radicalment distint. Grups d'obrers en vaga, acompanyats de dones i criatures, es feien cada cop més presents als carrers de la ciutat, barrejant-se amb els piquets de soldats que teòricament havien de mantenir l'estat de guerra. Les ràdios d'alguns cafès, anunciaven a tot gas el desastre dels rebels a Barcelona i altres indrets, noves que eren celebrades entusiàsticament pel públic. Al mateix temps que els primers soldats abandonaven les seves posicions per sumar-se a les colles d'obrers, el tinent coronel Josep Martínez i Vallespí, un home d'idees catalanistes, aconseguia burlar l'arrest domiciliari al qual el tenien sotmès i començava a anar entre els diferents piquets de soldats comunicant-los que podien marxar cap a casa; els guàrdies d'Assalt, comandats pel tinent Montoro, un oficial conegut per les seves idees socialistes, recuperaven les armes i sortien al carrer per sumar-se a la lluita contra la sublevació. L'aparell militar distribuït per la ciutat es va fondre rapidíssimament. Només un grup de joves, falangistes i del requetè, va intentar resistir des del terrat de la Casa Cros.

Abans que el personal civil concentrat al Castell, i entre el qual s'hi trobava el senyor Abizanda, es donés compte del que succeïa a la ciutat, va ser desarmat i detingut, en part gràcies a l'audàcia del capità Hilario Zamora. Els militars sublevats amb el coronel Sanz i García al front, també van ser fets pressoners. La revolta restava controlada i un nou període s'obria per la ciutat.

Aquell mateix dia dos sacerdots i un home que no va ser identificat, van ser assassinats al mig del carrer per grups d'incontrolats i va ser incendiada la parroquial de Sant Llorenç, una de les esglésies més antigues de la ciutat.

Hi ha una diferència substancial entre com es desenvolupen els fets a Lleida, on la guarnició és el centre d'atenció i on des del dia 18 els fets es viuen al carrer, i la resta de la comarca on no hi ha cap més caserna militar. Amb algunes excepcions, com a l'Espluga Calba on existia un grup força nombros de Falange o un titoteig el dia 23 contra una màquina de tren que precedia a un comboi militar a l'altura d'Anglesola, als pobles de la Regió els dies 18 i 19 són d'expectació, s'està pendent de la ràdio i dels rumors que arriben de Lleida o de Barcelona, però no s'observa cap activitat per part de ningú que faci pensar que la xarxa conspirativa anés més enllà -- dels límits de la ciutat de Lleida. Aquesta mateixa actitud expectant es observada per la Guàrdia Civil destacada en les diferents casernes de la Regió. Els Guàrdies no només no fan res, sinó que en alguns llocs, com a Tàrrrega, obeeixen les ordres -- que els arriben de l'Ajuntament, que actuava amb el nom de Comité de Front Popular (format per ERC i POUM); és la mateixa -- Guàrdia Civil, qui armà les milícies targarines amb armes requisades d'una armeria local.

Si bé el procés no seria igual a tots els pobles, cosa -- que quedaria perfectament clara pel fet que s'allargaria durant tota la setmana, fins al diumenge dia 26, van existir alguns -- trets fonamentals. Proclamació de la vaga general a partir del dia 20. Substitució dels ajuntaments de dretes per comitès del Front Popular o Antifeixistes o amb alguna altra denominació. Els municipis governats per les esquerres, també van deixar -- pas als comitès, formats tot sovint per les mateixes persones o per les mateixes organitzacions (ERC i POUM, principalment)

que ja controlaven l'ajuntament, com el cas ja esmentat de Tàrrega. D'altres vegades la constitució del comitè, amb la consegüent desaparició del consistori, o no (els exemples són molt variats), responia a la necessitat de donar entrada als partits d'esquerra que no tenien representació política a l'ajuntament. Finalment, en alguns indrets, per exemple a Verdú, el nou ajuntament es va imposar a partir de l'anada al poble de milicians targarins. Tot plegat, parlem de la primera setmana, va anar creant una multiplicitat d'òrgans de govern municipal més que considerable, que no sé si sempre responien al que s'ha anomenat "etapa de doble poder"; en tot cas, fou una situació força confosa (68).

Una de les primeres mesures que van prendre el comitès va ésser tancar les esglésies, convents i escoles religioses. A Tàrrega, per exemple, van col·locar-hi un cartell que deia: -- "respecteu aquest edifici que és del poble". D'hora van començar, però, els incendis d'esglésies; el mateix dia 20 van cremar les d'Alguaire i d'Almenar i potser d'altres; en altres indrets no van ser tant matiners, als voltants de Tàrrega, la de la Fuliola, incendiada el dia 23, va ser una excepció; a Tàrrega mateix, no fou fins el dia 26 que les imatges foren portades al camp de futbol i a la fundació Trepal i cremades, però les esglésies van ser respectades, almenys de moment. Paral·lelament, van començar les primeres detencions i assassinats de sacerdots i d'altres persones significades de dretes o propietaris (69).

A partir del dia 22 els combois de milicians cap a l'Aragó van començar a fer-se freqüents, primer per la Nacional II i després per tren. El seu pas es convertí en un espectacle i la gent hi acudia, amb tanta curiositat (principalment, tal com assenyala Crònica Targarina; per veure les milicianes) com entusiasme antifeixista, a la carretera i les estacions, per --

contemplar el nou i fins a cert punt pintoresc espectacle. Tot sovint, però, aquestes columnes imposaren pels pobles per on passaren la seva llei sense cap respecte pels comitès i organitzacions locals; fins i tot a Lleida, es van crear algunes situacions força compromeses per al nou poder revolucionari - (incendi de la Catedral, matances indiscriminades i d'altres trastorns).

Igual que en molts altres indrets, la primera conseqüència d'aquests fets va ser l'ensorrament de l'aparell armat de l'Estat: l'exèrcit, amb una gran part de l'oficialitat empresonada i els soldats llicenciats, va pràcticament desaparèixer; la Guàrdia Civil, cal pensar que tal com s'havien desenvolupat els fets estava profundament dividida, va desaparèixer, almenys de moment, d'escena; i finalment, la Guàrdia d'Assalt, es va veure abandonada pels seus caps naturals, l'autoritat civil, i per tant va quedar a l'espera dels fets. La segona conseqüència menys explicable objectivament, va ser l'ensorrament, també, del poder civil, pràcticament en mans d'ERC; ultra un intent, sense cap transcendència, de reunir la Junta de Seguretat, les autoritats civils van eludir les seves responsabilitats durant aquelles jornades.

El buit de poder que va seguir al fracàs insurreccional - va ser ocupat aviat per les organitzacions obreres, a Lleida - principalment. Que els obrers lleidatans no es limitessin, com en tants altres llocs, a ocupar el carrer i a establir un aparell repressiu, més o menys cohesionat, sinó que engegessin, almenys en embrió, un aparell de poder distint a l'existent -- fins aleshores fou degut principalment a la forta presència -- del POUM.

No és fàcil posar d'acord els diferents testimonis de com es va organitzar el nou aparell de poder a Lleida (70), el fet

que es barreassin, tot sovint, òrgans de poder local amb els de caràcter provincial (Comissaries de la Generalitat), fa -- fa més difícil esbrinar l'organigrama dels comitès, i dilucidar-ne les competències.

La Comissaria d'Ordre Públic, seria ocupada d'acord amb un pacte previ entre les distintes organitzacions, pel p^oumista Josep Rodés, un comerciant de calçats; i la de la Generalitat, pel dirigent del sindicat de banca de la UGT, el socialista Joaquim Vilà. Val a dir que les seves competències s'estenien per tota l'antiga província de Lleida i eren delegades -- pel govern de la Generalitat, és a dir, en aquells moments eren més que limitades i simbòliques. La CNT, que havia rebutjat -- cap càrrec, ocuparia més tard l'alcaldia de la ciutat, en la -- persona de Fèlix Lorenzo i Pàramo.

La vida de la ciutat passaria a ser governada per un Comitè Popular format per representants de les tres organitzacions sindicals presents a la ciutat, CNT, UGT i ULS i per les organitzacions polítiques afins FAI, PSUC, que acabava de constituir-se, i POUM. Aviat aquest comitè va ampliar la seva base -- amb la constitució d'una Assemblea de Juntes de Sindicats. És d'aquesta assemblea d'on sortiren els nous òrgans de poder, que respectaren sempre la primitiva composició tripartita: Tribunal Popular; el comitè de Salut Pública, que coordinava les patrulles de control; reorganització de treball; Comitè d'abastaments; i Comitè Municipal.

Un vent de folia va escombrar el país. La destrucció, -- l'incendi, el crim, l'odi, la venjança, la traïció: la guerra. En molts anys, massa, res tornaria a ser igual. Generacions -- senceres serien alimentades, aquí i lluny d'aquí, per la guerra. Al capdavant, però, la ciutat d'ideals s'alçarà d'entre -- les runes, i tornarem a ésser d'una terra lliure i generosa.

"Ara que el braç potent de les fúries aterra
la ciutat d'ideals que volíem bastir,
entre runes de somnis colgats, més prop de terra
Pàtria, guarda'ns: -la terra no sabrà mai mentir".

MÀRIUS TORRES, 1939.

NOTES

- (1) C. CARDO: La moral de la derrota, p. 37.
- (2) Val a recordar que originalment l'article del doctor Cardó va ser publicat en una revista catòlica (La Paraula -- Cristiana); es dirigia, per tant, a un públic catòlic, i això el menava a carregar les tintes sobre les responsabilitats del col·lectiu catòlic com a tal. Per altra banda, potser no estarà de més recordar que no hi havia aleshores a Espanya -ni a Catalunya- una dreta específicament laica.
- (3) "La suscripción para el homenaje a la fuerza pública. Llamamiento a la población rural".- El Correo.- Núm. 1008 -- (24 octubre 1934), p. 1. T. DOMINGUEZ: "Del momento político. Los soldados y la Iglesia en España".- Ibid.- Núm. 1023 (10 novembre 1934), p. 1. El manifest de les Joven--tuts Tradicionalistes a, Terra Ferma.- Núm. 105 (19 octubre) p. 2. Amb aquesta concepció de la funció de l'exèr--cit, i de retruc dels militars, no és estrany que les dre--tes quedessin profundament desorientades i sorpreses, quan al juliol de 1936 la resposta de l'exèrcit i de les for--ces d'Ordre Públic no estigués homogèniament al costat --dels valors que elles representaven.
- (4) L'any següent, la campanya: "cap nen pobre sense joguina", es faria a l'engrós i La Tribuna aniria publicant la llist--a de donatius rebuts. Es calculava poder repartir durant la cavalcada, i en els llocs prèviament anunciats, uns - 6000 paquets, entre nens de 3 a 8 anys.
- (5) La Tribuna.- Núm. 130 (7 mayo 1935).

- (6) El setmanari Polèmica, sota el títol "Els temps no acompanyen", ironitzava sobre el fet que la processó no hagués sortit al carrer, tot dient que aquest any no podien pas dir que era per manca de protecció. Núm. 4 (24 juny 1935), p. 1.
- (7) Orientación Femenina.- Núm. 39 (julio 1935) p. 51. Segons la revista, "las obreras quedaron muy entusiasmadas para formar un grupo de Joventut Femenina de Acción Católica".
- (8) "Pro Ecclesia et Patria".- Acció.- Núm. 75 (4 agost 1935) pp. 3-4.
- (9) "Acció Ciutadana".- Acció Còmarcal.- Núm. 151 (3 novembre 1934) p. (5). Tant a Lleida com a Tàrrrega, van ser nomenats comandants uns militars retirats: Francisco Garcia i Garrido, alcalde de Juneda fins feia pocs dies a Eduardo González i Feijoo, respectivament.
- (10) "De la Paeria. Discussió dels pressupostos municipals".- El Correo.- Núm. 833 (25 marzo 1934), p. 1. "A l'ajuntament".- La Jornada.- Núm. 368 (27 març 1934) pp. 1-2. "Un Ajuntament d'esquerra que actua. Els nous pressupostos municipals permetran donar un gran impuls a l'obra escolar. Comentaris que el conseller de Finances, fa als pressupostos darrerament aprovats per l'Ajuntament de Lleida".- - Ibid. p. 1.
- (11) "Cámara de la Propiedad Urbana. El impuesto de los solares estén o no edificados".- El Correo.- Núm. 1044 (14 diciembre 1934) pp. 1 i 4. La comissió que va acudir a visitar el general Batet estava encapçalada pels senyors Ramon Aige i Claramunt, president, i Manuel Herrera i Gés, secretari.

- (12) "Declaracions del senyor Pujol Cercós".- Ibid.- Núm. 1025 (13 novembre 1934) p. 1. "Política local".- Ibid.- Núm. 1894 (25 març 1936) p. 1. La mateixa notícia a és donada per Terra Ferma amb un llenguatge estranyament irònic: "Esquerrans a pagar!".- Núm. 180 (27 març 1936), p. 1.
- (13) "La doctrina social catòlica, en ales de l'oratória de càtedra i de míting, ha arribat gairebé a convertir-se en un reservatori de llocs comuns i de figures retòriques, bones per facilitar un lluïment pirotècnic", al mateix temps que "tota reivindicació obrera, àdhuc la més moderada, era tot seguit titllada de socialista i condemnada a mort". C. CARDÓ: La moral de la derrota, p. 14.
- (14) CONSTANTIUS: "Del momento político. El azote de Dios".- El Correo.- Núm. 1008 (24 octubre 1934) p. 1. L'article, conseqüent amb un providencialisme al peu de la lletra acaba amb aquestes paraules: "Podría muy bien ser que el marxismo, que la actuación de los socialistas, - anarquistas y comunistas, fuese el azote de Dios para - todos nosotros". Per una exigència més gran en la formació dels catòlics, vegeu: "Vers una consciència catòlica".- Acció Comarcal.- Núm. 165 (9 febrer 1936), pp. 1-2.
- (15) "En este inspirado "Manual" encontrará el Estado sus -- obligaciones. El propietario, lo que ha de hacer para - acertar en "su" causa. No la del proletariado. "Suya" debe ser más que de nadie. En ese sencillo "Manual" encontrará el desgraciado proletario, la justa reivindicación a que aspira". TEDO RICA: "Nuestra" causa".- El Correo.- Núm. 1027 (15 noviembre 1934), p. 1.
- (16) "Del momento político. El deber de todos".- Ibid.- Núm. 1032 (2 diciembre 1934) p. 1.

- (17) "En cambio es indudable, que casi ningún patrono católico; y casi ningún propietario; obra de conformidad con el Espíritu Evangélico, con las enseñanzas de la Iglesia. Si alguna ventaja obtienen los obreros; la obtienen gracias a su acción continuada. Si conservan las ventajas obtenidas; es gracias a la acción del poder público, y a su espíritu de solidaridad".- Ibid.
- (18) Per a la instrumentalització que la patronal ha fet del sindicalisme catòlic, vegeu, J.J. CASTILLO: El sindicalismo amarillo; pp. 34-42.
- (19) ALGUIEN: "O socialismo cristiano, o socialismo revolucionario, escoged".- El Correo.- Núm. 1892 (22 marzo 1936), p. 2.
- (20) "Reflexions".- Acció Comarcal.- Núm. 201 (19 octubre 1935) p. (1).
- (21) Aquesta és, posem per cas, l'actitud de Terra Ferma i El Correo davant les eleccions de 1936, confiança en una victòria segura; també: "Auguris de triomf".- Acció Comarcal.- Núm. 215 (25 gener 1936) pp. (1-2) i "Per què guanyarem".- Orientacions.- Núm. 4 (3 febrer 1936) p. 1, aquí s'afirma que si es va guanyar al 1933 que l'enemic tenia tots els ressorts del poder, més fàcil era guanyar ara. Aquesta mateixa qüestió a, J. TUSELL: Las elecciones del Frente Popular, Vol. I, p. 320 i següents.
- (22) Vegeu, S. JULIA: Orígenes del Frente Popular, p. 1.
- (23) Per a les diferències dintre de les dretes catalanes, - principalment per les distintes valoracions que es fan del nacionalisme (en particular entre la Lliga i la CE-

- DA), vegeu, J. TUSELL: Las elecciones del Frente Popular, Vol. i, pp. 108-109. Vegeu també, I. MOLAS: Lliga Catalana; Vol. I, pp. 258-259.
- (24) S. JULIA: Orígenes del Frente Popular, p. 11.
- (25) Ibid., p. 145.
- (26) Sobre aquest aspecte vegeu el repetidament citat llibre del professor Juliá. En el mateix sentit, J.A. GONZALEZ CASANOVA; M.R. VIRÓS: "Les elecciones del 16 de febrer". "Hem de dir -afirmen els autors- que la victòria esquerrana a les eleccions de 1936 no va ésser tan front populista com republicana, autonomista i reformista" (p. 19).
- (27) "Cal fer un front amplíssim de les esquerres".- Pla i Montanya.- Núm. 247 (28 desembre 1935) p. 4. El doctor Torres reconeixia l'existència d'alguns obstacles "nascuts -deia- principalment, d'excessives exigències per part -de certs elements, incompatibles amb una obra de govern tan esquerrista com es vulgui, però governamentalment -viable".
- (28) El Correo va rebre d'aquesta manera la denominació dels candidats: "Maurín va con Paco Jené. ¡Buen provecho! Esperamos ver a Comabella y Palacín, con el señor Bañeres (a) "Cucut", acaudalado hombre de negocios y a Francisco de P. (a) "el último monárquico". "Al fin las cosas claras".- Núm. 1845 (29 enero 1936) p. 1. També "A cau d'orella".- Orientacions.- Núm. 2 (20 gener 1936) p. 3. Amb l'excepció de la candidatura del senyor Zulueta, un home molt conegut per la seva intervenció com a dirigent de l'USA, els altres dos candidats no deixen de ser una sorpresa, habitual de la casa per altra banda. De to

tes maneres, dues raons juguen a favor dels candidats: són homes moderats, per trajectòria i per posició de classe, capaços per tant d'atreure (o de no espantar, - si voleu) a un electorat republicà i catalanista, però moderat. En segon lloc, podien pagar-se la campanya.

- (29) "Candidatura del POUM".- La Tribuna.- Núm. 353 (27 enero 1936) p. 2; també, a La Veu de Catalunya.- Núm. 12357 - (28 gener 1936) p. 22. "Nota del Comité Ejecutivo".- La Batalla.- (31 enero 1936).
- (30) Per la proclamació dels candidats de dretes vegeu, El Correo.- Núm. 1846 (30 enero 1936) p. 1. i Terra Ferma. Núm. 172 (31 gener 1936).
- (31) Finalment la candidatura del senyor Riu Periquet va ser desautoritzada pel senyor Lerroux, cosa que va provocar que aquell abandonés el partit. Orientacions va denunciar que en Riu havia distribuït dos tipus distints de paperetes, en una el seu nom substituïa a Comorera, en una altra a Piñol. "A cau d'orella".- Núm. 6 (15 febrer 1936) p. 3. Vegeu també, "El senyor Lerroux ordena que el candidat radical per Lleida es retiri".- La Veu de Catalunya.- Núm. 12373 (15 febrer 1936) p. 12. "Políticas. Don Daniel Riu se separa del Partido Radical".- La Tribuna.- Núm. 374 (20 febrero 1936), p. 2.
- (32) "A por la victoria".- El Correo.- Núm. 1861 (16 febrero 1936) p. 1. L'article acabava amb aquestes paraules: "!De rodillas por la mañana para rezar y ofrendar la vida a Dios! !Después de pie para combatir! !Por Dios y por la Patria! !A por la victoria!".
- (33) "Elecciones".- Terra Ferma.- Núm. 172 (31 gener 1936) p.

- l i "Obreros!".- Ibid., p. 2.
- (34) "Del momento: !Amnistia!".- EL Correo.- Núm. 1850 (4 febrer 1936), p. 1.
- (35) "Tissorades".- Acció Comarcal.- Núm. 217 (8 febrer 1936) p. (18).
- (36) "El toc de sometent".- Orientacions.- Núm. 6 (15 febrer 1936), p. 1. En el mateix article hi trobem: "Demà les campanes abans de tocar a Missa, tocaran a votar, car ja ho saben elles; que si guanya la barbàrie del 6 d'octubre; les fondran per a fer-ne monuments a honra d'En Ferrer i a honra de Judas (...)".
- (37) CONSTANTIUS: "Del momento. El día del Papa".- El Correo. Núm. 1855 (9 febrero 1936) p. 1. Vegeu també, "Rogativas públicas".- Ibid.- Núm. 1848 (1 febrero 1936) p. 1. i La Veu de Catalunya.- Núm. 12365 (6 febrer 1936) p. 18. Per a una intervenció directa d'elements representatius de l'església de Barcelona abans i durant la campanya, vegeu, J. TUSELL: Las elecciones del Frente Popular, Vol. I, p. 109.
- (38) "En el Teatro Victoria".- EL Correo.- Núm. 1859 (14 febrero 1936) p. 1; "Un acto de Acción Popular".- La Tribuna.- Núm. 369 (14 febrero 1936) p. 1. Per a l'acte de Tàrrrega, "Acció Comarcal".- Núm. 218 (15 febrer 1936) p. (18).
- (39) Molts d'aquests temes apareixen ja en la sèrie d'intervius que durant el mes de desembre va publicar Pla i Muntanya; en concret, amb el diputat Bellí, amb el notari Comes i Sorribes, president d'Acció Catalana Republicana

de Lleida i el ja citat amb el doctor Torres. Pel caràcter general de la campanya vegeu: J. A. GONZALEZ CASANOVAS; M. R. VIRÓS: "Les eleccions del 16 de febrer".

- (40) "Los franco-tiradores de las elecciones".- El Correo.- Núm. 1854 (8 febrer 1936), p. 1.
- (41) "Del momento. Ante la derrota".- El Correo.- Núm. 1862 (18 febrero 1936). Pel desenvolupament de la jornada electoral, el mateix número d'El Correo i La Vanguardia, també del dia 18 (p. 13).
- (42) La participació en les circumscripcions catalanes va ser del 68,8 per 100 a Barcelona-ciutat, 75,2 a Barcelona-província, 71,3 a Girona, 69,5 a Lleida i 73,1 a Tarragona; el total d'Espanya va ser del 72 per 100. J. TUSELL: Les eleccions del Frente Popular, Vol. II, pp. 26-27 i -29.
- (43) Resultats de les eleccions legislatives de 1936 (per 100 sobre el nombre de votants)

<u>circumscripcions</u>	<u>Front d'Esquerres</u>	<u>Front d'Ordre</u>
Barcelona-ciutat	62,87	36,75
Barcelona-província	51,22	37,95
Girona	57,17	41,97
Lleida	53,02	44,42
Tarragona	56,99	42,07
Catalunya	56,25	40,63
Espanya: Front Popular (més centre-esquerra)	47,77	
Coalició de Dretes (més centre-dreta)	45,65	

Per als resultats de la circumscripció de Lleida, C. MIR:

- Evolució del comportament electoral a la Província de Lleida; Vol. II, p. 174; els resultats de les altres circumscipcions a partir de les dades de I. MOLAS: Lliga Catalana, Vol. I, p. 261, resultats obtinguts per les dues candidatures i J. TUSELL: Las elecciones del Frente Popular; Vol. II, Apéndice I i p. 13, nombre de votants i resultats d'Espanya en general.
- (44) "Del momento político".- Terra Ferma.- Núm. 175 (21 febrer 1936) p. 1.
- (45) Ibid.- El setmanari carlí acusa també el director de la campanya, Marià Jacques, de Lliga Catalana, de reservar-se aquesta direcció personalment sense permetre cap adjunt dels altres partits. Vegeu també, C. MIR: Evolució del comportament electoral a la Província de Lleida, Vol. II, pp. 166-167.
- (46) "Hemos de confesar noblemente que España se ha inclinado por el Frente Popular". "Del momento. Ante la derrota".- El Correo.- Núm. 1862 (18 febrero 1936) p. 1. "(...) primerament, tot el nostre respecte per la voluntat popular assenyalada en els comicis del proppassat diumenge". "Després de les eleccions".- Acció Comarcal.- Núm. 219 (22 febrer 1936) pp. (1-2). "Se han conducido bien (les esquerres) dentro de la relatividad de unas elecciones".- "Del momento político".- Terra Ferma.- Núm. 175 (21 febrer 1936) p. 1. No és aquest un tema banal, ja que més endavant s'elaborarà tota una teoria del frau electoral per justificar la rebel·lió militar. J. TUSELL: Les elecciones del Frente Popular, Vol. II, p. 108.
- (47) "Del momento político".- Terra Ferma.- Núm. 175 (21 fe-

brer 1936). Més avall i ja al marge de qualsevol contingència electoral, podem llegir: "Hay que elevar el coraje y no dejarse llevar de las primeras impresiones. Tenemos a Dios a nuestro lado y con El nos basta". El mateix criteri podem trobar-lo expressat a Acció Comarcal o a El Correo.

- (48) "Por lo que afecta a la ciudad (Lleida), hemos de afirmar lisa i llanamente que si todos los que piensan en católico y católicos se llaman hubieran cumplido con su deber, no hubiera sido posible el triunfo de las izquierdas". L'articulista diu que podria donar noms. "Temas post-electorales".- Terra Ferma.- Núm. 175 (21 febrer 1936) p. 4.
- (49) Ibid.
- (50) "Després de la lluita".- Orientacions.- Núm. 8 (2 març 1936) p. 4.
- (51) R. VINYES: La Catalunya internacional, principalment les pp. 303-335. La tesi contrària, exposada amb anterioritat al llibre de Vinyes, J. BENET: "Ara fa quaranta anys. Catalunya, oasi".
- (52) La Tribuna.- Núm. 372 (18 febrero 1936), p. 2.
- (53) "Del momento político". Terra Ferma.- Núm. 176 (28 febrer 1936) p. 1.
- (54) "La situació actual".- Acció Comarcal.- Núm. 222 (14 març 1936), pp. (1-2). "Política local".- El Correo.- Núm. 1894 (25 marzo 1936), p. 1.
- (55) Malgrat tot, El Correo reconeix que a Catalunya no s'han

- produït els excessos d'altres indrets; durant els fets - d'octubre mateix, continua, "sols" van cremar les esglésies de Vilafranca i de Vilanova i la Geltrú; no és que aquí no hi hagi afecció a calar foc als temples, que prou bé que es va demostrar quan la Setmana Tràgica, sinó que ara i aquí preocupa més el problema polític que el social, i la raó, conclou, s'ha de buscar principalment amb el mal repartiment de la propietat. "L'antidot".- Núm. 1888 (18 marzo 1936), p. 1.
- (56) CONSTANTIUS: "Del momento. !14 de abril!".- El Correo.- 1910 (14 mayo 1936), p. 1.
- (57) "El momento político. Crisis presidencial".- Terra Ferma. Núm. 183 (17 abril 1936), p. 1.
- (58) "Ante las próximas elecciones del domingo".- El Correo.- Núm. 1911 (15 abril 1936), p. 1. "Del momento. Las elecciones del domingo".- Ibid.- Núm. 1919 (24 abril 1936), p. 1. ALGUIEN: "Las elecciones de hoy".- Ibid.- 1921 (26 abril 1936), p. 3.
- (59) La participació en la resta de Catalunya tampoc va ser - gaire brillant: 34 per 100 a Barcelona-ciutat; 50 a Barcelona-província; 40 a Girona; 41 a Lleida, i 46 a Tarragona. C. MIR: "Evolució del comportament electoral a la Província de Lleida", p. 184.
- (60) Vegeu, J. R. MONTERO: La CEDA, Vol. II, pp. 336-338.
- (61) "El momento político. Nuevo Presidente".- Terra Ferma.- Núm. 187 (16 maig 1936) p. 1. Un parell de mesos abans el setmanari carlí havia atacat durament l'orientació clarament republicana que creia veure en la CEDA. "A los que

- estamos más acá de la CEDA -deia- no nos cabe duda acerca de su republicanismo". I més avall afegia encara que l'Azaña acabaria, en aquest aspecte, l'obra de Lerroux. "El momento político".- Terra Ferma.- Núm. 179 (20 març 1936) p. 1.
- (62) "Una de dues".- Pla i Muntanya.- Núm. 262 (4 juliol), p. (3).
- (63) És més que probable que les fonts franquistes escrites - després de la guerra rebaixin el paper del carlisme a favor de la Falange; almenys a les comarques de Lleida, - d'element civil en podia proporcionar més i més preparat el carlisme que no pas el falangisme. Els fills de l'ex-alcalde de Lleida, Joan Recasens, carlí, em van explicar que el seu pare havia d'ocupar l'alcaldia després del -- triomf de l'alçament militar, el que demostraria que no es reservava a aquesta força política un paper secundari.
- (64) Vegeu principalment: Historia de la Cruzada española, pp. 276-286, i també J.M. ALVAREZ PALLAS: Lérida bajo la hor- da, principalment les pp. 21-33.
- (65) J. M. ALVAREZ PALLAS: Ibid., p. 23. No se li escaparà al lector la subtil autoexculpació que fa el senyor Álvarez Pallás en el paràgraf citat. El senyor Álvarez escribia aquestes ratlles l'any 1940-41.
- (66) Així m'ho va explicar Josep Buirria, aleshores secretari general de la ULS; el sergent de la Guàrdia Civil que el va fer fora dels locals sindicals va dir-li que ara no - seria com el 6 d'octubre, que ara els afusellarien.
- (67) Que no es va practicar cap detenció, tant a Lleida com a

- d'altres llocs (a Girona, per exemple) on els fets van desenvolupar-se de manera semblant, és recollit també -- per J. Mª FONTANA: Los catalanes en la guerra de España, pp. 65-66 i 69. Vegeu també, Historia de la Cruzada, p. 278.
- (68) Crònica Targarina.- Núm. 778 (25 juliol 1936) pp. (1-7) i 779 (1 setembre 1936) pp. (3-5).
- (69) Vegeu, R. VIOLA: El martirio de una Iglesia i J. CASTELLS: Martirologi de l'Església d'Urgell.
- (70) Els més coherents i coincidents són els testimonis de: F. LORENZO PARAMO: "Propósitos de la CNT en el municipio y obstáculos entorpecedores que se han presentado para su realización".- Acracia.- Núm. 307 (19 julio 1937) pp. 12-13 i per JORDI DE GARDENY: "La revolución en Lérida". J. RODES: "Autobiografía de un militante", parla d'un "Consejo Obrero Revolucionario" i encara d'un "Consejo Obrero Revolucionario de la Provincia de Lérida" que ell presidia. Josep Buiria em va parlar d'un Comitè Militar, -- del qual formava part i que des d'un bon començament va instal·lar-se al Castell; per altres fonts també he trobat l'existència d'aquest Comitè Militar, però cap referència a la seva composició i competències. La bibliografia franquista ja citada, de ben segur que poc interessada en el tema, tendeix a confondre un organisme amb un altre de distint.
-

CONCLUSIONS

Les comarques de Lleida als anys trenta eren principalment i substancialment una zona agrícola. La població dedicada a l'agricultura i la ramaderia era en el cens de 1930 el 46,30 per 100 de la població activa (el 81,90 de la població activa masculina). Agricultura estructurada principalment a partir d'una petita i mitjana propietat familiar i des del punt de vista de la producció fortament desequilibrada a favor dels cereals (blat fonamentalment) que representen, l'any 1935, el 50,84 per 100 del valor total de la producció agrícola.

La manca de condicions externes (recs eficaços), d'estímuls (mercats urbans pròxims o ben comunicats) i de capitals, contribueixen decisivament a sostenir una agricultura amb una forta tendència cap a l'autoconsum, molt poc integrada, per tant, en els mecanismes de mercat.

L'estructura de la propietat, recolzada en el treball familiar, es converteix en un element de resistència per a la pagesia que s'aferra a la terra. I al mateix temps, no genera una mà d'obra jornalera ocupada eventualment i abocada, per tant, a un atur estacionari, focus d'agitació social permanent. En tot cas, la immigració de la mà d'obra excedent cap a la zona industrial del país complia una doble funció: subministrar mà d'obra a la indústria i eliminar possibles tensions al camp.

A les zones de rec, igual que a l'horta de Lleida, els conreus s'havien anat diversificant i a poc a poc s'havien introduït farratges (principalment aufals), fruiters o remolatxa de sucre. Aquests nous conreus, si per una banda eixamplaven les perspectives mercantils de la zona, per una altra no van repor

tar canvis importants en l'economia familiar: cap estímul per a la ramaderia, principalment.

L'escassa manufactura repartida per la Regió no aconseguia -- crear cap zona industrial pròpiament dita. No podem parlar, -- per tant, d'indústria, sense referir-nos a unes estructures -- artesanals més o menys evolucionades i tot sovint en funció -- d'uns mercats comarcals o subcomarcals. Paral·lelament a aque-- ta petita indústria artesanal, existeix una multitud d'arte-- sans reduïts al taller familiar dedicats als vells oficis de fuster, guarnicioner o ferrer.

Potser només la indústria de l'oli (concentrada principalment a les Borges Blanques i a Lleida) escaparia a aquesta tònica general. La farinaire, per contra, seria incapaç de competir amb la barcelonina, pel que les comarques lleidatanes comer-- ciarien amb Barcelona gra i no pas farines.

Des del punt de vista de l'economia, fàcilment podem compren-- dre que no existia a la Regió VIII xarxa comarcal pròpiament dita: ni urbana, ni comercial, ni de comunicacions o bancària.

És clar que sobre el conjunt, destaquen, un seguit de nuclis que actuen de caps de comarca o de subcomarca. De tots ells -- hauríem de destacar per llur importància històrica i paper de capitalitat comarcal: Balaguer, Cervera i Tàrraga. Prescindint, ara, d'altres consideracions i matisos, diria que totes tres -- ciutats es defineixen per l'existència d'un grup important de professionals, vinculats tot sovint familiarment amb les fortunes de la comarca i d'un destacat (en termes relatius, és -- clar) grup de comerciants i petits industrials; sectors que -- fan gruix social a la ciutat i actuen com a autèntic grup di-- rigent, donant-li aquest sentit de permanència (o immobilitat

si voleu) que tot sovint tenen les petites ciutats de comarca. Aquest equilibri no es veu alterat per la introducció de noves indústries o serveis que puguin significar canvis substancials en l'estructura social. L'emigració, tal i com ja he assenyalat més amunt, cap a la indústria (cap a Barcelona) elimina els possibles focus de conflictivitat social.

D'alguna manera la ciutat de Lleida seria l'excepció. La població agrícola masculina passa entre 1900 i 1930 del 51,40 per 100 al 17,96. Paral·lelament, van anar desenvolupant-se petits nuclis d'obers industrials, del transport (ferroviaris principalment), o de comunicacions i van aixamplar-se d'altres, com banca o oficines. L'any 1930 aquests nous sectors convivien amb d'altres vinculats encara amb els vells tallers artesanals i amb una àmplia massa d'empleats del comerç, de botiga principalment.

Lleida ha estat tradicionalment centre comercial d'una àmplia zona. El comerç (des del tractant de grans, fins el botiguer) nodria la petita burgesia. Era el comerç qui més s'havia beneficiat tant del recent desenvolupament de la ciutat com dels canvis que lentament els nous recs anaven introduint a l'agricultura de les comarques més pròximes. Gran part d'aquesta petita burgesia comercial s'aplegava, des de feia anys, als regles de Joventut Republicana. El diferent tarannà entre la Cambra de Comerç, on JR tenia tradicionalment una representació significativa, i la Cambra de la Propietat Urbana, un dels reductes de les dretes més intransigents, ens marca la distància entre la petita burgesia comercial i la (petita) burgesia rendista.

Dues conclusions voldria ressaltar ara. El caràcter, per una

banda marginal de l'economia lleidatana, respecte al país. Lleida no és tan sols una Regió agrícola (endarrerida) en un país hegomònicament industrial, sinó que com a zona agrícola, tampoc juga un paper important en aquest procés d'industrialització: l'Urgell (la zona regada pel Canal, s'estén) no va ser capaç de convertir-se en el graner de Catalunya; ni s'havia produït, penso jo, un drenatge important de capitals de l'agricultura cap a la indústria; les comarques de Lleida aportaven fonamentalment mà d'obra.

La pagesia era doncs, la classe més nombrosa de la Regió. Una pagesia en gran part pobra, reclosa en la rutina d'una agricultura tradicional, en funció més del consum que del comerç. Una pagesia, en fi, molt poc vinculada a la vida política (cultura, etc.) general.

En aquest aspecte, hem de destacar l'existència d'una diferència substancial entre la zona de rec i la de secà. El rec havia anat introduint noves dades en la vida social, i no només en els conreus, dels pobles. La diversificació de conreus introduïa nous elements mercantils (per exemple: la remolatxa sucrera, els farratges o l'ordi de cerveseria eren conreats exclusivament per a vendre'ls) però havien introduït també nous elements de relació social: Sindicats de Regants, amb la Societat Canal a l'Urgell, etc.

En conjunt, però, la vida a pagès estava marcada per dos elements: la influència de les jerarquies locals i la vida social.

El tema de les jerarquies (he preferit aquest terme al d'oligarquia, ja que a aquest se li acostuma a donar un significat més contundent) he d'admetre que és complex i difícil d'investigar. El vell caciquisme va trobar durant l'època republicana

una nova traducció que jo he anomenat "caciquisme moral". Sembla que no es produeix una violentació de la voluntat popular (en termes electorals), però existien influències decisives a l'hora d'expressar aquesta voluntat. Així per exemple, podem observar als pobles petits una tendència a votar majoritàriament la mateixa candidatura, ja sigui la d'esquerreres o la de dretes. Sembla que Esquerra Republicana va aconseguir crear una veritable xarxa caciquil; els seus adversaris, a dreta i esquerra així van denunciar-ho repetidament i així semblen confirmar-ho les eleccions.

El clergat ocupava en aquest aspecte un lloc destacat. En primer lloc, l'organització eclesiàstica era l'única estesa efectivament per tots i cadascun dels municipis (i gairebé dels pobles). En segon lloc, en molts pobles, principalment a partir de cert nombre d'habitants, existeix un clergat, no inscrit directament a l'acció parroquial, que fruïa de vells beneficis (la supervivència d'aquests beneficis és un tema no prou conegut). Vinculats, tot sovint, familiarment al mateix poble, per interessos (seus i de família), per posició (cultural, relacions amb gent de fora, etc.) i sense gaires obligacions, ocupaven un lloc destacat en la jerarquia local. El clergat lleidatà, en termes generals, era doctrinalment i socialment integrista i molt vinculat a la tradició carlina.

Que la pagesia no estava gaire integrada en la vida política general del país queda ben de manifest en la importància dels centres polítics locals. La vida local, i no només la política, es canalitzava freqüentment a partir d'uns centres antagònics. La penetració dels diferents partits polítics es farà d'una manera principal a partir d'aquests centres. Les eleccions municipals de 1934 penso que són un bon exemple d'això. Aques-

ta influència del centre local, per una banda, es traduïa en una tendència centrífuga dins els partits (amençant, per tant, la seva estabilitat) i per una altra, consolidava la xarxa caciquil i personal a la que abans em referia.

El sindicalisme agrari de caràcter (més o menys) cooperativista és una de les experiències més interessants del camp lleidatà. El cooperativisme no solament era l'única oportunitat - per sobreviure l'explotació familiar, sinó que introduïa en--tre la pagesia nous elements de comportament social i nous valors. Diguem, però, que el sindicalisme agrari dels anys trenta està sotmès a tres tendències negatives. Forta tendència - local; el moviment impulsat per l'USA era, malgrat alguns moments d'esplendor, molt limitat i dirigit des de dalt per un grup molt reduït. En segon lloc, un marcat caràcter empresarial, almenys en els principals. Això últim, connecta amb un tercer problema, molts pagesos no se senten prou vinculats a la sort del sindicat i el tenen com una empresa més amb la -- qual negociar..

Per últim, ens hem de referir a l'experiència representada per la Unió Agrària. Aquest sindicat, estretament vinculat al Bloc, va significar la introducció, per primera vegada, al camp lleidatà d'una plataforma organitzativa de caràcter revolucionari. La Unió Agrària va aconseguir unes bases molt sòlides, tant organitzatives com d'influència, principalment a la zona regada, cosa que li va permetre, per exemple, ostentar la representa--ció obrera en les institucions (per exemple en la Junta Provincial de Reforma Agrària); aquesta implantació, però, no va arribar a tenir l'envergadura que la propaganda de dretes interessadament li atribuïa.

La classe treballadora (no agrícola) quedava reduïda, com es pot suposar, a Lleida-ciutat i alguns nuclis aïllats: l'eix tèxtil de la sèquia de Pinyana, Balaguer, Tàrrrega, Cervera i d'altres de més esquifits.

El moviment obrer organitzat, quedava localitzat pràcticament a Lleida. Existien aquí la UGT, la CNT i l'ULS influïda pel Bloc.

La central socialista vivia pràcticament limitada a dos sectors: banca i oficines i ferroviaris, un dels sectors punta del moviment obrer lleidatà. La forta presència ugetista entre els ferroviaris estendria la seva influència per alguns pobles; el mateix podríem dir respecte als treballadors de banca.

La CNT, una vegada van expulsar els sindicats dirigits pel Bloc, va quedar en mans de la FAI, el que va significar, a la pràctica, principalment a partir dels fets de gener de 1933, la marginació de la Confederació, excepte en alguns nuclis rurals (a les Garrigues principalment) o fabrils (Alguaire) i a la construcció a Lleida. La tendència insurreccional, per una banda, i la inflexibilitat doctrinària per una altra, van convertir-se en greus dificultats a l'hora de penetrar entre la pagesia i així, la CNT està absent de totes les mobilitzacions pageses del període.

El sindicalisme influït pel Bloc Obrer i Camperol, no solament és el que aconseguí una implantació més diversificada, és present en gairebé tots els sectors, sinó que a través del Bloc (i de la Unió Agrària) aconseguí una influència regional important. Els del Bloc van fer un sindicalisme molt realista (molt arrelat a la problemàtica local) i molt independent i flexible. Recordem per exemple el radical canvi de tàctica operat al

1936, quan es decideixen a entrar als Jurats Mixtos. Aquesta política sindical és possible, en primer lloc perquè en ser expulsada de la CNT es troben amb les mans lliures, amb la possibilitat (i la necessitat), per tant, d'elaborar una política sindical pròpia. I en segon lloc, l'estructura de producció lleidatana ho permetia. Quan aquesta segona condició no es dona, al sector ferroviari per exemple, la política dels bloquistes és molt més confusa, i així mentre un sector continua a CNT - (i potser a UGT) un altre (el mateix Joan Farré, secretari polític del Bloc) queda marginat. A la llarga, aquesta, diguem-ne independència del sindicalisme bloquista podia esdevindre negativa als interessos de l'organització, ja que no li permetia de participar en decisions més àmplies; així, van acabar sent absorbits per la UGT.

El sindicalisme lleidatà se'ns apareix profundament dividit i enfrontat (la unitat d'acció els dies de juliol de 1936 és una excepció, com ho havia estat l'Aliança Obrera, impulsada per socialistes i bloquistes). Aquesta divisió i la manca d'una tradició sindical ben arrelada podrien ser les causes principals, juntament, és clar, a les estructures de treball, de la lenta expansió del sindicalisme a Lleida. Malgrat tot, a la primavera de 1936 l'índex de sindicació a la ciutat era ben elevat (al voltant d'un 60 per 100 dels obrers). No crec però que els sindicats obrers constituïssin una força social decisiva, almenys fins al 1936. L'experiència de l'Aliança Obrera (fets d'octubre de 1934) hagués pogut ser una excepció, però, va ser molt breu.

Dues menes de representació burgesa hem de tenir en compte. Per una banda, existien algunes organitzacions de caràcter patronal, més aviat amb una presència molt dèbil: l'IACSI, el Gremi Comer

cial de Lleida o l'Associació de Contribuents de Tàrraga, molt organitzada. Aquesta representació, dels interessos patronals, trobaven una millor representació en aquelles institucions re- vestides d'un cert caràcter institucional: Cambra de Comerç, Cambra Agrícola o la de la Pròprietat Urbana, que és la que mi- llor assumeix aquest paper de defensora dels interessos patro- nals, dels propietaris (també dels rurals, com va ocórrer amb motiu de l'anada a Madrid al setembre de 1934). En segon lloc, hem de tenir en compte aquelles organitzacions que ostenten - una representació social i que des d'una perspectiva de classe poden jugar un paper de representació, d'integració i de direc- ció, tant o més intensament que les organitzacions estrictament patronals. Em refereixo, per exemple, als Casinos (Principal i Independent) o al Círcol Mercantil, a Lleida o a l'Ateneu a - Tàrraga.

La simplicitat de l'estructura de classes tendia per una banda a mantenir molts dels vells mecanismes d'integració social de- finitoris d'una societat rural predemocràtica: familiars, je- rarquies locals, etc.; per l'altra banda, institucions bàsiques d'una democràcia, els partits polítics, tendien més a represen- tar la superestructura del sistema que segments de la societat. I així, hom era carlí, o republicà, tant se val, perquè sempre ho havia estat i també ho era el seu pare i fins l'avi, potser. Si s'era catòlic havia d'arreglar-se amb les dretes i si no s'anava a missa, posem per cas, s'era republicà. Al mateix --- temps, es tendia a una mena de reduccionisme social des del mo- ment que les diferents associacions donaven satisfacció a les diferents necessitats dels sòcis: polítiques, culturals, recrea- tives, esportives i religioses fins i tot. Aquest associacio- nisme, si per una banda donava al soci un sentiment de segure- tat, de protecció, de viure en un context social sense fisures,

per una altra tendia a presentar la comunitat com radicalment fraccionada (en dues, tres o quatre faccions) i per tant, --- prompta a l'enfrontament.

No em referiria, en conseqüència, tant a un sistema de partits sòlidament estructurat, sinó a uns grans corrents d'opinió.

Existeix, és clar, un corrent de dretes, estructurat principalment al voltant dels vells valors del tradicionalisme (estretament vinculat al carlisme) i a l'integrisme catòlic.

També és veritat, però, que des de temps enrera aquest corrent havia sofert, tant des del liberalisme dinàstic com des de la minoritària Lliga Regionalista o fins i tot des del vell catalanisme (més de caràcter cultural que estrictament polític), algunes influències que si no havien acabat amb el seu monolitisme, si que l'havien esquerdat greument.

Durant el període republicà la presència de posicions més obertes es fa palès. Tant des del camp estrictament catòlic, l'Acció Social Popular o la Federació de Joves Cristians, com des del punt de vista estrictament polític, és com ara la renovada Lliga Catalana, hegemònica entre la dreta nacional i en molts caps de comarca (Balaguer, Tàrrrega o Cervera) o de subcomarca (Bellpuig o Mollerussa), o des del mateix carlisme, cap a posicions més possibilistes, cap a la CEDA en concret (possibilismes que per altra banda, no els impideix d'afilerar-se, a la primavera de 1936, en els rengles de la conspiració).

Dues notes sobre aquest tema. En primer lloc, aquesta apertura no afecta el tema estrictament doctrinal (catòlic). Potser existeixen nuclis, principalment vinculats a Lliga Catalana, allunyats de l'integrisme doctrinari, però no presenten batalla en

aquest camp. En segon lloc, aquests corrents, diguem-ne més -
aperturistes (Lliga, ASP, la mateixa FJC), troben més ressò a
comarques que no pas a la mateixa ciutat de Lleida.

Des de la perspectiva de les institucions d'església, hom té
la sensació (i la convicció) que el bisbat de Lleida (mig ca-
talà, mig aragonès) marxa descompassat respecte als seus con-
freres catalans. Moltes de les iniciatives no troben aquí cap
ressò; el clergat està menys catalanitzat i és menys catala--
nista, o bé les organitzacions catòliques semblen tenir a Llei-
da un caràcter més conservador (em refereixo principalment als
aspectes de presència social) que a la Seu o Solsona. El fet
que la meitat del clergat fos d'origen aragonès (el Seminari
era per tant, molt castellànitza) explica en gran part aquest
fet, no només en els aspectes de la llengua o del catalanisme,
sinó en el fet de viure, en part, d'espatlles a la resta de Ca-
talunya. Aquí, ens apropiariem força a allò de no ser ni cata-
lans ni aragonesos.

Per últim, existien en el camp de les dretes institucions, per
regla general d'inspiració catòlica, que sense ser estricta--
ment polítiques exercien una funció de pont entre els diferents
partits i les associacions catòliques o simplement catòlics o
gent de dretes en general. A Lleida van jugar aquest paper, la
Lliga Catòlica, la Lliga Ciutadana de Dretes o el Centre Comar-
cal; l'Acció Social Popular ho feia a Balaguer i a Tàrrrega; i
potser l'Acció Rural a Cervera.

Dues conclusions. En primer lloc l'hegemonia doctrinal de l'in-
tegrisme i el carlisme foren incapaços d'erigir-se en una for-
ça electoral capaç de derrotar l'esquerra. En segon lloc, no -
es produeix en el camp de les dretes un procés d'hegemonització

al voltant d'una força política.

Tot just, és aquest procés d'hegemonització al voltant d'una sola força política, l'Esquerra Republicana; la principal característica de l'esquerra moderada republicana. Operació facilitada tant per l'ensorrament del centre republicà (Partit Radical) com del republicà-catalanista (Partit Catalanista Republicà).

Aquesta posició moderada no significava cap ruptura amb la tradicional base social de Joventut Republicana de Lleida, motriu de la Federació Lleidatana d'ERC. Joventut, impulsà, principalment des de la Paeria, una política de progrés: reforma de pressupost i dels impostos, construccions escolars i millores a l'horta (camins i escoles, principalment); però Esquerra Republicana, no solament no va estar al davant de cap dels moviments socials que d'alguna manera agitaren la vida lleidatana de l'època, sinó que maldà decididament per frenar-los o reconduir-los cap a posicions institucionals. A Lleida, per exemple, l'ERC no impulsà moviments semblants a la Unió de Rabassaires ni comptà amb col·lectius obreristes organitzats (com podia ser per exemple El Mall) que la impulsessin cap a posicions socials més avançades.

No existia en el camp centre-esquerra (del republicanisme, per entendre'ns) una xarxa associativa, que com passava entre les dretes, actués tant des del punt de contacte entre els diferents grups com de pol d'atracció. La maçoneria era potser l'única institució d'aquestes característiques, però, ja hem vist que tenia un abast social i polític (no hi havia per exemple ni radicals, ni gent d'Acció Catalana) ben minso; per altra banda, el caràcter secret i un xic misteriós d'aquesta organit

zació, no la feia molt apropiada per exercir una funció d'apropament de diversos ambients socials.

El Bloc Obrer i Camperol és l'únic partit de l'esquerra (socialistes i comunistes) que aconseguí una certa presència, sense acabar, però, de configurar un espai propi prou definit, ni social ni geogràfic. El Bloc, malgrat tot, va aconseguir una influència notable en nuclis importants de treballadors (nuclis molt culturalitzats) i pagesos. El Bloc, sobretot a Lleida, aconseguí connectar (a partir de l'Agrupació Normalista Ilerda, de l'Ateneu Popular, d'Studi d'Art o de la revista Polèmica) amb una base juvenil d'estudiants (de magisteri, principalment) i obrers i nuclis intel·lectuals (periodistes, mestres i professors, artistes, etc.) que donen vida a un dels moviments culturals (d'avantguarda) i polítics més interessants de l'època i que és amb tota seguretat el primer moviment cultural d'esquerra i socialista d'una certa consistència (fins i tot temporal) que viu Lleida. Com ja he assenyalat en el seu moment, la convergència entre l'avantguarda artística i el marxisme era una tendència freqüent a l'Europa d'avantguerra.

Que el Bloc (i després el POUM, és clar) tenia a Lleida unes bases molt sòlides, era opinió comuna a l'època i acceptada -- després generalment pels historiadors. Diferents fets abonaven aquesta opinió: el Bloc obtenia a Lleida els seus millors resultats electorals (ja hem vist però, que aquests resultats ni eren suficients per treure cap acta, ni eren segurs, ni dibuixaven una zona electoral homogènia); era l'única força capaç d'una certa mobilització obrera, fins i tot exercia en aquest camp una certa hegemonia; la influència de la Unió Agrària i el seu protagonisme en algun conflicte (Canal d'Urgell). Tots aquests fets abonaven dues afirmacions certes: el Bloc tenia

a Lleida les seves bases més fermes i el Bloc era l'organització de l'esquerra revolucionària més forta a les comarques lleidatanes; sobre dues veritats es fonamenta una mitja veritat: l'opinió expressada més amunt sobre la solidesa (i l'hegemonia, podríem afegir) del Bloc a Lleida.

La Dictadura d'en Primo de Rivera va acabar amb el vell sistema caciquil dels partits dinàstics. A la caiguda d'aquesta, gener de 1930, el sistema de representació política se'ns apareix força desguarnit.

En la meitat dels municipis de la Regió, per exemple, no hi haurà eleccions municipals ja que no es va presentar sinó una sola candidatura i dos mesos més tard, en les eleccions a Corts Constituents, no es presentarà cap candidatura representativa de dretes. El cos electoral es va abocar sobre las candidatures republicanes i el nou règim va ser rebut per masses ingents amb aires de festa i renovada esperança.

Malgrat aquesta primerenca i entusiàstica adhesió, penso que la República no va aconseguir l'adhesió d'amplis sectors socials. Menys encara, la constitució de 1931; als dos anys escassos de ser aprovada, guanyarien les eleccions els partidaris de reformar-la.

De la reiterada lectura de la premsa dita republicana, hom arriba a la conclusió que aquests, els republicans, tenien un sentit patrimonial del règim. La República no era concebuda tant com un règim on havien de trobar expressió política les diferents opcions, on per tant, la possibilitat d'alternança en el govern és essencial, sinó que, per contra, era assimilada a unes opcions concretes; potser àmplies i en alguns aspectes fins i tot contradictòries, però limitades. Al cap de sis

violent (principalment contra l'església). Actituds i fets que

anys, la República, com a sistema democràtic, amb prou feines havia eixamplat la seva base social.

Aquesta actitud va traduir-se, massa sovint, a nivell governamental en accions contràries, si més no, a l'esperit de la democràcia (destitució d'ajuntaments, per exemple) i a nivells inferiors en un comportament prepotent i a voltes fins i tot violent (principalment contra l'església). Actituds i fets que eren hàbilment utilitzats per aquells sectors de dreta interessats a demostrar que la República (i la democràcia) no eren viables.

Una dreta, per altra banda, profundament antidemocràtica (amb totes les excepcions que hom vulgui, que hi eren!). Penso que la principal qüestió plantejada per les dretes, almenys els primers anys del nou règim, no és tant el retorn a la monarquia, sinó la manca de voluntat democràtica. La dreta sociològica (catòlica principalment) no estava preparada per acceptar que des de l'acció de govern, (al que s'accedí a partir d'una victòria electoral), l'esquerra republicana i socialista pogués emprendre unes reformes que afectaven concepcions tingudes com a essencials en la constitució de la societat: supeditació de l'Estat a l'església, concepció de la família, dret de propietat, sistema escolar, i tants d'altres. La qüestió no es planteja tant, com sovint hom ha assenyalat, entre problemes importants (que els republicans no havien encarat amb decisió), o problemes secundaris (principalment al voltant de qüestions relacionades amb l'església i que van acabar per restar base al règim). Defensar que la reforma agrària o el problema econòmic són temes importants i assenyalar els ideològics (qüestió religiosa, escolar, etc.) com a secundaris, se'ns presenta com un esforç per buidar de contingut qualsevol possibi-

litat de reforma democràtica. Que hom estigués interessat tan sols a defensar, posem per cas, la llibertat d'ensenyament, i li colessin en el mateix paquet la defensa de la propietat -- privada, és un tema que els hà (hauria) de preocupar a ells -- no al reformador. Penso que fàcilment pot concloure's que el que s'estava discutint no era si hi havia unes qüestions primordials i d'altres de secundàries, sinó la legitimitat democràtica per governar a partir d'unes bases distintes a les imperants fins aleshores.

Penso que hauria de ser des d'aquest punt de vista, des d'on s'hauria d'analitzar el paper jugat per l'anomenada qüestió -- religiosa. Des d'unes posicions doctrinals integristes no és possible fer cap concessió sense trair la totalitat de la doctrina. No hi ha, per tant, cap possibilitat d'enteniment ni de pacte. L'integrisme religiós significa la negació rotunda del laïcisme, mentre que aquest és un valor essencial de la democràcia.

Un tema molt lligat a aquest és el de l'anticlericalisme (i la seva rèplica: el clericalisme). Jo diria, que si el laïcisme és un valor democràtic, l'anticlericalisme, en el que té d'actitud grollera i intransigent, és un contravalor. La qüestió -- és, que trobem aquí (al voltant d'aquests temes: laïcisme-integrisme, anticlericalisme-clericalisme) un dels principals elements de ruptura de la societat lleidatana.

L'autonomia de Catalunya, per contra, es va convertir en un dels punts de consens més importants. El plebiscit de l'Estatut d'Autonomia (agost de 1931) i el suport a la negociació de l'Estatut a les Corts, serien un dels pocs, si no els únics -- fets que aconseguirien la unanimitat de les forces polítiques

i socials.

Una altra qüestió és que alguns sectors importants esperonats per la frustració política que representava no poder governar a Catalunya després d'haver guanyat les eleccions de 1933, empenguessin una dura campanya contra el govern autonòmic. Són aquests mateixos sectors els que, esverats pels fets d'octubre de 1934, van donar suport a la política radical-cedista contra l'autonomia de Catalunya.

La República, que havia arribat d'una manera pacífica i esperançada, va acabar, sis anys més tard, en una guerra civil. - Què havia passat entre mig?

En primer lloc, el règim republicà va reforçar el sistema institucional (partits, sindicats i d'altres associacions fins i tot de caràcter religiós); principalment a Lleida i als nuclis més importants de població, ja que als pobles estrictament rurals, van continuar exercint una notable influència les velles estructures socials si bé van produir-se notables canvis d'aliança amb la penetració del republicanisme (d'Esquerra Republicana) a la xarxa caciquil.

Respecte a aquest tema, hem de constatar una manca notable, - principalment als pobles petits, d'institucions compartides, el que implica una forta tendència cap a l'enfrontament.

També hem d'anotar una manca d'iniciatives culturals importants. Tant des del camp editorial (desaparició de Lleida i Vida Lleidatana), com d'institucions (desaparició pràctica de l'Ateneu). Situació que suposava no només privilegiar l'activitat política (en el sentit immediat) sinó també l'acció (i la retòrica, tot sovint) sobre la reflexió. Des del camp de l'esquerra mode

rada (del republicanisme), hegomònica en el camp polític, --- aquest abandó és doblement greu, ja que significa renunciar a elaborar, o difondre si més no, una cultura republicana i democràtica.

Per a amplis sectors populars (obrers i pagesos) la República anava lligada a una idea de progrés social. En conseqüència, els anys republicans van experimentar una notable agitació social. Agitació que es produïa principalment al voltant de problemes molt concrets i immediats, el que implicava una certa espontaneïtat i descoordinació. Amb algunes limitades excepcions durant les quals l'agitació va prendre un cert caràcter violent, mai irreparable, aquesta es va plantejar d'una manera força moderada, si no en el to, sí en les aspiracions i en la voluntat de trobar solucions.

Octubre de 1934 seria una data clau en la vida de la República. Al perdre les eleccions de 1933, amplis sectors republicans es van preguntar sobre les possibilitats reformadores -- d'un règim democràtic (i per tant, pacífic); contradicció que alguns ja van posar de manifest després de la "sanjurjada", -- (agost 1932). Els republicans van entrar en crisi amb el seu propi règim i tard o d'hora el conflicte havia d'esclatar. L'ex-cusa va ser l'accés de la CEDA al govern, però hagués pogut -- ser ben bé qualsevol. Una altra cosa és que els republicans i socialistes (i nacionalistes catalans) haguessin plantejat una revolució, ni tan sols un cop d'Estat; mentre els uns (incluint l'Aliança Obrera) confiaven en la màgia de la vaga general, els altres dipositaven les seves esperances en una mena de "pronunciamiento" (les notes dels partits republicans trencant amb el règim o la proclama del president Companys), de tanta tradició hispànica, ai las!

Els resultats d'Octubre van ser desastrosos. No tant perquè — l'esquerra moderada perdés el crèdit davant la majoria de la — població (les eleccions de febrer de 1936 demostrarien que no era així), sinó pel que va significar de ruptura de la socie-- tat civil. La premsa de dretes (no he pogut consultar amb la — mateixa amplitud la d'esquerres) dels anys 1935 i 1936 utilit-- za uns tons de veritable contesa. Potser eren sectors minorita-- ris i radicalitzats, però hom té la sensació que existia un cli-- ma favorable a resoldre els problemes per procediments militars, imposant uns criteris sobre els altres, i que la confrontació civil havia de deixar pas a la més contundent de les armes.

Resultà difícil a la República servir de marc per a la confron-- tació democràtica. "En su corta vida -escriu el president Azaña en La velada en Benicarló. (abril de 1937)- la República no ha inventado ni suscitado las fuerzas que la destrozan. Durante - años ingentes realidades españolas estaban como sofocadas o re-- tenidas. En todo caso, se aparentaba desconocerlas. La Repúbli-- ca, al romper una ficción, las ha sacado a la luz. No ha podido ni dominarlas ni atraérselas, y desde el comienzo la han atena-- zado". La República, el mite republicà, si es vol, com una nova Pandora va obrir la vella caixa dels mals hispànics i va ser in-- capaç de reconduir-los d'una manera ordenada i pacífica. La so-- cietat, i això em sembla molt clar a les comarques de Lleida, — no disposava dels instruments civils per ordenar-se democràtica-- ment, i així, es va veure abocada a l'enfrontament bèl·lic. Tot sovint, la dreta d'aquest país, ha fomentat (i ha contemplat -- il·lusionada) la desarticulació de la societat civil. Aquí sem-- pre s'ha pensat que la millor manera perquè res canviï és no -- canviar res absolutament. I el dia de la còlera, aquesta d'es-- campà de manera turbulenta i excitada pel més infecund indivi-- dualisme.

Per més que hom intenti eludir-lo, el final tràgic de la Repú**u**blica acaba sempre per imposar-se. És ben sabut que la guerra va ser provocada per un cop d'Estat fracassat i com aquest fra**u**càs va arrossegar l'aparell de l'Estat i la pràctica totalitat de les institucions i ressorts socials, deixant pas a una si**u**tuació, que si per una banda revestí la generositat d'una revo**u**lució popular, per l'altra tingué tota la sordidesa d'una guer**u**ra civil.

Universitat de Barcelona, Juny 1984.

A P E N D I X I

I - LA PREMSA LLEIDATANA

Ràdio Lleida no començà les seves emissions dins de Ràdio Associació de Catalunya fins l'any 1939. La ràdio, en general, no disputà la seva primera batalla seriosa fins els fets d'octubre de 1934. Tot plegat, fa que podem creure que la premsa jugà un paper important tant en el camp de la informació com en el de l'opinió. Hem de distingir entre la premsa que podem anomenar oberta, dirigida a tothom, i la premsa orgànica, dirigida als membres d'una associació en concret. Una i altra, des del punt d'origen distint, conflueixen en una aspiració fonamental: configurar l'opinió.

La introducció del sufragi universal per la democràcia moderna, va posar en primer pla la necessitat de formar -i d'informar l'opinió pública. No hi ha dubte que els moderns mitjans de comunicació han donat una nova perspectiva a l'articulació de la societat a partir de la configuració de l'opinió, que un nou element de socialització s'ha afegit als fins ara existents: la família, l'escola, etc.

Comparteixo amb el lector els dubtes de si es pot atribuir a la premsa lleidatana el que sembla evident en uns mitjans molt més sofisticats, i no solament en els aspectes tècnics, que utilitza la premsa d'avui. Eduard Aunós, que durant la seva joventut va treballar en els diferents diaris que el seu pare va mantenir a Lleida, ens ha deixat un bon testimoni de com aquests eren confeccionats:

"La información del extranjero, así como la de Madrid, era toda ella recogida de los periódicos barceloneses en sus ediciones de última hora. Por tal motivo, dábamos una buena propina a cualquier empleado del tren -revisor, mozo o maquinista- para que nos trajese personalmente los periódicos barceloneses de la noche, los -

cuales no podían llegar a manos de los lectores de Lérída hasta la mañana del siguiente día, es decir, más tarde de nuestra aparición" (1)

Eren, naturalment, uns diaris més d'opinió que d'informació. No se'm negarà, però, que aquesta és la premsa que -- existia i és des d'aquesta perspectiva que ha de ser analitzada.

Escapa als límits d'aquesta investigació analitzar un a un tots els títols. Em limitaré, doncs, a classificar-los en tres grups: els diaris, als quals he dedicat més atenció; -- les revistes d'informació general; i els de caràcter cultural. No tractaré aquí, és clar, d'aquelles publicacions dirigides estrictament als afiliats a l'organització editora (2).

El degà dels diaris lleidatans era El País, diari tradicionalment lligat al Partit Liberal, però mantenint una certa independència. En plena crisi del règim monàrquic -1930- va accentuar la seva independència per solidaritzar-se tot -- seguit amb el nou règim republicà. "Ayudemos a fortalecer la República", titulava el seu article el director del diari Estanislao de K. Montaña el dia 16 d'abril de 1931; deia que -- l'adhesió del diari al nou règim era coherent amb la seva història de fidelitat a la voluntat popular i afirmava que:

"en el afianzamiento (de la República) está hoy el interés común para salvar los supremos intereses de la Patria".

més avall, però, assegurava que la seva adhesió no seria incondicional, sinó que

"la determinará el grado de las orientaciones sociales del nuevo gobierno y que deseamos que respondan aquellas a nuevos conceptos más justos, más equitativos y más cristianos".

Aquest primer republicanisme s'aniria radicalitzant a --

poc a poc, bo i apropant-se a les posicions d'Esquerra Republicana a Catalunya i a la política republicano-socialista del bieni azañista; conservant, això sí, un esperit prou independent per criticar totes aquelles actuacions governamentals en què discrepaven. Aquesta evolució li va valer més -- d'una crítica, sovint dura, per part de la premsa de dretes (3). El País va desaparèixer, argüint raons polítiques, poc després dels fets d'octubre de 1934. Hem de considerar-lo substancialment un diari fet en castellà, malgrat que havia anat introduint el català.

El Diario de Lérida desapareix una mica abans de les eleccions a Corts Constituents (juny de 1931). El Diario, assenyala Josep Lladonosa, havia nascut com a liberal-concervador per transformar-se més tard (1922) en portaveu del partit integrista capitenajat per en Ramón Nocedal. La desvinculació del plet dinàstic va significar que, tot i continuar defensant la "monarquia representativa" i situant-se doctrinalment en unes posicions més pròximes a l'integrisme catòlic que alguns dels seus aliats naturals (els carlins, principalment), se situés en una posició, tàctica si voleu, més oberta que aquells aliats. I així podem veure com al llarg dels anys 1930 i 1931 al costat del madrileny El Siglo Futuro trobem com a font d'inspiració La Veu de Catalunya; comentant un article del senyor Rovira i Virgili, aleshores director de La Nau de Barcelona, deien, referint-se al senyor Cambó i el seu intent de crear un partit centrista:

"Como único comentario a estas afirmaciones del director de La Nau, diremos que entre la visión política de Rovira i Virgili y la de Cambó hay la misma distancia que entre un localismo cerrado y falto de perspectiva y el más amplio, comprensivo y generoso de los nacionalismos".

Un text prou definitori si tenim en compte que és del mes de març de 1931 i d'un diari integrista.

La desaparició de El Diario de Lérida fou deguda, segons explica el mateix diari, al fet que:

"Sectores respetables de la opinión católica de Lérida han manifestado con insistencia su parecer de que nuestro periódico distaba bastante de hallarse a la altura de la época, y de que se imponía o una transformación notable del mismo o su substitución por otro".

La manca de mitjans i d'ambient va decidir la seva desaparició; aquesta explicació, però, amaga una certa amargor. L'arribada de la República sacsejà els rengles de les dretes lleidatanes i uns altres prendrien el relleu: "El Correo". Per acabar, El Diario de Lérida, malgrat estigués escrit en castellà, va acollir a les seves pàgines alguns dels més anomenats literats lleidatans en llengua catalana i freqüentment es va fer ressò del moviment renaixentista i de la literatura catalana en general (4).

La Jornada va aparèixer el primer d'octubre de 1930 com a "Diari del Matí", aprofitant, és clar, l'efervescència social i política que la caiguda de la Dictadura va estendre per tot el país i les expectatives polítiques que s'obrien per a les idees republicanes i catalanistes. Deien en el seu manifest de llançament, que La Jornada

"Adoptarà davant tots els problemes, sense excepció, una posició netament liberal i democràtica.

La Jornada farà política en el més ample sentit de la paraula, però no pas política de partit ni de classe (...)" (5).

Dos mesos més tard precisaven, referint-se a ells mateixos:

"La coincidència mínima que ha establert - aquesta convivència és el catalanisme substantiu i el republicanisme" (6).

La Jornada, lligada des de la seva fundació a Joventut Republicana es convertiria fàcilment en el portaveu més autoritzat de la coalició republicana, per transformar-se pocs dies després de les eleccions de juny de 1931 en "Setmanari d'esquerres" primer, i "Setmanari afiliat a l'Esquerra Republicana de Catalunya" més tard. El pas de diari a setmanari va ser justificat en part per dificultats econòmiques, en part perquè els homes que el feien havien sortit elegits diputats. Això els col·locava davant l'alternativa de plegar o fer un mal diari. Les explicacions no van convèncer tothom i va haver qui protestà airadament, sobretot el setmanari -- d'Acció Catalana Occident que acusà els editors de La Jornada d'oportunisme electoral i deixar, ara, el camp lliure a la premsa no catalana. La Jornada, tant com a diari, com a setmanari era escrit íntegrament en català. Va deixar de publicar-se perquè li eren poc propícies les circumstàncies el mes de gener de 1935, i si bé va publicar-se un número el 10 de desembre d'aquell mateix any, va plegar definitivament per deixar pas a L'Ideal, la vella capçalera de la casa, de Joventut Republicana. La Jornada, si bé en la seva primera època va tenir per director a Ramon Xuriguera; l'ànima de l'empresa fou el doctor Humbert Torres (7).

La història del diari El Correo és una mica complexa, - com complexa és la història del carlisme lleidatà. Recordem que El Correo ve a substituir el Diario de Lérida en un moment de crisi per a la dreta en general i per als catòlics - en particular; per tant és un intent d'eixamplar la seva base:

"Sin renunciar jamás -diu en la seva presen-

tació- a nuestro ideario jaimista, este periódico va más allá, queriendo reunir a su alrededor a todos los católicos sea cual - fuere su matiz político" (8).

És la tradició carlista lleidatana -malgrat falti més- d'un any per a la reunificació de les diferents famílies que es reclamen del carlisme històric- la que fa possible el diari i és difícil veure en les seves planes una voluntat real d'o-brir-se a altres nuclis catòlics o simplement de dretes allu-nyades d'aquella tradició. Encara que no prou definits, en El Correo hi podem identificar tres grups. D'una banda, els integristes, representats principalment per l'advocat Antoni Hernández i Gras que amb el pseudònim Constantius signava -- diàriament una columna que podríem considerar l'editorial -- del diari; ocasionalment, hi podem trobar d'altres signatu--res com la de l'antic director d' El Diario de Lérida, mos--sèn Bonaventura Pelegrí. Hi eren, és clar, els jaumistes; -- per a ells es feia la festa. Hi havia un tercer grup, el més indifinit, que acabà, però, controlant el diari. Aquest, si bé era d'origen carlí, va experimentar un apropament cap a -- altres sectors dretans i que a la llarga és convertiria en -- el nucli fonamental de la CEDA a Lleida. Les tensions entre uns i altres van ser freqüents, principalment entre jaumis--tes i la direcció d'El Correo, fins al punt, que l'estiu de 1933 Terra Ferma, portaveu oficial de la Comunió Tradiciona--lista, acabà denunciant a El Correo:

"El (programa) que defiende y propaga ahora en sus editoriales, más bien parece un programa mínimo al que pueden acogerse y aceptarían complacidos, cualquier católico-libe--ral o liberal-católico; monárquicos o repu--blicanos, es igual" (9).

Malgrat el seguit de sancions governatives que va sofrir i la duríssima censura a què es va veure sotmès com tota la

premsa durant la primavera de 1936, El Correo va publicar-se fins els dies revolucionaris de juliol d'aquell any. El seu director i ànima fou mossèn Josep Solé; era escrit gairebé tot en castellà i amb menys professionalitat que el seu contrin--cant El País (10).

Malgrat les ressonàncies il·lustres del seu nom i de la petita història que ja tenia en la premsa lleidatana, el diari La Veu del Segre va tenir una vida fugaç fins al punt que podria ser considerat com un diari electoral, ja que va aparèixer el dia 2 d'octubre de 1933, per desaparèixer pocs dies després de les eleccions municipals, el 22 de gener de 1934. La Veu del Segre va aparèixer com a "diari de la nit" i malgrat es professés independent, "tots estem en el secret" deia La Jornada, que era l'òrgan oficiós de la Lliga Catalana. El País, per la seva banda, posava de manifest, en la seva salutació al nou diari, que la seva aparició rebelava que no totes les dretes lleidatanes se sentien representades per El Correo (11).

Per últim, la darrera empresa periodística del període va ser La Tribuna, "Diario de información", que va sortir al carrer el dia 1 de desembre de 1934. "La Tribuna" és substancialment un diari d'informació en què podem veure una versió moderada de El País, de qui hereta el seu antic director senyor Montaña i també la impremta. Això era posat de relleu per El Correo - quan deia, referint-se als redactors del nou diari que:

"Algunos de los cuales tuvieron el gesto elegante de dejar la redacción de "El País" cuando este cambió de orientación dedicándose a una nueva labor sectaria y disolvente" (12)

La Tribuna era escrit substancialment en castellà i va publicar-se fins l'alçament militar de juliol de 1936.

He deixat en últim lloc el diari Heraldo Nacional, un -

dels casos més insòlits en la història de la premsa catalana. Va aparèixer l'11 de juny de 1929 com a "periódico católico Nacional Defensor de los intereses del Secretariado Local Español. Organo del Colegio Secretarial de Guadalajara y Lérida y de la Unión Patriótica de esta provincia". Per convertir-se a partir del 2 de gener de 1930 en "Diario católico popular independiente. Paladín de las aspiraciones del Secretariado Local - español. Organo del Colegio de Guadalajara y Lérida y defensor de los intereses de esta provincia". Malgrat la pila d'interessos que defensava, va plegar el mateix mes de gener. Tenia redacció a Guadalajara, Madrid i Lleida i era aquí on s'editava.

D'informació general i independent, si bé progressivament orientades cap a l'Esquerra Republicana hem de comptabilitzar, dues gran revistes comarcals. Pla i Muntanya a Balaguer (13) i Crònica Targarina. La seva preocupació constant pels temes culturals i nacionals reflecteix el seu comú entroncament catalanista. D'un caràcter més modest, però no menys interessant, sobretot pels temes relacionats amb el canal, trobem La Veu d'Urgell, de Mollerussa, editada i dirigida per l'impressor Francesc Sala drigues, home de la Lliga, i que també editava Lo Pregoner a Bellpuig. També a Balaguer es va publicar Finestral, "periòdic d'informació i defensor dels interessos econòmics de la ciutat". Volia ser, des de la dreta (independent) una rèplica a Pla i Muntanya.

D'entre la premsa catòlica, hem d'assenyalar en primer lloc les tres revistes publicades per l'Acció Social Popular: Acció de Balaguer; Avant de Cervera i Acció Comarcal de Tàrraga. Eren totes tres escrites en català i periodísticament ben construïdes. Repartien la seva atenció entre la informació local, - molt abundant; divulgació doctrinal, escrita tot sovint amb un to polèmic i dirigida principalment als temes més candents: --

qüestió escolar, laïcisme, etc., però també a l'anomenada -- qüestió social, donant a conèixer la doctrina social dels Papes; i naturalment, la informació pròpia de l'organització. - D'un caràcter semblant, si bé sense cap connexió amb l'A.S.P., hem d'assenyalar Horitzó, editada a Les Borges Blanques i pròxima al Tradicionalisme. A Lleida ciutat, no va existir cap - publicació específicament catòlica semblant a aquestes.

De les revistes publicades i mantingudes directament pels partits polítics, solament dues van tenir una certa durada, La Jornada, de la qual ja hem parlat, i Terra Ferma, publicada - des de 1932 i fins la revolta de juliol de 1936 primer com a "portaveu de la Joventut Requetè i Margarides de les comarques de Lleida", més tard com a "portaveu oficial de la Comunió Tradicionalista a les Comarques lleidatanes".

Acció Catalana va publicar entre 1931 i 1932 Occident, - una revista que reflectia prou bé el tarannà d'Antoni Bergós, el seu animador i dirigent màxim del partit; Pep de Rufeu deia d'Occident que era "acordeó o xaranga de l'amic Bergós".

Crítica, de la qual desgraciadament se'n conserven pocs números, era una revista editada per un grup molt inquiet del - qual n'hem fet referència en un altre lloc. Diguem ara tan - sols, que en poc temps van passar d'E.R.C a la Unió Socialista i d'aquí al Partit Radical-Socialista; Crítica s'alimentava en gran part de les pol.lèmiques amb Joventut Republicana.

La Joventut de la Lliga, va publicar durant 1936 (n'he localitzat sis números) Orientacions. Pel seu estil no sembla una revista destinada particularment a un públic juvenil, hom diria que afirmant que la revista era editada per les Joven-- tuts, el partit s'evitava un nou fracàs en aquest terreny.

L'Esquerra Republicana va publicar diferents revistes a

comarques; algunes com República a Cervera i La Ciutat a Tàrraga que van arribar a tenir una certa durada. Altres, com L'Avenc (Bellpuig), La Clamor (Almacelles), Lluita (Borges Blanques), Clarí (La Granadella), Desvetllament Camarasí (Camarasà), Foc Nou (Artesa de Segre), La Lluna (Tàrraga), ultra la ja citada segona època de Pla i Muntanya; excepte aquesta última que tenia més tradició, els altres van ser publicacions de volada curta i de difícil localització avui dia.

En conjunt totes aquestes revistes eren escrites íntegrament en català, excepte Terra Ferma, que va anar introduint la llengua castellana, fins convertir-se en una publicació bilingüe; en elles trobem informacions de caràcter general tant del lloc de publicació com de la comarca, i ens permet de seguir prou bé la vida dels respectius partits.

La premsa vinculada als partits obrers o als diferents sindicats, és en termes generals de poca durada. El Bloc Obrer i Camperol, va publicar Avant, primer a Balaguer i després a Lleida; en van sortir molts pocs números; dins l'àmbit de la influència del B.O.C., van sortir L'Espurna (1930-31) que va ser la primera plataforma d'expressió del que després seria el Bloc; i Polèmica (1936) de la qual en deuriem sortir set o vuit números. S'anunciava com un "Setmanari de Joventut" i anava dirigida realment a un públic juvenil. En conjunt era una revista molt ben feta; a la Fuliola es va publicar Combat.

En tot aquest període, la CNT va treure un sol periòdic, Acràcia, del qual en sortiren trenta-cinc números.

La premsa socialista seria encara més minsa, ja que solament tinc notícia de Justícia i Llibertat d'Agramunt, publicada per la Unió Socialista i Evolució, publicada per l'Agrupació Socialista (PSOE) de Lleida; no crec que cap de les dues

tingués una vida massa brillant, ni tan sols llarga.

En el camp sindical el simple llistat ens pot fer creure en l'existència d'un gran dinamisme, però per les notícies que tenim, la gran majoria de les publicacions varen tenir una vida molt curta. Lucha Social, per exemple, que era el portaveu dels sindicats influenciats pel BOC, va publicar molts pocs - números durant 1934 i 1936. Des d'una altra perspectiva, mereix ser citada El Sindicat (abans Lo Sindicat) publicada pel Sindicat Agrícola de Cervera i que en l'època va sortir entre 1930 i 1933 i Lo Rampill (1920-1936), portaveu del Sindicat Agrícola Catòlic de Lleida, i que tenia un caràcter més doctrinal i polític que pròpiament sindical.

En el terreny estrictament cultural hem de ressenyar cinc revistes. En primer lloc, Lleida i Vida Lleidatana. Tot i que van néixer com a revistes d'informació general, i així es van mantenir, ambdues es van convertir en una referència obligada quan es vol parlar de cultura lleidatana, és a dir, de la cultura catalana a Lleida. En totes dues s'hi observen tota mena de temes: econòmics, urbanístics, històrics o literaris, tant lleidatans com catalans en general; és aquesta perspectiva nacional i fins i tot més enllà, la que ens dóna l'autèntica dimensió d'aquestes dues aventures del periodisme lleidatà,

Lleida va néixer a l'escalf de Joventut Republicana, en uns anys que hom ha assenyalat com els millors de l'entitat. Després, durant la Dictadura, sofrí un petit retrocés que remonta a partir de 1928, per convertir-se durant 1929 i 1930 en un eficaç instrument de recuperació de l'esquerra lleidatana. Vida lleidatana, per la seva banda, l'hem de situar en un catalanisme més moderat i intel·lectualitzat i periodísticament i gràficament més ben construïda; Antoni Bergós i Massó, home de múltiples facetes i inquiet per naturalesa i voluntat, pot

ser considerat el seu animador principal. D'ambues revistes, mossèn Pelegrí deia amb encert:

"Deixant de banda llur respectiva orientació doctrinal i política, bé poden ésser considerades com a representació del període de plenitud en el moviment de la nostra renaixença literària". (14)

Lleida va deixar pas a La Jornada i Vida Lleidatana a Ocident. Totes dues foren sacrificades, ai! a l'acció política més immediata.

En el terreny de la premsa dedicada a la cultura, el període republicà va ser més aviat magre i les poques i breus - realitzacions van ser iniciativa del sector més esquerrà de l'espectre social i polític: Art, una revista d'avantguarda animada per Enric Crous; Escola, creada i sostinguda pel grup de mestres "Batec" i Polèmica, editada pel grup més jove i inquiet culturalment del POUM, era una revista de combat polític i cultural (principalment literari, tant de crítica com de creació), sense menysprear el reportatge ciutadà, tot sovint escrit en un to polèmic i provocador. D'Art i Escola en parlarem en un altre lloc, quan ho fem dels grups que els van donar vida.

NOTES

- (1) E. AUNOS: Discurso de la vida, p. 128
- (2) He prescindit absolutament dels fulls parroquials, ja que és gairebé impossible de comptabilitzar-los i també de la revista Palestra latina que els pares claretians de Cervera editaven en llatí per als estudiants d'aquesta llengua. No en la relació de l'apèndix, però sí en aquesta nota, - he prescindit d'algunes revistes de les quals he trobat - molts pocs números Toca-Ferro L'Ostia i d'altres) i d'aquelles de les quals en van sortir pocs exemplars (Camins, La Revista, etc.) i que el lector atent trobaria a faltar. Els altres oblitats són totalment involuntaris. Vegis principalment: B. PELEGRI: Lleida en la renaixença catalana, pp. 165-172; R. SOL: 150 años de prensa leridana i J. TORRENT i R. TESIS: Història de la premsa catalana, vol. 2. I també Pare SANAHUJA, OFM: Història de la Ciutat de Balaguer, pp. 440-442; A. BACH RIU: Bellpuig d'Urgell, pp. 282-284. J.Mª LLOBET: La premsa de la Segarra.
- (3) El setmanari carlí Terra Ferma, núm. 100 (7 setembre 1934) p. 4 arremeteix contra El País dient:
- "que va a ésser com una mena de cloaca - on van buidar-se totes les aigües corrompudes dels desperdicis socials".
- La Jornada, editat per J.R. per la seva banda, atribueix els atacs que reben de El País a dos o tres xicots del BOC que hi treballen.
- (4) "El nuevo partido centrista y La Nau".- El Diario de Lérida, núm. 14858, (6 març 1931) p. 1; "Nuestra despedida". Ibid: núm. 14945 (14 juny 1931) p. 1, signen l'article:

"por el Consejo de Redacción y Administración: Bonaventura Pelegrí, Pbro.; Domingo de Gomar; Salvador Fàbrega, Pbro.; Felipe de Gomar; José Chavarría, Pbro.; Mario Sesé.

- (5) Citat per R. SOL: 150 años de prensa leridana, p. 282
- (6) "Editorial Insistim".- La Jornada, núm. 60 (9 desembre 1930)
- (7) Occident: núms. 17 i 18 (4 i 11 juliol 1931) pp. 1 i 2.
 Uns dies abans de plegar, La Jornada diu comptar amb 1.300 subscriptors, núm. 223 (30 juny 1931) p. 1. Més endavant i amb motiu del balanç de 1933 diu que: "com l'any anterior, hi ha hagut un cert sobrant". No queda massa clar que en el moment d'eufòria republicana, juny 1931, Jovenut Republicana no es vegi en cor de treure un diari i en cara més que el plegui en un moment tan greu com l'any - 1935, privant-se així de tota veu pròpia i encara més si tenim en compte que el setmanari deixava cada any "un petit sobrant". Se m'ocurreix tan sols que Jovenut privada d'alguns homes claus de la seva història, Godàs, Pere nya, Palacín més tard, no vivia la seva millor època i que els èxits electorals actuarien de falsa pantalla. Si no em refereixo més extensament a l'Ideal és perquè, desgraciadament, no he trobat sinó algun número solt.
- (8) Citat per R. SOL: 150 años de prensa leridana, p. 161
- (9) "Del momento. En justa defensa".- Terra Ferma, núm. 40 (21 juny 1933), p. 1. El setmanari Tradicionalista fa una mica d'història d'El Correo, val a dir, però, que s'estalvia d'explicar qui va fer pressió per fer plegar El Diario de Lérida, i del canvi d'orientació sofert a par-

tir de les eleccions al Parlament de Catalunya, eleccions en les quals els carlins van excloure's, mentre la Lliga hi acudia en coalició amb radicals i socialistes (expulsats de la Unió Socialista).

- (10) El País va acusar freqüentment El Correo de robar-li -- les informacions, fins i tot locals. No cal dir que aquest diari, fou atacat durament pels seus col·legues de l'esquerra. El País, núm. 15675 (7 maig 1933), p. 1, per exemple, es despatxava així: "Son los que tienen el alma más negra que los hábitos que visten al mismo tiempo que profanan y prostituyen el espíritu de una religión y alejan con su proceder, a los que de buena fe, se acercan a las puertas del templo".
- (11) He pogut veure molts números d'aquest diari. Tan sols a l'Arxiu de la Paeria es poden localitzar una dotzena d'exemplars, la majoria d'ells poc significatius.
- (12) Nuevo Periódico.- El Correo, núm. 1032 (2 desembre 1934) p. 3.
- (13) Donada la durada i la significació de Pla i Muntanya em permetrà el lector que assenyali que la informació de la Història de la Premsa Catalana pot conduir a un error quan afirma que han vist de la revista balaguerina fins --- el número 180 (maig 1932), ja que es va publicar - fins el núm. 263 (18 juliol 1936), si bé a partir del 16 de juny de 1934 surt com a "Òrgan d'Unió Republicana", recuperant en el número següent la numeració antiga (núm. 216). Pla i Muntanya va deixar de publicar-se entre el núm. 222 (29 setembre 1934) i el 223 (19 gener 1939).

- (14) B. PELEGRÍ: Op. cit., p. 170 per a la revista Vida Lleidatana, veure J. VALLVERDÚ: De Morera i Galícia a Guillem Viladot, pp. 55-74.
-

Annex: premsa publicada entre 1930 i el 18 de juliol de 1936

Titul de la publicació	Llengua	Data	Observacions
AGRAMUNT Justícia i llibertat		(1933)	ERC. Ref. <u>La Veu d'Urgell</u> (Núm. 165).
ALMACELLES La Clamor*	català	1932-	ERC. (IEI : nùms. 5-9)
ANTESA DE SENDE Foc nou	català	1930-	Pròxima a ERC. Va anar reapareixent de manera esporàdica amb motiu de les eleccions. Ref. <u>El Correo</u> (Núm. 746), <u>Aragón</u> (Núm. 17). (IEI : núm. 17)
BALAGUER Acció	català	1932-36	ASP.
Avant	català	1931-	BOC.
Butlletí del Centre Excursionista	català	1931-33	Continuació de la <u>Memòria anual</u>
Finestrat	català	1934-36	Independent de dretes.
Pla i Muntanyes*	català	1925-36	Catalanista. Pròxima a ERC. Des de juny 1934 : Organ d'Unitat Republicana (ERC).
El Propagador de la Devoció al Santo Cristo de Balaguer		1912-	Continuació de <u>Boletín portaveu del Santuario del Santo Cristo de Balaguer</u> .
Safareix*	català	1932	Probable inspiració bleuista. Sàtirica de caracter molt local (4 o 5 nùms.).
BELLPUIG L'Avang		(1932)	ERC. Ref. <u>La Jornada</u> (Núm. 281).
El Llamp*			Dretes. Ref. BACH (p. 282).
Lo Pregoner	català	1921-36	Pròxima a Lliga Catalana.
BORCS BLANQUES Horitzó**	català	1932-36	Catòlica-dretes.
Lluita*			ERC. Ref. vegeu nota 67, Capítol VI.
CAMARASA Desvetllament Comarcal*			ERC. Ref. <u>La Jornada</u> (Núm. 338).
CERVERA L'Amic*	català	1935-36	Portaveu de les Escoles Gradudes de Cervera. Ref. LLOBET (Núm. 35).
Aubada*	català	1936	PJC. Butlletí del Grup 83 (4 nùms.). Ref. LLOBET (Núm. 36).
Avant	català	1932-33	ASP.
Butlletí de la Cambra de Comerç de Cervera. Delegació de la de Lleida*	català	1935-36	Ref. LLOBET (Núm. 32).
Cervera*	català	1930-31	"Periòdic quinzanal independent". Ref. LLOBET (Núm. 30).

L'Estel Co-Marià	1928-36	Continuació de <u>El Pregoner Co-Marià de Uervera</u> . Ref. <u>LLOBET</u> (Núm. 27).
República**	1931-34	ERC.
El Sindicat**	1922-33	Sindicat Agrícola. Continuació de <u>Lo Sindicat</u> (1919-22).
LA FULIOLA		
Combat	(1933)	Pròxima al <u>BOC</u> . desapareix, després d'una suspensió governativa, al juliol de 1933. "cf. <u>El Fois</u> (Núm. 15757).
LA GRANADELLA		
Clarí	(1933-34)	ENC. Portaveu de les Garrigues. (IEI : Núm. 17 -11 novembre 1934).
LLEIDA		
Aoracia*	1933-34	Llibertaria.
Activitats	1935	Centre Excursionista "Pla i Muntanya". Ref. SOL (p. 10).
Activitats	1935-36	FJC. Ambit diocesà.
Aire	1929-	Aero Club de Lérida. Ref. SOL (p. 15).
Anales de la Academia Mariana*		Vegeu <u>Todo para Maria</u> .
Art	1933-34	Cultural d'avanguardia.
El Auxiliar Médico*	1935	Colegio de Practicantes. Ref. SOL (p. 36).
Avant	(1932)	BOC.
Banca*	1932	"Organismo científico de los profesionales de Banca, Técnica y Organización". Ref. SOL (p. 45).
Boletín de la Cámara Agrícola Oficial de Lérida y su comarca*	1918-	Ref. SOL (p. 54).
Boletín de la Cámara de Comercio e Industria de la Provincia de Lérida*	1922-36	
Boletín de la Federación Nacional de Maestros de Catalunya*	1921-	(IEI : 1932).
Boletín de la Federación de Panaderos de la Provincia de Lérida*	1931-	Ref. SOL (p. 70).
Boletín del Instituto Provincial de Higiene de Lérida*	1930-	Ref. SOL (p. 85).
Boletín Médico	1902-(35)	Des de 1934 en català. Ref. SOL (p. 91).
Butlletí de la Cambra Oficial de la Propietat Urbana de la Provincia de Lleida		Continuació de <u>Boletín de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la Provincia de Lérida</u> (1932). Ref. SOL (pp. 56 i 112).
Butlletí del Centre Excursionista de Lleida "Pla i Muntanya"	1936	Continuació de <u>Activitats i Butlletí del Centre Excursionista de Lleida</u> . "cf. SOL (p. 114).
El Caçador Lleidatà	1936	Ref. SOL (p. 119).
Callu	1931	Periòdic electoral (municipals). Candidatura d'Ordre Social.
Camino	1934	Informació general i gràfica (4 nùms.). Ref. SOL (p. 124).
Centre Parcanístic Lleidatà**	1934-	Ref. SOL (p. 133).
Coleccionismo*	1936	Club Filatèlic y Numismàtic de Lérida. Ref. SOL (p. 149).
El Correo*	1931-36 (català)	Diari. Catòlic-dretes.

Crítica	castellà	1931-33	Cataluniata-republicà. Centre «publicà Federal Socialista ("Poterna")».
Cultura y acció*	castellà	1926-36	Asociación de ex-alumnos maristas.
El Dependent		1933-	Sindicat Mercantil (ULS). "Ref. SOL (p. 179).
Diari de l'Exposició Agrícola de Lleida	castellà	1930	"Suplement de "Vida Lleidatana". "Ref. SOL (p. 181).
El Diario de Lérida*	castellà (castellà)	1886-1931	Diari. "atòlic-integrista.
El Eco Médico*		1932-	Ref. SOL (p. 199). (AMEL : ndms. 1934).
Escola	castellà (castellà)	1932-	Editors: Grup de "estres "Bateo".
Escola		1935-36	PETE-UGT (ambit català). "Ref. SOL (p. 208).
Esforç		1935-	Federació Catalana de Treballadors de Banca (UOT). Continuació d'Esforç editada a "Barcelona.
Esperanza	bilingüe	1917-36	Seminari Diocesà.
L'Espurna	castellà	1930-31	Juventut "esquerrana-BOC.
Evolución	castellà (castellà)	1932	PSOE-UGT (probable un ndm.).
PETE*		1935-36	Ref. SOL (p. 122).
El Flequer Lleidatà	castellà	1931-36	Federació d'Industrials Flequers de la Provincia.
Frete Norte*	castellà	1934-	Sindicalista-ferroviaris (BOC).
El Herald Nacional*	castellà	1929-30	Diari. Breves. Redacció a Lleida i "Guadalajara.
L'Ideal	castellà	1936	JR-ERC. Ref. SOL (p. 261).
Ilerda		1930-33	Estudiants de la Normal de Maestros (BOC). Ref. SOL
Institut		1934	Estudiants de l'Institut de Batxillerat. Ref. SOL (p. 277).
La Jornada	castellà	1930-35	JR-ERC. 1930-31 diari.
Juventus		1932-(33)	Estudiants catòlics (AELL). Ref. SOL (p. 289).
Lleida**	castellà	1921-30	Republicans d'esquerra (JR). Cultural i d'informació genral. 1930 : "Setmanari defensor del Front Únic d'Esquerres".
Lluïta	castellà	1932	Periòdic electoral: Front Proporcionalista Republicà Català de les Comarques de Lleida.
Lluvia de Rosas*		1922-	PP. Carmelites (Santuario Nacional de Santa Teresita). Ref. SOL (p. 330).
Lucha Social	castellà (castellà)	1934-36	ULS
El Magisteri Lleidatà	castellà (castellà)	1926-36	Continuació de <u>El Magisterio Lericano</u> (1887).
El Misaatger Oficial		1933-36	Centre Sardanista de Lleida. Ref. SOL (p. 342).
Nostre Cant		1933-36	Orfeo Lleidatà. Ref. SOL (p. 349).
Nostre Col·legi		1933-	Funcionaris de l'Administració Pública. Ref. SOL (p. 350).
Occident	castellà	1931-32	Acció Catalana Republicana.
Orientació		1933-	Sindicat de Cambrers, Cuiners i Similars (ULS). Ref. SOL (p. 368).
Orientación Femenina*	castellà	1932-36	Acción Católica Femenina.
Orientacions	castellà	1936	Lliga "atalana.
L'Ostia	castellà	1931	Satíric d'esquerra i antiolèrical. Ref. SOL (p. 371).

El Puig	castellà (català)	1879-1934	Diari. A partir del 14 d'abril 1931: independent d'esquerres.
Polèmica	català	1935	Setmanari de joventut (cultural). (POUM).
Radio Lleida		1935-36	Ref. SOL (p. 404).
Lo Rampill	català	1920-36	Sindicat Agrícola Catòlic
Rebel·lió	català	1934	Fets d'Octubre (2 ndms.) Aliança Obrera.
La revista	bilingüe	1933-	Ref. SOL (p. 421). (IEI : n.º 4).
La revista Agropecuària*		1935-	Ref. SOL (p. 422).
Sardanística		1932-	Foment de la "ardana de Lleida. Ref. SOL (p. 434).
El Secretariat Lleidatà		1932-	Continuació de <u>El Secretariat Leridano</u> (1925). Ref. SOL (pp. 436-437)
La Senal*	castellà	1929-30	Sindicalista-ferroviària. (Partit Comunista Català).
Soroll		1934-36	Esportiu-humorístic. Ref. SOL (p. 455).
Sport		1935-	Ref. SOL (p. 456).
Terra Ferma	català (castellà)	1932-36	Carlí
Toca-Ferro	català	1931-	Satírica de dretes i clerical. Ref. SOL (p. 463).
Todo para María*		1934-	Academia Bibliogràfica Mariana. Ref. SOL (pp. 22 i 464).
Toreo		1936	Ref. SOL (p. 466).
La Tribuna*	castellà (català)	1934-36	Diari. Republicà-moderat.
Unió Agrària	català	1936	
Unió Bancària		1931-	"Asociació d'Empleats de Banca de Lleida i sa Província". Continuació de <u>Unión Agraria</u> . Ref. SOL (pp. 476-477).
Veritas		1935-	Agrupació Escolar Tradicionalista. Ref. SOL (p. 490).
La Veu del Negre	català	1933-34	Diari. Entrocinat per Lliga Catalana.
Via Llibre*		1932-	Sub-secció de Lérida de la Federación Nacional de la Industria Ferroviaria (UNIF). Ref. SOL (p. 494).
Vida Lleidatana	català	1926-30	Cultural i d'informació general. Nacionalista.
MOLLERUSSA			
Butlletí de la Delegació de la Cambra de Comerç i Indústria a Mollerussa		1934-	Ref. HPC (p. 465).
Joventut		1928-31	Catòlica. Desapareix a l'abril 1931. Ref. <u>Occident</u> (n.º 8).
La Veu d'Urrèll	català	1930-36	Pròxima a Lliga Catalana. Continuació de <u>La Voz de Urgel</u> (1926).
POINTS			
El Autonomista	català	1929-30	Ref. HPC (p. 436). (IEI : n.º 41 -octubre 1930).
SANT RAMON (PORTELL)			
San Ramon y su Santuario*			Única referència: IEI.
TARREGA			
Acció Comarcal	català	1931-36	ASP.
La Ciutat	català	(1933)-34	HRC. Deixa de publicar-se després dels fets d'octubre.

Crònica Targarina	atalà	1921-38	Catalanista. Simpatitza amb ERC.
La Lluna		1932-	ERC. Satírica. Ref. HPC (p. 469).
Petit Liceu		1932-	Escolar (Modern Liceu). Ref. HPC (p. 470).
Nesad*		(1935)	Catòlica. Unió Escolar Targarina. Ref. <u>Acció Comarcal</u> (Núm. 197).
La Veu de Tàrraga		1936	Ref. <u>Crònica Targarina</u> (Núm. 778). Potser no va arribar a sortir.
VERDE			
La Torre		1931-	Centre Catalanista Republicà (Acció Catalana). Ref. <u>Occident</u> (Núm. 2).

Referències:

A. BACH: Bellnuiig d'Urgell.

J. Mª LLOBET: La premsa de la Segarra.

R. SOL: 150 años de premsa en Lérida.

J. TORRENT; R. TASTS: Història de la premsa catalana, Vol. II (citad HPC).

Nota:

* No figura a la HPC

** Figura a la HPC amb errors importants.

II. GRANDÀRIA DE LES EXPLOTACIONS AGRÀRIES I RÈGIM DE TINENÇA DE LA TERRA EN EL CENS AGRARI DE 1962

Com ja he assenyalat en el seu moment, en aquesta nota - no tracto sinó de facilitar unes dades complementàries que ajudin a precisar, amb tots els dubtes que es vulgui, alguns aspectes sobre la propietat i que ja hem vist en el Capítol 2 - (1).

Podem constatar en primer lloc com el tant per 100 de parcel·les menors de 5 Hes (45,51) coincideix pràcticament amb el tant per 100 de contribuents (46,15) del primer grup (fins a 10 pessetes) del repartiment de rústica, pot significar, en termes generals, que majoritàriament les contribucions més baixes responen a poca terra, més que a terra de poca qualitat o baix rendiment de les terres de secà, ja que el grup de parcel·les de fins a 5 Hes baixa fins a un 34,76 per 100, la contribució fins a 10 pessetes se situava per damunt de la mitjana regional. Al terme de Lleida, la fragmentació de la propietat puja espectacularment, perquè les explotacions amb menys de 5 Hes representen el 80,54 per 100 del total.

Per l'altre extrem, les explotacions amb més de 1000 Hes, són aquí millor representades: quatre contribuents contra dinou explotacions. Aquestes explotacions es troben: tretze a la Noguera (tres a Balaguer, dues a Ager i Fontllonga i una a Algerri, a Alòs de Balaguer, a Camarasa, a Castelló de Farfanya, a Santa Linya i a Tragó de Noguera) i sis al Segrià (dos a Alcarràs i una a Alpicat, a la Granja d'Escarp, a Lleida i a Seròs). Les grans explotacions de la Noguera es localitzen al nord de la comarca, zona de conreu de secà i de garriga, el que ens ha de fer pensar que no es tracta d'explotacions agràries

Quadre 1. Extensió de les explotacions agràries

Num. d'explotacions Explotacions: menors de 0,1 lhas de 0,1 i menys de 0,2 lhas de 0,2 i menys de 0,5 lhas de 0,5 i menys de 1 lhas de 1 i menys de 2 lhas de 2 i menys de 3 lhas de 3 i menys de 4 lhas de 4 i menys de 5 lhas de 5 i menys de 10 lhas de 10 i menys de 20 lhas de 20 i menys de 30 lhas de 30 i menys de 50 lhas de 50 i menys de 70 lhas de 70 i menys de 100 lhas de 100 i menys de 150 lhas de 150 i menys de 200 lhas de 200 i menys de 300 lhas de 300 i menys de 500 lhas de 500 i menys de 1000 lhas de 1000 i més lhas	Regió VIII		Carriguers		Noguera		Segarra		Segria		Urgell	
	total	per 100	total	per 100	total	per 100	total	per 100	total	per 100	total	per 100
	31111	100	4833	100	6430	100	2478	100	11995	100	5375	100
	777	2,49	12	0,24	157	2,44	120	4,84	335	2,79	153	2,84
	1223	3,93	91	1,88	243	3,78	108	4,35	409	3,40	272	5,06
	1371	4,40	154	3,18	316	4,91	58	2,34	638	5,31	205	3,81
	1408	4,52	174	3,60	243	3,77	59	2,38	706	5,88	226	4,20
	2773	8,91	329	6,80	412	6,40	163	6,57	1450	12,08	419	7,79
	2406	7,73	292	6,04	446	6,93	128	5,16	1192	9,93	348	6,47
	2388	7,67	353	7,30	421	6,54	119	4,80	1121	9,34	374	6,95
	1824	5,86	275	5,69	367	5,70	102	4,11	794	6,61	286	5,32
	6269	20,15	1029	21,29	1231	19,14	422	17,02	2433	20,28	1154	21,45
	6166	19,81	1319	27,29	1200	18,66	646	26,06	1820	15,17	1181	21,97
	2356	7,57	458	9,47	600	9,33	316	12,75	581	4,84	401	7,46
	1226	3,94	235	4,86	312	4,85	111	4,47	314	2,61	254	4,72
	388	1,24	49	1,01	140	2,17	38	1,53	98	0,81	63	1,17
	205	0,65	25	0,51	82	1,27	33	1,33	42	0,35	23	0,42
	160	0,51	24	0,49	72	1,11	35	1,41	20	0,16	9	0,16
	62	0,19	4	0,08	32	0,49	10	0,40	13	0,10	3	0,05
	42	0,13	4	0,08	19	0,29	6	0,24	11	0,09	2	0,03
	32	0,10	3	0,06	16	0,24	4	0,16	7	0,05	2	0,03
	16	0,05	3	0,06	8	0,12	-	-	5	0,05	-	-
	19	0,06	-	-	13	0,20	-	-	6	0,05	-	-

estRICTES; en alguns d'aquests pobles, per exemple, existien petites indústries de carbó vegetal. El grup anterior, de 500 a 1000 Hes, contabilitza setze explotacions: tres a les Garrigues (dues a Castellldans i una a Juneda), vuit a la Noguera - (dues a la Baronia de Rialb i una a Cubells, Fontllonga, Ivars de Noguera, Oliola, Penelles i Santa Linya) i cinc al Segrià (dues a Lleida i una a Aitona, a Sarroca i a Torrefarrera). No més la Segarra i l'Urgell no compten amb cap explotació de més de 500 Hes. Podem concloure que la gran propietat és molt localitzada i fins i tot podem considerar-la com un fet aïllat.

L'altra constatació a la vista del Cens, és el predomini de les explotacions de tipus mig. Podem concloure, doncs, que ens trobem en un sistema d'explotació que combina la petita - explotació amb la mitjana, el que reforçarà la tendència a favor d'una agricultura tradicional i condicionarà notablement - el model de desenvolupament agrari, al mateix temps que estimula la resistència de la pagesia a viure de la terra.

Per últim, hem de fixar l'atenció en el règim de tinença de la terra. Constatem en primer lloc que les diferències en-

quadre 2. Distribució de la superfície segons el règim de tinença

	Total Has	Propietat		Arrendament		Aparceria		D'altres	
		total Has	per 100	total Has	per 100	total Has	per 100	total Has	per 100
Garrigues	66958	51895	77,50	1021	1,52	12129	18,11	1913	2,85
Noguera	142673	116051	81,34	4428	3,10	19758	13,84	2436	1,70
Segarra	51765	35616	68,80	601	1,16	14717	28,43	831	1,60
Segria	110493	79246	71,72	7648	6,92	16088	14,56	7511	6,79
Urgell	56425	37256	66,02	1316	2,33	16738	29,66	1115	1,97
Regió VIII	428314	320064	74,72	15014	3,50	79430	18,54	13806	3,22

tre una i altra comarca no són prou significatives com perquè ens entretinguem en cada una d'elles. Constatem, en segon lloc, que el règim de conreu directe pel propietari és absolutament

superior a qualsevol altra, el 74,72 per 100 de mitjana regional. Els altres règims, es redueixen, amb totes les excepcions que calgui (penso, per exemple, amb les terres dels beneficiats), a unes situacions molt localitzades.

NOTA

- (1) Per a una crítica als Cens agraris, si bé des del punt - de vista dels conreus, vegeu R. MAJORAL: La utilización del suelo agrícola en Catalunya, pp. 152-176. Segons la professora Majoral, el Cens pot tenir un marge d'error - entre un 5 i un 20 per 100.
-

III - MOSSÈN BONAVENTURA PELEGRI I TORNÉ

Va néixer a Lleida el 16 de febrer de 1879, en el si d'una família pagesa i carlina de soca-rel. A partir dels nou anys cursà els estudis eclesiàstics al Seminari Conciliar de Lleida, sent ordenat sacerdot l'any 1902. Ultra l'activitat sacerdotal, que mai va abandonar, va dirigir els seus esforços en dues direccions: l'activitat intel·lectual i la política. Va morir a Lleida el 15 de gener de 1937.

Tres grans temes van centrar la seva producció intel·lectual: els estudis literaris: La parla a Catalunya (1911), Assaig d'història Crítica de la Literatura Catalana (1912), Renaixement i Noucentisme (1913) i La prosa literària del Renaixement (1914), tots premiats en els Jocs Florals de Lleida i Lleida en la Renaixença Literària de Catalunya (1935), un llibre obligat en la història cultural lleidatana. Els estudis filosòfics: tant especulatius (Epistemologia Balmesiana, Estudi Crítich-històric de la Filosofia Fundamental (1911) i Filosofia Crítica (1914) com d'analítica (Filosofia i política del Renaixement Català, premiat en els Jocs Florals de 1915); i, per últim, els estudis de caràcter doctrinal, d'un marcat estil catequètic, (Comentario al Catecismo Elemental Diocesano, Lérida, 1935) així com els textos dirigits a les Escoles Dominicals i apologètics (com, per exemple, la sèrie Reportatges de Cultura al voltant del fet religiós).

La seva activitat política es va centrar principalment en el camp de la premsa, o, com ha dit Josep Lladonosa, com a orientador del moviment de dretes. Va dirigir: El Diario de Lérida fins que aquest va plegar -dos mesos més tard de la proclamació de la República. Va col·laborar de manera assídua a El Correo i El Matí, de Barcelona, així com a La paraula Cris-

tiana, editada també a Barcelona. Persistent polemista, alguna de les seves sèries van veure la llum en forma d'opuscle: Los patrones del Liceo Escolar (1913) o ¿Qué hay, en resumen, sobre lo del esperitismo? (1929).

La Lleida dels anys trenta era encara una ciutat petita, familiar, on la gent es coneixia, on les disputes polítiques no traspuaven encara lluites socials; aquestes no eren sinó un ressò llunyà que prenia cos a la ciutat d'una manera esporàdica i si eren magnificades, ho eren interessadament per tal d'engrandir la pròpia gesta o per desvetllar les conciències mai prou vigilants dels petit-burgesos provincians.

Les dretes es nodrien principalment de la petita burgesia catòlica, menada per un clergat majoritàriament integrista, molt poc brillant intel·lectualment i en gran part foraster. Sector social vertebrat al voltant d'unes idees trascendents (Déu, pàtria, família, propietat) i per tan acceptades com un tot sense fissures i enquadrat ja directament per l'Església (que tenia una activitat pietosa molt intensa i tradicional: quaranta hores, novenes, Dijous Eucarístics, robbers parroquials, Confraries i Arxiconfraries de tota mena) o pel carlisme, l'única organització política on aquest ideari quadrava perfectament mantenint-lo de manera intransigent i total, i que a més disposava d'una història de lluita contundent contra el liberalisme, no tan sols política, sinó principalment com un combat per la fe, per la tradició.

El joc polític de concessions i pactes, no podria ser acceptat sinó com un mal menor. Les diferents opinions de dretes, eren el fruit de traïcions, de debilitats o bé d'il·legítics interessos, perquè un sol era el Senyor i una sola la doctrina. Els pactes i aliances, fins i tot entre les forces afins, es circumscrivien al tema electoral, i tot sovint fetes

a contracor i de duració molt precària.

Mossèn Pelegrí, que va exercir durant anys de mentor -- principal d'aquesta dreta, va elaborar un cos de doctrina molt coherent --si bé no original-- al voltant d'unes quantes idees claus i que podem resumir en la permanència de la Tradició Catòlica:

"La Tradición es un sentimiento de la trascendencia de la vida, y no sabría comprenderla -- digna sino por la transfusión en ella del Espíritu de Dios; es la confesión de la soberanía de Dios sobre el hombre integral, y no -- puede sufrir el menor conato de emancipación: es la síntesis fórmula de todo lo fundamental, verdadero y bueno y no puede resignarse a la más leve transigencia, porque en ella vería -- su ruina". (1)

Des d'aquesta perspectiva la unitat medieval és l'època de -- plenitud. El Renaixement, la ruptura de l'ordre cristià:

"... va produir a l'Europa culta un esplet de paganisme que revoltà totes les esferes del -- pensament i capgirà gairebé tots els cervells. Com que portava l'ànima pagana, la seva obra no podia ésser més que de reconquesta pagana; (...) la bandera del Renaixement havia d'és-- ser d'anarquia i revolta". (2)

Des d'aleshores, des de Luter en l'aspecte religiós i -- des de Descartes en el filosòfic, els mals que sumeixen el -- món contemporani en un pou profund i dolorós, són els fills legítims i conseqüència lògica d'una cadena ininterrompuda -- d'errors fatals. L'únic camí per reconstruir la unitat perduda i resituar l'home, criatura de Déu, en el lloc que li correspon en l'univers i en la història, és la restitució de la Tradició Catòlica.

Paradoxalment, aquesta interpretació de la història el va menar a la intransigència doctrinal i a la flexibilitat po

lítica. En la primera el trobem afilerat amb les tesis doctrinals del Partit Integrista que s'expressava a través d'El Siglo Futuro. La segona, la flexibilitat política, el va enfrontar repetidament amb el carlisme lleidatà, i fins tot va dotar-lo -en certs ambients dretans i clericals, és clar- d'una certa llegenda de liberal i republicà. Res més lluny de ser cert.

Precisament a les Joventuts Tradicionalistes anaven dirigits els article publicats a El Diario de Lérida, i després -reunits en un llibre, La Tradición Católica española (1914). Aquí no solament fa una defensa aferrissada de la Tradició, -sinó que en el fons és una crítica molt dura al carlisme, al qual no creu capaç de "despertar sino tristes nostalgias".

Dos mesos justos abans de proclamar-se la República, en un article, "El conservadurismo renovador del Sr. Cambó", donava un pas més endavant: s'adheria a les tesis centristes -del dirigent regionalista:

"Todos cuantos somos enemigos de la revolución", deia, "debemos ser también enemigos de todo conservadurismo". (3)

L'any 1933, mossèn Pelegrí abordà, en una sèrie d'articles publicats entre juliol i octubre a El Correo i amb el títol de "La intel·ligència de les dretes lleidatanes. Lletra oberta", el que per a ell són els problemes claus que tenen -plantejades les dretes en general i les de Lleida en particular.

Feia front, en primer lloc, al pluralisme polític de les dretes: Comunió Tradicionalista, Lliga Catalana, de la qual -diu que no mancarà que li negui el caràcter de dretana perquè no porta l'etiqueta confessional, La Unió Democràtica i simpa

titzants, encara, de l'Acció Popular de Gil Robles.

"Cal dir, per evitar confusionisme, que ara no tractem de fer l'apologia de cap d'aquests sectors amb preferència als altres; ni menys de identificar-los. Volem, només, afirmar el dret de cada un d'ells a ser comptat entre els sectors de dreta". (4)

Des de la crisi oberta per la darrera guerra carlista - (1872-1876), raona, el cos comptat de les dretes s'ha anat desglossant davant dels diferents problemes: primer van ser - els integristes que del lema carlí es van quedar tan sols amb el "Déu i Pàtria" i que per anar contra les esquerres - van aliar-se amb els alfonsins, passant per alt el seu liberalisme i la qüestió dinàstica; els tradicionalistes (carlistes), per la seva banda, posant per davant el tema dinàstic, van - preferir anar amb els nacionalistes tancant els ulls al seu esquerrisme; els de la Unió Catalanista (i després la Lliga) van preferir pactar amb els esquerrans, que també eren nacionalistes, que no pas amb la dreta centralista; per últim, l'exigència de justícia social, inspirada en la doctrina dels Papes, produí un nou desglossament entre un sector important - del jovent que tant a la Lliga com als carlins "hi troben a mancar sentit nacionalista i sentit social".

"Tot això que hem dit és la síntesi d'un fet històric del qual és precís tenir-ne comprensió justa i generosa, per no perdre el temps, discutint anècdotes, sense atacar a fons el problema" (5).

Per a mossèn Pelegrí el fons del problema és "el triomf de l'ideari cristià en la consciència del poble". Cap dels sectors de dreta pot pretendre per si sol la realització del seu programa màxim sense aquest triomf previ i tots poden - i deuen- trobar-se en aquesta empresa.

Les conclusions són importants: primerament, en els rengles de la mateixa Església urgeix la renovació de les organitzacions catòliques; cal destacar el seu compromís amb els inicis de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, de la qual en seria inspirador i valedor principal. Les organitzacions catòliques, afirmava, havien de ser tant un ferment de recristianització de la societat com un element de cohesió i unitat entre les diferents organitzacions polítiques. Dirigint-se als exercitants, mossèn Pelegrí deia:

"Ja sé que la vostra tasca no és política, ni deu ser-ho; però vosaltres feu, sens dubte, - una de les millors polítiques, que és la de - informar la consciència a l'allum de la fe i templar el cor al caliu de l'amor, preparant els ciutadans per a que, quan hagin d'actuar com a tals, encertin a orientar llur actuació de cara als grans ideals de Veritat i Justícia, els únics que poden salvar el poble. Aquesta tasca nobilíssima de germanor no us - imposa pas que sigueu homes neutrals; al contrari, deveu realitzar-la cada u dins del sector polític en que militeu, essent sempre el vostre vot un vot d'intel·ligència, essent -- sempre la vostra disposició d'ànim una disposició a l'avenença; (...) silenciament els punts de divergència i accentuant els punts de coincidència (...) (6).

En segon lloc, per als partits polítics de dreta, diu que quan es parla d'intel·ligència política, hom pensa en coalicions electorals, i si bé aquestes són importants, no poden ser pràctiques ni duraderes, sinó existeix una intel·ligència permanent. De la mateixa manera, continua, que la defensa del laïcisme i del materialisme aglutinen a les esquerres de tot el món, la defensa de l'ideari cristià ha d'unir a les dretes, i més concretament en l'obra de la catequesis popular, en la Federació de Joves Cristians, en les Associacions de Parés de Família, en l'Acció Catòlica o en qualsevol empresa cultural

o periodística catòlica.

"I aquesta intel·ligència habitual i permanent de tots els sectors de dreta, faria que sense oblidar cada un d'ells el seu programa màxim, s'acostumessin a anar junts en la defensa del programa mínim que és el comú; (...)
(7).

Si bé en les eleccions de novembre de 1933 i de 1936 les dretes van anar plegades, en el fons, l'última empresa de mossèn Pelegrí va fracassar. Val a dir que les circumstàncies de la seva malaltia, que l'obligava a romandre tancat a casa, podia restar-li capacitat i influència. En el terreny polític, els carlins el van atacar durament presentant-lo com a traïdor a la seva causa; la Lliga, era socialment massa feble a Lleida i lluny de ser capaç d'emparar un moviment catòlic important, empresa a la qual sembla que no fou massa sensible. Encara menys força tenia la Unió Democràtica.

En el terreny de l'Església, la majoria de les organitzacions catòliques lleidatanes, i cal creure que el clergat, viuen ancorades en uns models organitzatius i doctrinals massa rígids per donar el doble salt que mossèn Pelegrí demanava. Només la Federació, probablement l'organització sobre la qual exercia una major influència, estava orientada en aquest sentit; però per una part va estar un moviment molt curt en el temps i per una altra es va desenvolupar amb moltes dificultats i rodejada tot sovint de la desconfiança d'una part del clergat.

Evidentment, el model apuntat per mossèn Pelegrí era un model democristià clàssic, on es produeix una simbiosi perfecta entre el moviment (organitzacions catòliques) i el partit polític. En realitat, i per dir-ho de pressa, era massa modern per poder engegar la vella maquinària catòlica de Lleida.

NOTES

- (1) La tradición católica española, p. 27.
- (2) Epistemología balmesiana, p. 6. Aquesta idea de l'encadenament d'errors, va ser desenvolupada d'una manera més - complerta en un article publicat en vigílies electorals l'any 1931 tot parlant del perill comunista; l'article, - que no va signat, respon perfectament a l'estil de mossèn Pelegrí, i diu: "La izquierda republicana, en su prensa local (es refereix, és clar, a la de Lleida), ha defendido el derecho de discutirlo todo, absolutamente todo. Así comenzó el Renacimiento; proclamando a la razón libre árbitro y juez de toda verdad y de todo derecho. Y la libertad de crítica, abandonada a si misma, produjo el escepticismo; y luego, éste, produjo el indiferentismo religioso; y de este nació el concepto puramente materialista de la vida, sobre el cual fundó Carlos Marx su teoría de la lucha de clases para la conquista del dinero y del poder; que es el credo del comunismo". "Ante la próxima jornada electoral. La izquierda republicana y el comunismo". El Diario de Lérida - núm. 14893 (11 abril - 1931). p. 1.
- (3) El Diario de Lérida - Núm. 14820 (13 enero 1931), p. 1.
- (4) El Correo - Núm. 650 (16 julio 1933), p. 1.
- (5) Ibid. - Núm. 652 (18 julio 1933), p. 1.
- (6) Ibid. - Núm. 673 (13 septiembre 1933), p. 3.
- (7) Ibid. - Núm. 653 (19 agosto 1933), p. 1.
-

IV - HUMBERT TORRES I BARBERÀ

Va néixer l'any 1879 a Mont-roig (Baix Camp), on el seu pare Marià Torres exercia la medicina. Aquest era fill d'El Tarròs (l'Urgell), la terra de la família Companys i també de Salvador Seguí, El Noi del Sucre. Durant l'època d'estudiant de medicina a Barcelona, participà activament en l'Associació Escolar Republicana, dins la qual va lligar amistat duradera, entre d'altres, amb els lleidatans Alfred Perenya, des d'aleshores inseparables i de qui seria cunyat, ja que en Torres es casaria amb Maria Perenya, amb en Pere Mies i Lluís Companys. De tornada a Lleida es van convertir amb l'aire nou que el republicanisme residual necessitava per revifar i emprendre nova embranzida. La nova situació es traduïria políticament amb el naixement de Joventut Republicana. La primera etapa política del jove Torres es mourà pel terreny municipal; - al 1905 seria elegit per primera vegada regidor i el 1917 seria el primer alcalde popular del segle a Lleida (1).

Moltes són les facetes del doctor Torres que podríem estudiar i tractar, des de la seva actuació política fins la científica, ja que va col·laborar assíduament a revistes mèdiques, fins la seva abundant producció periodística. Ens ocuparem solament de dues: el seu pensament al voltant del fet religiós i els trets principals del seu pensament polític, principalment durant els anys trenta.

Deia el fet religiós i no qüestió o problema, que és com sovint ens referim a aquest tema, perquè la religió era pel doctor Torres, més que res un fet, una realitat vivíssima; - ell era vitalment -penso que així es desprèn de molts dels seus escrits- un home profundament religiós i l'esveraven -- tant les religions dogmàtiques com a ell -bon racionalista-

li agradava dir, com l'allau antireligiós, que com un signe de modernitat, creia que envaïa a la joventut i contra el - que els volia prevenir.

"Santa innocència, perillosa innocència! Peril·losa, sí, car aqueixos joves avui tan des preocupats, això és, desinteressats de les - coses més fondes i humanes que l'espectacle de la vida ens pot oferir, són els més pre-- disposats, si són sensibles i intel·ligents, quan els arriba l'hora de la serenitat i de la maduresa, a caure a l'extrem oposat, a la conversió sobtada i sensacional. (...)" (2).

En una carta dirigida a Joaquim Maurín, aleshores (1926) empresonat al castell de Montjuïc, en Torres afirma que és inútil que en Marx vulgui per decret "suprimir el fet que l'home mediti sobre aquestes coses, això és, religiosament", "i és que matar l'idealisme (com a contraposició al materialisme, s'ha d'entendre) és inútil, és donar cokes a un punxo" (3). Podríem repetir els exemples fins a cansar-nos.

Ara bé, la religió d'Humbert Torres no és una religió positiva. La seva, diria ell, és una religió científica, gairebé experimental, basada,

"No pas en la fràgil arena de les puerils concepcions d'una fe dogmàtica, ans en la ciència més severa i en la experimentació més exigent" (4).

Ens topem ara amb la faceta més popular del doctor Torres: l'espiritisme (5). Aquest apareix, explicava ell mateix en el Congrés de 1934, en el moment en què la ciència arriba al seu màxim esplendor i "se edifica una concepción naturista opuesta a los teólogos". L'univers deixa de tenir secrets per a la ciència. És aleshores que apareix l'ideal espiritista, a disputar-li a la ciència, en el seu propi terreny -el de la raó-, el domini de la veritat. L'espiritisme, afirma, ha apor

tat una sèrie de proves científiques que li permeten dir que "el pensamiento es una realidad substancial objetivable"; la ciència moderna ha d'esborrar el principi clàssic que els -- sentits són l'única font de coneixement, base de la concepció materialista de l'home.

"En virtud de los hechos aportados por el Espiritismo --deia en el Congrés de 1934-- podemos afirmarlo no con razones, sino con experiencias, que el pensamiento no es un secreto del cerebro, ni el resultado del juego las fuerzas físico-químicas, sino una unidad en sí. El alma no es un epifenómeno sino una realidad. El alma, independiente del cuerpo, existe. ¿Sí? Pues no ha nacido con el cuerpo -- que la aloja. Y no morirá cuando el cuerpo muera".

El principi de la immortalitat, és la conclusió més original de l'espiritisme. L'ànima que acaba de deixar el cos humà (el que entenem com a mort) és viva, més que els mateixos que ens creiem vius, perquè alliberada de les limitacions que l'imposava l'organisme corporal "ha recobrat amb esclat la seva independència", segueix indefectiblement el seu camí, una "ruta inacabable i cada dia millor", vers la pròpia perfecció i amb el propi esforç.

"No el veus, però el tens al teu costat, i és capaç en certes condicions, de donar-te mostres de la seva presència" (6).

Del pensament polític del doctor Torres, molt vast i molt extens per les diferents publicacions periòdiques, ens interessen, ara, tres temes: el seu liberalisme, la qüestió social i Catalunya.

Humbert Torres era un liberal de cap a peus, per tradició i per convicció. Deia a la carta dirigida a Maurín tot -- parlant de l'experiència russa, que aquesta li repugnava, "no

pas pels seus radicalismes econòmics", "ans pel seu odi a l'ideal democràtic".

"de cap manera pot deixar de repugnar a qui, com jo, professa un amor sens límits a la llibertat de tot home, pensi com pensi i sigui com sigui. Ignoro si hi ha tanta o més o menys tirania a la Rússia d'ara que a la del Tsar; desconeixo igualment, si el coeficient col·lectiu de benestar és superior o inferior al d'abans".

El seu liberalisme polític era fill d'un liberalisme humanista, d'una fe cega en la capacitat de l'home per edificar lliurement la seva personalitat (en aquesta fe no hi eren absents les seves teories sobre la personalitat de l'esperit, de l'ànima individual) per això desconfiava tant -i per igual- del dogmatisme religiós, del determinisme que ell creia veure en la ciència, com del determinisme econòmic que atribuïa al materialisme històric de Marx. Connectant amb la tradició liberal del segle passat, corregida per les teories federals i fins a cert punt llibertàries de Pi i Margall, Humbert Torres desconfiava de les doctrines massa intervencionistes i reguladores de la vida dels homes i dels pobles.

"Com diu Pi i Margall, quan més independent i més lliure és la personalitat humana, dintre de les normes morals de la convivència social, en un règim en el qual el treball sigui una condició obligatòria per a viure, -tan més enèrgicament s'acusarà la personalitat de l'home i tan més susceptible serà de profitoses iniciatives".

Després de reconèixer com en el capitalisme actual tot això ha naufragat, afegeix:

"Però no en dubteu, aquest perill subsisteix i encara s'afirma en una estructuració social en la qual, com en el col·lectivisme

pur, l'home sembla capitular davant l'Es_utat, es veu despotenciat en els seus va-
lors substantius i, per afany d'anar a -
una organització més conforme amb la jus_u
tícia distributiva, amenaça la necessà-
ria jerarquia dels valors en una concep-
ció humanitària i liberal de la vida" (7)

Aquestes darreres paraules ens permeten d'enllaçar amb un altre tema: la problemàtica social. El doctor Torres, com a bon liberal (filosòfic, no economista) se situa a mig camí entre el capitalisme i el socialisme. Del capitalisme li des_uplau tant la misèria que veu arreu (i penso que no creu ine-
vitable, ja que en ple crac de 1929, tot i polemitzant amb -
Victor Colomé, contraposa els avenços imparables del capita-
lisme amb les previsions catastrofistes de Marx), com la des_u
naturalització que ha introduït en el sistema liberal-democrà_u
tic. La desconfiança vers el socialisme, principalment el so_u
cialisme marxista, ha quedat prou patent en el text citat més
amunt. A aquestes prevencions sobre el socialisme marxista hi
introduïria, encara, la crítica a la teoria i pràctica de la
lluita de classes que creia un altre dogma erroni del marxis_u
me. Aporta a la polèmica un nou concepte per tal de superar
l'antagonisme entre un i altre sistema: "el dret personal al
producte del treball". Les coses existeixen perquè l'home les
creï o les transformi. És de justícia, doncs, i també útil al
general desenvolupament de la societat, que l'home "sigui amo
d'allò que produeix amb el seu esforç personal". Val a dir -
que el doctor Torres, s'estén àmpliament sobre els beneficis
d'aquesta teoria, però no s'atura a analitzar la realitat del
capitalisme per tal d'aplicar-la i quina és la política que -
pot fer-la possible. Al capdavant, i això ho assenyalava el -
seu contrincant Victor Colomé, en Torres estava molt més a prop
de l'anomenat "socialisme utòpic", i encara dels radicals fran

cesos de la Gran Revolució, que del plet que des de la primera Guerra Mundial dividia el món i les societats. A la pràctica, les teories del doctor Torres no conduïen sinó a un es verament davant el radicalisme de la lluita de classes i a una política social tímida i fins i tot conservadora.

La seva actitud davant l'anomenada "qüestió catalana", descansa sobre dues conviccions: el dret de Catalunya a regir els seus propis destins, dret que neix històricament a partir del fet d'haver estat durant segles una nacionalitat política, i jurídicament del fet d'haver perdut aquesta nacionalitat per voluntat aliena (8); i la seva trajectòria política personal, sempre en els rengles del catalanisme. Ara bé, Humbert Torres situava la resolució d'aquest plet català en un nivell més ampli i complex.

"La pàtria -deia l'any 1928- està bé, però no ho és pas tot, ni el principal, car l'home és anterior i superior al ciutadà" (9).

Tan sols la simbiosi perfecta entre la democràcia (esquerana) espanyola i la democràcia (esquerrana) catalana, portaria la solució al plet català. I dic plet, perquè tal com és plantejada la qüestió de l'autonomia pel doctor Torres, no es tracta tant d'una reordenació de l'Estat, sinó de resoldre plets distints i diferencials; per això, com millor sigui l'enteniment entre les parts (durant el primer bieni azañista, aquest enteniment entre els republicans del govern de Madrid i l'ERC fou excel·lent) millor es resoldran els problemes. D'aquí que comprèn -i defensa- la manca d'èxit dels vascos en els seus plantejaments autonòmics, perquè el dretanisme catòlic els fa sospitosos davant els republicans de fer un mal ús de l'autonomia. (En un altre lloc em refereixo altra vegada a aquest tema dels vascos i l'incident que va protagonitzar

el doctor Torres davant una delegació de vascos i gallecs que visitaven Lleida). En el tema català, el doctor Torres tampoc seria un radical i de la mateixa manera que el 14 d'abril de 1931, proclamaria simplement la República, a l'octubre de 1934 estaria en contra de qualsevol actitud de revolta.

La personalitat del doctor Torres es va fer sentir en la vida lleidatana del primer terç de segle i el seu nom quedarà unit per sempre més al del moviment liberal, republicà i catalanista d'aquells anys. La república de 1931 va unida de manera indestruïble al seu nom; són aquests anys, principalment - fins al 1934, els anys de més gran popularitat i d'influència d'Humbert Torres. A la mort del president Macià, va ser un ferm candidat a la Presidència de la Generalitat, si bé ell no va acceptar. És a partir de l'octubre de 1934 que la seva presència pública s'anirà eclipsant. S'ha atribuït a la seva sordesa l'apartament voluntari dels càrrecs i la progressiva retirada de l'escena pública. De ben segur que és cert, però tinc el convenciment que el seu sentit teòric i pràctic de la moderació política, social, patriòtica fins i tot (si se'm permet el mot), i el seu liberalisme radical, devien crear en el seu esperit un sentiment d'inquietud i amargor davant uns temps cada cop més radicalitzats i més allunyats dels seus ideals liberals.

Al terme de la guerra civil va marxar a l'exili d'on va tornar l'any 1953, instal·lant-se a Barcelona fins la seva mort l'any 1955.

NOTES

- (1) Per a diferents aspectes de l'activitat del doctor Torres, veure Humbert Torres, editat per la Comissió Organitzadora de l'Homenatge a Humbert Torres, Lleida, 1982. Dels diferents articles aquí recollits voldria destacar l'evocació personalíssima que fa Frederic Godàs i Vilà (pp. 31-50).
El llibre compta també una succinta bibliografia (pp. 119-122).
- (2) "El problema religiós. Un magnífic article de Jean Jaurès" - Lleida, Núm. 89 (10 novembre 1929), pp. 5-8. Les paraules del doctor Torres són de la presentació que ell fa de l'article de Jaurès.
- (3) "Dues lletres". Lleida, Núm. 64 (25 gener 1928), pp. 2-5.
- (4) "Davant la mort". Article publicat a l'Opinió de Barcelona del 24 de març de 1928, i reproduït a Lleida, núm. 69 (10 abril 1928), pp. 2-4.
- (5) L'espíritisme va tenir a Lleida i a les comarques també, nuclis molt actius; almenys el 1874 existia ja a Lleida un Cercle cristiano-espíritista molt actiu, i és precisament el pare d'Humbert Torres, juntament amb el matrimoni Maspons, un dels més actius propagandistes de les noves idees; en concret, el doctor Marià Torres va escriure sobre aquests temes els següents opuscles: La religión futura, El pleito secular i Dominicales de cuaresma. És possible que en alguns llocs els ambients espíritistes i republicans es confonguessin; això no seria estrany, però crec que no era la norma. Les conviccions espíritistes del doctor Torres van ser discutides i com

batudes des de la premsa (vegeu, per exemple, l'opuscle ja citat de Bonaventura Pelegrí ¿Qué hay, en resumen sobre eso del espiritismo?), i des de conferències i debats (com la tanda de conferències que el doctor Torres va - compartir l'any 1929 amb el jesuïta P. Palmés al Casino Mercantil), i probablement ridiculitzades durament.

Voldria deixar constància que pel doctor Torres els experiments espiritistes, la part més popular i més fàcilment vulnerable, no eren sinó fenòmens interessants. Així ho deia en la conferència pronunciada en el Congrés Espiritista Internacional celebrat a Barcelona l'any 1934.

En aquest Congrés de les comarques lleidatanes, ultra el doctor Torres, van assistir-hi tres delegats de Lleida: Lluís Coronel i Soria, Aurora Sarrés i Gumbau i Josep Vidal i Ruiz; un de tàrrega: Pere Argelich; i dos de Molle-russa: Francesc Margalef i Senen Ros i Raich. L'Humbert Torres va contribuir també al desenvolupament intel·lectual del moviment i ultra els molts articles de premsa, (com per exemple a la revista Lleida durant els anys de la Dictadura), hem d'assenyalar la traducció i anotació dels llibres d'ERNESTO BOZZANO: Els enigmes de la psicomètria (Barcelona, s. d.); La supervivència humana (Lleida, 1928). Així com la comunicació presentada en el Congrés de Barcelona: "La teoria espiritista en los pueblos latinos y anglosajones", (pp. 140-143) i la conferència - pronunciada davant del Congrés (pp. 167-173). Vegeu: Federación Espiritista Internacional. Federación Espiritista Española: V Congreso Espiritista Internacional. Libro resumen. Barcelona, 1 al 10 de septiembre de 1934. - Barcelona, 1934. L'any 1926 en la polèmica establerta a la premsa entorn d'aquests problemes, hi va posar la cu

l·lerada des de Montjuïc, on era empresonat, en J·oaquim Maurín. Maurín, en una entranyable i al mateix temps pintoresca carta dirigida al doctor Torres (veieu nota 3) aplicava el materialisme històric, al peu de la lletra, sobre el paper de l'espiritisme -i de totes les religions en general- en el procés actual de la burgesia, com a classe descendent.

- (6) "Davant la mort", citat en la nota 4.
- (7) H. TORRES.- "De socialisme".- Lleida. Núm. 104 (25 setembre 1929), pp. 7-9. Aquest és el primer article d'una polèmica amb Victor Colomé, futur dirigent del Bloc.
- (8) Vegeu la seva intervenció, a les Corts Constituents (30 juny 1932) durant la discussió del Títol II de l'Estatut d'Autonomia: Generalitat de Catalunya, Departament de Governació: L'Estatut de Catalunya a les Constituents de la República. (Discussió de l'articulat). Vol. III. Oficina de Madrid, setembre 1932, pp. 127-134.
- (9) Una enquesta de l'Opinió .- Lleida. Núm. 82 (25 octubre 1928), pp. 6-7. L'enquesta de l'Opinió, de Barcelona, és un bon resum de les opinions del doctor Torres sobre alguns dels principals problemes polítics del moment: República-Monarquia, col·laboració amb els republicans espanyols, separació Església-Estat, escola neutra, socialisme, etc.
-

APPENDIX II

1.1. POBLACIÓ ACTIVA (Cens 1930)

1. Ciutat de Lleida

Grups d'indústries	Homes	Dones	Total
Del mar	1	—	1
Agrícoles	2582	20	2602
Alimentació	157	5	162
Extractives	7	—	7
Siderúrgia i metal.lúrgia	3	—	3
Material elèctric i científic	—	—	—
Químiques	15	3	18
Construcció	293	—	293
Fusta	221	—	221
Tèxtils	22	18	40
Confecció de vestits i cuir	166	181	347
Arts gràfiques	108	3	111
Transport ferroviari	684	3	687
Altres transports terrestres	160	—	160
Transports terrestres i aeris	—	—	—
Aigua, gas i electricitat	53	—	53
Comunicacions	78	20	98
Comerç en general	1011	105	1116
Hosteleria	136	16	152
Serveis d'higiene	—	—	—
Banca, Segurances i oficines	159	2	161
Espectacles públics	28	1	29
Altres indústries	3831	74	3905
Grups de professions			
Servei domèstic	58	878	936
Forces armades	1275	—	1275
Forces d'ordre públic	113	—	113
Administració pública	266	16	284
Culte i clergat	189	274	459
Professions liberals	853	96	949
Treball domèstic familiar	—	12388	12388

2. Provincia de Lleida

Grups d'indústries	Homes	Dones	Total
Del mar	—	—	—
Agrícoles	77618	158	77776
Alimentació	1670	27	1696
Extractives	318	—	318
Siderúrgia i metal.lúrgia	9	—	9
Material elèctric i científic	—	—	—
Químiques	57	7	64
Construcció	2943	—	2943
Fusta	1812	2	1814
Tèxtils	550	421	971
Confecció de vestits i cuir	1305	701	2006
Arts gràfiques	201	3	204
Transport ferroviari	1063	6	1069
Altres transports terrestres	828	9	837
Transports terrestres i aeris	—	—	—
Aigua, gas i electricitat	353	—	353
Comunicacions	317	43	370
Comerç en general	4624	365	4989
Hosteleria	583	43	626
Serveis d'higiene	—	—	—
Banca, Segurances i oficines	308	9	317
Espectacles públics	111	6	117
Altres indústries	8665	137	8802
Grups de professions			
Servei domèstic	284	2714	2998
Forces armades	1365	—	1365
Forces d'ordre públic	739	—	739
Administració pública	308	16	324
Culte i clergat	1472	868	2340
Professions liberals	3599	601	4200
Treball domèstic familiar	—	105245	105245

FONT: Censo de población. 1930. Región catalana.

1.2. Resum estadístic de l'explotació del Canal d'Urgell

Anys	Recaudació Pessetes	Hectàrees Regades	Tarifa Mitjana
1862	---	40600	--
1863	35757'20	46669	0,76
1864	175540'27	51792	3,38
1865	473100'00	52027	9,09
1866	474500'00	53007	8'95
1867	615500'00	53120	11,58
1868	414107'50	53232	7,77
1869	577000'00	53287	10,82
1870	383245'87	53884	7,11
1871	522553'14	54329	9,61
1872	544727'64	54467	10,00
1873	394790'94	54508	7,24
1874	481358'06	54618	8,86
1875	504163'55	54674	9,22
1876	357026'40	54718	6,52
1877	605416'05	54788	11,05
1878	503576'94	54868	9,15
1879	616102'56	55387	11,12
1880	624303'93	55551	11,23
1881	633146'42	55595	11,38
1882	724931'34	55898	12,96
1883	856962'04	55941	15,31
1884	622320'66	55998	11,11
1885	533646'00	56190	9,46
1886	625633'46	56268	11,11
1887	535648'60	56310	9,51

Anys	Recaudació Pessetes	Hectàrees Regades	Tarifa Mitjana
1888	622631'71	56422	11,03
1889	511684'76	56518	9,05
1890	675269'19	56562	11,93
1891	723835'55	56589	12,79
1892	---	56610	--
1893	---	56662	--
1894	---	56739	--
1895	---	56739	--
1896	---	57039	--
1897	---	57221	--
1898	---	57301	--
1899	---	57416	--
1900	---	58082	--
1901	822281'91	58237	14,11
1902	908968'59	58407	15,56
1903	949831'58	59594	15'93
1904	974527'68	59750	16,31
1905	989852'46	60050	16,48
1906	1011972'06	60175	16,81
1907	973276'80	60345	14'96
1908	1131221'56	60419	18,72
1909	918142'66	60717	15,12
1910	1267752'30	60832	20'84
1911	1002064'27	60897	16,45
1912	1205660'58	60960	19,77
1913	1262778'05	60999	20,70
1914	1017315'32	61148	16,63
1915	1041121'15	61239	17,00
1916	1545998'16	61258	25,23
1917	1755516'57	61295	28,64

Anys	Recaudació Pessetes	Hectàrees Regades	Tarifa Mitjana
1918	2028648'78	61320	33,08
1919	2121609'66	61341	34,58
1920	2485592'68	61360	40,50
1921	1742843'51	61403	28,38
1922	1658363'92	61417	27,00
1923	1634443'57	61460	26,61
1924	1995151'73	61517	32,43
1925	2318800'28	61556	37,66
1926	2246887'29	61617	36,46
1927	2103009'95	61672	34,09
1928	2344675'51	61690	38,00
1929	2216195'15	61803	35,85
1930	2439378'83	61841	35,85
1931	2239943'52	61884	36,19
1932	2076640'38	61927	33,53
1933	2008376'58	61996	32,39
1934	1322622'75	62037	21,31
1935	1413184'56	62182	22,72
1936	---	62225	---

1.3. Relació de superfície per termes municipals que reguen amb aigües del Canal d'Urgell i Canal Auxiliar. 1948

Agramunt	1462'1961	hectàrees
Alcoletge	518'7632	"
Anglesola	1254'4110	"
Alamús	1797'8275	"
Albatàrrec	454'9752	"
Arbèca	1639'6713	"
Artesa de Lleida	1070'0458	"
Artesa de Segre	70'9525	"
Balaguer	616'8836	"
Barbens	665'4840	"
Bellcaire d'Urgell	2506'4514	"
Bellmunt d'Urgell	347'9601	"
Bell-lloc d'Urgell	2763'3816	"
Bellpuig d'Urgell	2351'0015	"
Bellví	3783'9293	"
Borges Blanques	1564'4827	"
Camarasa	534'1121	"
Cubells	552'9691	"
Castellserà	1134'2043	"
Claravalls	681'4168	"
Castellnou de Seana	1448'9086	"
Castelldans	669'8551	"
Fuliola	415'0472	"
Fondarella	334'9645	"
Foradada	61'6874	"
Floresta	1'7257	"
Golmés	1487'4682	"
Ivars d'Urgell	1998'9884	"
Juneda	2864'0688	"

Linyola	1979'6040	hectàrees
Lleida	3876'8375	"
Montgai	1226'6070	"
Miralcamp	1231'1001	"
Mollerussa	557'6932	"
Montoliu de Lleida	34'7201	"
Palau d'Anglesola	976'0874	"
Penelles	2177'3918	"
Poal	886'5522	"
Preixana	239'4982	"
Preixens	714'5420	"
Puiggros	670'2211	"
Puigvert d'Agramunt	541'5948	"
Puigvert de Lleida	948'1351	"
Sentiu de Sió	1219'5122	"
Sidamunt	592'4308	"
Termens	1187'6900	"
Tornabouŕ	1893'1413	"
Torregrossa	3111'3810	"
Vallfogona de Balaguer	1736'1400	"
Vilagrassa-	162'7538	"
Vilanova de Bellpuig	1131'1537	"
Vilasana	1577'8008	"
Vilanova de la Barca	957'1606	"
TOTAL	64683'5817	"

1.4. SOCIETATS ANÒNIMES. PROVÍNCIA DE LLEIDA (1930-1935)

	any de creació	localització	any	capital nominal	any de liquidació
1. Olis, grasses i lubricants					
Orujos de Borjas, S.A. de	1912	Borges Blanques	1930	825000	—
2. Aigües potables i de recs					
Agua Potable de Guissona	1910	Guissona	1930	20500	—
Agua potable de Seu de Urgel	1918	Seu d'Urgell	1930	100000	—
3. Cervesa i begudes gasoses					
Cooperativa Gremial S.A.	1915	Lleida	1931	501000	—
4. Comerç en general					
Comercio de Lérida, Compañia de	1926	Lleida	1930	75000	—
5. Electricitat i gas					
Eléctrica Garriguense S.A.	1918	Lleida	1930	150000	1935
Salto de Pifana S.A.	1920	Lleida	1930	550000	—
Eléctrica de Balaguer S.A.	1921	Balaguer	1930	1000500	—
Eléctrica Saiget S.A.	1930	Borges Blanques	1931	1050000	—
Hidroeléctrica de Oliana	1916	Oliana	1930	55000	—
Hidroeléctrica de Solsona S.A.	1916	Solsona	1930	25000	—
Eléctrica de Segarra S.A.	1916	Torà	1930	132000	1933
Eléctrica-Marinera de Unarre	1922	Unarre	1930	50000	—
6. Farineres i panificació					
Panificadora Leridana S.A.	1924	Lleida	1930	100000	—
Industria Agrícola de Solsona	1917	Solsona	1930	100000	—
7. Fusta					
Forestal la Pallaresa	1934	Tirvia	1934	750000	—
Maderas Sarradell S.A.	1914	Lleida	1930	525000	1933
Maderas y Transportes Rosell S.A.	1932	Tremp	1932	700000	—
8. Maquinària i construccions metàl·liques					
Ferros Segarra S.A.	1933	Tàrrega	1933	275000	—
Maquinaria Moderna para Construcciones y Obras Públicas S.S.	1928	Vieilla	1930	3500000	—
9. Productes alimentaris					
Abastecedores de Carne S.A.	1927	Lleida	1930	113750	—
Lecherias de Seo de Urgel S.A.	—	Seu d'Urgell	1932	28000	—
Goma S.A.	1912	Tàrrega	1930	70000	—
10. Productes químics i farmacèutics					
Drogas y Comestibles S.A.	1922	Lleida	1930	200000	—
Industrias Químicas S.A.	1922	Roselló	1930	100000	—
11. Tèxtil					
Fabrica Lanera y Eléctrica de Puente de Arsequell	1922	Arsequell	1930	350000	—
Industrias Mixtas S.A.	1922	Roselló	1922	100000	—

12. Transports

Autotransporte Parellada S.A.	1927	Lleida	1930	500000	—
Transportes Asociados S.A.	1935	Lleida	1935	100000	—
Hispano Guisonesa S.A.	—	Guissona	1932	54700	—
Pirinaica Pallaresa S.A.	1913	Pobla de Segur	1930	150000	1931
Transportes Galtanegra S.A.	1920	Solsona	1930	510000	—

FONT: Anuario financiero y de sociedades anónimas de España: 1930-1935.

1.5. EVOLUCIÓ DEL COST DE LA VIDA. CIUTAT DE LLEIDA (1930-1935)

	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Pa	0,65	0,67	0,67	0,64	0,70	0,70
Vaca de 2ª	4,62	4,04	4,35	4,43	4,47	3,37
Xai	4,54	4,12	4,22	3,83	4,56	3,87
Porc	3,58	3,04	3,47	3,47	3,64	3,25
Bacallà	2,01	2,31	2,21	2,35	2,20	2,50
Sigrons	1,58	1,65	1,66	1,83	1,93	1,29
Mongetes seques	1,45	1,31	1,29	1,4	1,34	1,04
Arròs	1,03	0,87	0,89	0,99	0,97	0,83
Patates	1,25	0,37	0,31	0,22	0,31	0,26
Oli	1,85	2,10	2,17	1,88	1,82	1,83
Vi	0,45	0,39	0,50	0,52	0,56	0,45
Ous	2,92	3,27	2,73	2,50	2,82	2,93
Llet	0,53	0,60	0,60	0,55	0,55	0,50
Cafè	8,08	8,87	9,16	9,54	10,00	9,83
Sucre	1,67	1,67	1,52	1,49	1,67	1,65
Sabó comú	0,99	1,00	0,99	0,90	0,87	0,97
Mitjana	2,32	2,26	2,29	2,28	3,20	2,20

FONT: "Boletín de Estadística".

1.6. NOMBRE D'OBREERS EN ATUR FORÇÓS. PROVÍNCIA DE LLEIDA (segon semestre de 1933).

Indústries	Juliol		Agost		Setembre		Octubre		Novembre		Decembre	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Agrícola i forestal	289	763	91	578	841	1323	624	799	514	609	601	812
Alimentació												
Extractives	35		30		34		10	8	9	2	15	
Siderúrgia i metall	40				10							
Petita metal.lúrgia					8							
Material elèctric i científic			5		8	1	2		1			
Química								4	1			
Construcció	135	12	185	14	196	20	449	120	369	103	594	20
Fusta	23	1	20		30	1	1		4			3
Tèxtil	20	15	25		32	120		160	86		20	
Confecció de vestits	2	1										
Arts gràfiques i premsa			6		6							
Transport ferroviari												
Altres transports terrestres	4	2			20				5			
Aigua, gas i electricitat	6											
Comunicacions												
Comerç en general	11		10		16							
Hosteleria	2											
Serveis d'higiene	1											
Banca, segurances i oficines												
Espectacles públics												
Altres indústries i professions	42	6	5		13	16			166	9		

1 Atur complet; 2 Atur parcial

FONT: Estadística del paro obrero involuntario en el segundo semestre de 1933.

2.1.

AL CAP DE QUATRE ANYS

Totes les bones obres porten indefectiblement el segell diví de la contradicció.

Aquesta veritat és axiomàtica, i ningú no dubta d'esgrimir-la en favor de la seva causa quan hom l'esguarda amb previsions inconsiderades, i de vegades, potser i tot malèvoles.

Així nosaltres. Contradits com els que més, fins a batre el record, hem procurat aprofitar-nos d'aquest estat d'excepció i n'hem reïxit plenament. Avui faria riure qui retragués els arguments que temps enrera impresionaven i s'esgrimien contra nosaltres amb un èxit fàcil i segur. Recordeu: els fejocites erem republicans, catalanistes, liberals, judios (sic), masons, etz, etz. I encara sovintejaven els anònims.

No és que vulguem dir que s'ens hagin aplanat tots els -- obstacles, ni que hagin desaparegut totes les previsions, però quin canvi tan radical s'ha operat en la manera d'apreciar la nostra Obra de molta gent que un dia els tinguerem enfrontats i en pla de guerra i ara confessen plenament l'eficàcia -- de la nostra actuació.

El P. Azpiazu, en els pocs dies que estigué a Lleida, s'emportà una confirmació viscuda d'aquesta veritat; i nosaltres mateixos, moments abans de la Conferència que, sobre "Els catò--lics i la qüestió social", donà al Centre Comarcal, organitzada per la Federació, amb un èxit exclatant, forem testimonis, per sorpresa, d'uns d'aquells elogis que hem sentit a dotzenes de vegades però que llavors prenia especial relleu per les persones que'ls pronunciaven, per les circumstàncies que ens envoltaven, i per la personalitat eminent qui assentia: "ací a

Lleida estem molt malament... sort en tenim d'aquests.

Si descomptem, doncs, el petit cercle dels inadaptats, de sectarisme polític o per petites passions de fàcil endevinar, - que existeixen en totes les latituds i al marge de totes les - obres grans, podem ben bé gloriar-nos d'haver conquistat l'opi- nió catòlica amb el treball ininterromput de quatre anys, i -- amb un llenguatge ric de sinceritat i de veritat.

I si algú ens titllava d'inoportuns per aquests retrets - que fem, li diríem que a nosaltres, els joves, ens impressiona poc la filosofia del oportunisme tal com la sent i la practica una porció massa gran de catòlics indolents casunflats de como- ditat burgesa. Si hem de seguir amb dignitat la trajectòria de la nova vida que predica el Fejocisme ignorem si tornarem a ès- ser pedra d'escàndol, però, certament, serem com l'esperó que es clava al flanc de totes les absurditats paganes que malden per corrompre la moral col.lectiva del nostre poble, després - d'haver corromput el cor i la pensa individual de moltíssims - cristians.

FONT: Activitats. - Núm. 5 (20 novembre 1935) p. 1.

2.2.

ACCIO POPULAR DE BALAGUER, MANIFEST FUNDACIONAL:

"Distingit Sr. i amic: Té d'ésser motiu de preocupació per tot demòcrata el perill que, per la nostra societat, representa la campanya disolvent que, per certs elements, s'està portant a cap.

Es evident la gravetat del moment actual; el règim de força i violència que es preconitza, l'influència soviètica, la crisi econòmica, els odis que, retornant els temps de castes, separen els homes, etc.; acabariem indefectiblement amb la civilització moderna si, tots aquells que tenim fé en una concepció espiritualista del nostre poble, no sortíssim a la seva defensa.

Fruit d'aquest convenciment ha sigut la creació, en la nostra ciutat, d'ACCIO POPULAR.

Hem cregut que les petites diferències d'apreciació que -- fins avui ens han separat, no podien ésser obstacle perquè, sense perdre la nostra personalitat política, ens agrupéssim per a mantenir íntegres el que creiem constitueixen les característiques racials de l'ànima del nostre poble.

Però, la nostra obra esdevindria totalment estèril, si els patriotes coincidents, en el fonamental, amb la nostra ideologia, no ens prestessin el seu ajut i cooperació.

Voldríem respectable amic, que davant la gravetat, que no cal amargar, de les presents circumstàncies, deixéssiu part de les vostres dignes apreciacions i us ajuntéssiu en defensa del que a tots ens és substancial.

Per aquest motiu ACCIO POPULAR no és ni serà una associació política, pròpiament dita; la seva orientació serà marcada

ment social.

Creiem que avui més que partits, el que calen són coincidències.

Amb aquest fi, procurarem defugir sempre de tot dogmatisme polític i prestarem sempre tot el nostre ajut a tots aquells ideals i actuacions, que vinguin d'on vinguin, tendeixen a un millorament del present estat social.

Creients i convençuts de les nostres creències tindrem -- sempre per la dels altres la més exquisida tolerància.

Catalans, com som, encara que apartats de les lluites polítiques, treballarem pel reconeixement de la personalitat política de la nostra terra, dins la Confederació de Pobles Ibèrics. La nostra catalanitat, emperò, no és excluïent; tindrem una veritable satisfacció de que convisquin amb nosaltres amb tots els honors i preeminències, tots aquells ciutadans que, siguent de diferent nacionalitat, es sentin identificats amb el nostre -- ideari. La nostra abraçada de germanor s'esten a tots els pobles sense exclusives de cap mena.

Dintre el camp social la nostra activitat s'estendrà a --- tots els ordres. Reconeixent, com reconeixem, que l'actual organització no és prou justa, ni el suficient cristiana, no pararem fins que, desfent falses hegemonies i atacant equivocades -- concepcions, arribem a plasmar una nova organització més justa i equitativa.

Com a demòcrates que som, la nostra actuació no sortirà -- mai dels límits de la llei, procurant sempre inspirar-nos en -- aquells principis de germanor i caritat que són els vincles més forts de la solidaritat humana.

Heu's aquí a grans pinzellades, el nostre programa.

Sortim a la vida pública plens de bona voluntat i amb ple sentit de la nostra responsabilitat.

Ens falta solament el vostre concurs, si us sentiu identificat amb el nostre programa.

Recordeu-vos que cap forma democràtica podrà reeixir en - les presents circumstàncies, si les diferents corrents ideològiques que forjen la vida col·lectiva de un poble, no estan el suficient capacitades i organitzades.

Balaguer, Gener de 1932.- La Junta Directiva.

FONT: Pla i Muntanya.- Núm. 173 (1 febrer 1932), p. 8.

2.3.

VERS UNA CONSCIÈNCIA CATÒLICA

PARLAVEM suara, a propòsit d'una objecció corrent que s'oposa a l'eficàcia del Catolicisme com a doctrina salvadora i remei únic dels mals que afligeixen la nostra societat, de la manca de formació catòlica en les consciències dels ciutadans que veritablement són i volen ésser cristians. Evidentment que aquesta afirmació no deixa d'ésser una paradoxa; però és una crua veritat. I no cal patir-hi pas massa per a donar-ne una satisfactòria explicació. Perquè el cert és que es pot ésser catòlic i tenir i professar sentiments cristians i, no obstant, estar desposseït d'una formació conscienciosa en les doctrines catòliques.

Més diríem: D'una manera especial en els nostres països meridionals d'unes generacions ençà s'ha produït aquest fenomen que una immensa majoria de cristians han viscut i viuen encara normalment dins el catolicisme tenint per suport de tot el seu cristianisme unes poques idees més o menys vagues sobre la doctrina cristiana i poca cosa més, però estan mancats absolutament d'una convicció ferma sobre la seva fe, la qual no coneixen sinó superficialment i no s'han preocupat de fer-ne un estudi un xic aprofundit.

Veieu com a exemple dos casos que us donaran la pauta i poden ésser com la pedra de toc de la veritat del que venim dient. Quants en trobaríem entre els que anomenem "catòlic mitjà" que podrien sostenir amb més o menys fortuna una discussió en el terreny del dogma catòlic, no precisament en pugna contra els homes de ciència, anticatòlics, sinó contra els adversaris de tercera o quarta fila? I l'altre, com s'explica l'oposició estreta que es fa per part de molts catòlics a les doctrines so-

ciala de l'Església, sinó és pel desconeixement absolut que tenen de les principals Escíclicues dels Papes, que assenyalen - els camins de la solució de les qüestions socials que sotraguen el món?

Doncs, bé. Aquest catolicisme que si fins ara podia ésser més o menys passador, hem de dir-ho ben alt, avui és completament insuficient. Ja no n'hi ha prou de tenir la fe dels nostres avis -i encara molts la tinguessin!-; el nostre Catolicisme és necessari que sigui més avisat, que penetri més endins de les nostres conviccions, que sigui més intensament viscut i -- practicat; que no sigui ni dongui la impressió d'ésser, com una herència que hem rebut dels nostres avantpassats i que nosaltres l'anem malversant sense posar-hi el nostre esforç per a fer-la créixer i augmentar. L'hem de viure després que amb el nostre treball en l'hàgim guanyat. Altrament hauríem estat com uns -- fills pròdigs dissipadors de la més gloriosa herència que s'ha donat als homes.

FONT: Acció Comarcal.- Núm. 165 (9 febrer 1935), pp. (1-2)

2.4.

PRESENTACION

Nosotros

¿Quien somos nosotros?

nadie, algo menos que nadie: Nihil;

no somos el portavoz de una organización ni el órgano de un partido; ni pretendemos ser el genuino representante de una -- clase:

no obstante...

creémos en el deber de aceptar un epíteto, y laborar -- por un principio: el primero, solo puede llamarse proletarios; y el segundo solo puede ser Libertad, o Justicia.

con este nombre y bajo este postulado, nos hallarán nuestros hermanos, siempre dispuestos a luchar, bajo el lábaro de la Razón.

Nuestro lugar

Sin Banderas...

y sin Idolos;

nosotros creemos, con un Maestro, que todo Sistema, es una cárcel; y todo Idolo, un yugo:

y permaneceremos Libres, completamente apartados de todos aquellos que hicieron de los Sagrados Principios, un confalón, esperando solamente la ocasión de trocarlo en el zócalo de -- otros Amos;

nosotros no queremos Amos: ni arriba, ni abajo:

de ambos lugares emergen esas aves rapaces, que se llaman: sacerdotes y políticos;

y creemos a ambos igualmente dañinos y fugaces,

ambos tienden a un fin: encadenar nuestra alma y nuestro

ser, a la racua de su carro;
 y por eso...
 estamos tan lejos de unos, como de otros;
 sin banderas...
 y sin Idolos.

Nuestro objetivo

Nunca como hoy, para tomar las armas y combatir en nombre de la Razón contra la Fuerza;

nunca como hoy, en que la Justicia es un mito y el Poder una bacanal;

y en que los derechos todos se ven violados, por las hordas vandálicas de las guardias del Pretorio;

y en que un sordo clamor, se eleva desde las ergástulas - repletas;

nunca como hoy, para clamar contra un poder, que hizo de la Libertad un escabel para ascender...

y una vez en la cima, la prostituyó falazmente, en aras - del nepotismo.

¿Que nuestro gesto será estéril?

no;

otros nos han precedido en la derrota;

pero...

no olvidemos que ha sido siempre la sangre de los mártires el semillero de legiones de héroes.

2.5.

ATENEO LIBERTARIO

Al pueblo de Lérica:

Ha empezado a funcionar, ha empezado a moverse, sale a la vida, el ATENEO LIBERTARIO. El impulso que le anima es ponerse en comunicación contigo. PUEBLO, porque decir Ateneo Libertario es invocar al pueblo, es invocarte.

Como tu, PUEBLO, es el ATENEO LIBERTARIO: generoso, altruista, desinteresado. Y contigo, unido a ti, se ha impuesto voluntariamente el deber de actuar constantemente, incesantemente, sin interrupción, en la labor desinteresada, altruista, generosa, de superación, de elevación, de encumbramiento.

Sentias la necesidad de poder manifestarte. Sentias la necesidad de esplayar la Verdad, de hacer oír la voz de la Razón, que siempre te asiste. Y tu vocero ha de ser el ATENEO LIBERTARIO.

La Razón ha sido adulterada, la Verdad ha sido acaparada y se le niega. El oscuranticismo creyó haberla encerrado en el hermético abismo de su negrura. Pero su nitidez, su resplandencia, la percibimos por los destellos que se escapan por los intersticios de las absurdas andas en que yace aberrojada y por el salvador agujero confidencial de la cómplice cerradura.

La Luz de la Verdad, pues, aunque tenue, alumbrarnos puede en nuestra vida. Con su reflejo, la Ciencia avanza impetuosa, desterrando el escepticismo de las tinieblas. Con su resplendor, los obstáculos pueden sortearse, las dificultades pueden salvarse y puédense labrar, modelar y pulimentar las inteligencias, saturándolas de conocimientos y de sanas experiencias.

Más que reverbero aumentativo, el ATENEO LIBERTARIO ha de ser el tamiz purificador, el punto convergente donde pesaremos, ineditaremos, calcularemos y compararemos la magnitud de las cosas, de los dichos y de los hechos, para averiguar las igualdades, comprobar las diferenciaciones, aferrarnos a la realidad y desechar las vanas apariencias.

Cultura, instrucción racional, libre y libertadora, intensa, extensa, profunda y elevada, que anule la pusilanimidad y la timortez, y rompa el angosto cerco de los convencionalismos, los reductos de los tópicos y las reminiscencias de la caduca - ignorancia.

FONT: Acracia.- Núm. 9 (11 noviembre 1933), p. 4.

2.6.

PRESENTACIÓ

Una revista internacional. Contra clos geogràfic. No com un imperatiu voluntarista, si no com una necessitat vita. No - Lleida-Barcelona sinó cosmos, però, dins del cosmos: Lleida-Barcelona.

Abraçar amb la força vital d'allò que és latent: la fita internacional, i àdhuc ultrapassar-la si una necessitat instintiva ho exigeix.

Destruir el món de la falsa realitat perversa i crear el món de la "realité interieur" de Breton, de l'automatisme psíquic pur.

Hom ignora quin sentit té el mot clàssic. Comprenem el sentit del mot primitiu. Detestem un Miguel Àngel i elogiem la línia contundent d'una creació mural romànica anònima...

En l'actualitat partim de l'"ara" i abastem el futur. Poc ens interessa el que ja s'esdevingué. No res poden dir-nos les pseudo-còpies, adulterades, tísiques de totes les mil "escoles" (escola és sinònim de sèquit fúnebre) nacionals.

L'estandard amb tota la seva brutalitat còsmica contra el decorativisme, refugi aquest de tots els incapacitats de crear.

Es un fet, que resta en el terreny de l'evidència, que -- tots els jardins d'un Russinyol, s'han passat ja, emanen putrescina com els cadàvers.

En poesia oposem un Paul Eluard, Breton, Foix, Lorca... a tota la sentor poètica romàntica i reumàtica dels poetes de -- flors violes i romaní.

En arquitectura nosaltres en parlar d'arquitectura n'igno

rem la valor emotiva un Mendhelson, un Sert, un Man... la "Sachlichkeit" a tots els Puigs i Cadafalcs...

El cinema al teatre. Admetem un Meterhold, no tolerem però, un Taïroff o un Piscator... en el mateix pla que el primer situem un Cocteau.

Ignorem què vol dir "escultura". No és al nostre diccionari.

Un fox anònim, l'Auric,... una dansa instructiva, pura, selvatge, a totes les ballerugues d'una Paulova, Boronat, d'Issaura etc..

Etc., Etc., Etc.

No pretenem haver dit res de nou. Ens hem situat, i això ni el gat que es llepa les ungles dels dits a les tres de la matinada, ens ho pot discutir.

Un error del fotogravador ha fet que es deixés el prefixe "anti" davant de la nostra capçalera.

FONT: Art (Lleida).- Núm. I (1933).

2.7.

INSTITUT AGRÍCOLA CATALÀ DE SANT ISIDRE. SOCIS CORRESPONSALS
I SOCIETATS ADHERIDES. (1933)

<u>Localitat</u>	<u>Núm. socis</u>	<u>Societats adherides</u>
Agramunt	7	
Albagés	1	
Albesa	1	
Alcoletge	1	
Algerri	1	
Almacelles	2	Sindicat Agrícola i Caixa d'Estalvis
Almenar	2	
Anglesola	2	Sindicat Agrícola i Caixa d'Estalvis
Aranyó	1	
Hostafrancs	1	
Arbeca	4	Sindicat Agrícola "l'Oliva Arbequina"
Artesa de Segre	2	
Balaguer	12	Associació de Propietaris del Partit de Balaguer
Barbens		Sindicat Agrícola
Belianes	1	Societat "Mina de Recs"
Bellcaire d'Urgell	2	
Bell-lloc d'Urgell	4	
Bellpuig d'Urgell	4	Sindicat Agrícola
Bellví	1	Sindicat Agrícola
Les Borges Blanques	3	Sindicat Agrícola
Camarasa	2	
Castelldans	2	
Castelló de Farfanya		Societat Cooperativa Obrera "La Humanitària"

<u>Localitat</u>	<u>Núm. socis</u>	<u>Societats adherides</u>
Castellnou de Seana	4	
Cervera	23	Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca. Associació de Propietaris del Partit - de Cervera.
Cervià de les Garrigues	1	
Ciutadilla	2	
Claravalls	4	
Cubells	1	
Espluga Calva	4	
Florejaos	6	
Fondarella	3	
Foradada	2	
Freixenet de Segarra	2	
Fulleda	1	
Golmés		Sindicat Agrícola i Caixa Rural
La Granadella		Sindicat Agrícola de Sant Antoni Abad
Guissona	8	Sindicat Agrícola de Guissona i sa Comarca
Ivars d'Urgell	5	
Ivorra	2	
Juncosa	1	
Juneda	1	Societat "Foment Junedenc"
Linyola	2	
Lleida	18	Unió Laical de Beneficiats de la S.I. Catedral. Associació de Propietaris del Partit de Lleida.
Raimat	2	
Maldà	4	
Miralcamp	7	

<u>Localitats</u>	<u>Núm. socis</u>	<u>Societats adherides</u>
Mollerussa	6	
Montoliu de Cervera	2	
Montoliu de Lleida	2	
Montornés de Segarra	2	
Nalec	1	
Oliola	1	
Les Olugues	1	
Santa Fe	1	
Os de Balaguer	1	
El Palau d'Anglesola	6	Sindicat Agrícola "Cellers Vinícols"
El Poal	3	Sindicat Agrícola
La pobleta de la Gra- nadella	2	
Puig-grós	1	
Puigvert de Lleida	2	
Rocafort de Vallbona	5	
Rosselló	-	Sindicat Agrícola i Caixa Rural.
Sant Antolí i Vilanova	-	
Montpalau	1	
Sant Guim de la Plana	1	
Sant Martí de Maldà	6	
La Sentiu de Sió	1	
Sidamont	2	
Soses	1	
El Talladell	2	
Tàrrega	35	Agrupació Agrícola
Tarrés	1	
Tornabous	2	
Boldú	1	
El Tarrós	1	

<u>Localitats</u>	<u>Núm. socis</u>	<u>Societats adherides</u>
Torrefeta	3	
Torregrossa	2	Sindicat Foment Agrícola
Torres de Segre	5	
Torreserona	2	
Tudela de Segre	4	
Vallfogona de Balaguer		
La Ràpita	1	
Verdú		Sindicat Agrícola
Vilagrassa	5	
Vilanova d'Alpicat	-	
Gimenella		Explotacions Agrícoles S.A.
Vilanova de la Barca	1	
Vilanova de Bellpuig	2	
Vinaixa	2	

FONT: Institut Agrícola Català de Sant Isidre: Anuari 1933.

2.8.

CENS ESTADÍSTIC DE SINDICATS AGRÍCOLA I COMUNITAT DE PAGESOS.(RECONEGUTS FINS EL 31 DE DESMBRE DE 1933)

		Any de reconeixement	Nombre socis
Agramunt	Sindicat Agrícola i caixa Rural	1917	475
Aitona	Sindicat Agrícola	1918	220
	Foment Agrícola Republicà d'Es- querra Catalana	1922	225
Alamús	Sindicat Agrícol	1932	39
Albagés	Sindicat Agrícol i Caixa Rural	1919	117
Albatàrrec	Sindicat Agrícola Catòlic	1919	26
	"Sociedad Agrícola Protectora"	1918	40
Albesa	Sindicat Agrícola de Treballadors	1933	67
	Societat Agrícola "La Unión"	1932	104
Albí	Sindicat Camara Agrícola Oficial	1919	175
	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1919	100
Alcarràç	Sindicat Agrícola	1918	184
Alfarràs	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1929	116
Algerri	Sindicat Agrícol	1922	128
Almacelles	Sindicat Agrícol i Caixa Rural d'Estalvis i Préstecs	1918	197
Almatret	Sindicat Agrícola	1930	65
Almenar	Sindicat Agrícola Almenarense	1918	52
	Sindicat Agrícola "El Porvenir"	1922	63
Alós de Ba laguer	Sindicat Agrícola Catòlic	1919	42
Arbeca	Sindicat Agrícola	1919	125
Aspa	Sindicat Agrícola	1919	28
Balaguer	Sindicat Agrícola	1908	266
Barbens	Sindicat Agrícol i Caixa Rural	1930	155
Belianes	Sindicat Agrícola	1933	31

		Any de reconeixement	Nombre socis
Bellcaire	Sindicat Agrícola	1919	84
Bell-lloc	Agrupació d'Agricultors	1919	35
Borges Blanques	Sindicat Agrícola	1916	410
	Sindicat Agrícola	1919	310
Castelldans	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1918	54
Castelló de Farfanya	Sindicat Agrícola "La Unión"	1932	106
	Sindicat Agrícola Catòlic	1920	80
Cervià	Sindicat Agrícola "El Porvenir"	1933	31
Conques	Sindicat Agrícola	1927	76
Corbins	Sindicat Agrícola "La Fraternidad"	1921	101
Esplugu Calba	Sindicat Agrícola i caixa Rural	1933	42
	Sindicat Agrícola	1917	30
Fígols d'Orga nya	Sindicat Agrícola Oliaire	1919	53
La Florestà	Sindicat Agrícola	1929	27
	Sindicat Agrícola de Sant Isidre	1917	36
Fondarella	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1918	21
Golmés	Sindicat Agrícola	1919	60
Gósol	Sindicat Agrícola	1929	44
Granja d'Es- carp	Sindicat Agrícola	1908	115
Guissona	Sindicat Agrícola	1908	1820
Isona	Sindicat Agrícola	1917	73
Juneda	Sindicat Agrícola	1918	348
	Sindicat Agrícola Local de Con- readors de Tabac	1933	32
Linyola	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1917	134
Llardecans	Sindicat Agrícola i Caixa Rural d'Estalvis i Préstecs	1907	295
Lleida	Sindicat Cooperatiu de Lleteria	1928	98

		Any de reconeixement	Nombre socs
	Societat Agrícola Pràctica	1916	1009
	Federació Catòlica Agrària (15 sindicats)	1919	1101
	Sindicat Comarcal de Conreadors de Tabac	1933	33
Maldà	Sindicat Agrícola	1931	127
Menarguens	Sindicat Agrícola Catòlic	1932	86
Mollerussa	Sindicat Agrícola	1933	56
Montgai	Sindicat Agrícola	1919	57
Noves de Segre	Sindicat Agrícola Unió d'Agricultors	1919	50
Oliana	Sindicat Agrícola Catòlic	1919	53
Els Omells de Na Gaia	Sindicat Agrícola	1920	34
Palau d'Anglesola	Sindicat Agrícola	1924	132
Pobla de Cérvoles	Sindicat Agrícola	1932	39
Pobleta de Granadella	Sindicat Agrícola	1921	88
Ponts	Sindicat Agrícola Unió d'Agricultors	1933	58
Pruïllans	Sindicat Agrícola	1933	30
Puiggrós	Sindicat Catòlic Agrícola	1919	23
Rosselló	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1919	144
	Sindicat Agrícola Catòlic i Caixa Rural	1923	85
Sant Llorenç de Morunys	Sindicat Agrícola Oficial	1920	41
Sant Martí de Maldà	Sindicat Agrícola	1933	40
Seu d'Ugell	Sindicat Agrícola de l'Institut Obrer	1915	52
	Societat Cooperativa de Lleteria	1915	268

		Any de reconeixement	Nombre socis
Serós	Sindicat Agrícola	1918	342
	Sindicat Industrial Agrícola	1925	295
Sodanell	Sindicat Agrícola Catòlic	1919	92
Soleràs	Sindicat Agrícola	1919	150
Talarn	Sindicat Agrícola	1933	71
Tàrrega	Sindicat Agrícola	1919	66
	Sindicat Agrícola	1920	94
Tartareu (Les Avellanes)	Sindicat Agrícola	1933	50
Torrebeßes	Sindicat Agrícola i Caixa Rural d'Estalvis i Préstecs	1917	134
Torrefarrera	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1920	180
Torregrossa	Associació d'Agricultors	1933	44
Torrelameu	Sindicat Agrícola	1920	67
Torres de la Segre	Sindicat Agrícola Catòlic	1920	53
Vallbona de les Monges	Sindicat de Llauradors	1933	27
	Sindicat Agrícola	1917	68
Verdú	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1918	189
Vilamitjana	Sindicat Agrícola	1929	50
Vilosell	Lliga de Camperols	1928	13
	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1931	75
	Sindicat Agrícola "El Porvenir"	1933	28
Vilanova de Segrià	Sindicat Agro-pecuari	1930	99

Relació de Sindicats Agrícoles tramesos al més tard a la confecció de la llista anterior.

Alguaire	Sindicat Agrícola Catòlic	1920	40
----------	---------------------------	------	----

		Any de reconeixement	Nombre socis
Arseguell	Sindicat Agrícola	1920	40
Bellpuig	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1918	65
Bellveí (Torrefeta)	Sindicat Agrícola Catòlic	1920	22
Bellver	Cooperativa de Lleteries	1927	131
Cervera	Sindicat Agrícola de Cervera i sa comarca	1919	1530
Maials	Sindicat Agrícola "Fomento Maya lense"	1917	134
Els Omellons	Sindicat Agrícola	1920	33
Soses	Sindicat Agrícola	1918	145
Tarroja	Sindicat Agrícola	1931	26
Tremp	Sindicat Agrícola "Conca de Tremp"	1922	262
Vallfogona de Balaguer	Sindicat Agrícola	1932	65
Vilanova de Meia	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	1920	65
Vinaixa	Sindicat Agrícola	1920	--

FONT: MINISTERIO DE AGRICULTURA. DIRECCION GENERAL DE AGRICULTURA: Censo estadístico de sindicatos agrícolas y comunidades de labradores, pp. 172-181 i 392-393.

2.9.

UN DOCUMENT HISTÒRIC

A títol de curiositat, reproduïm el text de la proclama precursora de El Sindicat, que fou el toc de clarí, per emprendre la lluita en defensa de la pagesia.

Fa deu anys va publicar-se i encara moltes coses foren d'actualitat avui. El que llavors semblava un atreviment, avui després del temps transcorregut, resulta mans i poruc. Quantes coses més podríem ara?

Als pagesos desmemoriats, dediquem de una manera especial la reproducció:

"AL PAGESOS DE BONA VOLUNTAT"

No esteu cansats de portar la carga i de que a la vostra esquena vagin tots bé? No us fa obrir els ulls la forma en que se'ns tracta? No sentiu a dir la forma en que van defensar-se els pagesos del Camp de Tarragona i de tot arreu? Voléu encara que se us pegui més per fer-vos entrar en raó? No us sentiu capaços per administrar-vos els vostres béns? No veiéu sortir un núvol que en portarà una pedregada, fent-nos malbé la collita que ja semblava teníem segura a casa? No veiéu que aquesta pedregada ja'ns esguerra la collita de l'any vinent i altres? -- Penseu-ho bé i decidiu-vos aviat, puix varies són les causes que ens hi obliguen.

La constitució del Sindicat de farines en cada província, ens posa als pagesos en situació molt desigual, per la venda dels suats productes que ens dóna la terra, puix ens obliga a pensar que es pugui abusar d'aquest monopoli, quan la necessitat ens obliga a la venda.

La prohibició governativa de treure blat de la província (que sembla no afecta a les farines) posa en clar en quin redundarà el benefici i no és necessari ésser un economista per conèixer l'efecte de la por, al mercat.

La rel.lació del preu del blat (taxa) amb el de la farina, deixa veure el benefici que queda als fariners, puix a part de les mescles que poden fer-hi, dóna en números el següent resultat: Preu de 100 quilos de blat, 50 pessetes (quan li paguin). Preu de 100 quilos de farina, 70 pessetes. Farina que poden treure de 100 quilos de blat, 75 quilos. Preu de 75 quilos de farina, 52'50 pessetes. Despulles per la moltura. Preu de les despulles, el que li dongui la gana. Total 2'50 pessetes i les despulles a favor dels pobres fariners.

Les guies de circulació, amb els gastos i perjudicis que ocasionen, màxim quan el pagès resideix fora la capital del districte, els elevats preus (que al menys han triplicat) d'adobs, fornals, trastes, animals de treball i tota mena de comestibles (puig no pot passar de pa sol, encara que estalvia molt) ens posa en situació molt apurada, encara que altra cosa sembli, puix de no haver contribuït la Providència amb bones anyades, desautoritzant les barbaritats dels que volen i poden aniquilar-nos, avui l'estat podria vanagloriar-se de posseir unes immenses extensions de terra on podria fer proves pràctiques sobre els beneficis i ventatges del cultiu de la terra.

L'afirmació llençada a quatre vents amb l'intenció de fer-nos més aborribles, de que explotem la fam nacional, fent de la nostra classe humil, honrada i sofrida (potser massa) com és, en una classe de egoistes, avars, sense consciència i butxins de la pàtria i terra que estimem més que a nosaltres mateixos, que posem els nostres estalvis, quan en fem, per embellir-la, que és la dipositària de les nostres suorts, que és testimo

ni de les nostres penes i sobresalts, que és part integral de nostra vida. A nosaltres se'ns demana patriotisme i sacrificis, quan no sabem fer altra cosa? No sembla el més llògic, com a - explotadors que se'ns diu, procedíssim a la venda del bestiar de treball, grans de sembra i pinço, i deixéssim les terres que reposin, en espera de millors temps?

No sembla que amb aquest feix de disposicions tan desordenades se'ns hi puguí obligar.

No és la justícia, la igualtat davant la llei? Doncs per què s'ha contingut tant com s'ha pogut l'alça del blat i s'ha deixat en llibertat tot el demás? Perquè es dóna aquesta corda als fariners i companyia, perque puguin escanyar-nos? Perquè - es troben barcos per fer venir blat estranger que competeixi - amb el nacional i no en troben per fer venir fosforita, amoniac i nitrats per poguer-los produir aquí? Perquè anys enrera el - nostre ofici era la burla de tothom, i avui se'ns pren els --- fruits dels nostres treballs?

Perque saben amb qui tracten, perque coneixen la nostra flaca, perque saben que no som capaços més que de callar.

Què s'imposa fer davant d'això? Els nostres enemics ens ho ensenyen. Unir-nos. Tractar de potència a potència. Enfront a un sindicat de compradors, un sindicat de venedors. Que no - pot sortir blat, que no surti pa ni farina. Que se'ns demana - que sembrem perque no falta pa, que se'ns dongui medis i no un dogal per escanyar-nos, i bones paraules per enganyar-nos.

A pagesos si no'ns unim i prompte! Quan voldrem ja no hi - serem a temps. De un a un se'ns atropellarà a tots. Els fariners ja no voldran moldre pel nostre consum, puix els sortirà més a compte l'intervingut.

Propoetaris: penseu que si vé l'incautació sereu els pri-

mers de rebre, puix pagareu més el treball.

Masovers, parcers i petits propietaris, si la necessitat us obliga a vendre, teniu el cap damunt del piló.

Jornalers, si la terra no dóna, no teniu més remei que e migrar...

Però no; no és això el que deu fer-se. La nostra missió és més elevada. Devem sembrar per evitar dies molt tristos per Espanya, però al mateix temps devem unir-nos per poder-nos defensar, perquè l'unió fa la força, i si ens unim tenim guanyat el plet, evitarem la nostra ruïna i evitarem dies molt tristos per nostra estimada pàtria. A l'objecte de protestar contra els poders públics, contra la manera que se'ns tracta, unim la nostra veu a les demés comarques agrícoles d'Espanya, que han fet el mateix, i el mateix temps posar els fonaments d'un sindicat que respongui a les nostres necessitats presents i venideres, se us convida a tots a la REUNIÓ MAGNA que tindrà lloc, el dia 22 del corrent, a les vuit i mitja del matí, al "Teatre Principal, de Cervera.

Us demanen vostra assistència i ajuda, vostres companys:

Josep Salvador, Prenyanosa; Miquel Farré, Tarroja; Pere Antonijuan, Torrefeta; Ramon Roca, Sedó; Francisco Tarragó, Hostafrancs; Ramon Sala, Sant Martí; Joan Cucurull, Florejachs; Ramon Jové, Pallargues; Josep Cos, Mora; Jaume Salvadó, Granyena; Jaume Niubó, Gramuntell; Francisco Porta, Montoliu; Romà Bosch, Rubinat; Joan Companys, Talavera; Ramon Gabarró, Pallarols; Ramon Salat, Freixanet; Jaume Viñas, Iborra; Joan Balsells, Santa Fe; Josep Raich, Bergós; Ramon Vidal, Monpalau."

La reunió a la qual es convida, tingué lloc el dia 22 de Setembre de 1918.

FONT: El Sindicat.- Núm. 100 (15 maig 1928), pp. 24-26.

2.10.

ENS ENGANYEN

-I ara, Nasdor, aon vas tan matí?

-I tú RAMPILL, també ets ben matiner

-Mira, jo ja vinc de missa

-Bé, home; i que'm contes de bó?

-I tú, Nasdor?

-Jo? pues, mira, que no se aon tinc el meu cap

-No? pobre Nasdor!

-Los uns ems diuen que la terra es del qui la trevalla, els altres que es del del amo, els altres que la terra no te amo...

-Tú sí que estás ben fresc si t'els escoltes a tots

-Creu-me RAMPILL, que no se pas lo que he de fer

-Ja ho crec, ja

-I tú, que faries?

-Jo be ho tinc prou fet, ja: la terra es del amo i prou

-Oh! es que...

-Mira, Nasdor, totes aquestes prédiques tan estrafalaries que ja mai haviem sentit dir, van mes contra nosaltres, que contra'ls mateixos amos

-Vols dir, RAMPILL?

-I és clar, home; tu mateix ho pot veure ben bé, si vols

-Prou que ho vull

-Doncs, escolta: tu, treballant i estalviant has fet quatre - quartos, no es veritat?

.-No res, no he fet; miseria, i res mes

-bueno; aquestos quartos tu'ls vols emplear comprant un boçí de terra, porque es l'única cosa en que hi entens una mica

-Home, ja veurás...

-Sí; perquè en paper d'Estat ni hi entens gens, i tens molta por que als Bancs t'enganyarán

-No t'en pots fiar gaire, no

-Si compres un boçinet de terra, sempre tindrás una cosa u altra per a viurer

-Bé tens raó

-Peró si diem que la terra es del que la trevalla, o que no te año, qué farás tú quan seràs vell?

-Oh! i'ls fills?

-Recorda't Nasdor que "amb un pare n'hi ha prou per a mantindrer a deu fills, i amb deu fills no n'hi ha prou per mantenir a un pare"

-Massa raó que tens

-Veus home com al fi i al cap totes aquestes teories van mes contra nosaltres que contra'ls mateixos amos de les terres?

-Home, ves. I escolta, RAMPILL, ¿aquesta es aquella cosa mes grossa que m'havies de dir l'altre dia?

-Em sembla que sí; i que no ho es de gros aixó de que la gent t'enganyin d'aquesta manera?

-Sí que ho es de gros

-Creu-me Nasdor, si la terra es del amo, tots anirem be, com fins ara hem anat, però si diem que es del que la trevalla, no mes hi guayaran els dropos

-Sí, home, sí; porque faran veurer que trevallen la terra, dis fresant-se de trevalladors, i ni trevallarán ni farán res, no mes cullirán el que dōnguí la terra, i prou

-Potser sí que tens raó

-Es clar, home; ficsa't que tots els que prediquen aquestes coses tenen tantes ganes de trevallar com jo de tirar-me de cap al riu

-No son gaire trevalladors, no; casi tots viuen amb l'esquena drete i ningú sal com es guanyen la vida

-Creu-me, Nasdor, passat demá a pagar l'arrendament

-És clar que hi hauré d'anar

-I recorda-t també d'aquell refrán que diu: "lo que no vulguis

per a tu no vulguis per a ningú"

-Si tothom ho fes aixís.....

-Per aixó aném tan malament; perque no'ns recordém d'aquestos
refrants tan savis

-Be, Be, RAMPILL, adeu, i fins un altre dia

-Si Deu vol, Adeu.

FONT: Lo Rampill.- Núm. 186 (13 agosto 1933), p. 1.

2.11.

LA C.N.T. EN LERIDA

La mayoría de los pueblos de la provincia de Lérida, desde el punto de vista social, se componen de pequeños propietarios de tierras que ellos mismos labran trabajando sin descanso, sin sujeción a jornada determinada.

Esto hace que el paro forzoso no se haga sentir en ellos, y su situación no parezca tan precaria como el proletariado del resto de España, aunque si nos detenemos a observar su vida la vemos tan mísera como la del bracero.

En el error de que al no depender directamente de la clase burguesa, no tienen necesidad de asociarse en organización revolucionaria de clase, pertenecen en su mayoría a los partidos políticos, especialmente a la "Esquerra de Catalunya". Y esperan tranquilamente que ésta, por vía legal, mejore su condición.

De aquí que en muchos pueblos no existan sindicatos obreros, y si sociedades recreativas y centros republicanos.

En donde hay algunos camaradas nuestros, su actuación se ha dirigido a constituir grupos culturales en los cuales procuraran propagar lo mejor posible las ideas anarquistas.

Los camaradas de la capital que componen el Comité Provincial, trabajan sin descanso organizando mitines y conferencias en los distintos pueblos, al objeto de hacerles ver a todos la imprescindible necesidad de organizarse en sindicatos afectos a la C.N.T.; pero la necesidad que hay en toda la provincia de -- una intensísima propaganda sindical y libertaria es superior a sus fuerzas, por lo cual es la Regional Catalana quien tiene -- que prestar la mayor atención y el apoyo necesario para que la

provincia de Lérida se ponga a la altura de los demás.

La C.N.T. tiene necesidad de contar con fuerzas en esta provincia para una mayor seguridad y eficacia en las luchas y el próximo triunfo de nuestras ideas.

Los pequeños propietarios de los pueblos leridanos pueden fácilmente ingresar en nuestra organización, fortaleciéndola, si la Regional presta el debido apoyo a los camaradas de la capital para que continúen más intensamente la campaña de propaganda emprendida.

Es necesario llevar a las mentes de esos campesinos sencillos y buenos, aparentemente emancipados, embaucados por la política "esquerrista", la fuente de la verdadera emancipación, el error en que viven, su dependencia de la alta burguesía y del Estado, que con múltiples impuestos y contribuciones se llevan la mitad del producto de sus trabajos. La necesidad que tienen de organizarse para defenderse de estos injustos y para que sean un factor más en nuestras filas que luchen por la transformación social que deseamos.

Los pequeños propietarios que trabajan sus tierras por sí mismos, los arrendatarios, pequeños colonos que no explotan a nadie y en cambio son explotados, caben en el seno de la C.N.T., son necesarios a la C.N.T., y debemos atraerlos hacia nosotros, apartándolos de la política que actualmente los tiene embelesados con cantos y promesas.

Camaradas capacitados deben mandar con frecuencia la Regional a esos pueblos de Lérida, para dar a conocer la C.N.T. y las excelencias del ideal que preconiza. Cuando la Federación Provincial no los pueda costear, debe costearlos la Regional.

Lérida necesita actualmente un trato de favor y debe dár-

sele. A todos interesa levantar aquella provincia y fortalecer el organismo confederal.

Por falta de nuestra propaganda, muchos pueblos están en manos de los políticos del Bloque Obrero y Campesino. Ellos hemos de traerlos a nuestro campo cuanto antes.

Sepamos llevar nuestra influencia a los pueblos donde las ideas anarquistas y la C.N.T. aún no se conocen.

FONT: Solidaridad Obrera.- Núm. 474 (22 julio 1932), p. 4.

LAS COMARCAS LERIDANAS

El otro día señalábamos la necesidad de atender preferentemente, en nuestras actividades de organización y propaganda, todas aquellas comarcas que van más rezagadas en el conjunto - del movimiento y, más aún, donde nuestro movimiento es inédito.

Haremos parada en algunas de estas comarcas que, a nuestro entender, precisan de esta preferencia, para ilustración y confirmación de lo que decíamos en el artículo anterior.

Indiscutiblemente, que lo que hoy hacemos con unas, sería de gran utilidad hacerlo con todas las comarcas que hoy se encuentran en las mismas condiciones. Pero esto, no podemos hacerlo nosotros, ya que carecemos, con relación a otras comarcas de la misma documentación y conocimientos prácticos, que tenemos - respecto a Lérida, por razones sobradamente conocidas. No obstante, esto no puede ser un obstáculo para que se haga el mismo trabajo por las comarcas que sea necesario; para esto basta que cualquier militante que conozca el problema, se encargue de ello, o nos mande los datos precisos, y ya nos encargaremos de darle forma publicable.

Precisa que todos conozcamos el terreno que tenemos debajo los pies, y no nos engañemos con optimismos ni ilusiones ficticias.

La provincia de Lérida, es una de las más extensas de Cataluña, con 300.000 habitantes repartidos en más de quinientos pueblos. Pues bien; en toda la provincia no llegan más que algunos centenares de nuestro diario, repartidos entre 47 pueblos. Estos datos deberían ser lo suficiente, para que la organización catalana se decidiera a emprender una campaña de propaganda y or

ganización por toda la provincia, intensa y persistente hasta lograr ponerla al nivel de las demás.

Pero hay más que lo dicho. Toda la fuerza confederal y a narquista de la provincia, se encuentra concentrada dentro de un radio de 25 kilómetros de la capital. Solamente por la parte de Vinaixa, podemos encontrar un grupo de pueblos con cierta a ctividad, entre ellos Poble de Ciérvoles, que se le puede considerar como uno de los pueblos mejor preparados de Cataluña, en todo sentido.

En cualquier mapa se podría señalar la posición, se podría ver que en poblaciones tan importantes y estratégicamente situadas, como Sort, Pons, Solsona, Agramunt, Poble de Segur, Bala--guer, y Tàrrega, no existe ninguna clase de actividad de nues--tras organizaciones específicas ni sindicales. Con la particularidad, que no puede confiarse en un movimiento revolucionario - de cierta efectividad en dichas comarcas, mientras tanto, estas poblaciones estén al margen.

El mapa nos demostraría también, cómo la capital queda a un extremo de la provincia, siendo esto un gran obstáculo para poder orientar y controlar el movimiento provincial, desde allí, por lo difíciles y caros que resultan los desplazamientos.

Si aguardamos a que la Provincial de la provincia de Lérida, extienda su radio de acción, con sus propias fuerzas, es algo que raya casi en lo imposible.

En cambio, procurando reforzar los centros de actividad - de Tremp, Seo de Urgel, Artesa de Segre, y creando los de Sort, Pons, Poble de Segur y Solsona, tendríamos perfectamente orientada y controlada la parte más alta y artística de la provincia, y por lo tanto, la más difícil de conquistar, pero también, la de más actividad revolucionaria, por tener enclavadas dentre de

sus territorios las principales estaciones de producción eléctrica.

Balaguer, Tárrega y Agramunt, son poblaciones importantísimas, tanto por sí mismas, como por ser centros de extensa concentración agrícola y comercial. Lo mismo se puede decir por la otra parte de la provincia, respecto de Borjas Blancas y Vinaixa.

Estos puntos, estudiados todo lo sumariamente que el espacio exige, son a nuestro entender, donde más deben de intensificarse nuestras actividades organizadoras, dentro de la provincia de Lérida.

Con estas poblaciones organizadas, se tiene, al mismo tiempo, realizado el 50 por 100 del trabajo de organización de los pueblos circundantes.

Si estas líneas son de alguna utilidad a los encargados de orientar y organizar nuestras actividades, nos daremos por bien satisfechos, ya que no ha sido otra nuestra intención.

FONT: Solidaridad Obrera.- Núm. 1212 (1 marzo 1936) p. 6.

2.13.

EL PROBLEMA AGRARIO EN LERIDA

HACIA LA UNION PROVINCIAL AGRARIA

Sabido es de todos que los campesinos somos las víctimas de la tiranía capitalista. Somos explotados por los propietarios de las tierras, por las compañías de productos químicos, por las compañías de riegos, por el Estado, por los comerciantes de trigo, aceite, almendras, vino, frutas y últimamente por la naturaleza, etc., etc.

Cuando nos queremos defender de los atropellos de los propietarios de las tierras, haciéndolo individualmente, o ya sea un pequeño núcleo insignificante, nos vemos atropellados, ya sea por los gobernantes o por las autoridades.

Cuando se trata de las compañías de productos químicos, nos imponen los precios que les place; cuando son las compañías de riegos, como sea que no llevamos un control, nos explotan, nos atropellan, llegan incluso a venderse el agua a otras compañías, y así someternos al pacto del hambre.

Cuando por el Estado, impuestos, cédulas excesivamente caras, etc.

Cuando por los comerciantes, éstas saben prepararse bien el juego. Uno de los casos bien evidentes es el del trigo. Antes de empezarse a trillar, mucho antes, había escasez de trigo. Precio del trigo, 54, 55 y hasta 56 pesetas los cien kilos. España corre el peligro de quedarse sin pan. Trigo extranjero en los puertos. Los campesinos no tenían trigo cuando cien kilos valían 55 pesetas. Los comerciantes, sí. A consecuencia de las lluvias no se puede trillar. En las panaderías hay pan; el trigo no sufre alteración, su precio se conserva igual. Empiezan a trillar los campesinos. Alteración del precio del trigo, baja -

por la mañana, baja por la tarde, al día siguiente baja. Pasa un corto plazo de tiempo, la baja de 55 a 44. Los comerciantes compran porque los campesinos tienen que vender por fuerza para acudir a pagar el arriendo, los abonos, etc.

Como sea que las letras que han de pagar los campesinos, suelen vencer a final de agosto, en esta fecha los comerciantes ya se han hecho el paquete. Entonces es cuando el Gobierno de la república de trabajadores quiere "proteger" a los campesinos. Impone a los comerciantes un precio determinado, el precio de tasa, y acto seguido los comerciantes, con los almacenes llenos de trigo, dejan de ser compradores.

De la misma manera proceden los comerciantes de alfalfa, maiz, aceite, vino, frutas, etc.

El capitalismo y el Estado capitalista luchan contra los que trabajamos en el campo.

Pero ésto sucede hasta que otra fuerza más potente se impone, cuya fuerza ha de ser la unión de todos los explotados -- del campo ingresando en la Unión Provincial Agraria. Y ahora, -- por un instante, demos una ojeada a las dos organizaciones de campesinos que en Cataluña son una fuerza, "Unión de Rabasaires de Barcelona", que cuenta con treinta y dos mil afiliados, y -- "Acción Social Agraria", de Gerona, que cuenta con doce mil afiliados. Esta última sólo hace un año que existe. Las dos referidas organizaciones, como nosotros, basándose en los decretos de julio y agosto del año pasado hicieron revisiones de contrato. Nosotros, por ser todavía un número insignificante, hemos sido arrollados por el Juzgado. Los campesinos de las provincias de Barcelona y Gerona se han impuesto porque son una fuerza; han sostenido y sostienen una gran batalla, pero no han sido arrollados. ¿Qué hubiera hecho ese monárquico empedernido juez de --

Cervera que fué nombrado juez especial para resolver las revisiones de contrato, con la parte que le toca de los que le rodean el Instituto Catalán de San Isidro, si nosotros hubiésemos contado con una fuerte organización de quince mil asociados, por ejemplo?

Hubieses fallado las revisiones a favor de los propietarios. Esto es natural de que así lo hicieran, pero nuestro poder orgánico no hubiese desmerecido en nada por el solo hecho de que un tribunal nos hubiera atropellado en nombre de la justicia. Nosotros teníamos el perfecto derecho de imponernos en nombre de la razón y de la fuerza, hasta las últimas consecuencias.

!Camaradas campesinos de Urgel, Segarra, Garrigas, Segrià, Montaña y toda la provincia de Lérida! Esto hay que tenerlo en cuenta porque es muy interesante. Se impone la necesidad imperiosa de organizarnos si no queremos ser arrollados por el huracán de la crisis que el capitalismo trae consigo.

Ingresemos todos en la Unión Provincial Agraria, organización que ocho meses antes aún no existía y hoy cuanta con seiscientos afiliados.

Hagamos un esfuerzo acelerando la marcha de esta organización y que antes de finalizar esta año los seiscientos se conviertan en ses mil y algo más si es posible.

Todos los explotados del campo debemos ocupar un puesto en nuestra organización sin distinción de ideologías.

Salvador MOR

(De la "Unión Agraria")

2.14. EL DESPERTAR DE LOS CAMPESINOS DE LAS COMARCAS DE
LERIDA

ASAMBLEA PROVINCIAL DE LA "UNION PROVINCIAL AGRARIA" DE LERIDA

Origen del Sindicato

L "Unión Provincial Agraria", Sindicato que un núcleo de obreros del campo (espíritus de lucha, revolucionarios) crearon hace cosa de un año y que en el transcurso del mismo ha llevado a cabo una organización profunda en el sentido de aunar los esfuerzos de los campesinos leridanos en una potente organización provincial, inspirada en la lucha de clases, que avanza decidida hacia la consecución de la total emancipación de los explotados del campo de las comarcas leridanas, donde tan fuerte se hace sentir la explotación de los campesinos por parte de los grandes terratenientes y oligarquías agrario-feudales de la provincia.

Objeto de la Asamblea

Después de un año de intenso trabajo de organización, constituidos ya más de veinte Sindicatos agrarios en diferentes localidades de la provincia, entendieron los camaradas dirigentes de la "Unión Provincial Agraria" que era necesario ir, resueltamente, a la estructuración orgánica del Sindicato en su aspecto provincial y fijar, al mismo tiempo, el programa mínimo de reivindicaciones inmediatas a conseguir.

Para ello, y como consecuencia de un acuerdo tomado por -- los delegados de los diferentes Sindicatos de la "Unión Provincial Agraria", se convino la celebración de una asamblea provincial.

La propaganda fué acogida con gran entusiasmo por los cam

pesinos de las comarcas leridanas y al propio tiempo era esperada esta asamblea con gran expectación por parte de los propietarios de la provincia, ante el temor de que la "Unión Provincial Agraria" tomara incremento, lo que significaría que -- pronto los campesinos se sacudirían de encima el yugo opresor de sus explotadores.

La Asamblea

Con este ambiente acogedor se llevó a la práctica la celebración de la gran asamblea provincial.

Esta se celebró el pasado domingo, día 19 del corriente mes, en el teatro Municipal de los Campos Eliseos de Lérida, el cual, a la hora de empezar las tareas de la asamblea, estaba totalmente llenos de campesinos venidos de un gran número de pueblos de las comarcas de Lérida, Tárrega, Balaguer i Borjas Blancas.

Más de un millar de campesinos asistieron al acto.

A las nueve y media de la mañana se constituyó la Mesa de discusión, formada por los compañeros Sebastián Garsaball, de Lérida, como presidente; Pedro Escuer, de Alpicat, secretario de acta; Francisco Saltó, de Juneda, y Andrés Rosell, de Puigvert, secretario de palabras.

Los Sindicatos que enviaron representantes a la asamblea fueron los siguientes:

Adheridos a la "Unión Provincial Agraria": Lérida, Alpicat, Alcarraz, Alglesola, Asentiu, Agramunt, Mafet, Borjas Blancas, Bellvís, Balaguer, Barbens, Castellserá, Fuliola, Juneda, Liñola, Miralcamp, Penelles, San Martín de Maldá, Torregrosa, Tárrega, Tornabous, Verdú, Ibars de Urgel, Butsenit de Mongai y Espluga Calva.

Sindicatos de campesinos no adheridos a la "Unión Provincial Agraria", que también enviaron delegación: Corbins, Puigvert, Torreserona, Llardecans, Vilanova de la Barca, Torrelameu y Almenar.

La totalidad de campesinos representados ascendió a más de cuatro mil.

La asamblea, desde el principio hasta el final, transcurrió en medio de gran entusiasmo, discutiéndose ampliamente todos los asuntos de la orden del día, interviniendo en los debates muchos delegados, los cuales se expresaron con gran sinceridad y deseos de lucha, dando algunas orientaciones claras y contundentes, que fueron subralladas con muestras de aprobación y cálidas ovaciones de la asamblea.

Acuerdos y Conclusiones Aprobadas

1.- Que los Sindicatos adheridos a la "Unión Provincial Agraria" se constituyan en FEDERACION PROVINCIAL DE SINDICATOS AGRARIOS.

2.- La estructuración orgánica de la Federación será a base de comarcales, con sus respectivos Comités locales y comarcales, y un Comité provincial superior.

3.- Cotizar 50 céntimos mensuales, destinándose 25 céntimos al Comité provincial y 25 al Comité comarcal.

4.- Para poder formar parte de la Federación precisa ser campesino que viva de su trabajo, sin que tenga a otro a jornal.

5.- La Federación, primero, empleará los trámites legales jurídicos, pero si éstos fracasan actuará por medio de la acción directa.

6.- La Federación, para los casos de lucha de orden gene-

ral, podrá pactar con los organismos afines.

7.- Aprobar unas bases de trabajo como reivindicaciones mínimas entre ellas el establecimiento de la jornada legal de ocho horas en el campo con el jornal mínimo de ocho pesetas.

8.- Abolición del cultivo de la tierra a medias. Para llevar ésto a término, empezar en la próxima cosecha a no pagar la mitad sino el tercio de los frutos al propietario, hasta que el Gobierno dicte una disposición que sea favorable a este acuerdo.

9.- Enviar un telegrama al presidente de la Generalidad de Cataluña pidiendo que ésta se incaute del canal de Urgel y que los campesinos se niegan al pago del impuesto conocido por el "novenos" de dicho canal. En su lugar se acordó pagar 10 pesetas por hectárea de terreno.

10.- Dar un voto de confianza al Comité organizador para que éste designe el Comité provincial.

Final

En medio de grandes aplausos terminó la asamblea y los campesinos se volvieron a sus pueblos dispuestos a poner en vigor los acuerdos tomados.

Campeñinos de las comarcas leridanas: ¡Adelante!

2.15. COMUNIÓ TRADICIONALISTA. Nuestra Organización Provincial en Lérida

Junta Provincial

Presidente: Alfonso Piñol Salvat

Vicepresidente 1º: Juan Lavaquial Llastaní

Vicepresidente 2º: Casimiro de Sangenis

Vicepresidente 3º: Domingo Valls

Secretario: Ramon Mª Bernat Guixà

Vicesecretario: Luis Qui Cortecans

Vocales: Francisco Ferrer Palau

Javier Bernat Guixà

Dionisio Arrugaeta Garay

Juan B. Alabart Ripoll

Luis Samaranch Fina

Luis Besa Cantarell

José Condal Fontova

Luis Ortiz Estrada

Otros organismos

Juventut Tradicionalista: Ignacio Morera Perez, presidente

Requeté: Ramon Mª Bernat Guixà, delegado provincial

Margaritas A.B.: María Recasens Gassió, presidenta

Pelayos: Francisco Penella Blanch, presidente

Círculos

Lleida: Luis Samarach Fina

Cervera: Luis Comorera

Borges Blanques: Pedro Giné Viles

Juncosa: Naval Dalmau Piñol

Llardecans: Siverio Farré Mesalles
 Solsona: Marcelino Corominas Feliu
 Vilanova de la Barca: Roque Solsona Costafreda
 Vilanova de Bellpuig: José Gassol Massot
 Mollerussa: Jaime Graus Aribau
 Seu d'Urgell: Juan Morros Garrió

Delegados Comarcales

Borges Blanques: Emilio Cambrodí
 Cervera: Magín Centells Pont
 Balaguer: José Betbese Gatnau
 Solsona: Marcelino Corominas Feliu
 Sort-Vall d'Aran: Modesto Viza
 Ponts: Luis Civit Castellà
 Seu d'Urgell: Juan Morros Carrió
 Tàrrrega: José Gassol Massot

Juntas de Distrito

Lleida: José Condal Fontova
 Borges Blanques: José Falcó Doménech
 Balaguer: José Betbesé Gatnau
 Solsona: Marcelino Corominas Feliu
 Cervera: Magín Centellas Pont
 Seu d'Urgell: Juan Morros Carrió

Juntas Locales

Anglesola: José Garrofé Roselló
 Bell-lloc: Ramón Salvia Doménech
 Bellpuig: José Torrents Marqués
 Castelló de Farfanya: Pedro Tufet Terré
 Clariana: Pedro Torres Garriga

Floresta: José Solé Safont
 Granadella: José Sabaté Solé
 Guissona: José Serra Puig
 Llardecans: Federico Massip
 Maldà: José Torremadé Claramunt
 Manresana: Pedro Bonjoch
 Mollerussa: Jaime Grus Aribau
 Navés: Alejandro Postils
 Olius: Valentín Torrescana Sanmiguel
 Pinós: Juan Fornells
 Poal: José Bonell Ribera
 Ponts: Luis Civit Castellà
 Pobla de Cérvoles: José Bartolí Sobrepera
 Puigvert de Lleida: Hermenegildo Chesa Piñol
 Sidamon: José Sanfeliu Reñé
 Tarrés: Francisco Pujol Almacelles
 Tarrós (Tornabous): Jaïem Macià Sans
 Torregrossa: José Pratdepadua
 Verdú: Ramón Casas Gener
 Vilanova de Bellpuig: José Gassol Massot
 Vilanova de la Barca: Roque Solsona Costafreda
 Claravalls: Ramón Nadal Vallis
 Juncosa: Naval Dalmau

Delegaciones

Artesa de Lleida: Ramón Iglesias Beá
 Agramunt: Silvestre Bonet
 Albí: Jaime Guiu Amorós
 Albesa: Antonio Trilla
 Alfarràs: Alejandro Santallucia
 Arbeca: Miguel Pedrós
 Belianes: Francisco Sendra Tristany

Cogul: José Panadés
 Castellidans: Bonaventura Talarn
 Cervià: José Perramón Farré
 Espluga Calva: Cristófol Camí
 Fuliola: Pedro Marsinyac
 Figuerosa: Juan Aguilar
 Fullella: Ramón Pascual Gaya
 Ivorra: Antonio Molins
 Ivars d'Urgell: José Segarra Gassol
 Isabarre: Modesto Viza
 Juneda: Francisco Ramón
 Linyola: Carlos Mas
 Llor (Torrefeta): Francisco Bou
 Miralcamp: Jaime Carreras Sans
 Llorenç de Maldà (Rocafort de Vallbona): José Capdevila Mill
 Montasinell: Juan Vidal Vila
 Omellons: José Aixalà
 Oliola: Lorenzo Masana Bernaus
 Puig-grós: Antonio Bellart Puig
 Palau d'Anglesola: Juan Sanfeliu
 Preixana: José Bonet
 Seró (Tudela de Segre): Antonio Serra
 Seudomí: José Segalá
 Santa Fe (Les Oluges): Carlos Fransa Solé
 Santa María de Meia (Vilanova de Meia): Ramón Llavall
 Sant Martí de Maldà: José Vallverdú Roca
 Sanahüja: Hermenegildo Solans
 Termens: Ramón Griño Ayne
 Torms: José Bernat
 Rocafort de Vallbona: Bonaventura Miró
 Talladell: Camilo Pui-Gener

Tiurana: José Otrón Reig

Tremp: Ramón Aytes

Vilosell: Sebastián Cornadó

Vilanova de Segrià: Bautista Carnicer

Vilanova de Meia: José Altabà Guitart

Vilagrassa: Ramón Roca Petit

Vilet (Rocafort de Vallbona): Federico Bergadà

FONT: Terra Ferma.- Núm. 114 (21 desembre 1934), p. 2.

2.16 LLIGA CATALANA. Organització comarcal

Aitona: Centre Democràtic Republicà (existia 1934)

Almacelles: Círcol Democràtic Republicà (1934)

★ Artesa de Segre: Casal de Germanor (1934)

Balaguer: Lliga Catalana (1933)

★ Bellcaire d'Urgell: Secció Femenina (1933)

Bellmunt d'Urgell: Lliga Catalana (després de 1933)

Bellpuig d'Urgell: Ateneu Democràtic Prat de la Riba
(existia 1932)

Joventut Nacionalista

Secció Femenina

★ Camarasa: Centre Lliga Catalana (1934)

Cervera: Lliga Regionalista de la Segarra (existia 1931)

Secció Femenina (1933)

Joventut

La Fuliola: Centre Català Republicà (existia 1933)

Gerp (os de Balaguer): Agrupació Agrícola Republicana
(després 1933)

Guimerà: Centre Catalanista Republicà (1933)

Guissona: Associació Catalanista Pau Claris (existia 1933)

★ Ivars d'Urgell: Lliga Catalana (1933)

Secció Femenina

Juncosa: Casal Català Republicà (després 1933)

Juneda: Ateneu Català (1932)

Mollerussa: Agrupació Regionalista (existia 1932)

Secció Femenina

Montgai: Lliga Catalana (després 1933)

Els Omells de Na Gaia: Lliga Catalana (després 1933)

Pobla de Cérvoles: Foment Autonomista Republicà (existia
1933)

- Ponts: Lliga Regionalista (existia 1933)
- Rocafort de Vallbona: Lliga Catalana (1933)
- Sanahüja: Centre Català Republicà (1934)
- Santa Linya: Lliga Catalana
- ★ Serós: Lliga Catalana (1932)
- Tàrrega: Centre Autonomista Republicà (1932)
- Secció Femènina
- Joventut
- Torà de Riubregós: Centre Comarcal de Lliga Catalana
(existia 1934)
- Torrebeses: Societat Cultural Recreativa (després 1933)
- Torregrossa: Lliga Règionalista (existia 1932)
- Secció Femenina
- ★ Torres de Segre: Centre Demòcrata (1933)
- Vilagrassa: Centre Vilagrassec (1933)
- ★ Vilanova de Bellpuig: Lliga Catalana (existia 1933)
- Secció Femenina
- Lleida: Lliga Catalana (existia 1930)

NOTA: Els centres assenyalats amb un asterisc, no figuren a I. MOLAS: Lliga Catalana, Vol. I. pp. 322-324. La data entre parèntesi indica l'any de fundació del centre o de la seva adhesió a la Lliga.

2.17 RELACIÓ D'ENTITATS ADHERIDES A L'ESQUERRA
REPUBLICANA DE CATALUNYA

Registrades en el Secretariat General del
Partit abans del 6 d'octubre del 1934

Lleida Circumscripció

LLISTA NUMERO 1

Comarca de l'Alt Urgell

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Alàs	Casal d'Esquerra	36	1
Alinyà	Secció d'E.R. de Catalunya	40	2
Cabó	Grup d'Esquerra Republicana	35	1
Coll de Nargó	Agrupació d'Esquerra	32	1
Estimariu	Esquerra R. de Catalunya	31	1
La Vausa	Secció d'E. Unió Republicana	20	1
Noves de Segre	Casal d'Esquerra	71	3
Organyà	Esquerra R. de Catalunya	100	4
Oriadó	Casal d'Esquerra	19	1
Plàde Sant Tirs	" "	39	2
Serchs	" "	50	2
Seu d'Urgell	" "	236	9
Taus	Delegació d'E. R. Catalunya	25	1
Vilanova de Barral	Casal d'Esquerra	34	-1
	Entitats	14	
	Socis	168	
	Vots	30	

Comarca d'Aran

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Les	Lliure Aliança	25	1
Salardú	Centre Republicà	26	1
Viella	Joventut R. Aranesa	134	5
	Entitats	3	
	Socis	185	
	Vots	7	

Comarca del Baix Urgell

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Agramunt	Esquerra Republicana	66	3
Anglesola	Centre R. d'E. Catalana	50	2
Barbens	Joventut Republicana	60	2
Bellcaire d'Urgell	Centre d'E.R.	50	2
Bell-lloc	Centre Republicà Federal	170	6
Bellmunt d'Urgell	Centre d'E.R.	50	2
Bellpuig	Avenç Republicà	338	14
Castellserà	Fraternitat Republicana	62	2
Florejaca	Centre Federal d'Esquerra	72	3
Fondarella	Delegació d'E.R.	40	2
Fuliola	Grup d'E.R.	30	1
Golmés	Delegació d'E.R.	50	2
Ibars d'Urgell	Centre R. d'E. Catalana	140	6
Linyola	Centre Català R. Socialista	45	2
Miralcamp	Foment d'Esquerra	50	2
Mollerussa	Joventut d'E.R.	100	4
Palau d'Anglesola	Agrupació d'E.R.	82	3
Penelles	Centre Joventut d'Esquerra	40	2
Poal	Esquerra Republicana	50	2
Preixana	Entitat d'E.R.	96	4
Puigvert d'Agramunt	Fraternitat Republicana	40	2
S.Martí de Maldà	Centre d'E.R.	120	5
Sidamunt	Delegació d'E.R.	30	1
Tàrrega	Unió Republicana	130	5
Tornabous	Centre Republicà Federal	25	1
Vallvert d'Urgell	Centre Republicà Català	25	1
Vilagrassa	Centre Unió Republicana	40	2
Vilanova Bellpuig	Centre Republicà Federal	158	6
Bellbís	Centre Republicà Català	167	7

Entitats 30

Socis 2567

Vots 106

Comarca Cerdanya-Ripollès

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Bellver de Cerdanya	Bloc Republicà Catalanista	40	2
Ger	Joventut C. R.	30	1
Llés	Casal d'Esquerra	25	1

Palmerola	Centre Català Republicà	30	1
Prullana	Casal d'Esquerra	40	2
Ribes de Fresser	Centre R.F.D.	160	6
Ripoll	Esquerra Republicana	146	6
S.Joan les Abadeses	Renaixement F.d'E.R.C.	21	1

Els pobles de Ribes de Fresser, Ripoll i Sant Joan de les Abadeses pertanyen al Partit Judicial de Olot, ex província de Girona. El criteri comarcalista els fa entrar a la nostra Federació. No cal dir que no hi tenim la menor relació personal ni política.

Entitats	8
Socis	492
Vots	20

Comarca de les Garrigues

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Albagés	Delegació d'E. R. de C.	50	2
Albi	" " " " "	51	2
Arbeca	Unió Republicana	560	22
Borges Blanques	Círcol Democràtic R.	700	28
Castelldans	Foment A.R.C.	81	3
Cervià	Centre Republicà Federal	30	1
Cogul	Unió Esquerra Republicana	39	2
Espluga Calva	Centre C.R. d'E.	141	6
Granadella	Centre R. d'E. C.	50	2
Juncosa	Centre Unió Republicana	93	4
Juneda	Unió Republicana Catalanista	259	10
Maldà	Joventut Republicana Federal	56	2
Maldà	Esquerra Catalana	86	3
Poblà Granadella	Centre R. d'E. C.M.	206	8
Tarrés	Centre Republicà d'Esquerra	13	1
Torms	Delegació d'E. R. de C.	35	1
Torregrossa	Joventut Republicana	340	14
Vilosell	Centre Republicà Cultural	75	3
	Entitats	18	
	Socis	2865	
	Vots	114	

Comarca de la Noguera

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Ager	Comité d'E. R. de C.	80	3
Albesa	Centre Català REpublicà	51	2
Algerri	Centre Republicà Català	51	2
Alentorn	Centre Republicà	50	2
Assentiu (sentiu de Sió)	Centre Republicà Federal	45	2
Avellanes	Centre Català d'Esquerra	30	1
Balaguer	Centre Català Republicà	270	11
Butsenir de Mongal	Centre Republicà d'Esquerra	25	1
Cabanabona	Centre Catalanista Republicà	42	2
Camarasa	Centre Republicà Català	63	3
Castelló de Farfanya	Delegació local d'Esquerra	50	2
Cubells	Joventut Republicana Federal	115	5
Ger	Centre Republicà Català	24	1
La Ràpita	Centre d'E. R.	28	1
Menarguens	Centre REpublicà Federal	120	5
Montargull	Joventut Republicana	20	1
Os de Balaguer	Centre Republicà i Agrícola	50	2
Santillnya	Centre Republicà Federal	30	1
Termens	Centre Català Republicà	150	6
Torrelameu	Sindicat Agrícola	40	2
Tragó de Noguera	Esquerra Catalana	40	2
Tragó de Noguera	Joventut Republicana -	45	2
Vallfogona Balaguer	Centre Català Republicà	71	3
Vall-llebrera de Anya	Delegació Local d'Esquerra	50	2
Vilanova de la Barca	Delegació d'E. R. de C.	40	2
	Entitats	25	
	Socis	1580	
	Vots	66	

Comarca Pallars-Jussà

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Aramunt	Centre Republicà d'Esquerra	70	3
Benavent de Tremp	Centre Republicà Federal	34	1
Brinyà	Centre Republicà Català	20	1
Figuerola d'Orcau	Societat Fraternitat Juvenil	25	1

Isona	Delegació d'E. R. de C.	200	3
Llimiana	Unió Esquerra Republicana	36	1
Palau de Noguera	Comité de J. R. F.	35	1
Pobla de Segur	Centre Republicà	64	3
Salàs de Pallars	Centre Republicà Autònom	63	3
Tremp	Centre C.R.F.	83	3
St. Tomàs d'Abella	Centre Republicà d'Esquerra	57	2
	Entitats	11	
	Socis	687	
	Vots	27	

Comarca Pallars-Subirà

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Alins	Centre R. de Vall-Ferrera	76	3
Esterri d'Aneu	Centre Republicà d'Esterri	84	3
Ferrera	Centre REpublicà de La Coma	54	2
Gerri de la Sal	Centre REpublicà Català	30	1
Monrós	Centre Republicà Socialista	20	1
Ribera de Cardós	Centre R. Vall de Cardós	91	4
Sort	Centre Republicà Català	243	10
Torre de Capdella	Centre Comarcal Republicà	126	5
	Entitats	8	
	Socis	824	
	Vots	29	

Comarca de la Segarra

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Agilar de Segarra	Centre Republicà Democràtic	60	2
Calaf	Centre d'E. R. de C.	174	7
Castellfullit de Riu- bregós	Centre d'E. R. de C.	30	1
Cervera	Centre Instructiu d'U. R.	317	13
Ciutadilla	Centre Català Republicà	84	3
Freixinet i Altadill	Centre Federal d'Esquerra	94	4
Guissona	Centre Republicà Federal	65	3
Manresana	Centre R. d'E. C.	60	2

Nàlec	Centre Republicà Català	25	1
Oluges	Centre d'Unió Republicana	105	4
Omells de Nogala	Centre d'E. de C.	75	3
Rocafort de Vallbona	Centre Republicà d'Esquerra	72	3
Talladell	Delegació d'E. R.	50	2
Torà	Centre d'Esquerra	13	1
Torrefeta	Centre Republicà Federal	25	1
Vallbona les Monges	Centre Republicà Federal	40	2
Vallbona de Riucorb	Centre d'E. R.	50	2
Verdú	Joventut d'E. C. R.	70	3

Els pobles de Calaf, Aguilar de Segarra, Castellfullit de Riubregós pertanyen al Partit Judicial d'Igualada (Barcelona) i el de Vallfogona de Riucorb al de Montblanc (Tarragona). La divisió comarcal els porta a la nostra Federació. No hi coneixem ningú ni hi hem tingut mai la menor relació.

Entitats	18
Socis	1409
Vots	57

Comarca del Segrià

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Aitona	Foment Agrícola Català	223	9
Albatarrec	Delegació d'E. R. de C.	50	2
Alcarrac	Centre Cultural Republicà	67	3
Alcarrac	Foment Agrícola Republicà	70	3
Alfarràs	Joventut R. S.	60	2
Alcoletge	Delegació d'Esquerra	48	2
Altés	Centre Republicà d'Esquerra	25	1
Alguaire	Centre Republicà Català	101	4
Almacelles	Centre Republicà Català	391	16
Almatret	Centre Republicà	60	2
Almenar	Centre Republicà	70	3
Alpicat	Centre R. F. S.	45	2
Artesa de Lleida	Centre R. d'E. C.	45	2
Benavent de Lleida	Centre Joventut d'Esquerra	36	1
Corbins	Delegació d'E.R. de C.	25	1
Granja d'Escarp	Defensa F. de la R.	50	2
Granyena Garriges	Comité d'E. R. de C.	70	3
Llardecans	Centre Unió Republicana	36	1
Lleida	Joventut Republicana	948	38
Malals	Agrupació Republicana	40	2

Massalcoreig	Delegació d'E.R.de C.	30	1
Portella	Centre REPUBLICÀ Català	50	2
Puigver de Lleida	Delegació d'E. R. de C.	70	3
Montoliu de Lleida	Societat Republicana	30	1
Rosselló	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	140	6
Sarroca de Lleida	Centre Joventut Republicana	36	1
Serós	Foment Agrícola	500	20
Soses	Sindicat Agrícola	155	6
Sudanell	Centre d'E. R. de C.	50	2
Sunyer	Delegació d'E.R. de C.	26	1
Torrefarrera	Delegació Local d'E. R.	50	2
Torrebeses	Foment Garriguenc	76	3
Torres de Segre	Joventut Republicana	185	7
Torreserona	Centre Republicà Català	40	2

Entitats 34
 Socis 3900
 Vots 156

Comarca de l'Urgell Mitjà

POBLES	ENTITATS	SOCIS	VOTS
Biosca	Centre Republicà Federal	24	1
Oliana	Centre d'E. R.	80	3
Oliola	Joventut Republicana	46	2
Ponts	Centre R. de Ponts i Comarca	223	9
Sanahuja	Centre Republicà Federal	130	3
S. Llorenç Morunys	Centre d'Esquerra	73	3
Solsona	Unió Republicana	80	3

El criteri comarcalista exclou Solsona de la nostra Federació, així com els pobles de la seva rodalia, portant-los a la comarcal de Berga. Nosaltres, per haver-hi tingut sempre relació, els conservem.

Entitats 7
 Socis 576
 Vots 26

R E S U M G E N E R A L

Entitats 177
 Socis 15.768
 Vots 641

ENTITATS D'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA
EXISTENTS A LA CIRCUMSCRIPCIÓ DE LLEIDA, NO
REGISTRADES EN LES OFICINES GENEFALS DEL PAR
TIT, PERÒ SÍ EN EL SECRETARIAT DE LA NOSTRA
FEDERACIÓ.

LLISTA NUMERO 2

Albesa.- Sindical Agrícola de Treballadors
Artesa de Segre.- Centre Republicà Federal
Alamús.- Centre d'Esquerra Republicana
Alcanó.- Agrupació d'Esquerra Republicana
Barruera.- Centre Republicà d'Esquerra de la Vall de Bohí
Bellanes.- Centre d'Esquerra Republicana
Bobera.- Centre d'Esquerra Catalana
Castellnou de Seana.- Joventut Republicana
La Floresta.- Centre d'Esquerra Republicana
Fontllonga.- Delegació d'Esquerra Republicana
Granja d'Escarp.- Centre d'Esquerra Republicana
Llavorsí.- Joventut Republicana
Montanisell.- Casal d'Esquerra Republicana
Osso de Sió.- Centre d'Esquerra Republicana
Pessonada.- Centre Republicà Federal
Pobla de Cérvols.- Centre d'Esquerra Republicana
Pobleta de Bellvehí.- Centre Republicà Autonomista
Pont de Suert.- Unió Federal Republicana
Puig-grós.- Agrupació Republicana
Sidamunt.- Agrupació Republicana
Tiurana.- Centre d'Esquerra Republicana
Torrefarrera.- Sindicat Agrícola i Caixa Rural
Torrelameu.- Agrupació Republicana d'Esquerra
Vinaixa.- Joventut Republicana
Vilassana.- Joventut Republicana

NOTA: La distribució comarcal està feta d'acord amb la pro
posta d'en Pau Vila.

FONT: La Jornada.- Núm. 410 (10 desembre 1935) pp.2-3.

2.18. POUM: COMARQUES DE LLEIDA

Comarcals i pobles que les formen, aprovats pel
Ple Comarcal del 15 de març de 1936:--

Comarcal d'Artesa
de Segre:

Artesa de Segre, Foradada, Baldomà
(Artesa de Segre), Anya, Tudela de
Segre, Vilanova de Meia, Alòs de -
Baladuer, Donzell, Cubells, Oliana
i Llusà (Vilanova de Meia).

Comarcal de Balaguer: Balaguer, Ager, Les Avellanes, Os
de Balaguer, Castelló de Farfanya,
Gerp (os de Balaguer), Montgai, -
Butsenit (Montgai), Preixens, Bell
caire, Ventoses (Preixens), Termens,
Menarguens i Vallfogona de Balaguer.

Comarcal d'Alfarràs: Alfarràs, Almenar, Algerri, Alguai
re i Ivars de Noguera.

Comarcal de Maials: Maials, Almatret, Llardecans, La
Granadella i Pobleta de la Granade
lla.

Comarcal de Lleida: Lleida, Alcoletge, Bell-lloc, Les
Borges Blanques, Corbins, Golmés,
Vilanova de Segrià, Vilanova de la
Barca, Torrelameu, Torregrossa, --
Torres de Segre, Puigvert de Llei-
da, Artesa de Lleida, Vilanova d'
Alpicat, Rosselló i Serós.

- Comarcal de la Fuliola: La Fuliola, Ivars d'Urgell, Castellserà, Anglesola, Linyola, -- Castellnou de Seana, Barbens, Panelles, Tornabous, Tarrós (Tornabous) i Bellmunt d'Urgell.
- Comarcal de Tàrrega: Tàrrega, Verdú, Nalec, Sant Martí de Maldà, Ciutadilla, Guimerà, -- Vallbona de les Monges, Belianes, Rocallaura, Maldà, Vilagrassa, Talladell, La Figuerosa i Claravalls,
- Comarcal de Cervera: Cervera, l'Aranyó, Bellver (Ossó de Sió), Ossó de Sió, Agramunt, Puigvert d'Agramunt, La Prenyanosa, Tarroja, Guissona, Les Oluges, La Manresana i Sant Antoni i Vilaanova.

NOTA: La Sentiu de Sió, Bellvís i el Vilossell, tots tres assistents a aquest Ple, no figuren en cap Comarcal.

FONT: La Batalla.- (3 abril 1936)

3.1.

PER LA CREACIÓ D'UNA FORÇA ÚNICA, CATALANISTA I REPUBLICANA,
A LES TERRES DE LLEIDA

La llarga i cordial entesa en què han conviscut a les comarques lleidatanes els diferents sectors que posen en un mateix pla d'igualtat i de justícia l'amor a la terra i a les institucions republicanes, ha plantejat el problema de donar forma definitiva a aquesta comunitat d'aspiracions i d'estructurar-la en una força política única.

El grau de maduresa a què han arribat les aspiracions nacionals catalanes, d'una part, i les republicanes, d'altra, crea, amb gran oportunitat, una ampla base d'entesa que els sotasignants creuen convenient d'aprofitar a benefici d'aqueixes aspiracions mateixes. En el món d'avui, cap home digne del seu temps no gosarà discutir el principi de la llibertat individual i col·lectiva, en la seva més plena i pura significació. La Revolució Francesa, resumint vint segles d'anhels, declarà els drets de l'home. Però en el dret internacional dels nostres dies, aqueix dret és reconegut igualment just a totes les persones naturals col·lectives, sense distincions de sexe, raça, religió o llengua. I nosaltres, homes que creiem en l'eficàcia d'aqueix principi liberal, entenem complir el nostre deure en donar vida, en la regió lleidatana, a una agrupació política que el defensarà i en farà norma de la seva vida.

Això posat, la nostra agrupació política afirma:

I. EL FET POLÍTIC CATALÀ; així, desitja l'autonomia integral de Catalunya, incorporada, per un pacte, a l'Estat federatiu espanyol.

II. LA FORMA DE GOVERN REPUBLICANA, inspirada en les normes liberals i democràtiques.

III. L'ESQUERRISME SOCIAL. L'interès superior de la col·lectivitat ha d'estar per damunt de tots els interessos particulars i de classe fins arribar, per transformacions successives a un règim de major justícia i d'igualtat, en el qual els factors treball i intel·ligència, i la propietat privada que - del seu exercici se'n derivi, siguin els que justifiquin les inevitables diferències humanes.

IV. EL SEU RESPECTE TOTAL ALS FURS DE LA CONSCIÈNCIA INDIVIDUAL, en totes les seves manifestacions, verament liberal, una posició de neutralitat plena en les diferències filosòfiques i religioses que separen els homes.

V. QUE VOL COL·LABORAR AMB LES ALTRES FORCES POLÍTIQUES CATALANES amb les quals hi hagi, en l'essencial, comunitat d'aspiracions, i amb les que mantindrà les millors relacions de tracte, sense detriment de la seva llibertat d'apreciar la conducta a seguir en cada cas.

VI. Que la seva filiació catalana no li priva, ans l'estimula, a simpatitzar i a establir les enteses i els pactes que les circumstàncies aconsellin AMB LES DEMOCRÀCIES ESPANYOLES - QUE COMPRENGUIN I RECONEGUIN EL DRET DE CATALUNYA a organitzar-se políticament per ella mateixa, si sobiranament en demostra la voluntat.

VII. Que vol portar aquests principis, disciplinadament i entusiasta, a totes les manifestacions de la vida política, social, cultural o artística que es promoguin en la regió lleidatana.

Acció Catalana.- Dreta Liberal Republicana.- Partit Republicà Radical.- Joventut Republicana.- Estat Català.

3.2.- MANIFEST

BALAGUERINS:

Al cap de sis anys i mig de tenir privada la facultat - d'expressar-nos lliurement tornen, finalment, els dies clars i serens d'un reviscolament ciutadà. És la conseqüència de totes les dictadures; la història n'està plena d'exemples. Els pobles que s'han deixat dominar per les oligarquies i els caciquismes es troben esclavitzats sota un poder de força així que han apuntat els primers símptomes del més petit anhel de redempció. - Aquest poder de força, aquesta dictadura, però, a la curta o a la llarga ha hagut de sucumbir davant el redreçament de l'esperit ciutadà. La sobirania, la personalitat, els drets que el ciutadà negligia rebroten en el poble davant l'espectacle de tota dictadura.

Així ha passat amb totes les opressions i així està passant a Espanya, on el país sencer s'apressa a reclamar els drets civils que li havien estat arrabassats. Es refan les organitzacions, se'n creen de noves i s'adapten a noves modalitats les antigues. Mai com avui havíem assistit a un espectacle de redreçament popular tan vigorós i tan unànim. Ni tampoc tan clarament definit.

Balaguer, aquest fogar de ciutadania en el qual s'han forjat tants ideals nobles i generosos, deu col.laborar amb entusiasme a l'obra de restauració dels principis democràtics i ha de laborar per l'adveniment d'una situació que s'adigui amb els principis de la llibertat individual i col.lectiva.

És per això, ciutadans de Balaguer, que els sotasignants han cregut d'ineludible deure d'aplegar-se sota una bandera i amb un únic programa i, abdicant dels particularismes i de les

matisacions en benefici d'una unió sagrada, han creat una agrupació catalana republicana. No són aquests els moments de destriar opinions; ho són d'ajuntar aquestes opinions per a l'afirmació d'uns ideals.

El programa que nosaltres entenem ha de defensar-se i que ha d'agrupar tots els homes d'opinió liberal i democràtica de Balaguer ha d'estar fonamentat en els següents punts:

- Reafirmació de la nostra voluntat en favor de la resolució del problema col·lectiu dels pobles amb personalitat pròpia.

- Acceptació de la República com a forma de govern perquè considerem, i l'experiència dels fets ho confirma, que és l'únic mitjà per resoldre tots els problemes de llibertat individual i col·lectiva.

- Respecte absolut per a les creences religioses.

- Independència d'actuació pel que respecte a les relacions amb els nuclis polítics similars; sovint seguirem, ben segur, la mateixa trajectòria d'altres agrupacions en cerca d'un fi comú; serà una coincidència, mai una fusió.

Aquest és el programa que aquesta agrupació catalana republicana sotmet a la vostra consideració, ciutadans de Balaguer. El nostre goig seria de veure'l acceptat per tots vosaltres i de que vinguéssiu al nostre costat per fer triomfar les altes idealitats que tots sentim.

Balaguer, març de 1930

Josep Cabeceran.- F. Xavier Rubies.- D. Carrové i Viola.- Manel Bosch.- Joan Pinós.- A. Ollé i Pinell.- Sebastià Armenter.- Pau Cabeceran.- Mateu Delsams.- Ramon Hortelano.- Joan España.- C. Alaman i Roca.- Salvador Bonet.- J. Sauret i Garcia.- Francesc

Verdaguer.- Daniel Torruella.- Ramon Sala.- Artur Pujades.-
 Bonaventura Angerri.- Miquel Montardit.- J. Graells i Soler.-
 Josep Rúbies.- Josep Angerri.- Francesc Porta.- Emili Vilare-
 sau.- J. Llorens i Cases.- Antoni Biscarri.- Maties Rúbies.-
 Lluís Gomà.- Francesc March.- Josep Jou.- Antoni Cases.- Anto-
 ni Tugues.- Ramon Tallada.- Jaume Valls.- Jaume Rotés.- Moisès
 Aran.- Domènec Garreta.- Jaume Camarasa.- Salvador Farré.- Jau-
 me Ticó.- Lluís Roma.- Joan Botines.- Blasi Felip.- Joan Basbo-
 sa.- Simeó Jou.- Lluís Franch.- Ventura Vall.- Nicasi Solanes.
 - Jaume Giralt.- Josep Solé.- Blasi Masses.- Magí Auberni.- Ma-
 nel Gatnau.- Antoni Figuerola.- Jaume Torres i Barrot.- Josep
 Ferré.- Antoni Juny.- Modest Solé.- Eloi Esteve.- Josep Molist.
 - Miquel Auberni.- C. Barés i Casals.- Enric Domingo.- Antoni
 Jou.

FONT: Pla i Muntanya.- Núm. 125 (10 març 1930), pp. 1-2.

3.3.- ELECCIONS MUNICIPALS

PER CATALUNYA I PER LA REPUBLICA

ELECTORS:

Les esquerres de Lleida, conscients del seu deure en -- aquestes hores històriques, s'han aplegat en una organització única que les fa instrument adequat per a servir les fecundes inquietuds que agiten l'opinió de Catalunya i de tot l'Estat Espanyol, i per a possessionar-se de les funcions de govern -- que la revolució política, triomfadora i indeturable, ve a po sar a les seves mans.

Mai, com ara, els homes que integren aquest aplec, havien sentit amb tanta agudesesa les ànsies constructives que els mennen a una actuació patriòtica, ni mai la noció exacta de la -- responsabilitat els havia commogut de faisó tan serena i, alhora, eficient.

Per altra banda, llur posició ideològica, equilibrada i sadolla de justícia enfront el problema social, la liberal i -- respectuosa actitud que empren davant la qüestió religiosa, els punts de vista que sostenen per a l'endegament metòdic i ample de la cultura pública; i per a l'instauració d'un poder judicial tan amarat de prestigi com lliure de tota tərbola ingerència; i pr al foment de la riquesa i de la producció nacionals, mitjançant una administració austera i fiscalitzada i una saludable proteccionisme a la indüstria, al comerç i a l'agricultura pàtries, els qualifiquen de manera remarcable, fent-los me-reixedors de la confiança del poble. Refermen, encara, els me-reixements llurs, la fe que a la Democràcia professen, la devoció que senten per la Llibertat i les esperances que depositen en l'ideari republicà, considerant-lo com la fòrmula jurídica

més perfecta en que es reflecteix i cristal·litza la sobirania popular.

El fet de la seva adhesió fonda i cordial a les essències del catalanisme, considerat, aquest, com un problema viu i etern de llibertat col·lectiva, i el desig sinceríssim de fer compatible el seu triomf amb l'exaltació de totes les personalitats hispàniques amb les que vol unir-se Catalunya mitjançant llaços federatius, tan forts en els cors dels contractants com en els articles de la llei que els reguli, dóna als homes de les esquerres de Lleida un contingut de racialitat i, alhora, d'universalisme que els fa aptes per a escometre la solució harmònica d'un dels problemes peninsulars més vius, sempre vorejat i mai resolt a fons per les oligarquies liquidadores del règim.

En aquest ideari dels nostres homes i en l'amor que senten per la ciutat que els aixopluga, a la que voldrien veure model d'urbs modernes, sinó per l'amplitud de la seva àrea, per la densitat de la seva civilització, reflectida en els seus carrers, les seves cases, les seves vivendes, les seves hortes i, més que en tot, en el civisme i en la cultura dels seus habitants, descobriràs, elector, els propòsits que mouen i animen als homes de la candidatura nostrada.

Sortit, després de vuit anys de caòtica dictadura, amb un programa municipal concret, seria plantejar un edifici sense conèixer el terreny on s'ha d'assentar ni les possibilitats de què es disposa. Per altra part, un municipi no és una cèl·lula dispersa, i de l'estructuració i de la sobirania que li adjudiquin les normes que gestí la revolució política en curs, depèn, en bona part, la trajectòria a seguir.

LLEIDATANS: sigui el que vulgui l'estament vostre, ajudeu-nos en aquesta hora constructiva en que es posen els fonaments

de la nova Pàtria. Les eleccions del dia 12 seran a tot arreu, no lluita de banderia local, sinó plebiscit entre els que, conscient o inconscientment, es presten a fer d'apuntaladors d'un règim que cau pel pès de les pròpies culpes i els arquitectes d'un Estat que s'alça damunt les ruïnes d'aquell; entre els que ofegaren el Dret amb la força, substituint el jutge pel furriel i els que vetllaren per les prerrogatives de la legalitat immàcula, entre els que escolaren tots els recursos contributius, arruinant la producció i el comerç i les víctimes forçades que en protesten; entre els que tenen memòria i volen exigir responsabilitats i els que obliden, en una anestèsia embrutidora de llurs virtuts ciutadanes.

Votar, en aquestes eleccions, no es qüestió de noms i d'homes, d'afecte i d'amistats. Per damunt de tot això i dels habilitosos eufemismes amb que es volen cobrir determinades actuacions -inoportunes en aquesta hora en que un alçament general hauria d'ésser la resposta viril a l'imperdonable greuge- poseu-hi, lleidatans, l'abrandament del nostre civisme.

Per la Pàtria! Per la Llibertat! Per la República!

Lleida, 1 d'abril de 1931.- Francesc Macià - Humbert Torres - Josep Estadella - Epifani Bellí - Francesc Arqués - Enric Arderiu - Ricard Palacín.

FONT: Occident.- Núm. 4 (4 abril 1931), p. 4.

3.4.- AL POBLE DE LLEIDA

Demà diumenge seran elegits els Concejals que altra volta després de nou anys, han de constituir l'Ajuntament de Lleida, amb representació directa del poble. Si a aquest fet, ja de per sí excepcional, s'hi ajunta la consideració de que la política general espanyola està atravesant un dels seus moments més crítics, resta ben palesa l'extraordinària importància que tenen, que per tots s'ha de donar a la pròxima lluita electoral. Partint de dos procediments diferents, es vol resoldre avui per uns i altres la greu situació política d'Espanya. Els uns ens ofereixen la salvació del País, a base d'unes convulsions revolucionàries que si bé, sabríem com haurien de començar, ningú pot assegurar on s'aturarien i quin seria el seu final. Els altres bo i reconeixent la profunda renovació que s'ha operat a la nostra Terra, volen trobar no obstant, tota nova millora per les vies evolutives del Dret i de la justícia. Conscients dels perills innegables que en aquests moments de fonda crisi social, pot oferir tota transformació imposada violentment, diversos homes i partits, entitats i agrupacions, de varia significació política, més d'arrelat lleidatanisme, s'han ajuntat en aquesta hora solemne per a acudir a la pròxima lluita civil, en defensa del menaçat ordre social, ben compatible, no obstant, amb qualsevol reforma en quan vingui determinada per les normes jurídiques adequades.

Aquesta és la nostra significació cabdal. I amb ella pretenem anar a l'Ajuntament de Lleida per a estimular i canalitzar el progrés de la nostra urbs, sempre dins les seves possibilitats econòmiques, mantenir i respectar les tradicions venerables del nostre poble, obrint noves possibilitats al comerç i a la indústria, per tal de fer-los més pròspers, més rics, - fomentar la agricultura i tecnificar la nostra pagesia per a -

que la principal riquesa lleidatana assoleixi la màxima valor, enfocar el problema de la cultura ciutadana en tots els ordres educatius i instructius que li són ben necessaris, escometre - el problema de les comunicacions dins del nostre terme rural i en tots i cada un d'aquests aspectes de la vida, no deixar-se portar mai, ni de mesquineses que deturin el progrés, ni de - fantasies que posin en perill les finances municipals i el crè dit de la ciutat.

Els que penseu i sentiu com nosaltres i voldríeu donar a la política de Lleida, un alt to de civilitat i renovació as-senyada, ben contrari a aquell esperit de banderia i d'escanda losa baralla de partits, que tots recordem amb pena, voteu els nostres candidats.

Per la nova Lleida, per la nova política i per el bé de tots, mostreu-vos resolts i valents en la lluita de diumenge. Voteu i feu votar als vostres amics. Al vent de nobles estímuls obriu ben amples les veles de l'entusiasme. Electors, cal l'es forç de tothom, perquè l'adversari és fort i és ardit. Mostreu també nostra ardidesa i nostra fortitud amb la serenitat, amb el decorum i amb la seguretat de triomf que els moments pre--sents i el patriòtic objectiu que ens mou, imposen.

FONT: Caliu Núm. 6 (16 abril 1931), p. 1

3.5.

ALS TREBALLADORS I PAGESOS DE BALAGUER

COMPANYS!

Després de prop de deu anys de silenci, el règim que tam baleja vol reafirmar el seu poder, fent una consulta al poble. Amb un cens electoral "arreglat" pels dictatorialistes es pre-tén legalitzar els Municipis. ¿Quina ha d'ésser la nostra posi-ció com a classe?.

Els homes del BLOC OBRER I CAMPEROL, que prefereixen sem pre la lluita armada al carrer a la lluita electoral, no podem però deixar els municipis en mans dels seus enemics de classe que, dividits en dretes i esquerres, per enganyar millor a la classe treballadora, han abandonat el camí revolucionari i in-tenten amb una demagogia verbalista, arrossegar a les masses o-breres explotades rera les seves concepcions falses de demo--cràcia i liberalisme i república... mentre continuen explotant despiatadament als treballadors!.

El nucli d'obrers i pagesos de Balaguer afiliats al BLOC OBRER I CAMPEROL, concients de la seva missió, van a la bata--lla electoral municipal per a demostrar als seus enemics de --classe que l'exèrcit treballador està en peu i disposat a la -lluita; obrers i pagesos de Balaguer afirmaran en la pròxima -lluita, que ha han arribat a la majoria d'edat i que no neces-siten consellers ni tutors que administrin (?) des del municipi els interssos del poble.

Poble explotat de Balaguer, a la lluita!. Contra tots --els que viuen de les teves suors, el BLOC OBRER I CAMPEROL pre-senta les consignes de classe i les millores que defensarà des de l'Ajuntament.

Com a programa inicial per arribar més endavant al vertader socialisme on no hi hagi l'explotació de l'home per l'home ni la tirania de classes.

El nostre programa

1. Supressió de tota classe d'impostos sobre els articles de primera necessitat, medicines, etc.
2. Reorganització de les noves escoles municipals i siguin completament franques pels fills dels treballadors. El municipi pagarà el material escolar.
3. Creació d'una escola especial d'estudis agrícoles.
4. Construcció per l'Ajuntament d'un gran edifici destinat als sindicats d'obrers i pagesos.
5. Que s'arreglin els barris pobres.
6. Augment dels tributs als majors contribuents.
7. Abolir tota classe de subvencions per festes religioses i concedir-ne en canvi en cassos de vaga als parats.
8. Fer tributar a esglésies i convents.
9. Revisar les fortunes dels qui s'han enriquit a l'Ajuntament i embargar-li els béns.
10. Recindir el contracte de les aigües amb la societat - "Canal d'Urgell". El poble ja ha pagat prou anys el "nové". El canal ha de passar a ésser propietat dels Municipis per on circula.
11. Supressió de tots els impostos als pagesos pobres i també als mitjers quan hi hagi mala collita.
12. Abolició del sistema de mitgers i substituir-lo pel de terços. El qui treballa la terra ha de quedar-se dues terceres parts dels fruits i quan les deixi al propietari ha d'abonar-li totes les millores que hagi fet a

la propietat.

13. Els arrendataris han de subscriure contractes que durin un mínim de 10 a 12 anys. Valoració de la finca - al començar i acabar el contracte i pagament del propietari a l'arrendador de totes les millores que s'hi hagin fet.
14. Els mossos pagesos tindran festa completa el diumenge i cobraran doble jornal d'acord amb la tarifa del sou que guanyin.
15. El municipi d'acord amb el sindicat de pagesos comprà els abonos i la maquinària agrícola col·lectivament per abaratir i intensificar la producció.

Per a realitzar aquest programa voteu la següent candidatura:

Dictricte Primer

Josep Parles Fortuny, pagès
 Antoni Marsinyac Mirada, pagès
 Miquel Sauret Rodés, paleta
 Domènec Viola Lafuente, escriptor
 Tomàs Pàmies Pla, transports
 Josep Torremorell Caelles, obrer

Districte Segon

Josep Fortuny Molins, pagès
 Josep Cosialls Navalles, pagès
 Francesc Perna Paniello, mecànic

3.6.- ALS HABITANTS D'AQUESTA CIUTAT I DE LA REGIÓ LLEIDATANA

La monarquia, règim anacrònic en tot el món, morta en - els cors dels espanyols conscients, emparadora de tots els pri- vilegis i de totes les tiranies, ha caigut al crit avassalla- dor del poble, en un plebiscit d'exemplar grandiositat.

Ja ens hem llevat de damunt l'estigma de tenir un rei. A hores d'ara ja no hi ha a Espanya més que una indiscutible So- birania: La dels ciutadans lliures, senyors dels seus destins.

En aquests moments solemnes, nosaltres, que tantes mos- tres tenim rebudes de la vostra confiança, assumim, en la ciu- tat i regió lleidatana, la provisional responsabilitat del po- der, esperant les ordres del govern popular instaurat, fins ar- ribar a estructurar la nova vida de l'Estat pels camins del - dret i de la justícia, que assegurin la grandesa i la prosperi- tat de la naixent República d'Espanya.

En nom d'ella, us demanem serenitat, ordre i respecte - per a tot i per a tots. La República serà tant més prestigiosa i admirada, com més garanteixi la plenitud de tots els drets. Sols els seus enemics poden ésser pertorbadors en aquests mo- ments.

Si teniu confiança en nosaltres, us demanem, doncs, que en les manifestacions del vostre legítim entusiasme, us compor- teu com un poble que, recobrada la seva llibertat, no té tampoc l'esclavitud de cap baixa passió ni vol caure en el desenfrè - de la demagògia.

Així ho esperem de tots, ben segurs que acatareu el nos- tre prec, al crit de

VISCA LA REPÚBLICA ESPANYOLA!

Lleida, 14 d'abril de 1931.

Humbert Torres, Josep Estadella, Epifani Bellí, F. Arqués,
Antoni Bergós Massó i R. Palacín.

FONT: "Per a la història".- Occident. Núm. 18 (11 juliol
1931), p. 2.

3.7.- EL PROBLEMA ESCOLAR

No cal dir l'actualitat que ha pres en la nostra ciutat el problema escolar. La impressió general que havem tret dels uns i altres assenyala una desorientació sobre aquest afer. - Ens proposem donar alguns articles que serveixin d'informació i prestin elements de judici al nostre poble. És dins la missió que ens havem proposat en fundar ACCIÓ COMARCAL. No ens desviarem del camí que ens hem traçat.

Molts aspectes té el problema escolar. La nova Constitució de la República espanyola, en l'article 48, assenyala els caràcters que distingiran la ensenyança. Aquests són: La ensenyança es prestarà pel sistema d'escola unificada; la ensenyança primària serà gratuïta i obligatòria; i en un altre paràgraf del mateix article assenyala el laïcisme en l'escola: l'ensenyança serà laica. Aquests caràcters afecten a tots els ciutadans espanyols. Si al costat d'aquest article hi posem el famós article 26, en la seva base 4ª, que diu: Prohibició (als religiosos) d'exercir la ensenyança; aleshores el problema afecta d'una manera més directa a Tàrrrega com a altres poblacions on els Religiosos tenen cases d'ensenyança. Quins són aquests problemes que crearia l'execució d'aquests articles, i primerament a casa nostra?

Permeteu que per començar, avui ens fixem només en el problema econòmic, que encara que no sigui el més greu, serà el primer que ens faria sentir les conseqüències.

Hem reunit les següents dades únicament en els cercles religiosos d'ensenyament, que són segons sembla, els que haurien de suprimir-se.

Les Germanes de la Caritat de l'Hospital, eduquen, en -

números rodons, 200 infants d'ambdós sexes. Sis Germanes són -destinades exclusivament a aquesta tasca escolar. Correspon a cada classe, per terme mig, 35 alumnes.

Al col·legi de St. Josep, les mateixes Germanes tenen un contingut de 260 alumnes, amb 10 professors. Tenen instal·lats els tres graus de l'Escola Elemental. A cada classe correspon -terme mig- 26 alumnes.

Les Germanes de la Vetlla eduquen en dues classes, 79 -alumnes: primeres lletres i elemental.

Els Pares Escolapis tenen un total de 306 alumnes, dels quals 113 tenen l'ensenyança gratuïta en virtut del tracte amb l'Ajuntament, qui paga cada any per a aquest fi, unes 6000 pes setes. 46 alumnes es preparen per al batxillerat i els 147 restants són els vigilats, que cursen el grau de primeres lletres, elemental i comerç. Són 14 professors; a cadascú els correspon 22 alumnes per terme mig. Els que tenen ensenyança gratuïta i els vigilats -separats en els graus elementals- en els cursos superiors de comerç, assisteixen junts a la mateixa classe.

El total d'element escolar en les cases de religiosos puja, doncs, a 845. El total de professors, a 32. A cada professor correspon, d'una manera global, 26 ó 27 alumnes.

Ara bé, si aquests 845 infants de la nostra ciutat no poguessin assistir a les escoles dels religiosos, quins problemes es crearien?

Donem a cada mestre oficial que ens enviés l'Estat, no 26 alumnes sinó 40, perdent naturalment per aquesta raó, almenys l'eficàcia de l'ensenyament, caldrien 21 entre mestres i mestresses. L'Estat obliga el municipi a proporcionar a cada mestre un pis de 500 ptes. anyals, que són un total de 10.500 ptes. anyals, que carreguem al pressupost municipal. A més els

Pares Escolapis tenen 4 "hermanos" dedicats únicament a la --
llimpiesa i altres serveis. Poseu-hi en les oficials almenys
dos homes, amb un mínim de salari de 4.000 ptes., que sumades
a les 10.500 són 14.500 ptes. anyals, que ha de satisfer l'era
ri municipal.

Aquest és el primer problema que ens planteja la nova -
Constitució. No es pot negar que demana un sacrifici de part
dels ciutadans. Els sacrificis han d'ésser correspostos pels
aventatges que se n'haurien de seguir.

Examinarem en un altre article els aventatges que ha dut
a altres països aquesta mena d'escoles.

II.- Què són escoles graduades

Fent una petita virada a l'aspecte que prometíem en el -
primer article, ens ha semblat més encertat exposar als nostres
lectors algunes clarícies sobre les anomenades "Escoles grada
des".

Definició

En la legislació escolar espanyola s'anomena "Escola gra
duada" aquella que té diferents seccions d'alumnes, tenint un
mestre per cada secció, per a distingir-la d'aquelles escoles
que solament tenen un mestre, i que per això s'anomenen "unità
ries". La distinció fonamental, per tant, està en que les "gra
duades" tenen tants mestres com seccions, i les "unitàries", -
si bé tenen o poden tenir diferents seccions, les regeix totes
un sol mestre. En les graduades hi sol haver un mestre-director
que unifica l'acció educadora.

Ensenyament que es dona en les Escoles graduades

Diu l'article 26 de la Llei escolar: En totes les seccions

de l'escola graduada... es donaran totes les assignatures que per a les escoles superiors de primera ensenyança determina la llei d'Instrucció Pública. L'article 28 fa obligatori l'ensenyament de cants senzills en totes les seccions de les escoles graduades. Sembla, per tant, deduir-se que no es donen els cursos de comerç i comptabilitat, com és cert que no s'hi pot cursar - el batxillerat.

Matrícula dels infants

L'article 35 diu l'edat que han de tenir els infants per a assistir a les escoles: de 3 a 6 anys en la secció de pàrvuls; les altres seccions corresponen als nens de 6 a 13.

L'article 37 ens dóna el terme mig d'alumnes de cada secció: 50. En cap cas no pot passar de 60.

Creació

La implantació de les escoles graduades es farà segons les disposicions de 6 de maig i 8 de juny de 1910:

Article primer: Les escoles on la matrícula i assistència excedeixi de 70 nens o nenes, es transformaran en escoles graduades, sempre que a la població hi hagi alumnes que no puguin ésser admesos en les escoles públiques, que el local permeti l'ampliació de la matrícula i que no tingui el número d'escoles - que assenyalava la llei de 9 de setembre de 1857.

Permet, lector, que adjunti el segon article, que diu: "En aquestes escoles es crearan tantes seccions com es pugui, amb un terme mig de 50 alumnes per secció, amb tal que en cap secció el número no sigui inferior a 40.

Aquests són els articles que enquadren principalment les "Escoles graduades".

Volíem fer algun comentari sobre aquests articles. Són -

prou clars, però, i avui tampoc no disposem de més espai.

III.- El contingut ideològic de les escoles de l'Estat

Les escoles oficials de l'Estat s'han de subjectar a les normes constitucionals. Ara bé, la ideologia que la Constitució té sobre l'ensenyança, a bastament es veu en el citat article - 48. Després d'insinuar que l'ensenyament es donarà mitjançant - institucions educatives enllaçades pel sistema d'escola unifica da -qui no veu en aquestes paraules l'espectre de la escola única, tan celebrada i propagada per l'ex-ministre d'I.P.- la Cons titució reconeix i garantitza la llibertat de càtedra. En el ma teix article promulga el laïcisme a l'escola: "La ensenyaça se rà laica". Abans, i en el mateix article diu que l'ensenyament primari serà gratuït i obligatori.

Què seran, doncs, les Escoles graduades que s'hagin d'im plantar sota aquests postulats: Llibertat de càtedra i laïcisme en l'escola?

Llibertat de càtedra és la llibertat del mestre d'ensenyar qualsevol doctrina o opinió, no solament en l'ordre purament -- científic, si que també en el polític, econòmic, religiós o mo ral. Quan a aquesta llibertat de càtedra s'adjunta el monopoli de l'ensenyança i juntament l'ensenyança obligatòria, qui és que no veu l'abús absurd que iguala amb els mateixos drets la veri tat i l'error? La llibertat de càtedra no és sinó una tirania - immoral, que en nom d'una il·lustració falsa, tendeix a esbor-- rar de les consciències les lleis fonamentals de la religió i - de la moral; és un procés educatiu antisocial, perquè a la ruï na dels principis religiosos segueix la ruïna dels principis so cials, com per dissort ho demostra l'experiència.

A més, el laïcisme a l'escola anorrea un dels drets més

sagrats dels pares. En efecte, els pares de família catòlics - no solament tenen el dret, sinó el deure íntim de fer educar - els seus infants en escoles catòliques, (1) i no poden permetre que se sacrifiqui l'ànima dels seus fills amb l'ensenyament laic i, per tant, ateu. Aquest imperatiu de consciència l'ha confirmat i sancionat el Papa Pius XI, gloriosament regnant, - en la seva encíclica sobre la educació de la joventut. És veritat que molts això no ho tindran present i tal volta ho menyspreïn, però en aquest punt concret ens dirigim a les famílies catòliques del nostre poble, per a que es previnguin, amb el coneixement dels seus deures.

I que no es digui que l'escola serà tan sols neutra, respectuosa amb totes les religions, perquè aquesta neutralitat és un mite, puix de sobres s'ha vist pràcticament que aquesta pretesa neutralitat és una mentida. I encara que no ho fos, no pot satisfer els catòlics, com ensenya la mateixa encíclica.

Per tant, afirmem rotundament que en el cas d'implantar-se unes escoles graduades a la nostra ciutat, amb els postulats de laïcisme i llibertat de càtedra, com exigeix la Constitució, els pares catòlics, o hauran de prescindir totalment del servei d'ensenyança de dites escoles, o bé -coaccionats per l'Estat a portar-hi els seus infants- veuran trepitjat el deure que tenen, com a pares de família catòlics, d'educar-los en escoles catòliques, deure que enfront de l'Estat és, al mateix temps, un dret dels més sagrats i, per tant, tot quant vulneri aquest dret és un atemptat contra la llibertat de llur consciència, és ferir - en el més profund llurs sentiments religiosos.

En aquest és el nostre primer crit de alerta.

(1) Diem escoles catòliques, no és pas necessari que siguin - escoles dirigides per Religiosos.

IV.- La necessitat d'unes escoles graduades, a Tàrrega

Que hagi seguit els articles anteriors, podrà amb facilitat respondre a aquesta pregunta: Hi ha necessitat de fundar - unes escoles graduades, a Tàrrega? No se'ns amaga el perquè de la pretensió de molts de tenir les graduades. És un deshonor, diuen, per Tàrrega el no comptar amb unes graduades, quan possibles que no tenen ni la meitat de la importància de Tàrrega, ja fa temps que en disfruten. És bona veritat, amb la diferència, però, que en aquests pobles no hi havia alrre mitjà d'ensenyança i, per tant, fou una necessitat viva el crear les escoles - graduades. A Tàrrega, en canvi, molts anys abans que qualsevol d'aquests pobles, estaven ja implantades en els col·legis religiosos, amb totes les característiques que requereixen les escoles graduades dels diferents grups escolars. En elles hi ha direcció única que depén del Prefecte; multiplicitat de classes, a càrrec de professors distints en locals diferents; classificació d'alumnes a base de l'edat i del grau d'instrucció; pas gradual de la primera a l'última classe, mitjançant l'examen individual; uniformitat en els procediments d'ensenyança, i integralisme dins de cada grau. I aquesta ensenyança -que consti ben alt!- és gratuïta. Ara bé, mirant el problema des del punt de vista educatiu, deixant-nos de tot partidisme, de tot sectarisme, i atenent les diferents escoles que funcionen a Tàrrega, hi hā algun infant que es vegi privat de l'educació a que té dret, perquè no hi ha lloc a les escoles, com passa per exemple a Madrid i a Barcelona, on són a milers els infants que no hi poden assistir per manca d'escoles, com suara declarava el mateix Ministre d'I.P.? Senzillament, nosaltres creiem que no. Per a convéncer-se, basta mirar les estadístiques de la població escolar, i el número d'infants que hi han d'assistir, dels sis als tretze anys, com disposa la llei, i veureu com gairebé s'estableix

l'equilibri. De manera que la raó d'unes escoles graduades no té de buscar-se en la falta d'escoles. Perquè no es pot dir - que faltin escoles en aquella població on tot l'element escolar possible és o pot ésser degudament atès.

La raó, doncs, deu cercar-se en un altre lloc o capítol, d'on pugui derivar la necessitat d'unes escoles graduades. Per exemple: el fet de què alguns prefereixen l'ensenyança laica, i no volen l'ensenyança religiosa, tal com prescriu la nova Constitució. En el número vinent donarem, si a Déu plau, una resposta clara i satisfactòria a aquest caire del problema.

V.- L'ensenyança laica

En l'últim article férem promesa de donar satisfacció als que prefereixen l'ensenyança laica a la religiosa o confessional.

Diguem-ho, però, abans clar i català. Nosaltres sostenim que l'escola laica es desacredita ella mateixa arreu del món on s'ha implantat; que és una deformació, en lloc d'educació, de l'infant i, per tant, de la societat; que la funció educadora - sense moral, soscava els mateixos fonaments de la vida i de la convivència humana. L'escola sense Déu és la ruta més segura i eficaç que dóna pas al comunisme.

Proves? L'exemple de Rússia, que és l'únic país del món - on d'una manera total s'ha implantat el laïcisme a l'escola. La Sra. Kollontai, cínicament complaguda, escrivia l'any 1922: "La immoralitat en les escoles progressa satisfactòriament." "Els nostres mestres i mestresses es prostitueixen" deia Lunacharski en el periòdic "Izvestia" de 26 de novembre de 1925. I la dona de Lenin, en el "Pravda" afirmava: "Tenim set milions d'infants abandonats." I una circular del comissari soviètic de justícia proclamava: "S'ha constatat un increment enorme de la criminali

tat en els infants." Oh! diran... Rússia... Rússia... No, amics: idèntiques causes produeixen els mateixos efectes.

No fa pas molt temps, sinó que és encara en la memòria - de tots, el cas de l'Escola Normal de la Generalitat de Catalunya. Les alumnes van dirigir a Ventura Gassol, conseller de -- Cultura, aquestes paraules: "Nosaltres, senyor conseller, som persones decents" I tothom sap quines pràctiques pedagògiques van dins el bagatge de l'escola neutra o laica, digueu-li com vulgueu.

Ja ho té demostrat avui l'experiència, on porta l'escola laica. A França, per exemple, en 1926 hi havia 13.000 mestres - afiliats a la Internacional soviètica de Moscou, i 80.000 sindi cats en la Internacional socialista d'Amsterdam. El camí del - laïcisme desemboca al comunisme. Això és tan evident, que ja no més ho poden negar els interessants o els inconscients.

Altres proves podem donar d'ordre pedagògic. Ens en abste nim per ara, i encara que aquest sigui l'últim article que dedi quem al problema escolar a Tàrraga, això no vol dir que un al-- tre dia no tornem a ocupar-nos-en.

No hi ha dubte, però: els qui volen l'escola laica tenen al seu costat la Constitució. Ara bé, pot Tàrraga, més ben dit, deu Tàrraga procurar-se unes escoles graduades sense esperar - els subsidis de l'Estat? Tothom sap que ningú no hi obliga. I - si obligació pot considerar-se serà perquè Tàrraga voldrà. De - manera que són els targarins els que ho han de dir. Nosaltres - no hem fet, creiem, sinó complir el nostre deure d'informar el nostre poble. No fos cas que molts tinguessin excusa després, - en fer l'experiència d'aquestes escoles, encara que creiem són la minça part, aquells que volen escoles en les quals es regis trin fets com els que hem esmentat, de fora i d'ací.

Sigui com vulga, sabem que "Catalunya és terra de llibertat i de lleialtat". I això ho volem recordar a aquells que -- amb les escoles graduades voldrien imposar-nos la escola laica i obligatòria, més que més valent-se d'un article d'un periòdic madrileny, que segons sembla és per a aquests senyors d'una gran autoritat. Nosaltres, però, ni com a catòlics ni com a catalans no n'hi concedim la més mínima, així en aquest com en molts altres afers.

Finalment: creiem que la manera normal d'arreglar aquest assumpte és fer un recompte d'alumnes, que amb l'aprovació dels seus pares s'obliguen a assistir a aquestes escoles. Aquesta és la primera cosa a fer. Després, si el nombre d'infants és suficients, cal inquirir si l'Estat pot facilitar els mestres i mestresses que calguin. No fos cas que, com hem sentit dir, ens -- trobéssim amb l'edifici fet, amb les corresponents despeses, i després no tinguéssim mestres. Després, si, després ve tot el - restant, i no abans que tot.

FONT: Acció Comarcal.- Núm. 5 (16 gener 1932), pp. (7-8);
 núm. 6, p (2); núm. 7, pp. (2-3); núm. 8, p (2); -
 núm. 9 (13 febrer 1932), pp. (2-3).

3.8.

UN LLAMAMIENTO DE LA ALIANZA OBRERA DE LERIDA

Obreras y obreros leridanos:

Al grito lanzado por el Comité de la Alianza Obrera constituido en Barcelona por anarco-sindicalistas, socialistas y -comunistas para hacer el frente de lucha contra la reacción y el fascismo, Lérida ha contestado con ímpetu: Presente!

La gran mayoría de organizaciones sindicales y políticas, hemos formado el Comité de Alianza Obrera.

Hoy, con este manifiesto, nos presentamos a tí, pueblo -trabajador, para exponerte el gran peligro que te amenaza de -ser destruido, aniquilado, por las fuerzas reaccionarias que -se organizan para implantar un régimen de dictadura fascista -al estilo de Italia y de Alemania, para destrozar las organizaciones obreras y asesinar a sus mejores militantes.

La gran burguesía, descáradamente, sirviéndose del actual Gobierno, en funciones de lacayos suyos, toma una ofensiva violenta contra los trabajadores. Las escasas mejoras que con tantos esfuerzos y sacrificios había conquistado el proletariado: ley de vacaciones obligatorias, de despidos, de términos municipales, reforma agraria, el Gobierno al dictado de la reacción las ha abolido.

Ultimamente, sin embargo, como una consigna general, la gran burguesía, para lanzar a los obreros a la miseria y a la desesperación y poderlos hacer servir después en su provecho, despide a millares de obreros, aumenta el precio de los artículos de primera necesidad y maniobra con la baja de la peseta - para conseguir una disminución de salarios.

El peligro es inminente. Avanza como un alud arrollador. ¿Cómo salvarse?

El camino está en la Alianza Obrera.

Nadie ignora que el fascismo se introduce por las grietas abiertas por las luchas suicidas entre la clase obrera. Por eso al grito de Alianza Obrera los obreros anarquista, socialistas, comunistas, republicanos y sin partido olvidan todo lo que les separa y piensan únicamente en lo que les une.

¿Y qué nos une? Nos une el dolor, el hambre, la esclavitud bajo el yugo del capitalismo y el deseo de destruirlo para construir un mundo nuevo, un mundo de justicia en el que los que trabajan lo puedan tener todo y de nada puedan gozar los no productores.

Organizaciones que todavía no os habéis adherido a la Alianza Obrera, obreros republicanos y sin partido, si queréis vuestra salvación y el triunfo del proletariado debéis formar parte del Frente Unico, tenéis que hacer por que vuestroas organizaciones vengan a la Alianza Obrera.

La Alianza Obrera persigue solamente el aplastamiento del fascismo y la implantación de un régimen obrero.

Trabajadores! La hora de las luchas decisivas se aproxima. Obreras! Obreros! Nuestros enemigos se unen. Hagamos nuestro Frente antes que ellos, tomemos la ofensiva, venzamos y los obreros de todo el mundo saludarán nuestro triunfo como el inicio del aplastamiento definitivo del fascismo.

Lérida y febrero de 1934.

Sindicato de la Madera, Sindicato de la Metalurgia, Sindicato Mercantil, Sindicato de Barberos y Peluqueros, Sindicato de la Industria Ferroviaria, Unión Provincial Agraria, Sindicato de la Alimentación, Sindicato de Luz y Fuerza, Sindicato de Campesinos, Sindicato de Camareros y Cocineros, Sindicato de Panaderos y Pasteleros, Sindicato de Confiteros y Paste-

leros, Sindicato de Cerrajeros y Calefaccionistas, Bloque Obre
ro y Campesino.

FONT: Adelante.- (15 febrero 1934)

3.9.

LA BATALLA AGRARIA EN LA PROVINCIA DE LERIDA

Como era de esperar, de uno y otro lado han surgido críticas y comentarios sobre el movimiento agrario de Lérida dirigido por la U.P.A., y de ello nos congratulamos, puesto que -- tanto unos como otros nos han afirmado más aún en nuestra posición.

Los que primero clamaron contra la campaña de la U.P.A. fueron los "gobernantes" de la Esquerra. No quisiéramos dedicar la menor atención a sus mezquinos argumentos, por cuanto, de buen principio, la fauna "esquerrista" se ha salido de la órbita ética a que todo partido debe ajustarse, incluso para combatir a sus más encarnizados adversarios. Los epítetos de "lladregots", "comunistoides" (en el sentido peorativo que la burguesía da a esta palabra), demuestran sobradamente la falta de solidez de sus acusaciones. Pero como sea que precisamente esta falta de solidez en los argumentos que los macianistas oponen a la acción de las masas campesinas de Lérida, les ha situado en un callejón sin salida ante los problemas social y agrario que tanto han voceado, vaticinando su solución con la táctica pequeño burguesa, de su partido, les pondremos una objeción para dejar las cosas en su sitio.

La Esquerra al perseguir el movimiento de los campesinos leridanos ha puesto en evidencia la posición contrarrevolucionaria de dicho partido. Los actuales gobernantes juegan ya el papel de contrarrevolucionarios, puesto que al negar el derecho de unos aparceros a revisar sus contratos, cuando hace exactamente dos años éste era el caballo de batalla de que se valían esos señores, niegan incluso sus propios principios. Si dos -- años atrás, la "Unió de Rabassaires", con Campanys al frente,

era el portaestandarte del movimiento revisionista porque lo consideraban de justicia y de necesidad para la consolidación de la República", y hoy dicen que "no ha lugar" a que los explotados de los campos del Urgel, que trabajan ahogados por contratos mil veces más oprobiosos que los rabassaires hagan esta misma petición, es que consideran cerrado ya el período revolucionario. Es que creen que la "república de trabajadores de todas clases" ya ha dado de sí a los verdaderos trabajadores todo cuanto podía darles.

Una posición política fundamental no puede, no debe abandonarse bajo ningún pretexto, y para la "Esquerra", el problema agrario no solamente "era" una cuestión fundamental, sino que "es" una cuestión de vida o muerte para su partido. Ellos como forzosamente debía suceder- han engañado a los campesinos que eran su principal sostén; virtualmente los campesinos no sólo están fuera de la Esquerra, sino que a no tardar serán sus peores enemigos.

En la batalla dada por los campesinos de Lérida, se ha pasado el Rubicón. La suerte de las masas agrarias de Cataluña está echada. El espejuelo de las reivindicaciones "por la democracia" se ha roto. El ex cantante de opereta y sus superiores pueden prepararse.

oOo

No obstante las críticas que pueda lanzarnos un partido pequeño burgués en descomposición, no las consideramos tan valiosas como las que nos dirija un partido de clase, y mucho menos si es el "diario de la revolución" donde se publican.

Sabemos sobradamente que los del partido oficial están convencidos de poseer la "verdad absoluta" y que, por consiguiente nunca... hasta que sus jefes demuestran lo contrario. Y tam-

bién sabemos, según dicen ellos, que el Bloque es un partido - "que se aprovecha de las necesidades de las masas obreras y -- campesinas para venderlas a quien mejor para". Eso de que "nos vendemos, etcétera", lo dice el P. O. a raíz del movimiento de Lérida, en un artículo publicado en "Mundo Obrero" -"diario de la revolución"- de 28 de agosto pasado. La sarta de insultos - que el articulista nos espeta en su "trabajo" nos recuerdan las manifestaciones y notas de Ventós. Cuando vemos que unos y otros sacan tanta bilis contra el B.O.C. nos hacen creer que nuestra posición es justa y nos confirman la justeza del camino empren dido por nuestro partido.

En los caminos de Lérida el movimiento agrario se desarro llaba -y se desarrolla aún- bajo unas características netamente ochocentistas, típicamente semif feudales. El pago en partes de - frutos y a medias generalmente, la contribución de los campesi nos a la Compañía del Canal, a base también de frutos; la pobre za de sus mercados interiores; la baja calidad de gran parte de sus tierras; la falta de maquinaria cuando es un país que por - sus características podría aplicarse con más provecho; la desor ganización del campesinado y el control por parte de los reac-- cionarios y propietarios de los pocos Sindicatos Agrícolas has ta ahora existentes.

En estas condiciones halló el B.O.C. a los trabajadores - del campo en aquellas comarcas. Nuestro partido, que nunca ha creído ni ha usado de la verborrea demagógica que caracteriza - al P.O., y sí que ha tenido muy presente las palabras de Marx y Engels: "nuestra teoría no es un dogma, sino una guía para la - acción", adoptó ante ellos y para su atracción al campo de la - lucha de clases la persuasión, la propaganda, la "preparación", no la agitación ni el revolucionarismo "enragé" propio del P.O. y motivo de la mayor parte de sus fracasos.

oOo

Al advenimiento de la República, aquellas masas distaban mucho de estar preparadas para la lucha de clases, abiertamente. Las elecciones nos lo demostraron sobradamente. El B.O.C., pues, siguió su marcha a mítines, conferencias, conversas, correspondencias, formación de Bloques, etcétera. La preparación política "es indispensable" para la lucha y cuánto más capacitados es tén los militantes mejor ha de ser el resultado de su labor en pro de la revolución. Sin esa preparación política no creímos o oportuno aventurarnos a una actuación social en el agro, era absurdo; nos hubiera conducido al suicidio, y, por otra parte, hu biéramos dado la razón a los anarquistas al sustentar que es po sible lanzarse a la lucha económica al margen de la política. A pesar de ello la creación de Sindicatos agrícolas iba convirtiénd ose en una necesidad mayor.

Pretender hoy luchar sólo políticamente es un error. La crisis agraria acentuándose más y más impone la cooperación y la sindicación de los trabajadores del campo. Un Sindicato agrícola no es ya "exclusivamente" una organización económica, orientada a beneficiar materialmente al campesino; es, además, una zanja que interpone el colectivismo a la voracidad de la burguesía y al capitalismo. Incluso los mismos Sindicatos agrícolas reaccionarios, son un estorbo para el terrateniente, puesto que nada fa vorece la inestable posición de éstos. En ese estado se inició la organización de la U. P. A. Por los pueblos de Lérida iben -- surgiendo sindicatos y éstos se agruparon para formar su organización provincial.

Desde el primer día, la acción de los campesinos dentre de sus sindicatos se encaminó a encontrar la mejor forma de plantear a la "república de trabajadores" las reivindicaciones mínimas de

que "tenían necesidad". Todos ellos estaban decididos a rebelarse contra sus explotadores así que se presentara la primera ocasión. Con ello no sólo se pretendían mejoras de carácter profesional, sino que también se daba batalla a los propietarios, -- tanto a los republicanos como a los reaccionarios. La lucha económica iba -va- unida fuertemente a la lucha política.

Llegó la recolección y con ella las fechas de pago al --- "amo". La voz airada de los campesinos hizose oír por toda la - provincia. La U.P.A. se había lanzado a la conquista de sus derechos. Los explotados así lo exigían y debía hacerse.

Hasta aquí la gestación del movimiento. En cuanto al desarrollo del mismo, puede reflejarse en una frase; "la persecución "legal" de los agricultores por parte de la Generalidad, sus -- contingencias y sus características, actúa a aquel organismo a la misma altura del peor gobierno monárquico". Pero la lucha no ha terminado, prosigue y proseguirá hasta el triunfo total a pesar y por encima de todos los Mías y Macias que se opongan.

La U.P.A. ha dado con éxito los primeros pasos. Precisa - ahora una mayor solidez en los cuadros de militantes y una ma-- yor solidez en la concepción de la lucha de clase por los campesinos y sus organizaciones. Sólo cuando el B.O.C. pueda dirigir las masas y éstas se hayan dado cuenta de su situación de explotadas, se vislumbrará el triunfo definitivo. Hoy por hoy sólo - podemos alcanzar pequeñas conquistas. La del Canal de Urgel y - la de la abolición de los "mitgers" deben ser las primeras. Por ellas debemos sostener la lucha en todo momento.

Tened en cuenta, campesinos, que esta pasada batalla no pasa de ser un conato; no pretendáis darle más ni menos valor del que tiene, pues sólo ha sido el grito de guerra que ha despertado a todos los parias del terruño. Vuestros explotadores os han

oído y os temen. De vosotros depende el vencer; recordad que -
"la redención de los trabajadores debe ser obra de ellos mis--
mos".

LLIBERT

FONT: La Batalla.- Núm. 161 (7 septiembre 1933)

3.10.

UNIÓ PROVINCIAL AGRÀRIA DE LLEIDA

A tots els pagesos de la província:

Companys: Ha arribat l'hora de sortir de casa i tots junts obrar per la nostra emancipació.

La reacció pren l'ofensiva contra nosaltres i vol destrossar la Llei de Contractes de Conreu que millora una mica la nostra situació.

El Govern de Catalunya donà llibertat a fer revisions de contracte per oposar el fet de la pagesia contra la desvergonya i vil maniobra de la Lliga coaligada amb els radicals que volen donar una bofetada a la classe pagesa pobra catalana.

Per nosaltres i pels nostres interessos això no succeirà.

Tots els pagesos de la província faran urgentment revisió de Contractes per mitjà de la Unió Agrària que anirà de poble - en poble recollint les aspiracions dels pagesos mitgers, parcers i arrendataris.

Tots els pagesos deuen ingressar a la Unió Agrària per fer revisió en condicions ventatjoses.

La Unió Agrària és la que l'any passat per la seva lluita arrencà millores en varis pobles de la província i la que donà la primera batalla al latrocini que representa el novè del Canal d'Urgell.

La Unió Agrària defensarà les revisions de contractes.

Tots aquells mitgers i arrendataris que faran la revisió - obtindran ja de promte un rebaix del 25% de fruits si són mitgers.

Aquesta millora entra ja en aquesta collita si es fa la revisió de contracte. Si no es fa ara haurà el pagès de seguir do-

nant-li al propietari el mateix, sigui o no sigui abusiu el contracte.

Per tant els pagesos tots de la província han de fer la revisió i contestar així virilment la provocació de la Lliga i grans propietaris. Al seu crit reaccionari hi devem oposar el nostre que es sentirà per tot Catalunya.

REVISIÓ! REVISIÓ! REVISIÓ!

En reunió extraordinària que un dia d'aquests es celebrarà al vostre poble amb assistència del Comité provincial de la Unió Agrària i a la que se us cridarà amb anticipació deveu assistir-hi tots, sigui l'hora que sigui, per a solucionar aquest plet - de dignitat i per obtenir aquesta millora.

Pagesos! La Llei catalana que la Lliga i el Govern de Madrid volen esfonsar ens dóna un rebaixament del 25% de les entregues.

Pagesos! La Generalitat ha posat en vigor el Decret de revisions.

Pagesos! El qui ara no faci revisió no tindrà dret durant anys a que se li rebaixin els preus de la terra.

Pagesos! La Unió Agrària donarà grandíssimes facilitats - per a fer la revisió. Tot aquell que no s'allisti a la Unió Agrària no gaudirà d'aquestes facilitats.

Per tant:

Tots a la revisió de contracte.

Tots a la Unió Agrària.

El Comité Provincial

Lleida, maig, 1934

3.11.

UNIÓ PROVINCIAL AGRÀRIA. CONCLUSIONS DEL CONGRÉS (29 de març de 1936)

- 1.- Tots els tractes i avinences fets entre cultivadors i propietaris des d'octubre de 1934, queden anul.lats i s'han de tornar la terra als cultivadors.
- 2.- Tot cultivador que hagi estat desnonat de la terra per manca de pagament fonamentada en no poder retornar el 25 per 100 retingut, serà reposat a la terra.
- 3.- Tot cultivador que hagi abandonat la terra per conminació del propietari o del procurador, tindrà dret a ésser reposat si ho demana al jutjat.
- 4.- Tot augment de preu d'arrendament o modificació de contracte gravosa pel cultivador imposada des d'octubre de 1934, serà anul.lada, retornat-se-li l'augment.
- 5.- Tot cultivador que fent revisió de contracte en 1934 d'acord amb la Llei de Conreus es retingué el 25 per 100 i li fou pres pel Band de Guerra de 23 d'octubre, li serà retornat i es descomptarà així mateix el 25 per 100 del 1935 que no se li permeté retenir.
- 6.- Es reformarà l'article 124 de la Llei de conreus en sentit que els Presidents de les Juntes Arbitrals hagin d'ésser elegits pels consellers i jutges municipals de la demarcació on radiqui la junta.
- 7.- Eleccions de vocals de les Juntes Arbitrals corporativament per les entitats inscrites al Cens Social.

8.- Que interinament comencin a funcionar immediatament les Juntes Arbitrals velles per a arranjar els conflictes actuals.

FONT: Unió Agrària.- Núm. 1 (juny 1936), p. 4.

3.12.

SINDICAT GENERAL DE RECS DEL CANAL D'URGELL

1. Sindicat constituït el 10 d'octubre de 1930:

Director: Ramon Felip Galicia
 Sub-director: Francesc Iglesias Carulla
 Vocals: Samuel Mestres Montull
 Geroni Bonell Capdevila
 Tomàs Nart Fontova

2. Junta governativa (5 d'octubre 1931)

Director:	Emili Belda Soriano	Enginyer Cap d'Obres Públiques.
Sub-director:	Ignasi Queral Cabeceran	Alcalde de Mollerussa
Vocals:	Josep Cabeceran Borrás	Balaguer
	Xavier Rubies Valls	Alcalde de Balaguer
	Andreu Minguella Roca	Alcalde de Vilagrassa

3. Sindicat General provisional (2 d'octubre 1933)

Director:	Pere Valldeoriola Andreu	Comissari de la Generalitat.
Sub-director:	Joan Olivé Capdevila	Juneda
Secretari:	Andreu Cemeli Miret	Lleida
Vocals:	Joan Ricart Mill	La Fuliola
	Josep Companys Jover	El Tarrós (Tornabous)
Suplents:	Antoni Xam-mar Sala	Juneda
	Jaume Barri Illa	Bellví
	Josep Ardebol Solà	La Fuliola
	Ramon Rubio Boldú	Bellcaire

4. Sindicat constituït el 29 de desembre de 1934

Vocals part alta:

Delfí Canela Cots	Balaguer, President
Josep Trepal Calceran	Castellserà
Josep M ^a Calvet Pachot	Bellví

Vocals part mitjana:

Antoni Ros Batlle	Verdú, Vice-president
Antoni de Veciana Llari	Barbens
Jaume Culleré Tribó	Mollerussa

Vocals part baixa:

Andreu Cemeli Miret	Lleida
Joan Arqués Miarnau	Juneda
Jaume Aldomà Riera	Torregrossa

Suplens:

Part alta:

Ramon Viladas Folguera	Agramunt
Josep Segarra Gasol	Ivars d'Urgell
Arcadi Cercós Llirachs	

Part mitjana:

Manuel Abellana Gené	
Constantí Trilla Pujol	
Ramon Saladrigues Ollé	Bellpuig

Part baixa:

Antoni Rosinach Rosinach	
--------------------------	--

Daniel Salvia Salvany	Torregrossa
Francesc Zabala de las Navas	Lleida

5. Sindicat constituït el 3 de juny de 1936

President: Josep Vidal i Ruiz	Comissari de la Generalitat
Joan Solé Esteve	La Fuliola
Ignasi Solé Esteve	Preixens
Ramon Rubió Boldú	Bellcaire
Josep Palau Vilaplana	
Antoni Fdez. Sanfeliu	Bellpuig
Jaume Giné Capdevila	Juneda
Josep Pascual Mora	
Ramon Olomí Besora	
Josep Guiu Cortada	Torregrossa

6. Sindicat constituït el 22 d'abril de 1939

President:	Delfi Canela Cots	Balaguer
Vice-president:	Antoni Ros Batlle	Verdú
Vocals:	Ramon Viladas Folguera	Agramunt
	Josep Segarra Gasol	Ivars d'Urgell
	Jaume Culleré Tribó	Mollerussa
	Antoni de Veciana Llari	Lleida
	Andreu Cemelis Miret	Lleida
	Daniel Salvia Salvany	Torregrossa
	Francesc Zabala de las Navas	Lleida

3.13.

EL CANAL DE URGEL, LA UNION AGRARIA Y LA ESQUERRA

El viejo pleito entablado entre los regantes de Urgel y - la Sociedad Canal no trascendía a la superficie, sino que se sen tía en una forma íntima; era como un rumor que circulaba de pue blo y se extendía a la callada por todo el llano de Urgel, en - forma pacífica y sin violencias.

Pero surge la U.P.A., organismo que agrupa una gran parte de regantes, y plantea la cuestión del viejo pleito de la mane- ra única como deben plantearse las cosas para que tengan una so lución eficaz.

En una Asamblea celebrada en Lérida, en marzo de 1932, por la Unión Provincial Agraria, se tomó, entre otros, un acuerdo - importante consistente en la reducción del pago del cánón de -- frutos en una novena parte, que equivale a un once por ciento, como se ha venido haciendo hasta el presente, y en cambio de -- ello se consiguiera:

- a) Nacionalización del Canal de Urgel.
- b) Administración del agua por boqueras y comunidades de - regantes.
- c) Que una Federación de Municipios regantes del Canal sea la que atienda a la conservación del mismo, estableciendo un reparto equitativo, a tanto por hectárea para -- gastos de personal, administración, obras, etcétera.

Este acuerdo, tomado por más de veinticinco pueblos afectado dos por el problema del Canal, fué notificado por medio de tele- gramas al Gobierno de Madrid y de Barcelona, con el bien entendido que hasta que el Canal estuviese nacionalizado, los regantes sólo pagarían en concepto de cánón unas 12 pesetas por hectárea.

Así las cosas, sin que por parte de ningún Gobierno se visis

lumbrara interés para darle solución, viene la cosecha de los cereales, y la U.P.A. lanza un manifiesto aconsejando a los regantes de Urgel que no se dejaran novenar los frutos.

Los regantes respondieron a nuestro llamamiento con entusiasmo, creyendo que era aquella la única forma viable para que intervinieran las autoridades y solucionaran el conflicto.

Se nombraron Comités en Bellvís, Fuliola, Liñola, etc. asesorados por la U.P.A., y se entablaron las primeras negociaciones en el Gobierno Civil.

A las autoridades de la Esquerra les desconcertó el movimiento que tomaba incremento por horas, ya que los regantes pedían una cosa que es de justicia.

Pero la Sociedad Canal es poderosa, y tiene metida dentro del bolsillo la farsa demagógica de la Esquerra. El entonces consejero de Agricultura era a su vez miembro del Consejo de Administración del Canal, y ante el dilema de servir al pueblo o a su dividendo no era difícil adivinar que serviría mejor a quien le engordaba. El señor Mías hizo un viaje expresamente a entrevistarse con el gobernador civil para exigir que deshiciera el movimiento de los campesinos a tiros si era menester y encarcelando a los dirigentes de la U.P.A. Así fué como el movimiento se desconcertó, por la fuerza bruta enviada por el partido de la Esquerra.

Amenazas, fuerza bruta, encarcelamientos, insultos desde la prensa, todo lo más bajo se hizo contra los campesinos que querían luchar contra la rapiña de la Compañía Canal, protegida por la Esquerra.

Pero hoy estamos en otras circunstancias. Tocan las campañas a votar y hay que preparar trucos electoreros, para lo cual la Esquerra es ducha.

En Barcelona es una "caseta y un hortet" lo que promete el abuelito en medio de lloriqueos chochos, mientras bajo mano envía camionetas de guardias de asalto, y aquí, en Lérida, no podía faltar tampoco la mentira electorera. El sutil e impalpable Torres ha concebido una idea espiritual, y por acuerdo del Comité de la Esquerra se ha esparcido la consigna que el partido de Macià reivindicará el Canal. Pero para que no se atrapen los dedos y puedan enganyar a los campesinos, se han decidido a prometer que reivindicarán el pago en metálico a razón de 12 pesetas por jornal.

!Embusteros! 12 pesetas por jornal equivalen a unas TREINTA PESETAS POR HECTAREA, dos veces y media más de lo que dice la U.P.A.

Los campesinos no deben conformarse con esta consigna esparcida por el manifiesto de la Esquerra y atenerse a lo que propugna la Unión Agraria.

Si abuso es el noveno, abuso es también el pago de 30 pesetas por hectárea. La Esquerra sabe muy bien los negocios exorbitantes que realiza la Compañía del Canal y que el año pasado oscilaron alrededor de 11 millones de pesetas, cuando el Canal solo costó en sus tiempos unos 9 millones, no más.

Hoy hay grandes propietarios que pagan ya solamente unas 15 pesetas por hectárea en virtud de convenio particular con la Compañía.

Por todo ello se necesita que los campesinos no se dejen embaucar por promesas a medias y llenas de malicia encaminadas sólo a cazar votos.

Recordad, campesinos, que vuestros compañeros fueron encarcelados por la Esquerra, que fueron insultados cuando estando en la cárcel no podían defenderse, y todo ello ha ocurrido -

porque querían acabar con la ignorancia del Canal, defendido - con las armas de la guardia civil. Recordad que se os han prometido muchas cosas el día de votar que después no se han cumplido.

Recordad todo esto y ateneos a lo que os dicte la conciencia.

Las consignas de la Unión Agraria son claras y terminantes. Que nadie se salga de ellas.

Sebastián Garsaball

FONT: Adelante.- (25 octubre 1933), p. 2.

3.14.

LAUDE DICTAT PEL CONSELLER D'ECONOMIA I AGRICULTURA SOBRE EL RÈGIM DE CÀNON A APLICAR ALS REGANTS DEL CANAL D'URGELL

Vista l'acta del 2 del mes corrent, signada pels representants del Canal d'Urgell, S.A., i del Comité pro impost únic en metàl·lic del Canal d'Urgell, en la que es demana que el Conseller d'Economia i Agricultura dicti un laude que estableixi un règim de cànon únic en metàl·lic, en substitució del novè i del període 4 per 100, i fixi el cost dels serveis de neteja i vigilància als regs, que passaran del Sindicat General de Regants al Canal d'Urgell, S.A., els termens del qual es comprometen a acceptar i a defensar davant els respectius representants;

Vista la proposició del Comité pro impost únic en metàl·lic que fixa en 7 ptes. per jornal el cànon únic metàl·lic;

Vista la proposició del Canal d'Urgell, societat anònima, que consisteixen en un cànon escalonat de 9 a 13 ptes. per jornal segons els anys d'adhesió al Conveni de Madrid, o en un cànon únic de 9,50 ptes. jornal;

Vista la proposició d'un grup de regants la majoria dels quals són majors propietaris, que consideren just un cànon únic en metàl·lic de 9 ptes. per jornal;

Vist l'informe del senyor Estanislau Ruiz i Ponsetí, tècnic designat pel Departament a petició dels regants, les conclusions del qual són: Establir un cànon únic en metàl·lic de 8 ptes. per jornal, i com a mesura complementària i compensadora, traspasar a Canal d'Urgell, S.A., els serveis de neteja i vigilància dels regs amb el preu unitari i uniforme de 2 pessetes per jornal;

I atès:

Que interessa a ambdues parts posar immediatament fi a la disputa actual;

Que convé especialment als regants evitar tota pertorbació i sortir d'una anormalitat, ja que la possible pèrdua total o parcial d'una collita importaria molt més que tot l'estalvi a realitzar mitjançant el cànon únic en metàl·lic;

Que és útil, particularment a Canal d'Urgell, S.A., estabilitzar les seves finances per a tot el període de concessió, essent més important per a ell aquesta estabilització que el montant unitari del cànon en metàl·lic;

Que el règim de novè o pagament en fruits és antieconòmic en quant als regants, perquè obliga a pagar més a qui més i millor treballa, i en quant a Canal d'Urgell, S.A., perquè li imposa una organització costosa de recol·lecció i magatzematge i l'exposa a la contingència de pèrdua de collites i caigudes de preus;

Que el règim de novè o pagament en fruits és usurari, en període normal de producció, ja que els regants satisfan en fruits un promig de 50 ptes. per jornal;

Que els convenis vigents de pagament en metàl·lic són irritants per llur desigualtat, havent-se comprovat que els majors propietaris paguen un promig de 12 ptes. per jornal, i els petits propietaris, precisament els que mereixen i necessiten més l'atenció i el suport del poder públic, paguen un promig de 24 ptes. per jornal;

Que no seria just confondre en un sol període els dos clarament marcats pel Conveni de Madrid, període novè i període del 4 per 100, car el primer és més avantatjós per a Canal d'Urgell, S.A., que el segon, i és de tota evidència que d'entrar en el segon període sense un arranjamant previ les finances de

la Companyia sofririen un sotrac catastròfic;

Que, per tant, no són acceptables les impositcions fetes per Canal d'Urgell, societat anònima, pel Comité pro impost -- únic en metàl.lic del Canal d'Urgell, pel grup independent de regants o pel tècnic senyor Estanislau Ruiz i Ponsetí;

Que cal determinar dos tipus de cànon únic en metàl.lic, un a regir pel període de novè i un altre a regir des del 1938 fins a l'acabament de la concessió i en substitució del període del 4 per 100;

Que en justícia el cànon del primer període ha d'ésser superior al cànon a regir en el segon;

Que ha d'ésser major en el període novè perquè Canal d'Urgell, S.A., renuncia a un també major volum d'ingressos, per bé que trobarà una tangible compensació en la disminució considerable de despeses que porta en si el cànon metàl.lic;

Que ha d'ésser menor en el període del 4 per 100, perquè en evitar la implantació d'un règim legal insuficient salvarà -- de la ruïna Canal d'Urgell, S.A.;

Que en fixar el cànon únic en metàl.lic s'ha de tenir en compte la conveniència general del país regant i sostreure's a tot esperit o influència demagògica, puix que si el país té raó en no voler pagar una renda usurària li convé també no ofegar -- les finances de Canal d'Urgell, societat anònima, o no justificar una actitud de negligència que fatalment anarquitzaria el -- règim d'aigües i el de conservació i reparació de canals i regs;

Que de totes maneres s'imposa que el país trobi una compensació pel fet d'acceptar un règim substitutiu del període -- del 4 per 100, superior de cost;

Que aquesta compensació pot ésser la proposada pel tècnic

senyor Estanislau Ruiz i Ponsetí, de traspassar a Canal d'Urgell, S.A., els serveis de neteja i vigilància dels regs, avui a càrrec del Sindicat General de regants i pel preu uniforme de 2 ptes. per jornal;

Que el preu uniforme de 2 ptes. per jornal és compensador, car als regants els costa actualment el servei de neteja i vigilància dels regs un promig de 3'50 pessetes per jornal;

Que el preu uniforme de 2 ptes, per jornal és, a més, compensador per Canal d'Urgell, S.A., ja que, donada la seva organització i la seva llarga pràctica administrativa, podrà realitzar els esmentats serveis a un preu més econòmic;

Que estudiades a fons i amb tota objectivitat les proposicions enumerades en començar aquest laude s'arriba a la conclusió que el cànon equitatiu a fixar són: de 9 ptes. per jornal pel període que resta de novè i de 8 ptes. per jornal per tot el període del 4 per 100;

Que el cànon de 9 ptes. en substitució del novè és just, perquè significa, per part del regants un estalvi de 3, de 15 i de 41 ptes. per jornal, segons siguin majors o menors propietaris amb conveni particular de pagament en metàl·lic, o propietaris subjectes al pagament de fruits;

Que el cànon de 9 ptes. en substitució del novè no és ruïnós per Canal d'Urgell, S.A., perquè la disminució d'ingressos serà en part compensada per una disminució de despeses i pel fet d'iniciar-se així un règim d'estabilització financera del període negatiu del 4 per 100;

Que el cànon de 8 ptes. en substitució del període del 4 per 100 és equitatiu, ja que equilibra els avantatges del primer període i salva els regants de les dificultats d'arranjament del Conveni de Madrid que forçosament es plantejarien l'any 1938;

Que el cànon de 8 ptes. en substitució del període del 4 per 100 és equitatiu envers el Canal d'Urgell, S.A., ja que no seria lícit negar-li una compensació per la minva d'ingressos durant els anys que resten de novè;

Que, pràcticament, els dos cànons, sumant-hi, com a compensació, l'estalvi d'1'50 ptes. per jornal en el servei de neteja i vigilància dels regs, satisfan l'aspiració màxima dels regants concretada en el cànon únic de 7 ptes. per jornal;

Que es demostra això sumant les dues despeses, cànon i cost de neteja i vigilància de regs, car el cànon de 7 ptes., no modificant l'actual cost promig de neteja i vigilància, suposa un desembors de 10'50 ptes, per jornal, i els cànons de 9 i 8 ptes., amb la compensació del menor cost de neteja i vigilància, suposa als regants un desembors d'11 ptes. del 1934 al 1938 i de 10 ptes. per jornal des del 1938 a l'acabament de la concessió, o sigui durant 24 anys més;

Per tant, fent ús de les facultats que volgueren donar-me els representants de Canal d'Urgell, S.A., i del Comité pro impost únic en metàl·lic del Canal d'Urgell,

He resolt el que segueix:

Primer.- Prohibir el pagament en fruits de tota la zona regada de l'Urgell.

Segon.- No consideratius els cànons de 9 a 13 i de 9'50, de 9, de 8 i de 7 ptes. proposats, respectivament, per Canal d'Urgell, S.A., pel grup independent de regants, pel tècnic senyor Estanislau Ruiz i Ponsetí, i pel Comité pro impost únic en metàl·lic del Canal d'Urgell.

Tercer.- Fixar en 9 ptes. per jornal, el cànon únic en metàl·lic, en substitució del novè.

Quart.- Fixar en 8 ptes. per jornal, el cànon únic en metàl·lic, en substitució de tot el període del 4 per 100.

Cinquè.- Fixar en 2 ptes. per jornal el cost de neteja i vigilància dels regs i serveis, a l'esdevenidor, a càrrec de Canal d'Urgell, S.A.

Sisè.- Encarregar a una Comissió formada per un representant de Canal d'Urgell, S.A., un del Sindicat General de Regants i un d'aquest Departament, reglamenti el traspàs a la Companyia dels serveis de neteja i vigilància dels regs, que serà efectiu des de l'any 1935, ja que per l'any corrent els regants han satisfet les pessetes al Sindicat General. S'entén que aquesta Comissió haurà de deixar en mans del Sindicat General o de les Comunitats de regants, si es constitueixen, els serveis de control i distribució d'aigües. Aquesta Comissió haurà de constituir-se el més tard dintre els vint dies següents a la vigència del laude i finir la seva tasca en el termini màxim de tres mesos.

En acabar la redacció d'aquest laude, el Conseller que sotasigna confia en què haurà sabut interpretar objectivament i -juntar les aspiracions del país regant i de l'empresa i es considera obligat a prevenir uns i altres dels perills i dels danys enormes que sofririen si, tancat cadascú en l'egoisme cec i infecund, impossibilitessin la solució de concòrda que s'ofereix i obrissin les portes a demagogs sense escrúpols i sense responsabilitat, que ja han començat a fer acte de presència per les terres urgellenques.

Aquest laude serà publicat a les pàgines del BUTLLETÍ OFICIAL DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA i espero que els Alcaldes -dels pobles afectats el comunicaran a tots els regants interessats.

Barcelona, 4 de juny del 1934

El Conseller
d'Economia i Agricultura
Joan Comorera

FONT: Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya.
Núm. 158 (7 juny 1934), pp. 1490-1492.

3.15.

ELS RECS DE L'URGELL

El Ministre d'Obres Públiques ha resolt en relació a la qüestió dels recs de l'Urgell, el que segueix:

"Visto el escrito firmado por el Director de la Confederación del Ebro, de que se deduce el deseo unánime del país regante de Urgel de sustituir el canon en especies a que hoy viene sujeto por el servicio de aguas por un canon metálico único que sustituya a los períodos del noveno y del 4% de los frutos que fijó el convenio de Madrid aprobado por R.O. de este Ministerio de 3 de septiembre de 1862.

Resultando que la Sociedad Canal de Urgel concesionaria -- de las obras de riego antedichas tiene establecido con los regantes un convenio por el cual éstos se han venido obligando -- por contratos firmados individualmente a satisfacer por el servicio de riegos el noveno de los frutos durante los 75 primeros años de la prestación y el 4% de los mismos en el resto de años hasta el final de la concesión.

Resultando que el canon medio equivalente a dicho noveno y 4%, teniendo en cuenta los años que quedan de una y otra tarifa y el valor de los productos recogidos por la Empresa en los últimos años, es superior a 21 pesetas por hectárea regada con aguas del Canal de Urgel.

Resultando que las fluctuaciones del precio de los productos pueden alterar en perjuicio de las partes la proporción matemática que para fijar el canon metálico se han establecido y se relaciona en el Resultando anterior, para evitar lo cual procede completar aquellos cálculos, aumentando o disminuyendo el canon metálico para que se mantenga la relación entre el valor

del producto y el precio del servicio.

Resultando que actualmente la Sociedad cobra ya en metálico el canon de más de la tercera parte de Urgel por convenios particulares con los propietarios, canon sujeto desde luego a revisión.

Considerando que esta sustitución puede ser beneficiosa para los regantes y para la Empresa del Canal de Urgel, concesionaria de dicha obra al suprimir elemento intermediario y reducir los gastos de explotación.

Considerando que para la Sociedad y Regantes ha de ser altamente conveniente la unificación de tarifas hoy tan distintas como son el noveno y el 4 por ciento, aplicable al noveno a los 75 primeros años de prestación y el 4% al resto de concesión.

Considerando que ningún perjuicio se ocasiona a la Empresa y Regantes al autorizar dicha sustitución de canon que anhele el país.

Considerando justificada esta petición por todas las razones antes expuestas.

Este Ministerio ha resuelto:

- 1º.- Autorizar a la Sociedad Canal de Urgel para sustituir el canon que el país regante viene obligado a satisfacer por el servicio de aguas según el Convenio de Madrid aprobado por este Ministerio en 3 de septiembre de 1862 por un canon equivalente en metálico de 9 pesetas jornal del país (equivalencia del jornal 43 áreas 46 centiáreas).
- 2º.- Cuando el precio del trigo aumente o disminuya en más de un 20 por ciento sobre el precio regulador que se toma como tipo de 45,50 pesetas los 100 Kgs. se modificará el ca

non señalado en el apartado anterior en la misma proporción.

- 3º.- Quedará subsistente el actual canon en especies para aquellos regantes que no quieran aceptar el nuevo canon en metálico que aquí se señala, viniendo en consecuencia -- los regantes que no acepten el canon metálico único hasta el final de la concesión, a pagar el noveno y 4 por ciento que define el Convenio de Madrid.
- 4º.- Los regantes podrán optar por uno u otro sistema dentro de un plazo de treinta días a contar desde la publicación de esta resolución y se entenderá que los que acepten el canon metálico que fije la Sociedad lo aceptan para todas las fincas que poseen y adquieren y todo el tiempo que -- resta de concesión del Canal.
- 5º.- Se reconoce a la Sociedad el derecho de proceder contra los regantes morosos por vía de apremio, reglamentariamente, según está establecido.
- 6º.- Queda subsistente el Convenio de Madrid y Reglamento de Riegos en cuanto no haya sido modificado por la presente disposición.

Lo que de orden comunicada por el señor Ministro participo a V.S. para su conocimiento, el de la Sociedad Canal de Urgel y efectos oportunos.

Lo que traslado a V.S. para su conocimiento.

Zaragoza, 25 de junio de 1934

3.16.

A LLEIDA EL 25...

La "Unió de Sindicats Agrícoles de Catalunya, celebrarà - pròxim dia 25 del corrent una Assemblea a Lleida per a buscar, trobar i aplicar el remei que cal a la greu situació en que es troba el país que treballa, produeix i paga.

No és cap secret per a ningú que malgrat un Decret de la República que estableix una taxa mínima per a el blat, des de que fou promulgat dit Decret ben poc blat s'ha pagat a la taxa mínima i cada dia s'hi paga menys i continuant aquest pas, a no tardar, arribaran a no volguer-lo a cap preu.

També és prou sabut de tothom que malgrat la grossa col·li ta d'ordis i de blat de moro, en continui entrant i s'anuncia una entente amb l'Argentina que, de prosperar, s'obligarà a Es panya a rebre 150.000 tones de blat de moro d'aquell país a can vi d'uns rails del ferrocarril.

No és cosa d'ara, és de sempre, que les lleis no es complei xin, menys quan perjudiquen al pagès que produeix. Tampoc és - nou el sistema d'afavorir a les grans empreses a costa del po bre. És inútil que el pagès es queixi, puix ningú en fa cas; - conèixen prou bé la nostra bondat i l'exploten, saben que es-- tem dividits i s'enriuen. Saben la nostra bona fe i ens enga-- nyen amb les més ridícules promeses.

Si solament fos per a cridar contra l'actual burla que es fa de la taxa, o d'un Decret que no es compleix, o d'unes co-- missions que sols es limiten a cobrar, o d'uns negocis d'uns - senyors, gairebé no valdria la pena de molestar-se, per que -- prometent-nos que ja s'estudiarà, ens deixarien contents i en ganyats, i fins i tot, potser seria una cosa de justícia, si - es té en compte la nostra... peresa.

Però, és que hi ha quelcom més, el mal de que ara ens queixem sols és un símptoma del que tothom haurem de sofrir tot seguit arribi la nova collita. Queden i quedaran, si no volem -- desvetllar-nos, grans quantitats de blats, ordís i pinsos que no hi haurà qui els compri a cap preu, quedaran els molls abarrotats de blat de moro, i quedarem els pagesos... imagineu-vos de quina manera.

Això no són amenaces, ni pronòstics, són realitats, que - sens gaire d'esforç, la realitat ens ho fa comprendre.

L'"Unió de Sindicats Agrícoles de Catalunya, convida a -- tots els pagesos a Lleida el proper dia 25, no per a fer una - manifestació ni espantar a ningú amb amenaces, sinó per a buscar, trobar i aplicar el remei al mal actual i al mal greu que esdevindrà si no hi arribem a temps.

L'Assemblea de Lleida, ha d'ésser un recompte de forces - per a saber si realment la pagesia pateix; comprèn ço que passa, preveu el que passarà-i si està disposada a evitar-ho, o - bé si és sols una il.lusió dels que voldrien de que el pagès - visqués com es mereix i li pertoca.

Si els veritables pagesos, els que viuen solament de la - terra, no acudeixen a Lleida per no creure encara convenient - moure's de casa i no estimen útil fer res, entendrem que accep- ten resignats ço que passa, i aixís ho acceptarem també.

Però, si a Lleida hi acut, no la representació -que sempre és dubtosa- sinó tots els pagesos prou conscients i prou dig-- nes que volen viure del seu treball, aquells que són suficient- ment homes, no hem de perdre el temps fent discursos, sinó, re soldre, i sobre tot actuar en la forma més ràpida que les cir- cumstàncies exigeixin.

Per a defensar, només per a defensar, el nostre, vos con-

videm a tots a l'Assemblea de Lleida el dia 25, a les deu del matí.

Mes de març de 1933.

Sindicat Agrícola de Guissona, Sindicat Agrícola de Barbens, Sindicat Agrícola d'Agramunt, Sindicat Agrícola de Bellpuig, Agrupació Agrícola Targarina, Societat Agrícola Pràctica de - Lleida, Federació Catòlica Agrària de Lleida, Sindicat Agrícola de Ibars d'Urgell, Associació d'Agricultors d'Urgell de Mollerussa, Sindicat Agrícola de Cervera i sa Comarca.

FONT: Pagesia.- Núm. 32 (18 març 1933), p. 7

3.17

RECORDEU, DESMEMORIATS...

Comprenem el desfici dels bladers. El que ens costa més - de comprendre és la calma dels cridats a resoldre un conflicte que podria arribar a ésser greu.

Sabem que les esferes governamentals tenen el convenciment, que cada dia es va afermant més, que com a resultat de la mi--grada collita d'enguany és molt possible, gairebé segur, que - ens trobem davant una collita deficitària. Sembla que el sobrant de la collita passada arriba a una quantitat irrisòria i que - no serà suficient per a cobrir el dèficit de l'actual.

Gairebé tothom que no sigui savi de Reial Ordre, sap que el problema del blat, a Espanya, no és de sobreproducció sinó de desorganització.

Tots els polítics saben per experiència que les atzagaia--des que hom fa amb els bladers tenen un reflexe immediat en les circumscripcions de predomini rural.

Amb tot i saber-se això, francament, no comprem la cegue--ra que, tant des del punt de vista patriòtic com polític, pa--teixen sovint els que usdefruïten el govern.

Com tampoc comprem l'actitud de certes organitzacions - de caràcter agrícola, però més o menys enrolades en partits po--lítics, que no saben copsar la importància que les hores que - vivim tenen per a la pagesia i no vulguin fer-la arribar als - caps polítics que viuen engegats i asfixiats per l'atmòsfera en--rarida i funesta dels despatxos governamentals.

És fatal i ho lamentem, no tant per les conseqüències poli--tiques com per les socials.

Quan l'any 1933 es celebrà a Lleida aquella gran Assemblea

cridàrem l'atenció dels que aleshores governaven i no en feren cas. Fou necessari que unes eleccions fessin obrir els ulls - als qui aleshores estaven orbs, i convençuts de què fessin el que volguessin tot els ho prendria bé el poble; i allò portà a la gesta del Conseller Comorera, potser diríem millor la de -- Companys, que va desfer aquella llegenda negra que tenia l'Esquerra de desentendre's del problema de la producció, el més - cabdal de tots en la vida rural.

No fou, és veritat, un part fàcil, el de l'any passat. A la col·lecció de PAGESIA hom podria trobar antecedents. Però - una visió política, filla, segurament, del dolor i del desen-- gany, féu el miracle.

De moltes coses es penediram, potser, els antics Conse--- llers de la Generalitat. D'allò que no els caldrà penedir-se - mai, ben al contrari, -segurament se n'enorgulliran- serà aquell gest de fer cas dels pagesos com a productors.

El sacrifici polític que indubtablement feren de posar-se en mans d'homes que no eren partidaris seus precisament, prou que els deu plaure quan ara el recorden.

Potser no és corrent entre polítics servir lleialment als no addictes, però en canvi és normal entre pagesos no cegats -- per la política, servir lleialment al que se'n fa mereixedor.

Quina casualitat! Ara fa un any totjust començava a actuar aquella Junta Central. Hom començava a remoure els coneguts ce-- realistes de Castella: aquells que no cullen blat però que s'en-- riqueixen amb el blat.

Totes les disposicions que "d'acord amb la Junta Central - de Contractació de Blats de Catalunya", signava el senyor Como-- rera, aleshores tan comentades, per cert ben desfavorablement, han esdevingut fonaments de dret. Només cal recordar la substi-

tució de les Juntes locals per les Comarcals, la prohibició de portar farines o blats d'una "província" a l'altra sense necessitat. El requeriment a la Guàrdia Civil i als Carrabiners, -- les guies per la farina i tantes altres disposicions que no -- són més que una traducció de les publicades aleshores en el -- "Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya".

No fa gaires dies que llegírem que el Ministre d'Agricultura justificava la prohibició d'entrar farines a la província de Toledo, en que per raó del preu a què eren cedides es demostrava que eren procedents de blats adquirits per sota la taxa.

Certament que la col·lecció legislativa de blats i farines, és complicada i fàcil d'ésser corrompuda. Però si els encarregats de fer-la complir són persones íntegres --no pas parcials--, el preu de taxa seria encara respectat i complert a arreu.

De no haver succeït els fets del 6 d'octubre el nom del senyor Comorera hauria merescut els més calurosos elogis dels pagesos espanyols, tant o més que dels mateixos catalans.

Potser és desconegut el fet que anem a recordar, però es pot comprovar perfectament. En efecte: el dia 4 d'octubre, la Junta Central de contractació de Blats de Catalunya, en vista de l'esgotament que es notava de blat a la nostra terra, la pujà del qual ja s'havia iniciat fortament, acordava ampliar la zona de compres de blat per les fàbriques del territori català a una zona de quaranta quilòmetres al llarg de la frontera occidental de Catalunya, però en el ben entès de vetllar per tots els mitjans possibles que el blat fos comprat als pagesos aragonesos al preu de taxa.

Si les canonades d'octubre arriben a ressonar dos mesos després, qui més ho haurien lamentat haurien estat els pagesos

d'Aragó i de Navarra, puix si s'hagués anat seguint el ritme - que s'havia traçat aquella Junta Central, els agricultors espanyols tindrien alguns milions més de pessetes que ara no tenen.

Però els fets trencaren el ritme, i la llegenda rosa que podia bastir-se quedà, en aparença, com a llegenda negra, perquè la veritat no s'ha volgut dir o no s'ha volgut esbrinar.

A la Generalitat, segurament, es trobarien les actes, especialment aquesta del 4 d'octubre, que seria molt convenient que el poble castellà la conegués.

En aquests moments greus i decissius, hem volgut fer recordança del que s'ha oblidat quelcom, però que pot ésser fatal - per als mancats de memòria.

Tot això ho hem recordat després de l'Assemblea de diumenge passat a Lleida, la qual malgrat la seva importància no ha meregut ara per ara l'atenció de la premsa, però potser d'ací a quatre o cinc mesos ja en mereixerà.

La darrera Assemblea celebrada en plena Natura ha demostrat una cosa d'un valor incalculable. Sense propaganda i en poques hores es pogueren reunir set, vuit mil persones.

Ningú, diguem-ho així, se n'havia assabentat. Els mateixos ciutadans de Lleida, segons digué el senyor Florenza, no ho saberen fins aquell matí. Fins a tres quarts d'una de la tarda -- del dissabte no es donava permís per a celebrar-la.

Què vol dir això? Que els pagesos ja estan a punt per a actuar. Que no es necessita ni fer una gran atmòsfera ni una gran propaganda. La prova de diumenge passat és definitiva. Si no hagués estat per altres raons prou poderoses, aquesta seria més - que suficient.

Els pagesos lleidatans ja estan entrenats per a una mobilització ràpida. Allò sí que foren unes maniobres! No mancà més

que mitjans de transport. Aquesta va ésser l'única falla que -
caldrà preveure-la quan torni a ésser necessari. Ara per ara,
però, no creiem que sigui necessària ni convenient una concen-
tració.

Ara, sabut que el pagès està dempeus, ja es pot actuar amb
eficàcia i amb menys espectacularitat.

Tot això ho recordem per recordar-ho. Ho escrivim perquè -
quedi escrit, i per fer-ne retret quan convingui, on convingui
i a qui convingui.

I és probable que sigui necessari.

Vidal de MONPALAU

FONT: Pagesia.- Núm. 155 (3 agost 1935), p. 6.

3.18.

MANIFEST DELS CANDIDATS DE L'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA
A LA CIRCUNSCRIPCIÓ DE LLEIDA.

En ratificar la nostra posició davant les eleccions per al Primer Parlament Republicà de Catalunya, preferim ésser sobrius en el dir i conseqüents en el fer. La nostra filiació política, la nostra doctrina i la nostra actuació pública, per modesta que sigui, són penyora d'una serietat i d'un desinterés personal que no pot discutir honradament ningú. Lleialtat de pensament, noblesa en la tàctica i fermesa en la conducta.

Vells republicans que el temps oprobiosos de la monarquia lluitaven sols pel canvi de règim com a mesura necessària per al redreçament del poble, el sanejament de l'Administració i la implantació d'un règim de justícia, som avui els republicans amaratats de l'esperit de la revolució per a encarnar-lo en les lleis que ha de donar-se Catalunya redimida, d'acord amb el nostre secular esperit constructiu que mena a cada generació a superar-se per a deixar als descendents nous mitjans i noves garanties d'una vida moralment i materialment millor.

Pertoca al Parlament i al Govern de Catalunya, per disposició de l'Estatut afermar i estendre els drets individuals; vetllar per l'idioma propi; executar la legislació del treball; legislar sobre cooperativisme, sanejament, comunicacions, agricultura, ramaderia i pesca; sobre el règim de premsa, associacions i espectacles; organitzar l'ensenyament; cuidar l'ordre públic; ordenar l'administració local i l'administració de justícia. Doncs bé, aquesta obra, per ésser útil a tots ha d'ésser obra de les esquerres. L'hem de fer nosaltres i sols podem fer-la nosaltres, els que espontàniament, tan com per reflexió i experiència, sentim la República com la institució necessària per a reconèixer la planitut de la dignitat humana, amb un predomi-

ni absolut de la llibertat de consciència i un ample esperit - laicista que respongui d'aquesta llibertat, i a Catalunya la - capacitat per a endegar les seves energies; aquells que en vigílies del 12 d'abril de 1931 alçàven la seva veu per a enderrocar la Dictadura, el dia 14 arboràven la bandera tricolor -- amb la de les quatre barres glorioses, desafiant tots els pe-- rills per a retornar la sobirania al poble; els que el 28 de - juny reiteraven la fé en la República i el dia 2 d'agost esta- vem a l'avanguardia per a concretar i decidir la voluntat de Ca- talunya en ordre a les seves llibertats, i que després havem -- tingut a cada hora el gest prescis per a conquerir-les definiti- vament.

Aquesta ha d'ésser una obra d'amor, de cultura -una cultu- ra sense privilegis ni de posició ni de casta- de justícia i d' austeritat. Si fos obra de la reacció, d'un esperit dogmatic, - de l'egoisme ilimitat de les velles oligarquies, de la seva des- humanització i de l'esperit que les corceca, equivaldria a una resurrecció de l'odi ancestral-de la tirania i l'esclavatge, -- produint tot seguit un nou periode de perturbació i violències.

En acceptar nosaltres la proclamació feta per les organit- zacions republicanes de les comarques lleidatanes ens comprome- tem per a la implantació de totes les reformes necessàries per a la realització dels nostres ideals. Volem una ordenació i eco- nòmica de la vida de Catalunya que permeti augmentar el conjunt material de béns com indispensable al progrés, per a difondre'ls en forma que ningú vegi privat del necessari, de manera que les forces productores no es trobin en la situació desconsiderada d'avui.

En relació als municipis catalans, no podem oblidar com - se senten travats actualment en les seves iniciatives per una - legislació confusionària i centralitzadora, que restringeix la

seva voluntat, el que ens obliga a consignar la necessitat d'una autonomia municipal que es doni un sentit de responsabilitat i una major eficàcia en l'obra del seu respectiu govern. I en relació a les comarques cal ensems, vigiritzar la fesomia geogràfica, històrica i econòmica de cada una d'elles, ja que viuen amb tants matisos diferencials la seva vida pròpia sota el cel agermanador de Catalunya, que en accentuar la seva personalitat característica s'augmenta la riquesa variant de la nostra Pàtria.

No estan pas contingudes totes les nostres ànsies dintre l'actual Estatut de Catalunya: voluntats ben precisades pel nostre poble han estat desateses, i d'altres minoritzades, més l'actuació del futur Parlament, segons quina sigui la seva composició, pot extreure del contingut potencial de l'Estatut present, derivacions que s'acostin a l'autodeterminació que s'havia delimitat al poble, i que seran el suport perquè les noves generacions, basades ja en un coneixement pràctic de les noves llibertats, sintetitzin les futures modalitats de les seves inquietuts.

Els candidats nomenats pel Partit d'Esquerra Republicana de les comarques lleidatanes senten dintre seu la transcendència de les hores actuals: la nostra Pàtria lliure del doble jou de la monarquia i del centralisme, en recobrar la seva llibertat recobra també la responsabilitat del present i del futur: responsabilitat que déu traduir-se en solucionar tots els problemes que neguiteigen el cos i l'esperit sota el caire de la justícia social més sentida i més humana: en intervenir des d'avui amb plena juricitat, en totes les manifestacions de la vida eterna catalana, fent-li assolir, rapidament, el nivell dels pobles més moderns i més assenyalats, mentre procura, ensems, la màxima cordialitat entre tots els pobles i tots els

fills de Catalunya: que déu condensar-se, alhora, en mantenir i creat la màxima riquesa possible, indispensable al desenvolupament orgànic, considerant com a riquesa tot increment material, cultural i moral dels pobles: i finalment, com a exponent bàsic d'una Pàtria nova, en procurar que la nostra Catalunya aportí - el conjunt de pobles que s'agermanent dintre la idea universal d'humanitat, el seu sentit peculiar d'una màxima justícia.

Si en aquest moments els candidats d'Esquerra Republicana interpreten el designe nostre poble, i en conseqüència, la determinació del sufragi ens obre les portes del Parlament de Catalunya, les anteriors manifestacions seran norma de la nostra actuació, i, com a homes conscients dels deures que una representació popular suporta, prometen a major rectitud i constància en la nostra actuació, i la lleialtat més absoluta als nostres principis del més pur federalisme.

Lleida, novembre 1932.

Francesc Macià, Josep Mª Espanya, Ricard Palacín, Humbert Torres, Enric Canturri, Jaume Magre, Joan Sauret, Francesc Viadiu, Pere Coromines, Pere Mies, Josep Companys.

FONT: El país. - Núm. 15.580 (16 novembre 1932) p. 1.

3.19.

MANIFEST DEL "FRONT PROPORCIONALISTA REPUBLICA I CATALANISTA
DE LES COMARQUES DE LLEIDA"

CIUTADANS:

La raó del nostre sorgiment no és pas l'egoisme d'uns ac-
tes ni el desig de realitzar un programa de conjunt o una ac-
tuació política comuna. Es simplement sortir al pas, amb gest
de dignitat, a l'atropell que a totes les minories suposa el -
sistema majoritari, i a la superbia d'una gent d'ànima feixis-
ta, que en nom dels caríssims ideals de la República i de Cata-
lanitat malmeten aquella confiança ilimitada que el poble els
otorga, docilment i esperançat, el 28 de juny.

El motiu tàctic dels nostre ample front de combat es jus-
tifica per la precisió de dur a la pràctica el sistema just i
ultra democràtic de la representació proporcional per mitjà -
d'una coalició transitòria. Així es salva el perill de que que-
di sense matitzacions el futur Parlament Català per l'absència
forçada d'importants minories que representen estimablès sec-
tors d'opinió quina tasca es fa imprescindible en el moment so-
lemne de l'implantació dels nostre régim autonòmic.

Una majoria absoluta i homogènia obtinguda per l'Esquer-
ra Catalana mitjançant els ardits del sistema majoritari, amb
l'absorció previa d'altres organitzacions polítiques i aconse-
guida per l'usdefruit abusiu dels ressorts del poder a benefi-
ci d'un partit superb i d'un govern de "camarilla" i de caci-
quisme xorc, en l'instant precís en que enterboleixen els ai-
res afers tan poc edificants com el de l'Ajuntament de Barcelo-
na, seria el fracàs sorollós de l'Estatut de Catalunya.

La feina greu i trascendental en l'inici de la nostra -
experiència autonòmica ha d'esser obra de tots, duta a terme

amb un ample esperit col.laborador i fiscalitzador alhora. Tots els alçaments fecunds de Catalunya, obra de tots han estat, i el domini absolut, en aquestes hores excepcionalment constructives, d'un partit que, com l'Esquerra Catalana, tan paleses proves ha donat d'imprudent despotisme, ens arrossegaria a l'ideal paradòxic d'una dictadura de grup, sistema Mustafá Kemal, Mussolini o Hitler.

I aixó, en aquest moment únic per a Catalunya, tenim el deure d'evitar-ho.

L'episodi de les properes eleccions ens planteja, fatalment, el delicat dilema: o de resignar-nos, amb greu perill per la Pàtria, o romandre xafats i esmicolats per la política d'abus de l'Esquerra o donar-nos les mans, uns dies, per a abocar en l'legítima defensa, tots els vots en el mateix cove i realitzar el fet saludable de la derrota de l'Esquerra, cosa impossible si actuessim dispersos i sense cap contacte.

-Entengui's, doncs, d'una faisó clara que no es presta a equívocs que el nostre aple es circumstancial; que cap compromís polític ens ajunta, com no sia el fervor que tots sentim de servir en hores perilloses, els alts interessos de la Patria, i que tots i cada un dels que integren aquest front serveixen íntegres les seves ideologies i llur personalitat. Res de maridatges humillans. Sols una mena de solidaritat com a única táctica per a eliminar un perill i per a respondre al repte imprudent d'un enemic comú.

Aquí a les terres de Lleida, aquest alçament de Catalunya contra la incapacitat probada dels homes de l'Esquerra té un caire particularíssim perque a les comarques nostres dir "Esquerra" val tan i res més que dir "Joventut Republicana", quins homes desde l'instaurament del nou règim, per la seva buidor i

el seu orgull han defraudat les esperances que en ells havia - depositat el poble. Absents en les hores crítiques i esbarzera des de la gestió revolucionaria, se'ls veu a l'hora del triomf, acaparant amb usura, honors i prebendes, en mig d'un despreci olímpic pels quins en l'alliberadora aventura tot ho van exposar. Ara mateix des de les altures on un aplegament ciutadà heterogeni i abnegat els va empenyer, llencen un rete despòtic, vulguent fiats en els resorts caciquils del poder, prescindir de tots, a l'hora precisa en que una ampla entesa republicana es més necessària que mai. Actitut aquesta, impròpia de polítics que sentin, sobretot egoisme de banderia, el pes de la responsabilitat, ha emprés, per justa i explicable reacció, a constituir un front únic a tots els que professen ideals de Catala-nitat i de República, pensin com vulguin en materia social.

El fe, avui, més transcendent, de vida o mort, per les comarques de Lleida, es abatre la supèrbia de "Joventut" que desnaturalitza els ideals amb que capta la confiança de les mases i pràctica un caciquisme absorvent i dominador, més baix, en - certs aspectes, que de la mateixa dictadura.

A curar aixó va dirigida, doncs, la nostra concentració. A curar aixó i a salvar á Catalunya del perill del feixisme de l'Esquerra, matitzant el nostre Parlament de ideals i aportacions que prestigïn i fassin fecunda l'implantació del nostre régim económic.

I la victòria es segura. Vencerém per qué sentim el poble amb nosaltres.

Ciutadans de les comarques de Lleida: Ajudeu-nos en aquesta magna tasca de dignificació política. Avant-poseu els vostres deures de ciutadania a tot compromís i a tota coacció.

Voteu, amb disciplina exemplar, els candidats nostres.

No consentiu que les terres de Lleida siguin una negra excepció en aquest alçament patriòtic de tot Catalunya.

Vos ho demanen que fan confessió pública de Democràcia, de Republicanisme i de Catalanitat.

Visca la República! Visca l'Estatut de Catalunya!

Lleida, octubre de 1932.

Per les forces coaligades:

Josep Cabecerán

Manuel Florensa

Josep Estadella

Daniel Riu

Josep Llari

Marian Jacques

Ramon Sales

Romá Sol

Ramon Riu Vendrell

FONT: El País.- Núm. 15.567 (1 novembre 1932) p. 1.

3.20.

SAU: Estampes electorals

El botiguer.- Deu tenir moltes ganes d'arribar el dia 19?

La clienta.- El dia 19? Que fan?

El botiguer.- Les eleccions! dona, les eleccions!

La clienta.- Si es varitat, no me'n recordava. Ja serà bonic veure el paper de les dones, aquell dia!

El botiguer.- (No poden aguantar més, engega la pregunta)
 Ier qui pensa votar vostè? Viu molt lluny? Li dic, perque si cau molt apartat la faré venir a buscar amb auto.

La clienta.- (Rient fortament). Ai! Ai! que potser em vol fer votar per les monges? Miri ja li diré, per aquesta vegada s'haurà d'esperar i quan tingui vot, es peris també, però sentat que dret es cansaria.

No cal dir que aquesta pregunta ha estat l'última i que el dependent amb una rapidesa que contrasta amb la parsimonia d'abans, procura treure's del davant aquella clienta tan dimoni.

D'escenes com la descrita, s'en realitzen, amb més o menys fortuna, un grapat cada dia: els electors i electores de taulell, després d'una pràctica intensiva realitzada aquests dies, han arribat a practicar aquest nou sistema electorer amb una agilitat i destresa inigualables.

Si abans les dames xic de Lleida, amb pretensions d'aristocràcia, s'entretenien organitzant escoles dominicals, associacions de caritat, vetllades artístico-religioso-musicals, exercicis dels jesuïtes i altres coses per l'estil, com a medis a propòsit per al lluïment de llurs atractius personals i també per permetre'ls hi l'establir records de luxe, entre elles, avui, -

gràcies a la República, poden estendre aquelles activitats sagristanesques al camp de la política i per ara sembla que llur afició i entusiasme polític, supera, si cap, al primitiu. Vegem sino les converses interessantíssimes que les dames esmentades vénen sostenint diàriament en la cèntrica redacció d'un afònic diari vespertí.

Hores? les primeres de cada tarda. La major part de les senyores hi fan cap en grups, s'han anat a recollir de casa en casa i així fan temps, per a l'hora convinguda. Ja som a la redacció del diari nocturn; la saleta està plena de dames lleidatanes, l'atmòsfera recull sentors d'essències i perfums que cada una d'elles, hi ha aportat; llàstima de cadires que hi han a la redacció! la seva humilitat contrasta fortament amb les riques vestidures de les reunides, elles ja se'n donen pena, ja, però s'han de sacrificar; aquests moments són de prova i cal saber-los superar! qui sap, si d'altra manera, els hi tocaria dependre's per a sempre, d'altres coses millors i més estimades! Ja hi són totes i els diàlegs cessen, la conversa es generalitza, criden tan fort, que no cal ésser indiscrets per a saber -- les paraules que diuen, escolteu:

La senyora A.- Que li sembla, senyora B., guanyarem?, guanyarem?

La senyora B.- Tot depent de com ho fem nosaltres, si entre tots aboquem molt diner i aprofitem les famílies de les minyones, dides, nineres i arrendadors i des de les conferencies apremem a la gent pobra, ja veurà com tota aquesta brutícia de republicanots desapareixerà com un diable davant la Creu.

La senyora C. (Intervenint a la conversa).- Ho creu vostè senyora B que caldrà afegir molt diner? Jesus Deu meu! I com s'ha torna la gent! diners? per a que

votin per la religió, la família, per la tranquilitat i tinguin assegurat el treball!

La senyora B.- Ja es una vengonya ja, que passin aquestes coses! però miri, si no guanyem ara, pensi senyora C. que aquesta genteta serà capaç de pendre'ns-ho tot. Que seria de nosaltres, dels nostres fills acostumats només a la vida d'estudi, si - perquè guanyés l'Esquerra s'havien de veure estirant un carretó o fer de manobre? No ho podríem resistir, seria la nostra mor! la nostra mor!

La senyora A.- Sort que Deu no ho voldrà i farà que guanyem les dretes, altrament seria la ruïna d'Espanya i la fi del mon!

Mentrestant cada dama s'ha anat treient paperets de la butxaca i amb febrosa activitat han començat a cantar-se noms de difuntes, absents, malaltes, tulides, que després de quedar-se convenientment anotades, tindran el goig de trobar-se davant l'urna, per obra i gràcia de l'altruisme i caritat d'aquelles dames.

A passat una estona per acabar-se aquesta operació, s'inicia ja la desfílada de les il.lustres lleidatanes i en els mateixos grups en que entraren van marxant; es donen l'arreveure, amb les mateixes frases cerimonioses de sempre i mentre van baixant l'escala oïm de nou, com amb veu baixa la senyora A diu a les del seu grup -Us haveu fixat quin abric més cursi porta la senyora B? Pleguem! no volem escoltar més, ens ha semblat també que la senyora B i la C fan correr les estisores sobre les altres senyores que moments abans, formaven la taula de salvació d'Espanya.

Aquests dies les dames que es reuneixen, tant per a fer po

lítica com per a retallar-se entre elles, passegen més que de costum, es deixen veure, per a poder veure, saben que cal no desaprofitar els moments i si no es troba a casa la persona -- que es busca, cal enginyar-se de manera que s'hi pugui parlar. A més com les dones que poden coaccionar viuen en carrers de mala nomenada i per la costa fa de mal anar, convé vigilar pels carrers centrícs a la cacera d'electors que volin a gust de les dames lleidatanes. Fins ara i únicament per aquests dies, tot son rialles, afalacs i salutacions per als humils, els altres dies de l'any, no veuen més que a les dames d'igual categoria a la seva, als mossens, a les hermanes, etc., la pagesa, la ex-di-da, la ex-cuïnera, per molt aprop que passi, (si no estant més aprop encara les eleccions) no són mai vistes i si la distracció o dissimul no és possible, es diu dues paraules, les més justes i marxen tot seguit; ves que dirien les amigues si la veien parlar amb aquesta gent tan basta! N'hem vist alguns de casos, en ple carrer; mai tant de bones paraules! i quina manera de trobar-se! i quines casualitats! la qüestió és iniciar la conversa i pām! de cara a la feina, llegiu! aquesta entrevista caçada al vol:

La senyora.- I ara Quiteria, vosté per aquí? I quan temps sense veure-la! Es clar, sembla que no vulgui venir per casa?

La treballadora.- (astorada de sentir-se tan afalagada). Ai senyoreta! si no tinc temps per res!. El meu marit - fa sis mesos que no treballa i es clar he d'agafar-me a tot el que puc, per a poder viure.

La senyora.- Quins temps corren! no Quiteria? Tal com estem avui no es pot viure! Fa dos anys que anem de mal en pitjor!

La treballadora.- Ai senyoreta! si vosté es queixa, que havem

de fer nosaltres! Vosté que té totes les comoditats i no li falta res.

La senyora.- Ca! no ho cregui, quan fa mal temps en fa per tot-hom i nosaltres també patim i ens havem d'estar de moltes coses.

La treballadora.- Be senyoreta, ja voldria plorar amb els seus ulls! Vostes si fa fred encenen la calefacció. Si estan malalts, no els hi falta res. Que es festa i volen anarse'n amb l'auto d'excursió, allà và! Veu nosaltres si ténim fred l'hem d'aguantar. Que estem malalts, cap a l'hospital! i quan estem mig malalts, amb que ens puguem aguantar, a treballar - s'ha dit ! si volem que entri a l'estomac un bocí de pa.

La senyora, veient que la conversa s'ha posat de manera - que no li permet anar cap al cantó que li interessava, fa un gest d'angúnia, pren una resolució extrema, s'acomiada brusquement d'aquella amistat i al quedar-se sola exclama, amb mal humor: mal dia avui, una altra que cal borrar de la llista.

FONT: La Jornada.- Núm. 348 (14 novembre 1933) p. 2.

3.21.

SEÑORAS... SERIEDAD!!

Pero señoras, que esto de la política es una cosa seria... Ustedes son muy amables y muy guapas y son protectoras de los artículos de lujo, y de los perros, y del cinema, y de los "tes" y de las secciones de modas y de presidir obras benéficas, y de hacer gastar el dinero al marido, y de ganarlo trabajando más barato que el hombre.

Pero no hay derecho a portarse así.

Cuando no se sabe jugar a un juego se deja el juguera para no romperlo.

Piensen, señoras, que a los hombres les ha costado sangre y sinsabores, y luchas, y persecuciones el lograr las libertades que tenemos. Una cosa es "hacer broma" y otra gobernar el país.

El arma que les ha dado la República no es para que tiren al pim-pam-pum, sobre ella.

Crean que no estaban bellas tocadas con la mantilla y la candidatura derechista en el libro de misa.

Con el peso de un cuerpo delicioso han inclinado la balanza a la derecha... y no hay derecho a emplear un cuerpo en estos menesteres.

¿Ya saben lo que han hecho señoras?

¿Quieren que los pobres hijos del amor libre vuelvan otra vez a no llevar nombre de padre?

¿Quieren volver a verse ligadas para siempre al hombre odiado que eligieron por marido un día poco feliz?

¿No quieren que amnistien al hijo que en un momento de ofuscación se olvidó de la ley y se abrió la puerta del presidio?

¿Es que desean que los afanes imperialistas de todos esos a quienes han votado, quieran obligar a los mozos a nuevas compras o les despojen de us minas (sic) i envíen a sus hijos a - que calcinen sus huesos en el Barranco del Lobo?

Señoras... Han votado ustedes porque sí, porque lo ha dicho el confesor, por saber lo que es eso, por obedecer a una - amiga, por matar una hora de la mañana, por llevar la contra - al marido...

Mujeres no sabeis lo que habeis hecho...

Desde luego con vuestro gesto, no habeis hecho nada bueno

...

Habeis separamás a Cataluña de España.

No habeis llamado a la Paz...

Habeis abierto la puerta a la revolución.

Eso!...

3.22.

RESULTATS ELECTORALS A LA CIUTAT DE LLEIDA

1.- Cens electoral

Districtes	1931-1932	1933-1936
Primer	2489	4898
Segon	1434	2569
Tercer	1711	3240
Quart	2253	4500
Cinqué	2209	4403
Total	10096	19610

FONTS: Pel Cens de 1931: J. MONZON JOSA: De com Lleida creix, pp. 108-110. Pel Cens de 1936: Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya.- Núm. 48 (17 febrer 1936) Annex 3, pp. 4-5.

2.- Eleccions a Corts Constituyents (1931)

Districtes	E. Republicana		BOC -		P.Catalanista R.		Lliga R.		P.Agrari
	nombre vots	Per 100 (1)	nombre vots	Per 100 (1)	nombre vots	Per 100 (1)	nombre vots	Per 100 (1)	nombre vots
Primer	1341	53,87	271	10,88	126	5,06	42	1,68	2
Segon	770	53,69	115	8,01	92	6,41	50	3,48	-
Tercer	975	54,06	165	9,64	52	3,01	27	1,57	-
Quart	1112	49,35	181	8,03	125	5,54	110	4,88	-
Cinqué	1116	50,52	159	7,19	36	1,62	12	0,54	-

(1) Calculat sobre el Cens electoral

FONT: La Jornada.- Núm. 233 (30 juny 1931) p. 4.

3.- Eleccions al Parlament de Catalunya (1932)

Districtes	Esquerra Republicana		Front Proporcionalista	
	nombre vots	Per 100 (1)	nombre vots	Per 100 (1)
Primer	636	25,55	556	22,33
Segon	349	24,33	418	29,14
Tercer	528	30,85	292	17,18
Quart	569	25,25	575	25,52
Cinqué	559	25,30	296	13,39

(1) Calculat sobre el Cens electoral

FONT: La Jornada.- Núm. 297 (23 novembre 1932) p. 2.

4.- Eleccions legislatives (1933)

Districtes	Esquerra Republicana		Unió de Dretes		Front Obrer i Pagés	
	nombre vots	Per 100 (1)	nombre vots	Per 100 (1)	nombre vots	Per 100 (1)
Primer	1469	29,99	1131	23,09	539	11,00
Segon	679	26,43	901	35,07	139	5,41
Tercer	1148	35,43	628	19,38	178	5,49
Quart	1268	28,17	1514	33,64	230	5,23
Cinqué	1574	35,74	713	16,19	331	8,65

(1) Calculat sobre el Cens electoral

FONT: Terra Ferma.- Núm. 60 (1 desembre 1933) p. 2.

5.- Eleccions legislatives (1936)

Districtes	nombre votants	participació Per 100	Front d'Esquerres			Front C. d'Ordre			D. lliu		
			nombre vots	C	V	nombre vots	C	V	nombre vots	C	V
Primer	3801	77,60	2399	48,97	63,11	1318	26,90	34,67	132	2,69	3,47
Segon	1977	76,95	1014	39,47	51,28	927	36,08	46,88	69	2,68	3,49
Tercer	2443	75,40	1756	54,19	71,87	679	20,95	27,79	34	1,04	1,39
Quart	3440	76,44	1760	39,11	51,16	1624	36,08	47,20	93	2,06	2,70
Cinqué	3302	74,99	2500	56,77	75,71	762	17,30	23,07	39	0,88	1,18

C Per 100 sobre el Cens electoral; V Sobre el nombre de votants.

FONT: Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya.- Núm. 48 (17 febrer 1936) Annex 3, pp. 4-5

6.- Eleccions municipals (1931)

Districtes	Entesa Republicana			Ordre Social			BOC	En blanc	Nuls
	nombre vots	Per 100 (1)	Nº regidors elegits	nombre vots	Per 100 (1)	Nº regidors elegits			
Primer	987*	39,65	5	248	9,96	2	17	16	3
Segon	562	39,19	3	276	19,24	1	18	4	5
Tercer	629	36,76	4**	473	27,64	1	12	5	8
Quart	754	33,46	5	463	20,55	2	10	2	1
Cinqué	878	39,74	5	171	7,74	2	18	9	-

(1) Calculat sobre el Cens electoral.

(*) Va haver 244 vots per als candidats republicans suplens: Josep Tous Gironés i Josep Manuel Sentís. No van resultar elegits.

(**) L'Entesa va aconseguir una majoria de les minories per a F. Cerezo. Aquests vots (320) no han estat comptabilitzats.

FONT: Boletín Oficial de la Provincia de Lérida.- Núm. 96 (16 marzo 1931) pp. 255-256.

7.- Eleccions municipals (1934)

Districtes	nombre votants	participació Per 100	Front d'Esquerres			Concentració Lleidatana			BOC i Unió Agrària			vots en blanc
			nombre vots	C	V	nombre vots	C	V	nombre vots	C	V	
Primer	3107	63,43	1784	36,42	57,41	1136	23,19	36,56	178	3,63	5,72	9
Segon	1778	69,20	811	31,56	45,61	904	35,18	50,84	57	2,21	3,20	6
Tercer	1930	59,56	1136	35,06	58,86	682	21,04	35,33	105	3,24	5,44	7
Quart	2899	64,42	1308	29,06	45,11	1469	32,64	50,67	102	2,26	3,51	20
Cinqué	2785	63,25	1783	40,49	64,02	800	18,16	28,72	193	4,38	6,92	9

FONT: La Jornada.- Núm. 358 (16 gener 1934); EL Correo.- Núm. 778 (19 enero 1934) p. 1.

3.23.

CANDIDATS A LES ELECCIONS MUNICIPALS D'ABRIL DE 1931.CIUTAT DE LLEIDA1.- Candidatura d'Entesa Republicana:

* Josep Reus Papasseit	JR (CRFS)	Industrial
* Domènec Daniel Arinyo	JR (CRFS)	Industrial
* Antoni Zamorano Roig	JR	Comerciant
* Josep Balasch Segalá	P. Radical	Comerciant
* Antoni Vives Estover	JR	Agent Comercial
* Antoni Pujades Fabregat	AC	Metge
* Francesc Costa Cuscuella	Dreta Liberal R (després Lliga C.)	Comerciant
* Simó Ibars Aresté	P. Radical	Comerciant
* Antoni Bergós Massó	AC	Advocat
* Miquel Villanueva Alegre	P. Radical	Comerciant
* Baldomer Pascual Faidella	JR	Industrial
* Salustià Estadella Arnó	P. Radical	Metge
* Carles Bellmunt Moragues	JR	Comerciant
* Juli Barbera Castellà	JR	Comptable
* Salvador Roca Lletjós	JR (CRFS)	Professor
* Francesc Cases Cortina	JR (CRFS)	---
* Miquel Figueres Monturiol	JR	---
* Josep Maties Solans	JR (CRFS)	Mestre
* Ramon Cervera Piñol	JR	Ramader
* Josep Ormo Homs	P. Radical	Comerciant
* Alfred Piñol Prim	JR	Mestre
* Francesc Cerezo Corominas	JR	Comerciant

2.- Candidatura d'Odre Social:

* Joan Duch Salisi	Lliga R.	Comerciant
Josep Galceran Peguera	(dretes(Lliga R.))	Procurador

Florenci Galceran Utges	--	Comerciant
*Juli Plana Roca	Lliga R. (després JR)	Advocat
Joan Recasens Ros	Carlí	Industrial Ex-alcalde
Maties Pinell Pallasó	Monàrquic	Comerciant Ex-alcalde
Domènec Sala Rexach	(dretes(Lliga R.))	Advocat
*Màrius Sol Mestre	Lliga R.	Corredor comerç Ex-alcalde(liberal)
Joan Vallespí Mor	Lliga R.	Comerciant
*Joan Morell Queralt	Independent (republicà)	Electricista
Lluís Qui Cortecans	Carlí	Comerciant
Joan Agelet Rosich	(Dretes/Lliga R.)	Industrial
Lluís Besa Cantarell	Carlí	Comptable
Josep M ^a Dalmau Benet	Dretes	Industrial
*Lisardo Portal Farré	Carlí	Comerciant
Felip Solé Olivé	Lliga R.	Professor
Francesc Ferrer Palau	Carlí	Comerciant
Joan Llavaneres Borrás	Carlí	Pagés
Ramon Sanvicens Gil	Lliga R.	Metge
*Antoni Solé Massot	Dretes	Mestre d'obres
*Josep Suñe Llobet	Lliga R.	Comerciant

3.- Candidatura del Bloc Obrer i Camperol:

Joan Farré Gassó	Ferroviani
Josep Torres Solé	Forner
Antoni Escolá Almacelles	Forner
Manuel Mor Cuadrat	Pagés
Angel Baró Jové	Paleta
Francesc Aguilar Boixadera	Ebanista

Josep Miquel Miró	Electricista
Sebastià Garsaball Falcó	Pagés
Josep Vallés Pascual	Metal.lúrgic

3.24.

CANDIDATS A LES ELECCIONS MUNICIPALS DE GENER DE 1934.CIUTAT DE LLEIDA1.- Candidats del Front d'Esquerres:

* Juli Barberà Castellà	JR	Comptable
* Antoni Vives Estover	JR	Agent comercial
* Ramon Cervera Piñol	JR	Ramader
* Josep Maties Solans	CRFS	Mestre
* Pere Montes Melendez	PSOE	Ferroviani
* Pau Guimet Prats	AC	Impressor i pe- riodista
* Antoni Pujades Fabregat	JR	Metge
* Baptiste Rubió Miranda	JR	President de l'A grícola Pràctica
* Joan Florensa Ollé	JR	Contratista d'obres
* Salvador Roca Lletjós	CRFS	Professor
* Ramon Fígols Durán	JR	Gerent del Sindicat Agrícola i Cooperati va de Lleteries
* Francesc Guiu Agustí	JR	Industrial
* Josep Ribé Sabaté	JR	Comerciant
* Josep Vilaplana Inglés	JR	Ferroviani
* Ramon Farré Arán	JR	Industrial
* Victor Atxer Jovells	JR	Negociant

suplens:

Alfred Piñol Prim	JR	Mestre
Octavi Perenya Reixacs	JR	Electricista
Josep Bademunt Comelles	JR	Comerciant
Domènec Daniel Arinyo	CRFS	Industrial
Balbí Izquierdo Torán	CRFS	---
Eduard Rosell Galvany	---	---

Lluís Abadies Rocaspana	JR	Comerciant
Josep Reus Papasseit	CRFS	Industrial

2.- Candidatura de Concentració Lleidatana:

*Lluís Besa Cantarell	Carlí	Comptable
*Simeó Ibars Aresté	P. Radical	Comerciant
*Alfons Porqueres Alabart	Lliga Catalana	---
*Josep Rovira Nebot	Unió Democràtica (després CEDA)	---
*Josep Baró Bonet	Grup d' <u>El Correo</u> (després CEDA)	Metge
*Josep Barrio Bonet	---	Comerciant
*Vicens Bernadó Batlle	Lliga Catalana (?)	Comerciant
*Josep Ormo Homs	P. Radical	Comerciant
*Joan Llaveneres Borrás	Carlí	Pagés
Manuel La-Rosa Hospital	Carlí (?) (després CEDA)	---
Josep Artigues Fargas	Dretes	Propietari
Salvadó Ortiz Cervera	Dretes	Propietari
Joan Vilella Brunet	Carlí	Comerciant
Joan Fornas Bayo	Dretes	Ramader
Ferran Colás Mateo	P. Radical	Metge
Simó Sunye Ribera	---	Industrial
Josep Agelet Saracíbar	Dreta Catalana	Advocat
Isidre Canals Roca	---	---
Miquel Mayoral Rovira	---	---
Josep Pujol Torrent	---	Comerciant
Josep Condal Fontova	(dretes/carlí)	Comerciant
Josep Oncins Meneu	---	---
Josep Pané Miralles	Carlí	Comerciant
Antoni de Gomar i de Veciana	Dretes	Comerciant
Francesc Costa Cuscuella	Lliga	Comerciant

3.- Candidatura del Bloc Obrer i Camperol i Unió Agrària:

Josep Buiria Rogel	Dependent
Sebastià Garsaball Falcó	Pagés
Joan Farré Gassó	Ferroviani
Manuel Mor Cuadrat	Pagés
Josep M ^a Morlans	Oficinista
Josep Rodés	Comerciant
Benet Pinyol	---
Salvador Blanc	Pagés
Josep Font	Pagés
Josep Sentís	Comptable
Eusebí Soler	---
Francesc Aguilar	Ebanista
Salvador Casanoves	Pagés
Marian Aguas	Impressor
Antoni Barberà	Pagés
Francesc Gonzalez	Oficinista
Francesc Semis	---
Josep Llas	Ferroviani
Miquel Cecilia	---
Antoni Mereno	---
Joan Pons	---
Joan Serra	Fusté
Josep Guasc	Pagés

Els assenyalats amb un asterisc són els que van resultar elegits.

NOTA: He de fer constar que aquests llistats no els hagués pogut completar sense la valuosa col.laboració dels senyors Josep Buiria, Joan Duch, Joan Recasens i Víctor Torres.

3.25.

EDITORIAL

De la República de 14 d'abril ja no en queda més que el record. Tanta il·lusió com tots havíem posat en ella!

Hem de recomençar, Lerroux, l'etern traïdor, poc a poc n'ha fet entendre als elements reaccionaris. La situació dels homes liberals d'Espanya, és potjor, molt pitjor, que en el temps del Borbó de tràgica memòria. Tot el que en la República representava avenç ha estat ja esmicolat. Els treballadors són perseguits. Els pobres camperols són cruxificats. El feudalisme que la República no sabé liquidar, ha tret les urpes i està omplint de fam i de misèria els camps espanyols: terra xopa de sang de tants dolors i martiris!

L'Espanya veritat és redressa. La revolució iniciada, - l'hem de continuar fins a la fi. El que no és feu arrant del 14 d'abril hem de realitzar-ho ara. No pas amb contemplacions. La fam de pa, terra i treball que sofreix el poble treballador hem de saciar-la. La llibertat de les nacionalitats de -- Ibèria ha d'ésser un fet. Catalunya lliure, Euscadi lliure, - Galícia lliure ha d'ésser el crit revolucionari de les nacionalitats esclavitzades. La marxa de la evolució redenta ho ha d'omplir tot. El proletariat, pren, ara, la direcció, unificat per medi de l'Aliança Obrera. Per això el triomf no pot - faltar.

El proletariat de totes les ideologies, ha de portar a cap la gran missió històrica de crear un món just, equitatiu, on tothom que treballi pugui menjar.

Punys enlaire! Amunt els cors! A la lluita! Al triomf!

FONT: Rebel·lió.- Núm. 1 (5 octubre 1934) p. 1

3.26.

JOVENTUT SOCIALISTA

A la joventud leridana

En los actuales momentos en que la masa obrera española está en pie de guerra, para hacer frente a la reacción fascista dirigida por el siempre odiado traidor de Lerroux y sus --comparsas: esta alianza obrera, demanda a la juventud proletaria leridana, el mayor entusiasmo y coraje para demostrar a la clase capitalista, cínica y desconocedora de los derechos de la clase trabajadora, para demostrar en estos momentos y --siempre que ella se lo propone que pese a cuantas coacciones y medidas restrictivas, triunfa siempre porque al ser los mas nadie puede vencerlos.

Esta misión que anida en lo más íntimo de la conciencia obrera, es la que debe imponerse a todos los jóvenes obreros, y todos y cada de ellos, ser un entusiasta colaborador para --el triunfo de los ideales clasistas.

Por la emancipación del proletariado, que está despertando la necesidad de justicia a todo España, el proletariado juvenil leridano sabrá solidarizarse y aunar sus fuerzas. Así lo confía la alianza obrera, y os dice:

- ADELANTE POR LA CONQUISTA COMUN DE LOS TRABAJADORES.

FONT: Rebel.lió.-- Núm. 2 (6 octubre 1934) p. 2.

3.27.

JOVENTUT COMUNISTA IBÈRICA

A la joventut revolucionària

Camarades! Nosaltres, al Joventut Comunista, hem promès en tots els nostres actes que si la classe treballadora es -- llencés a la conquesta del govern d'Obrers i Pagesos, nosal-- tres, els joves, estaríem a la vanguardia.

Avui, el proletariat espanyol sosté una lluita formida-- ble. I en aquesta guerra de classe que ja ha esclatat, les jo-- ventuts comunistes hi actuem com a treballadors i com a comu-- nistes.

La joventut, per les seves condicions de jove i per la seva energia, és la vanguardia de la revolta.

L'Espanya burgesa i feudal s'esforça estrepitosament per l'esforç de la classe treballadora i la seva capacitat i sobre les runes d'aquest règim d'explotació que cau, en naixerà un -- altre règim més humà i més just on els uns homes no explotaran als altres, o sigui al règim prolètari.

Camarades! Que en aquestes hores històriques la joventut treballadora estigui al seu lloc i al costat de les Joventuts Comunistes en la vanguardia de la classe treballadora.

Joventut! ets l'esperança del món! Tu tens d'ésser junt amb tota la classe treballadora la que construeixis els pilans indestructibles del nou règim de llibertat.

Endavant la insurrecció!!

El Comité de les Joventuts
Comunistes

3.28.

ESTAMPAS REPUBLICANAS

Amigo "Indio": muy malas condiciones reúnen el cuartel de la Panera y la cárcel para un invierno con temperaturas de bajo cero.

No es gran cifra el cero; es como un republicano del montón, que vale lo que valen sus cabecillas. El cero, sin un número por delante es... un cero.

Y tú, pobre "Indio" sin tus cabecillas eres un "Indio", -- un cero... algo que estorba sin derecho a exigir cambio de clima, y mejor es que no lo exijas, para que no se caiga en la tentación de imitar a tus queridos amigos Azaña y Casares que remitieron un gran número de otros, no menos indios que tú, a probar el clima de Bata.

Resígnate a permanecer en nuestro ambiente de niebla y --
- frío, pensando que si hubieras podido realizar tus malos intentos, mucho más fríos estarían a estas horas el cura, el médico y los propietarios de tu pueblo.

- Además, aquí estás entre los tuyos, y aunque entre los --
- tuyos muchos no están rejas adentro, los tienes a mano para lo que puedas necesitar.

No está lejos el rico doctor, andan por ahí los diputados que cobran las mil pesetas al mes, los 3 ex "consellers" -- que cobran quinientas, el oficial expedientado y primer actor de la atavyakada local, docenas de enchufados, y toda la brigada de Joventut Republicana que han de cuidar y cuidan de que nada te falte, nada desde ropa abundante hasta excelentes y variados menús, buenos vinos y cigarros puros, pues en buena igualdad ésto y más te deben los que con más culpa que tú andan sueltos, bien cebados y muy dispuestos a volver a las andadas mien-

tras puedan disponer de indios que les saquen las castañas del fuego.

Largas deben ser las horas en la celda y más si el preso imagina su pueblo y un hogar. Consuélate pensando que si hubiérais ganado el rico doctor hubiera subido a la presidencia de la Generalitat (los huesos de Claris se hubieran estremecido - de coraje), los "consellers" se habrían doblado el sueldo, todos los concejales cobrarían, habría ancha Castilla para todos los Staviskis y los indios desfilando en columna de honor ante las repletas panzas de diputados, comisarios y consellers, hubierais recibido una felicitación calurosa.

Y el avisado doctor os hubiera propinado unos cariñosos golpecitos a la espalda diciendooos al mismo tiempo: Ja hem feta la revolució, ara torneuvos-en a casa a treballar!

Las cosas han ocurrido de otra manera; no ha habido ascenso para el doctor y a tí te ha correspondido la cárcel. Menos - afortunados fueron los que murieron en la pugna.

Y con esto doy fin a la carta uniendo mi voz a la tuya vibrante y estusiasta, republicana socialista que lanza al viento aquello de El jorn de glòria ja ha arribar!.

Que te aproveches y dure.

Tuyo: MALICIAS

Por la copia X

RELACIO D'ARXIUS I BIBLIOTEQUES,

PREMSA I BIBLIOGRAFIA

1. RELACIÓ D'ARXIUS I BIBLIOTEQUES

Archivo Histórico Nacional. Madrid
Archivo Histórico Nacional. (Sección Guerra Civil). Salamanca
Arxiu Municipal de Balaguer
Arxiu Municipal de Cervera
Arxiu Municipal de Lleida
Arxiu Municipal de Tàrraga
Biblioteca de Catalunya. Barcelona
Biblioteca Nacional. Madrid
Casa Canal d'Urgell. Mollerussa
Centre d'Estudis Històrics Internacionals. Universitat de
Barcelona.
Delegació Provincial d'Hisenda. Lleida
Diputació Provincial de Lleida
Escola Superior d'Agricultura. Barcelona
Hemeroteca de Madrid
Institut Agrícola Català de Sant Isidre. Barcelona
Institut d'Estudis Ilerdenses. Lleida
Institut Municipal d'Història. Barcelona
Instituto Nacional de Estadística. Madrid
Ministerio de Trabajo. Madrid

2. PREMSA2.1. Prensa de Lleida i comarques

Acció. Portaveu d'Acció Popular de Balaguer. Balaguer (1932-1936)

Acció Comarcal. Publicació setmanal. Tàrrrega (1931-1936)

Acracia. Semanario anarquista. Lleida (1933-1934)

Activitats. Organ de la Unió Diocesana de Joves Cristians. Lleida (1935-1936)

Art. Lleida (1933-1934)

Avant. Organ de la FCI i portaveu del BOC de la província de Lleida. Lleida (1932)

Avant. Publicació setmanal. Cervera (1932-1933)

Boletín Oficial de la Provincia de Lérida. Lleida (1931-1934)

Butlletí del Centre Excursionista Balagari. Balaguer,

Caliu. Lleida (1931)

La Ciutat. Quinzenal afiliat a l'Esquerra Republicana de Catalunya. Tàrrrega (1934)

La Clamor. Periòdic quinzenal. Organ del "Centre Republicà Català" adherit a l'Esquerra Republicana de Catalunya. Almacelles (1932)

Clarí. Portaveu de les Garrigues. La Granadella. (1933)

El Correo. Lleida (1931-1936)

Crítica. Portaveu del Centre Republicà Federal Socialista.
Lleida (1931-1933)

Crònica Targarina. Tàrrrega (1930-1936)

El Diario de Lérida. Periódico Católico. Lleida (1930-1931)

Escola. Revista quinzenal: Pedagogia, Sociologia i Art. Lleidada (1932)

L'Espurna. Setmanari de Cultura i Sociologia (1930-1931)

Evolución. Organo de la Agrupación Socialista y Portavoz de la UGT. Lleida (1932)

Finestral. Periòdic quinzenal d'informació i defensor dels interessos econòmics de la ciutat. Balaguer (1934-1936)

El Flequer lleidatà. Revista mensual, propietat i portaveu de la Federació d'Industrials Flequers de la Província de Lleida. Lleida (1931-1936)

Foc nou. Quinzenal d'esquerra. Artesa de Segre (1930-1931)

Frente Norte. Organo del Sindicato Ferroviario Norte. Lleida (1934)

Horitzó. Defensor dels interessos morals de Borges Blanques i sa comarca. Borges Blanques (1932-1933, 1936)

La Jornada. Diari del matí. A partir de 1931: Setmanari afiliat a l'Esquerra Republicana de Catalunya. Lleida (1930-1935)

Lleida. Revista gràfica d'informació i actualitats. A partir de 1930: Setmanari polític defensor del Front Únic d'Esquerreres. Lleida (1926-1930)

Lluita. Full diari portaveu del "Front Proporcionalista Republicà Catalanista de les Comarques de Lleida". Lleida (1932)

Lucha Social. Organo mensual de la Unión Local de Sindicatos. Lleida (1934)

El Magisterio leridano. Revista de primera enseñanza. Organo oficial de la Asociación de Maestros de la Provincia de Lérida. A partir de 1936: El Magisteri lleidatà. Lleida (1932-1936)

Occident. Setmanari català republicà. Lleida (1931-1932)

Orientación femenina. Revista mensual de la Juventud Católica Femenina de Lérida. Organismo de Acción Católica de la mujer. Lleida (1933, 1935)

Orientacions. Setmanari català. Lleida (1936)

El Pais. Diario independiente. Lleida (1930-1934)

Pla i Muntanya. Periòdic quinzenal d'informació. A partir de 1934. Organ d'Unió Republicana. Balaguer (1930-1936)

Polèmica. Art, política, literatura, esports, (Setmanari de Joventut). Lleida (1935)

Lo Pregoner. Quinzenal jocós per encarrilar la joventut a l'hàbit d'escriure. Bellpuig d'Urgell (1932 i 1934)

Lo Rampill. Portaveu del Sindicat Agrícola-Catòlic de Lleida. Lleida (1929-1936)

Rebel·lió. Organ de la revolució. Lleida (1934)

República. Organ del Centre Obrer Instructiu d'Unió Republicana i els seus Comitès adherits. Cervera (1931-1934)

La Señal. Lleida (1929-1930)

El Sindicat. Portaveu del Sindicat Agrícola de Cervera i sa comarca. Cervera (1930-1933)

Terra Ferma. Setmanari Tradicionalista. Portaveu de la Joventut, Requeté i Margarides de les comarques lleidatanes. Lleida (1932-1936)

La Tribuna. Diario de Información. Lleida (1934-1936)

Unió Agrària. Organ mensual de la Federació de Sindicats "Unió Agrària". Lleida (1936)

La Veu del Segre. Diari de la nit. Lleida (1933-1934)

La Veu d'Urgell. Quinzenal independent defensor dels interessos d'Urgell. Fins al gener de 1931: La Voz de Urgel. Molle--russa (1930-1935)

Vida lleidatana. Revista quinzenal il·lustrada. Lleida (1926-1930)

2.2. Premsa en general

Agricultura i ramaderia. Barcelona (1930-1936)

La Batalla. Semanario Comunista. Barcelona (1930-1931); organo de la FCI y Portavoz del BOC (1932-1934). Organo del POUM (1935-1936)

Boletín de agricultura técnica y económica. Publicación mensual de la Dirección General de Agricultura, Industria y Comercio. Madrid (1913-1932)

Boletín del Bloque Obrero y Campesino (FCI). Barcelona (1934-1935)

Boletín de estadística. Ministerio de Trabajo y Previsión. Servicio General de Estadística. Madrid (1929-1931). Presidencia del Consejo de Ministros. Dirección General del Instituto Geográfico, Catastral y de Estadística. Madrid (1931-1932). Boletín del Centro de Investigaciones Especiales o Laboratorio de Estadística. Presidencia del Consejo de Ministros. Dirección General del Instituto Geográfico, Catastral y de Estadística. Madrid (1931-1935)

Boletín del Instituto de Reforma Agraria. Madrid (1933-1935)

Butlletí de dirigents de la FJC. Barcelona (1932-1934)

Butlletí de la Generalitat de Catalunya. Barcelona (1931-1932). Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya. Barcelona --- (1933-1936)

Butlletí de l'Institut d'Investigacions Econòmiques. Barcelona (1931-1934). Butlletí Mensual d'Estadística. Publicat per l'Institut d'Investigacions Econòmiques. Generalitat de Catalunya. Barcelona (1934-1935)

Cataluña Obrera. Organo Oficial de la UGT en Catalunya. Barcelona (1933)

Catalunya Roja. Organ del Partit Comunista de Catalunya (adherit a la SEIC). Barcelona (1932-1934)

Defensa Obrera. Setmanari portaveu de la Unió de Treballadors Cristians de Catalunya. Barcelona (1934-1936)

Economia i finances. Revista quinzenal d'informació i divulgació. Barcelona (1929-1936)

Economía y Técnica Agrícolas. Publicación mensual de la Dirección General de Agricultura. Ministerio de Agricultura, Industria y Comercio. Madrid (1932-1934)

La Internacional. Organo de la Unión General de Trabajadores. Barcelona (1931)

Justicia Social. Organ de la Unió Socialista de Catalunya. Barcelona (1931-1936). Justicia Octubre Social. Portaveu dels partits: Comunista de Catalunya, Unió Socialista, Català Proletari i Socialista Obrer (Federació Catalana). Barcelona (1936)

MALL. Setmanari d'ERC. Barcelona (1933)

Pagesia. Portaveu dels agricultors organitzats i defensor de la producció agrària. Barcelona (1932-1936)

Parlament de Catalunya. Diari de Sessions. Barcelona (1932-1934, 1936)

Ressorgiment. Portaveu dels Requetes de Catalunya. Barcelona (1933)

Revista de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre. Fins a 1932: Revista del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro.- Barcelona (1930-1936)

Revista Nacional de Economía. Madrid (1929-1935)

Solidaridad Obrera. Organo de la Confederación Regional del -
Trabajo de Cataluña y portavoz de la CNT. Barcelona (1930-1936)

El Temps. Barcelona (1934-1936)

La Terra. Portaveu de la Unió de Rabassaires de Catalunya. Bar-
celona (1930-1931; 1935-1936)

2.3. Diaris de Barcelona consultats al voltant d'alguns acon-
teixements importants

Adelante. Diario Obrero

El Correo Catalán

Full Oficial del Dilluns de Barcelona

La Humanitat. Portaveu Oficial d'Esquerra Republicana de
Cataluña.

El Matí

L'Opinió

El Progreso

La Publicitat

Renovación

La Vanguardia

La Veu de Catalunya

3. FONTS BIBLIOGRÀFIQUES*3.1. Referents a les comarques de Lleida o d'autor lleidatà

Acracia. CNT-AIT. (Lérida).- Epoca II, año II, núm. 307.
Número extraordinario, 19 de Julio de 1937.

Agenda del clero de la diócesis de Lérida.- Lérida, -
1929.

AGRUPACION SOCIALISTA DE LERIDA: Reglamento.- Edició
mecanografiada, 1931.

AJUNTAMENT CONSTITUCIONAL DE LLEIDA: Guia pràctica del
guàrdia- 3ª edició arreglada per JOSEP GIL BARTRA, cap
de la Guàrdia Urbana. Any 1934-35.- Lleida, s.a.

ALZINA, JAUME: L'economia de la Catalunya autònoma.-
Pròleg de JOSEP M. TALLADA.- Barcelona, 1933.

ATENEU LLEIDATÀ: Curs 1927-1928. Memòria.- Lleida, 1928.

CAJA DE AHORROS Y MONTEPIÙ DE LERIDA: Memoria: 1913;
1923; 1931; 1934-35.- Lleida, s.a.

CAMBRA OFICIAL DE COMERÇ I INDUSTRIA. LLEIDA: Ressenya
dels més importants fets d'índole econòmica ocorreguts
durant les reglamentàries vacances de l'estiu de 1934,
feta pel President de la Corporació en la sessió de Ple

*En termes generals no inclou sinó aquelles obres cita-
des al llarg del treball.

de 26 de setembre d'aquest any i que es publica per acord unànim de la Cambra.- Lleida, 1934.

CANAL DE URGEL: Memoria leida en la Junta ordinaria de señores accionistas celebrada en abril de 1871.- Barcelona, 1871.

CANAL DE URGEL. SINDICATO GENERAL DE RIEGOS: El proyecto de sub-canal. Bases para su construcción. Abril 1926.- Lérida, s.a.

CARBONELL, MATEO: "Producció y cirscunstancies en que's desentrolla l'agricultura a la Segarra".- XIII Congrés de la Federació Agrícola Catalana-Balear. Tàrrrega, 15 i 16 de maig de 1910, pp. 185-210.- Barcelona, 1910.

COLOMÉ, VICTOR: El anarquismo y la revolución.- Barcelona, s.a.

ESTADELLA, JOSE: ARAN HORTS, J.: El fracaso de los Jura-- dos Mixtos.- Madrid, s.a.

Estadística del clero de la diócesis de Solsona.- Solsona, 1932.

Estadística del clero de la diócesis de Vich, 1931.

Estadística del clero del Obispado de Urgel.- Barcelona, 1932.

Estatuts del Sindicat Agrícola de la zona regable d'Urgell.- Lleida (1915).

FAUS I CONDOMINES, RAMON: "Dret especial de la Segarra".-

Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya: conferències sobre varietat comarcal del civil català. pp. 221-254.- Barcelona, 1934.

FERRAN I LAMIC, JOSEP: Una producció interessant per a l'Urgell. L'ordi de cerveseria.- Cervera, 1934.

FLORENSA Y FARRE, MANUEL: Bases para reglamentar el aprovechamiento de las aguas del Canal de Aragón y Cataluña solucionando las dificultades actuales.- Ponencia. IV Congreso Nacional de Riegos. Barcelona, mayo 1927.- Instituto Agrícola Catalán de San Isidro.- Barcelona, (1927).

GARRIGA MASSÓ, JOAN: Contribució a l'estudi de l'actual conflicte agrari de Catalunya.- Barcelona, 1933.

GIRONA, IGNASI: "Producció y circumstancies en que's desentrolla l'agricultura al Urgell".- XIII Congrés de la Federació Agrícola Catalana-Balear. Tàrrrega, 15 i 16 de maig de 1910. pp. 153-182.- Barcelona, 1910.

GOBIERNO CIVIL DE LERIDA: Memoria de la provincia de Lérida. 13 de septiembre de 1923 a igual fecha de 1929.- Lérida, 1929.

GREMI COMERCIAL LLEIDA: Memòria presentada i aprovada per l'Assemblea de 8 de febrer de 1935 celebrada a la Cambra de Comerç.- Lleida, 1935.

Laude de la dependència mercantil de Lleida.- Lleida, 1936.

GREMI COMERCIAL LLEIDA. ASSOCIACIÓ PROFESSIONAL DEL COMERÇ

A L'ENGRÓS I DETALL: Memòria presentada pel secretari de l'Associació i aprovada per l'Assemblea de 4 de gener de 1936 celebrada a la Cambra de Comerç Lleida, 1936.

Guia general informativa. Anuario gráfico interprovincial de comunicaciones, agricultura, ganadería, comercio, industria, profesiones, legislación, estadística e informes generales de Lérida, Huesca y sus provincias.- Director: AGUSTIN FONSECA VAZQUEZ.- Lérida, 1932.

INSTITUTO DE REFORMAS SOCIALES: Informes de los inspectores del trabajo sobre la influencia de la guerra europea en las industrias españolas (1917-1918).- Tomo 1.- E. MARTI LAMICH: Lérida (pp. 226-272).- Madrid, 1919.

Jornadas Eucarísticas. 4 al 11 de junio de 1936, Lérida.- Lérida, (1936).

JOVENTUT REPUBLICANA DE LLEIDA: Estatut. Reglament del Servei de segur de malaltia i defunció.- Lleida, 1918.

LIGA CATOLICA: Reglamento de la Liga Católica de Lérida.- Lérida, 1901.

Memoria leida en la reunión general de delegados de los pueblos del territorio que debe regar el Canal de Urgel celebrada a Tàrrega en 26 de junio de 1862 por la Junta Comisionada del país.- Barcelona, 1862.

MONZON JOSA, JOSEP: De com Lleida, creix, pregressa i prospera (1920-1930).- Lleida, 1933.

Ordenanzas de la Comunidad general del Canal de Aragón y Cataluña.- Lérida, 1905.

Ordenanzas de la Comunidad de regantes del Canal de Aragón y Cataluña: Acequia de Alguaire.- Lérida, 1922.

Ordenanzas de riego de la Junta de cequiaje dispuestas para el gobierno y administración de las acequias de la ciudad de Lérida aprobadas por Real Orden de 27 de febrero de 1918.- Lérida, s.a.

PALACIN, SANTIAGO: La religión es el opio del pueblo.- Barcelona, s.a.

PANÉ I MERCÉ, JOSEP: Blats selectes. Any agrícola 1934-35.- Guissona, 1935.

PANÉ I MERCÉ, JOSEP; VILADOT PUIG, JOAN: La cerealicultura italiana. (Notes d'un viatge d'estudi).- Cambra Oficial Agrícola de Lleida.- Lleida (Guissona-Agramunt), 1935.

PELEGRÍ Y TORNÉ, BONAVENTURA: Epistemología balmesiana. Estudi crítich-històrich de la filosofia fundamental.- Vich, 1911.

- La tradición católica española.- Lérida, 1914.

- Lleida en la renaixença literària de Catalunya.- Nota d'ANTONI BERGÓS. Lleida, 1935.

(PELEGRÍ I TORNÉ, BONAVENTURA): Los patronos del Liceo Escolar.- Lérida, 1913.

PERERA, JAUME: Història i revolució d'Arbeca.— Barcelona, 1938.

Plan de los canales proyectados de riego y navegación de Urgel que de Real Orden levantó el difunto don Juan Soler y Faneca á solicitud y expensas de la Real Junta de Gobierno del Comercio de Cataluña. Se publica por disposición de la misma.— Barcelona, 1816.

POCH DE FELIU, JOSEP: "Importància de la vaca lletera en la regió d'Urgell".— Congrès de la Federació Agrícola Catalana-Balear. Balaguer, 23 i 24 de maig de 1915.— pp. 57-77. Barcelona, 1917.

PORCIOLES I COLOMER, JOSEP MARIA DE: "Règim econòmic-familiar al Baix Urgell i Segrià".— Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya: Conferències sobre varietats comarcals del dret civil català.— pp. 161-192. Barcelona, 1934.

PUJOL I CERCOS, JOSEP: Conferència-exposició donada pel President d'aquesta Cambra senyor [] en reunió extraordinària celebrada el dia 17 d'abril de 1934, sobre els més sobressortints aspectes que en l'actualitat presenta el conjunt de l'economia nacional, i que, per acord unànim del Ple, es publica en la creença que ha d'interessar a quantes persones en el nostre país es preocupen per qüestions econòmiques.— Cambra Oficial del Comerç i de la Indústria.— Lleida, 1934.

Reseña de la obra del Canal de Urgel considerada bajo sus

aspectos histórico, facultativo y económico dedicada a S. M. la Reina doña Isabel II (ODG) por la Sociedad Canal de Urgel..- Barcelona, 1861.

ROCA CABEDO, PEDRO: El problema de los riegos en "El Canal de Urgel".- Con un prólogo de D. JOSEP ZULUETA.- Barcelona, 1910.

ROCAFORT, CEFERI: Província de Lleida. Volum corresponent a la Geografia general de Catalunya, dirigida per FRANCESC CARRERAS CANDI.- Barcelona, s.a.

RUBIES, XAVIER: "Producció y colocació o aprofitament dels cereals i ferratges al Urgell i la Segarra".- XIII Congrés de la Federació Agrícola Catalana-Balear. Tàrraga, 15 i 16 de maig de 1910.- Pp. 78-104.- Barcelona, 1910.

SANTAMARIA, JOAN: Visions de Catalunya (Catalunya Nova).- Barcelona, 1927.

SERRA I BOLDÚ, VALERI: Los recs d'Urgell.- Bellpuig, 1914.

SINDICAT AGRÍCOLA DE GUISSONA I SA COMARCA: Memòria: 1921-22; 1922-23; 1923-24; 1924-25; 1925-26; 1928-29; 1930-31; 1931-32; 1933-34; 1934-35.- Cervera (1923-1934); Guissona, 1935.

- Memòria publicada amb motiu del vint-i-cinquè aniversari de la fundació del Sindicat. Gener de l'any 1931.- s.l., s.a.

Sumari dels fets ocorreguts a Balaguer els dies 5, 6 i 7

d'octubre del 1934 amb motiu de la vaga general i de la proclamació de l'Estat Català dintre de la República Federal Espanyola.- Edició mecanografiada.- s.l., s.a.

VALMAÑA FABRA, CARLOS: Desarrollo progresivo de los cultivos en las comarcas regadas por el Canal de Urgel y en los posibles regadíos de las comarcas limítrofes.- Barcelona, 1927.

XURIGUERA; BAPTISTA: La cuestión religiosa.- Barcelona, (1932).

XURIGUERA, RAMON: L'aportació de l'occident català a l'obra de la renaixença.- Barcelona, 1936.

ZULUETA GOMIS, JOSE: Canales de riego.- Barcelona, s.a.

3.2. Memòries i relats autobiogràfics d'autor lleidatà

ALVAREZ PALLAS, JOSE M^a: Lérida bajo la horda: 1934-1936-1938.- Prólogo: EDUARDO AUNOS.- Lérida, 1941.

AUNOS, EDUARDO: Discurso de la vida. Autobiografía.- Sociedad Española General de Librería.- Madrid, 1951.

CARNER-RIBALTA, JOSEP: De Balaguer a Nova-York passant per Moscou i Prats de Molló. (Memòries).- Edicions Catalanes de París.- París, 1972.

PAMIES, TERESA: Crònica de la vetlla.- Editorial Selecta.- Barcelona, 1975.

PAMIES, TOMÀS I TERESA: Testament a Praga.- Edicions Destino.- Barcelona, 1971

PLANES, JORDI: "Fundador i dirigent actual del POUM. Pere Bonet vol tornar de l'exili si...".- Canigó (Barcelona).- Núm. 441 (20 març 1976) pp. 12-13.

RODES, JOSE: "Autobiografia de un militant".- La Batalla (Paris).- Año XXIV, núm. 166 (octubre 1968), p. 7.

SAMPERE, MAGDA: "Josep Pané".- L'Avenç (Barcelona).- Núm. 29 (juliol-agost 1980), pp. 16-19.

SAURET, JOAN: "A Balguer".- (El 14 d'abril de 1931 a Balguer).- La Humanitat (Paris).- 2ª època, núm. 89 (14 abril 1948), p. 1.

- Bellviure.- Balaguer, 1975.

TORRES, HUMBERT: "Nadals de Lleida".- La Humanitat (Montpellier).- 2ª època, núm. 32 (25 desembre 1945), p. 4.

- "En el dissetè aniversari de l'Esquerra".- La Humanitat (Paris).- 2ª època, núm. 89 (14 abril 1948), p. 1.

VIADIU I VENDRELL, FRANCESC: Delegat d'ordre públic a ---
"Lleida la roja".- Rafael Dalmau, editor.- Barcelona, 1979.

XURIGUERA, BAPTISTE: Desembre.- Barcelona, 1931.

- La vida de Joan Ventura.- 4 vols.- Barcelona, 1966-71.

- Diari del primer any de l'exili a França.- Editorial 7½.- Barcelona, 1981.

3.3. Generals

ALZINA, JAUME: L'economía de la Catalunya autònoma.- Barcelona, 1933.

ANGULO, ENRIQUE DE: Diez horas de Estat Catalá. (Reportaje).- Barcelona, 1935.

Anuario estadístico de cereales. 1934.- J.M. MORGADES, Compilador y editor.- Barcelona, 1935.

Anuario estadístico de España: 1928, 1929, 1931, 1932-33, 1934.- Instituto Geográfico Catastral y de Estadística.- Madrid, 1930-1935.

Anuario estadístico de las producciones agrarias: 1930-1935.- Ministerio de Agricultura.- Madrid, 1931-1936.

Anuario financiero de Bilbao que comprende el historial de valores públicos y de sociedades anónimas de España.- Por GUILLERMO IBAÑEZ. Año XXII. 1935.- Santander, s.a.

Anuario financiero y de Sociedades anónimas de España: 1930-1935.- Director: DANIEL RIU PERIQUET.- Madrid, 1930-1935.

Anuario general de España. 1934.- Bailly - Baillièrè Riera.- Barcelona.

AYMAMI I BAUDINA, L.: El 6 d'octubre tal com jo l'he vist. Barcelona, 1935.

AZAÑA, MANUEL: La velada en Benicarló. Diálogo de la guerra de España. Edición, introducción y notas de MANUEL - ARAGON.- Editorial Castalia.- Barcelona, 1974.

La barbarie gubernamental en Barcelona, Tarrasa, Sarriana de la Noya, Ripollet, Lérida, Sallent, Ribarroja, Bugarra, Pedralba, Bétera, Tabernes de Valldigna, Valencia, Arcos de la Frontera, Utrera, Málaga, La Rinconada, Sanlúcar de Barrameda, Cádiz, Alcalá de los Gazules, Medinasidonia, Casas Viejas. España 1933.- Barcelona, 1933.

CARDÓ, CARLES: La moral de la derrota i altres assaig.- Ariel.- Barcelona, 1959.

Censo de la población de España en 31 de diciembre de 1900.- Tomo IV.- Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes. Dirección General del Instituto Geográfico y Estadístico.- Madrid, 1907.

Censo de población de España el 31 de diciembre de 1910.- Tomo IV.- Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes. Dirección General del Instituto Geográfico y Catastral.- Madrid, 1919.

Censo de población de 1920.- Tomo V.- Ministerio de Trabajo y Previsión. Servicio General de Estadística.- Madrid, 1929.

Censo de la población de España, según el censo hecho el 31 de diciembre de 1930.- Tomo I.- Presidencia del Consejo de Ministros. Dirección General del Instituto Geográfico

co, Catastral y de Estadística.- Madrid, 1932.

Censo de la población de España. 1930. Región Catalana.-
Ministerio de Trabajo. Servicio General de Estadística.-
Madrid, 1941.

Conferència de l'aprofitament industrial de les riqueses
naturals de Catalunya. (C.A.I.R.N.).- Generalitat de Cata-
lunya. Conselleria d'Economia, s.a.

"Congreso extraordinario de la Confederación Nacional del
Trabajo. Madrid, 10-16 de junio de 1931".- Edición de A.
ELORZA.- Revista de Trabajo (Madrid).- Núm. 53 (1er. tri-
mestre, 1976), pp. 205-431.

CONSEJO SUPERIOR BANCARIO: Relación de pueblos en que exis-
te banco o banquero establecido para aplicación de la tari-
fa de condiciones mínimas.- Madrid, 1934.

COSTA I DEU, J.; SABATÉ, MODEST: La nit del 6 d'octubre a
Barcelona. Reportatge.- Pròleg F. MASPONS I ANGLASELL.-
Barcelona, 1935.

- La veritat del 6 d'octubre.- Presentació de JOAN ANGLADA
I VILARDEBÓ.- Barcelona, 1936. -

CREUS VIDAL, LLUÍS: Visió econòmica de Catalunya.- 2 vols.-
Barcelona, 1934.

DENCÁS, JOSEP: El 6 d'octubre des del Palau de Governació.-
Barcelona, 1935.

DIRECCION GENERAL DE RENTAS PUBLICAS: Estadística adminis-

trativa de la contribución industrial, de comercio y profesiones. Año de 1932.- Madrid, 1935.

ELIAS DE MOLINS, JOSE: La obrera en Cataluña, en la ciudad y en el campo. Orientaciones sociales.- Barcelona, s.a.

ESPONELLA, BARON DE: "La producción agrícola en España".- Instituto Agrícola Catalán de San Isidro: Curso internacional de agricultura profesado en el Palacio de Agricultura de la Exposición Internacional de Barcelona.- Pp. 9-28.- Barcelona, 1929.

Estadística del paro obrero involuntario en el segundo semestre de 1933: Publicaciones del Ministerio de Trabajo, Sanidad y Previsión Social. Oficina central de colocación y defensa contra el paro.- Madrid, 1934.

ESTIVILL, ANGEL: 6 d'octubre. L'ensulsiada dels jacobins:- Barcelona, 1935.

FEDERACION ESPIRITISTA INTERNACIONAL. FEDERACION ESPIRITISTA ESPAÑOLA: V Congreso espiritista internacional. Libro - Resumen. Barcelona, 1 al 10 septiembre 1934.- Barcelona, - 1934.

FLORES DE LEMUS, ANTONIO: "Sobre una dirección fundamental de la producción rural española".- Moneda y crédito (Madrid).- Núm. 36 (marzo 1951) pp. 141-168.

FOIX, PERE: Barcelona, 6 d'octubre.- Barcelona, 1935.

El fomento de las Obras hidráulicas en España.- Dictamen

publicado por el Instituto Agrícola Catalán de S. Isidro.-
Barcelona, (1906).

GARRIGA MASSÓ, JOAN: Contribució a l'estudi de l'actual
conflicte agrari de Catalunya.- Barcelona, 1933.

GENERALITAT DE CATALUNYA: Els contractes de conreu a Cata-
lunya. (Documents per al seu estudi).- Barcelona, 1933.

- Divisió territorial. Estudis i projectes. Nomenclàtor de
municipis.- 2 vols.- Barcelona, 1935.

- Guia de les escoles i institucions d'ensenyament mitjà,
secundari i superior de Catalunya.- Barcelona, 1934.

- Moviment demogràfic i de població de Catalunya.- Servei
Central d'Estadística.- Barcelona, 1937.

- Població de Catalunya. 1936.- Servei Central d'Estadís-
tica.- Barcelona, 1937.

GENERALITAT DE CATALUNYA. CONSELLERIA D'ECONOMIA: La divi-
sió territorial de Catalunya.- Barcelona, 1937.- Edició
commemorativa. Congrés de Cultura Catalana i Editorial -
Seix Barral.- Barcelona, 1977.

GENERALITAT DE CATALUNYA (DEPARTAMENT DE GOVERNACIÓ). OFI-
CINA DE MADRID: L'Estatut de Catalunya a les Constituents
de la República. (Discussió de l'articulat).- Tercer volum
de la sèrie.- Setembre, 1932.

"Generalitat de Catalunya. El pla de distribució en zones
del territori català (Regional Planning). Barcelona, 1932"-
Introducció: FRANCESC ROCA.- Novatecnia (Barcelona),- Núm.
1 (enero-febrero 1976) pp. 72-96.

GONZALEZ ROTHVOSS, MARIANO: Información relativa al paro en la industria de la construcción durante la temporada de invierno en España.- Madrid, 1931.

- Anuario español de política social. 1934-35.- Madrid, s.a.

IGLESIES, JOSEP: Les comarques meridionals de Catalunya i la futura divisió territorial.- Reus, 1933.

INSTITUT AGRÍCOLA CATALÀ DE SANT ISIDRE: Sessió necrològica a la memòria de l'ex-president Excm. Sr. D. Ignasi Girona i Vilanova. 25 de maig de 1923. (Barcelona), s.a.

- Sessió necrològica a la memòria de l'ex-president Excm. Sr. D. Manuel Raventós i Domènech, Primer d'abril de 1930.- (Barcelona), s.a.

- Anuari 1929.- Barcelona, 1929.

- Anuari 1931.- Barcelona, 1931.

- Anuari 1933.- Barcelona, 1933.

Libro de oro del Partido Republicano Radical.- Madrid, s.a.

MASPONS I CAMARASA, JAIME: "La despoblación del campo".- Instituto Agrícola Catalán de San Isidro: Curso internacional de agricultura profesado en el Palació de Agricultura de la Exposición Internacional de Barcelona.- Pp. 75-121.- Barcelona, 1929.

MAURIN, JAOQUIN: El Bloque Obrero y Campesino. Origen, actividades y perspectivas.- Barcelona, 1932.

Memorias y estados formados por los registradores de la -

propiedad en cumplimiento de lo prevenido en el Real Decreto de 31 de agosto de 1886. I.- Resúmenes correspondientes a los territorios de las Audiencias de Madrid, - Albacete y Barcelona publicados por la Dirección General de los registros civil y de la propiedad y del notariado. Madrid, 1889.

MINISTERIO DE AGRICULTURA: Tres estudios económicos.- Apéndice al Anuario estadístico de las producciones agrícolas. Año 1933.- Madrid, 1934.

- DIRECCION GENERAL DE AGRICULTURA: Censo estadístico de sindicatos agrícolas y comunidades de labradores.- Madrid, 1934.

MINISTERIO DE FOMENTO. DIRECCION GENERAL DE AGRICULTURA, MINAS Y MONTES: Materias fertilizantes empleadas en la agricultura. Resumen hecho por la Junta Consultiva Agronómica de las memorias de 1919 remitidas por los ingenieros del Servicio Agronómico provincial.- Madrid, 1921.

- Memoria estadística de las entidades agrícolas y pecuarias en 1º de abril de 1923.- Madrid, 1923.

MINISTERIO DE OBRAS PUBLICAS. CENTRO DE ESTUDIOS HIDROGRAFICOS: Plan nacional de obras hidráulicas: Exposición general. M. LORENZO PARDO.- 3 vols.- Madrid, s.a.

MINISTERIO DE TRABAJO: "Estadística de salarios y jornadas de trabajo referida al período 1914-1930".- Revista de Trabajo (Madrid).- Núm. 9 (1965) pp. 79-271.

- Estadística de huelgas. Memoria correspondiente a los

años 1930 y 1931..- Madrid, 1934.

MIRAVITLLES, JAUME: Crítica del 6 d'octubre..- Amb un comentari de LLUÍS COMPANYS.- Barcelona, 1935.

MOLA, EMILIO: Memorias de mi paso por la Dirección General de Seguridad..- 3 Vols.-Madrid, 1933.

NAVARRO, EMILIO: Historia crítica de los hombres del republicanismo catalán en la última década (1905-1914)..- Barcelona, 1915.

NIN, ANDRES: Los problemas de la revolución española (1931-1937)..- Prefacio y compilación de JUAN ANDRADE.- Ruedo Ibérico.- Paris, 1971.

Nomenclator de las ciudades, villas, lugares, aldeas y demás entidades de población de España..- Formado por la Dirección General del Instituto Geográfico, Catastral y de Estadística, con referencia al 31 de diciembre de 1930.- Tomo III.- Madrid, 1933.

PLA, JOSEP: Polèmica. Cròniques parlamentàries (1929-1932) (1933-1934); (1934-1936)..- Obra Completa..- Vols. 40-42.- Edicions Destino.- Barcelona, 1982-1983.

SARDÀ, JUAN: El regadío en Cataluña..- Barcelona, 1912

SARDÀ, RAFAEL: Colectividades agrícolas..- Barcelona, 1937.

SARDÀ, JOAN; BELTRAN, LLUC: Els problemes de la banca cata-

lana.- Barcelona, 1933.

SINTES OLIVES, F.F.; VIDAL BURDILS, F.: La industria eléctrica en España.- Prólogo de ALFREDO VIÑAS.- Barcelona, 1933.

SOLA CAÑIZARES, F. DE: El moviment revolucionari a Catalunya. Contribució a la història de l'adveniment de la República.- Barcelona, 1932.

SOLDEVILA, FERRAN: Història de la proclamació de la República a Catalunya.- Introducció i recull documental de PÉRE GABRIEL.- Curial.- Barcelona, 1977.

TASIS I MARCA, RAFAEL: La revolució en els ajuntaments.- Barcelona, 1937.- (Edició facsímil, 1978).

TUSQUETS, JUAN: Orígenes de la revolución española.- Prólogo del doctor C. MONTSERRAT.- Barcelona, 1932.

UNIÓ DE RABASSAIRES I DEMÉS CULTIVADORS DEL CAMPO DE CATALUNYA: Els desnonaments rústics a Catalunya.- Barcelona, 1935.

URGELL, FERRAN: La lluita de classes al camp.- s.l., s.a.

VANDELLÓS, JOSEP A: Catalunya, poble decadent.- Barcelona, 1935.

VILA, PAU: Resum de geografia de Catalunya.- Vols. 1,5,6 i 9.- Barcelona, 1928-1934.

- Visions geogràfiques de Catalunya.- 2 Vols.- Editorial Barcino.- Barcelona, 1962-1963.
- Selecció d'escrius de geografia.- Pròleg de LLUÍS CASAS-SAS I SIMÓ.- Vols. 1 i 2.- Curial.- Barcelona, 1977-1978.

4. BIBLIOGRAFIA4.1. Referent a les comarques de Lleida

BACH I RIU, ANTONI: Bellpuig d'Urgell i la seva antiga baronia al Pla d'Urgell.- Fundació Salvador Vives Casajuana.- Barcelona, 1972.

BARRULL PELEGRÍ, JAUME: El Bloque Obrero y Campesino en las tierras de Lérida (1931-34).- Memòria de llicenciatura. Facultat de Filosofia i Lletres, Universitat de Barcelona, 1973.

Butlletí del Liceu Escolar. Lleida 10 de juny de 1979. Centanari del naixement de Frederic Godàs i Legido, - Antoni Sabater i Mir i Humbert Torres i Barberà. 1879-1979.- Lleida, 1980.

CAMARA OFICIAL DE COMERCIO E INDUSTRIA DE LERIDA: Possibilidades de desarrollo industrial de la Provincia de Lérida.- Lérida, 1976.

CARBONELL RAZQUIN, MATEO: "El vino de Cervera y la Alta Segarra".- Ilerda (Lérida).- Núm. XXXV (1974), pp. 241-268.

CASANOVAS, MAXIMO; DOMINGO, MANUEL; MARCO, JOSE; BRIA, LAZARO: ¿Concilio o rebeldía? (Los latifundios dericales de Lérida).- Editorial Nova Terra.- Barcelona, 1966.

CASTELLS SERRA, JESUS: Martirologi de l'església d'Urgell. 1936-1939.- La Seu d'Urgell, 1975.

Catálogo del legado Areny.- Vol. II: Bibliografía de Lérida (s. XIX); Vol. IV: Ediciones leridanas del siglo XX (1ª parte).- Ordenación y catalogación: ROSER ESTELA DE BIOSCA.- Instituto de Estudios Ilerdenses.- Lérida, 1971-1976.

COMPTE, ALBERTO: Aspectos geográficos de la huerta de Lérida.- Instituto de Estudios Ilerdenses.- Lérida, 1952.

COSTA ESCOLA, ANTONIO: Monografía de Alcarrás.- Lérida, 1952.

FAVÀ, MARIA: "Pobles de colonització del Segrià".- AVUI (Barcelona).- 25 i 26 de juny 1980, pp. 9 i 11.

FIGUERUELO, A.: "Problema en torno a la propiedad de 3.338 hectáreas".- El Noticiero Universal (Barcelona).- 19-23 - septiembre, 1966.

FORNIES CASALS, JOSE: Historia de la Caja de Ahorros y -- Monte de Piedad de Lérida.- Presentación por SANTIAGO JENE EGEA.- Introducción: Lérida a finales del siglo XIX por MARIA DEL CARMEN TORRES GRAELL Y ROMAN SOL CLOT.- Lérida, 1980.

GARDENY, JORDI DE: "La revolución en Lérida".- La Batalla (París).- Año II, núm. 18 (19 julio 1946), p. 3.
- "Juan Farré Gassó".- La Batalla (París).- Año II, núm. 19 (31 julio 1946), p. 4.

HERNANDEZ PALMÉS, ANTONIO: Lérida entre Aragón y Cataluña,

en la geografía y en la historia.- Instituto de Estudios Ilerdenses.- Lérida, 1963.

HUMBERT TORRES.- Comissió Organitzadora de l'Homenatge a Humbert Torres.- Ajuntament de Lleida.- Lleida, 1982.

IGLESIES, JOSEP: Els conflictes del Canal d'Urgell.- Rafael Dalmau, editor.- Barcelona, 1968.

-"El moviment demogràfic de la comarca d'Urgell a partir de la segona meitat del segle XIV" Ilerda (Lérida).- Núm. XXXIX (1978), pp. 59-70.

LLADONOSA, MANUEL: "Un conflicte agrari: El Canal d'Urgell i el pagament del novè".- Recerques (Barcelona).- Núm. 7 (1978), pp. 117-124.

LLADONOSA PUJOL, JOSE: Un alma transparente.- Lérida 1954.

-La ciutat de Lleida.- 3 vols.- Editorial Barcino.- Barcelona, 1955-1959.

-"El Canal d'Urgell, font de riquesa".- Serra d'Or (Barcelona).- Any VIII, núm. 2 (febrer 1966), pp. 101-103.

-Història de Lleida.- Vol. 2.- F. Camps Calmet, editor.- Tàrrrega, 1974.

-Historia de la Diputació provincial de Lérida.- 2 Vols.- Arlis Estudios Gráficos.- Lérida, 1974.

-Història de la Ciutat de Lleida.- Curial.- Barcelona, 1980.

LLADONOSA, J.; PORTA, F.; MIQUEL, S.; VALLVERDÚ, J.; GABERNET, J.: Lleida, problema i realitat.- Edicions 62.- Barcelona, 1967.

"Lleida o la marginació". - Cau (Barcelona). - Núm. 9 (septiembre-octubre 1976).

"Lleida, un assaig d'aproximació". - Serra d'Or (Barcelona). - Any XII, núm. 133 (15 octubre 1970) pp. 693-713.

LLOBET I PORTELLA, JOSEP M^a.: La premsa de la Segarra. - Cervera, 1981.

-Bibliografia ceriverina (1633-1978). - Pròleg d'ALBERT LLONA I PORREDON. - Cervera, 1982.

MARTÍN, FÈLIX: Els picapedrers i la indústria de la pedra a La Floresta. - Pròleg de JOSEP VALLVERDÚ. - Fundació Salvador Vives Casajuana. - Barcelona, 1981.

MATEU I GIRAL, JAUME: La pagesia urgellenca abans del Canal. - Pròleg de JOAN VILÀ I VALENTÍ. - Fundació Salvador Vives Casajuana. - Barcelona, 1982.

MIR, CONXITA: "L'elecció del Parlament de Catalunya l'any 1932 a la circumscripció de Lleida". - Perspectiva Social (Barcelona). - Núm. 10 (1977) pp. 93-113.

-"Resultats electorals: confirmació del bipartidisme". - L'Avenc (Barcelona). - Núm. 23 (gener 1980) pp. 32-35.

"Monogràfic Cristòfol". - Usquam Revista (Barcelona). - Núm. 4 (febrer 1983).

MORELL I ROSELL, RAMON; MAUREL I CASTRO, XAVIER; ALDOMA I BOIXADER, IGNASI: L'economia del Segrià. Desenvolupament agrícola i desequilibris sectorials. - Pròleg: JOSEP LLADO

NOSA.- Caixa d'Estalvis de Catalunya.- Barcelona, 1980.

Les Nostres Cançons. Evocació del Liceu Escolar. Lleida 1906-1936.- Barcelona, 1968.

PANÉ MERCÉ, JOSE: Producciones agrícolas en la provincia de Lérida. Cereales. Cámara Oficial Agrícola de Lérida.- Lérida, (1941).

- Genética vegetal. Modificación de caracteres en los trigos.- Instituto de Estudios Ilerdenses.- Lérida, 1944.

- Cultivo de cereales asociados.- Diputación Provincial de Lérida. Servicios técnicos de agricultura.- Lérida, 1960.

- Nuevas variedades de trigo.- Diputación Provincial de Lérida. Servicios técnicos de agricultura.- Lérida, 1964.

PERRIN, RENÉ; LLADONOSA, JOSEP; MORELL, RAMON; CLUA, JOSEP: Almacelles, visió d'un poble.- Pròleg JOSEP VALLVERDÚ.- Publicacions de l'Abadia de Montserrat.- Barcelona, 1970.

PUEYO I PARÍS, MIQUEL: Lleida: ni blancs ni negres, però espanyols.- Prefaci de JOSEP VALLVERDÚ.- Edicions 62.- Barcelona, 1984.

PUJADAS I RUBIES, RÒMA; SOLÉ I ROIG, SEBASTIÀ: L'economia de la Segarra. Especialització agrícola i desenvolupament ramader.- Pròleg: JOSEP LLADONOSA.- Caixa d'Estalvis de Catalunya.- Barcelona, 1980.

QUINTANA I ARGELES, RAMON: "La sequera al Pla d'Urgell".-

Ilerda (Lérida)..- Núm. XXXIV (1973) pp. 305-319.

RATÉS BRUFAU, ESTHER: Pintura contemporània a Lleida. 1930-1980.- Ajuntament de Lleida (Quaderns de divulgació ciutadana, núm. 3).- Lleida, 1983.

ROSELL PUJOL, JOSE ANTONIO: Lérida informe.- Publicaciones Católicas Ilerdenses, S.A.- Lérida, 1973.

SANAHUJA, PERE: Història de la Ciutat de Balaguer. Col.la boració de DOMÈNEC CARROVÉ.- Editorial Seràfica.- Barcelona, 1965.

SISTAC I SANVISEN, DOLORS: Josep Estedella i Arnó, poeta de Lleida. Aspectes diferencials de la seva obra.- Institut d'Estudis Ilerdencs.- Lleida, 1979.

SOL CLOT, ROMAN: 150 años de prensa en Lérida.- Instituto de Estudios Ilerdenses.- Lérida, 1964.

SOL CLOT, ROMAN; TORRES GRAELL, M. CARMEN: Historia de un canal. 1147-1974.- Artis Estudios Gráficos.- Lérida, 1974.

- Lleida i el fet nacional català (1878-1911).- Edicions 62.- Barcelona, 1978.

- Joventut Republicana. 80 anys al servei de Lleida (Notes per a una història).- Lleida, 1982.

"Suplemento extraordinario dedicado a Lérida".- Fomento de la Producción (Barcelona).- Año III, núm. 35 (1 mayo 1946).

Les terres de Lleida en la geografia, en l'economia i en la cultura catalanes. - Pòrtic.- Barcelona, 1971.

TORTOSA DURAN, JOSE: "Contribución a la geoeconomía de Lérida. Mercados geográficos y ferias".- Llerda (Lérida). Núm. XXIII (1959) pp. 195-222.

- Resumen de El Medio y la vida en Lérida.- Lérida, 1963.

- El Pla de Lleida.- Pròleg: JOAN VILÀ VALENTÍ.- Servei d'estudis del Banc Occidental.- Barcelona, 1981.

VALLVERDÚ, JOSEP: Proses de Ponent.- Edicions Destino.- Barcelona, 1970.

- De morera i Galícia a Guillem Viladot. (Assaigs).- Di-lagro.- Lleida, 1980.

- Indíbil i la boira.- Edicions Destino.- Barcelona, 1983.

VILANOVA, MERCEDES: "Un estudio de geografía electoral: la provincia de Lleida durant la Segona República (1931-1936)".- Col.loqui Internacional sobre la guerra civil d'Espanya. Barcelona, 19-21 d'abril de 1979.

VIOLA GONZALEZ, RAMIRO: El martirio de una iglesia: Lérida, 1936-1939.- Lleida, 1981.

4.2. General

AISA, JAVIER; ARBELOA, V.M.: Historia de la Unión General de Trabajadores.- ZERO, S.A.- Madrid, 1975.

ALBA, VICTOR: La Alianza Obrera. Historia y análisis de una táctica de unidad en España.- Ediciones Jucar.- Madrid, 1978.

AMETLLA, CLAUDI: Memòries polítiques 1918-1936.- Pròleg de JOSEP RAIMUNDO BARTRES.- Barcelona, 1979.

ARBELOA, VICTOR MANUEL: La Semana trágica de la Iglesia en España. (Octubre de 1931).- Galba ediciones.- Barcelona, 1976.

BALCELLS, ALBERT: El problema agrari a Catalunya 1890-1936. La qüestió rabassaire.- Introducció d'EMILI GIRALT.- Editorial Nova Terra.- Barcelona, 1968.

- Crisis econòmica y agitación social en Catalunya de 1930 a 1936.- Ediciones Ariel.- Barcelona, 1971.

- Trabajo industrial y organización obrera en la Cataluña contemporánea (1900-1936).- Editorial Laia. Barcelona, 1974.

BENET, JOSEP: "Ara fa quaranta anys. Catalunya, oasi".- Serra d'Or (Barcelona).- Any XVIII, núm. 200 (15 maig 1976) pp. 15-21.

Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes.- Dirigida per E. GIRALT I RAVENTÓS.- Editorial Lavinia.- Barcelona, 1972.

BLINKHORN, MARTIN: Carlismo y contrarrevolución en España. 1931-1939.- Editorial Crítica.- Barcelona, 1979.

BONAMUSA: El Bloc Obrer i Camperol. Els primers anys (1930-1932). - Curial. - Barcelona, 1974.

- Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937). - Editorial Anagrama. - Barcelona, 1977.

BRADEMAS, JOHN: Anarcosindicalismo y revolución en España (1930-1937). - Ediciones Ariel. - Barcelona, 1974.

CABANA, FRANCESC: La banca a Catalunya. Apunts per a una història. - Pròleg de JOAN SARDÀ I DEXEUS. - Edicions 62. - Barcelona, 1966.

- Bancs i banquers a Catalunya. Capítols per a una història. - Edicions 62. - Barcelona, 1976.

CABRERA CALVO-SOTELO, MERCEDES: "La estrategia patronal en la Segunda República". - Estudios de Historia Social (Madrid). - Núm. 7 (octubre-diciembre 1978) pp. 7-161 i 10 (julio-diciembre 1979) pp. 137-245.

- La patronal ante la II República. Organizaciones y estrategia (1931-1936). - Siglo Veintiuno Editores. - Madrid, 1983.

CAMPS I ARBOIX, JOAQUIM DE: Història de l'agricultura catalana. - Editorial Taber. - Barcelona, 1969.

CARO BAROJA, JULIO: Introducción a una historia contemporánea del anticlericalismo español. - Ediciones Istmo. - Madrid, 1980.

CASTILLO, JUAN JOSE: El sindicalismo amarillo en España.

Aportación al estudio del catolicismo social español -- (1912-1923):- Prólogo de PIERRE VILAR.- EDICUSA.- Madrid, 1977.

- Propietarios muy pobres sobre la subordinación política del pequeño campesino en España: (La Confederación Nacional Católico-Agraria, 1917-1942).- Prólogo: PIERRE VILAR.- Ministerio de Agricultura.- Madrid, 1979.

CIVERA, J.; RUBI, BASILI DE; CASASSES, XAVIER; GRIERA, ANTONI: Acció Social Popular a Catalunya: 1906-1936.- Critèrion. Editorial Franciscana.- Barcelona, 1962.

COLOMER, JOSEP M.: "Carles Cardó: la tradició cristiana". L'Avenç (Barcelona).- Núm. 49 (maig 1982) pp. 52-54.

COROMINES, PERE: Diaris i records. La República i la guerra civil.- Edició a cura de MAX CANHER i JOAN COROMINES.- Curial.- Barcelona, 1975.

CUESTA BUSTILLO, JOSEFINA: Sindicalismo católico agrario en España (1917-1919).- Narcea, S.A. de Ediciones.- Madrid, 1978.

El desarrollo industrial de Catalunya.- Director: JUAN HORTALÀ ARAU.- Instituto de economía de la empresa.- Barcelona, 1968-1970.

La Federació de Joves Cristians de Catalunya: (Contribució a la seva història).- Editorial Nova Terra.- Barcelona, - 1972.

FERNANDEZ DE CASTRO, IGNACIO: La fuerza de trabajo en España.- EDICUSA.- Madrid, 1973.

FERRER BENIMELI, JOSE A.: Masonería española contemporánea. Vol. 2. Desde 1868 hasta nuestros días.- Siglo Veintiuno Editores.- Madrid, 1980.

FONTANA, JOSE M^a.: Los catalanes en la guerra de España.- Samarán.- Madrid, 1951.

FRASER, RONALD: Recuérdalo tú y recuérdalo a otros.- Vol. 2.- Editorial Crítica.- Barcelona, 1979.

GRACIA-BADELL Y ABADIA, GABRIEL: "La distribución de la propiedad agrícola de España en las diferentes categorías de fincas".- Revista de Estudios agro-sociales (Madrid).- Núm. 30, año IX (enero-marzo 1960) pp. 7-32.

GARCIA DE OTEYZA, LUIS: "Los regímenes de explotación del suelo nacional".- Revista de estudios agro-sociales (Madrid).- Año I Núm. 1 (octubre-diciembre 1952) pp. 59-61.

GARCIA JORDAN, PILAR: Los católicos catalanes y la Segunda República. 1931-1936.- Tesis doctoral.- Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona, 1980.

GARCIA OLIVER, JUAN: El eco de los pasos.- Ruedo Ibérico. París, 1978.

GARRABOU, RAMON: "El camp català als segles XIX i XX". En Estructura Social i econòmica del camp català. pp. 65-75.

Ajuntament de Barcelona.- Barcelona, 1978.

Geografia de Catalunya.- Direcció LLUIS SOLE I SABARIS.-
3 vols.- Editorial Aedos.- Barcelona, 1968-1974.

GIRALT Y RAVENTOS, EMILIO: "El conflicto "rabassaire" y la cuestión agraria en Catalunya hasta 1936".- Revista de Trabajo (Madrid).- Núm. 7 (1964) pp. 51-72.

GOMEZ CASAS, JUAN: Historia de la FAI. (Aproximación a la historia de la organización específica del anarquismo y sus antecedentes de la Alianza de la Democracia Socialista).- Edita ZERO.- Madrid, 1977.

GONZALEZ, JOAN: El protestantisme a Catalunya.- Editorial Bruguera.- Barcelona, 1969.

GONZALEZ CASANOVA, J.A.; VIROS I GALTIE, M. ROSA: "Suara ha fet quaranta anys. Les eleccions del 16 de febrer. Una aproximació a les darreres eleccions democràtiques".- Serra d'Or (Barcelona).- Any XVIII, núm. 198 (15 març 1976) pp. 13-19.

GRUPO DE ESTUDIOS DE HISTORIA RURAL: "Contribución al análisis histórico de la ganadería española, 1865-1929".- Agricultura i Sociedad (Madrid).- Núm. 8 (julio-septiembre 1978) pp. 129-181 i núm. 10 (enero-marzo 1979) pp. 105-167.

HERMIDA REVILLAS, CARLOS: "Trigueros contra industriales. La crisis del sistema político de la Restauración (1914-

1923)".- Historia 16 (Madrid).- Año VII, núm. 70 (febrero 1982) pp. 35-39.

Història de Catalunya.- Vol. VI.- Coordinador ALBERT BALCELLS.- Salvat Editores, S.A.- Barcelona, 1980.

Historia de la Cruzada española.- Dirección literaria: JOAQUIN ARRARAS IRIBARREN.- Vol. V, tomo 22.- Ediciones Españolas, s.a.- Madrid, 1942.

HURTADO, AMADEU: Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps.- Vol. 2.- Editorial Xaloc.- México, 1967.

IGLESIES, JOSEP: "El movimiento demográfico en Cataluña durante los últimos cien años". En Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.- Barcelona, 1961.

IVERN I SALVÀ, M. DOLORS: Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936). Estructura i organització.- Tesis Doctoral.- Facultat de Ciències Econòmiques, Universitat Autònoma de Barcelona, 1982.

JULIÀ, SANTOS: Orígenes del Frente Popular en España (1934-1936).- Siglo Veintiuno Editores.- Madrid, 1979.

MAJORAL MOLINE, ROSER: La utilización del suelo agrícola en Catalunya.- Tesis doctoral.- Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona, 1979.

MALEFAKIS, EDWARD: Reforma agraria y revolución campesina

en la España del Siglo XX. - Ediciones Ariel.- Barcelona, 1972.

MARTIN I RAMOS, JOSEP LLUÍS: Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936). - Curial.- Barcelona, 1977.

MASCARELL, FERRAN: "Conversa amb Josep Mª Batista i Roca". L'Avenc (Barcelona).- Núm. 7-8 (agost-setembre 1978), pp. 12-16.

MASSOT I MUNTANER, JOSEP: Aproximació a la història religiosa de la Catalunya Contemporània. - Publicacions de l'Abadia de Montserrat.- Barcelona, 1973.

- L'església catalana al segle XX. - Curial.- Barcelona, 1975.

MINISTERIO DE AGRICULTURA: Primer Censo agrario de España. Octubre 1962. Resúmenes nacionales. - Madrid, 1966.

- Primer censo agrario de España. Octubre 1962. Provincia de Lérida. - Madrid, 1966.

MIR Y COMAS, RAUL M.: Catalunya agrícola. Aportación a su estudio. - Barcelona, 1943.

MOLAS, ISIDRE: Lliga Catalana. Un estudi d'estasiologia. - 2 Vols.- Edicions 62.- Barcelona, 1972.

- El sistema de partits polítics a Catalunya (1931-1936). - Edicions 62.- Barcelona, 1972.

- "Los socialistas catalanes: la unificación frustrada de

1933".- Leviatan (Madrid).- Núm. 7 (primavera 1982) pp. 107-110.

MONTERO, JOSE R.: La CEDA. El catolicismo social y político en la II República.- Ediciones de la Revista de Trabajo.- Madrid, 1977.

MORAL RUIZ, JOAQUIN DEL: La agricultura española a mediados del s. XIX (1850-1870). Resultados de una encuesta agraria de la época.- Ministerio de Agricultura.- Madrid, 1979.

NADAL, JORDI: La población española.- Ediciones Ariel.- Barcelona, 1971.

- El fracaso de la revolución industrial en España, 1814-1913.- Editorial Ariel.- Barcelona, 1975.

NADAL, JORDI; SUDRIA, CARLES: Història de la Caixa de Pensions.- Barcelona, 1981.

PAGES, PELAI: Andreu Nin: su evolución política (1911-1937).- ZERO, S.A.- Madrid, 1975.

PEIRATS, JOSE: La CNT en la revolución española.- Tomo 1. Ruedo Ibérico.- Paris, 1971.

PEREZ BARÓ, ALBERT: Les cooperatives a Catalunya.- Institut d'Estudis Catalans.- Barcelona, 1972.

PETIT FONTSERE, JORGE: La estructura económica de las cajas de ahorro catalanas.- Ediciones Ariel.- Barcelona, 1967.

PITARCH, ISMAEL E.: "El Parlament de Catalunya i el conflicte rabassaire: la Llei de Contractes de Conreu".- L'Avenç (Barcelona).- Núm. 10 (novembre 1978) pp. 33-38.

PLA, JOSEP: El pagès i el seu món.- Edicions Destino.- Barcelona, 1978.

PONAMARIOVA, L.V.: La formación del Partit Socialista Unificat de Catalunya. La clase obrera de Catalunya en lucha por su unidad.- Icaria.- Barcelona, 1977.

RAGUER, HILARI: La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939).- Publicacions de l'Abadia de Montserrat.- Barcelona, 1976.

- "La Iglesia española en la II República".- Arbor (Madrid).- Tomo CIX, núms. 426-427 (junio-julio 1981), pp. 51-66.

RAMIREZ JIMÉNEZ, MANUEL: Los grupos de presión en la Segunda República española.- Prólogo de FRANCISCO MURILLO FERROL.- Editorial Tecnos.- Madrid, 1969.

RECOLONS, LLUÍS: La població de Catalunya. Distribució territorial i evolució demogràfica (1900-1970).- Editorial Laia.- Barcelona, 1976.

REVENTÓS CARNER, JUAN: El movimiento cooperativo en España.- Ediciones Ariel.- Barcelona, 1960.

RIBAS BANÚS, MONTSERRAT: La Unión de Sindicatos Agrícolas de Cataluña (USA).- Memòria de Llicenciatura.- Facultat -

de Filosofia i Lletres, Universitat de Barcelona, 1974.

ROVIRA I VIRGILI, ANTONI: Siluetes de Catalans.- Vol. II. Editorial Barcino.- Barcelona, 1969.

RUIZ, DAVID: "Aproximación a octubre de 1934". En Sociedad política y cultura en la España de los siglos XIX-XX. III Coloquio del Seminario de Estudios de los siglos XIX y XX. Universidad de Pau.- Pp. 293-301.- EDICUSA.- Madrid, 1973.

RUIZ MANJON, OCTAVIO: El Partido Republicano Radical, 1908-1936.- Tebas.- Madrid, 1976.

SEVILLA-GUZMAN, EDUARDO: La evolución del campesinado en España.- Prólogo de SALVADOR GINER.- Ediciones Península. Barcelona, 1979.

TAMAMES, RAMON: Estructura económica de España.- 2 Vols.- Alianza Editorial.- Madrid, 1980-1982.

TAVERA, SUSANNA: "CNT: al marge de la rebel·lió".- L'Avenc (Barcelona).- Núm. 30 (setembre 1980), pp. 33-36.

- La ideología política del anarcosindicalismo catalán a través de su propaganda (1930-1936).- Tèsi doctoral.- Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona, 1980.

TERMENS, JOSEP: La CNT i la Generalitat.- La Gaia Ciència Edicions 62 (Documents, núm. 13).- Barcelona, 1977.

TERRADES, IGNASI: Antropología del campesino catalán.- 2 vols.- Redondo editor.- Barcelona, 1973.

TORRALBA SORIANO, VICENTE: "El divorci durant la Segona República".- L'Avenç (Barcelona).- Núm. 37 (abril 1981), pp. 32-37.

TORRENT, JOAN; TISIS, RAFAEL: Història de la premsa catalana.- Vol. 2.- Bruguera.- Barcelona, 1966.

TUÑÓN DE LARA, MANUEL: La II República.- 2 vols.- Siglo Veintiuno Editores.- Madrid, 1976.

TUSELL, JAVIER: Las elecciones del frente popular.- 2 vols. EDICUSA, Madrid, 1971.

UCELAY DA CAL, ENRIC: La Catalunya populista. Imatge, cultura i política en l'etapa republicana (1931-1936).- Edicions de La Magrana.- Barcelona, 1982.

Un segle de vida catalana. 1814-1930.- Direcció: FERRAN SOLDEVILA.- Vol. II.- Editorial Alcides.- Barcelona, 1961.

VEGA, EULALIA: El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933).- Curial.- Barcelona, 1980.

VIDAL, TOMAS: "Exode rural i problemàtica demospacial a Catalunya (1860-1970)".- Estudis d'Història Agrària (Barcelona).- Núm. 2 (1979) pp. 193-207.

VINYES I RIBES, RICARD: La Catalunya Internacional. El -

Frontpopulisme en l'exemple català.- Pròleg de FRANCESC ROCA.- Curial.- Barcelona, 1983.

VIRÓS GALTIER, Mª ROSA: "Las elecciones municipales de - 14 de enero de 1934 en la provincia de Gerona".- Perspectiva Social (Barcelona).- Núm. 5 (1975), pp. 7-27.
